

Devletlerin Tanınması ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

Mustafa Erçakıca

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Haziran 2013
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisanüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Elvan Yılmaz
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Türk Hukuk Fakültesi Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof. Dr. Aynur Yongalık
Hukuk Fakültesi Dekanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Hukuk Fakültesi Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Prof. Dr. A. Füsun Arsava
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. A. Füsun Arsava
2. Yrd. Doç. Dr. Hacer S. Adaoğlu
3. Yrd. Doç. Dr. Ulaş Gündüzler

ÖZ

Çalışmada uluslararası hukukta devletlerin tanınmasının incelenmesi esas alınmıştır. Bu bağlamda öncelikle yeni bir devletin oluşumuyla yakından ilgili kavramlar olan kendi kaderini tayin etme hakkı ve ayrılma konuları da devletlerin tanınmasıyla ilgisi bağlamında incelenecektir.

Devletlerin tanınması ve kendi kaderini tayin etme hakkı iddialarının güncelliğini asla yitirmeyen bir örneği olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ise bu konularla bağlantılandırılarak değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Devletlerin Tanınması, Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı, Ayrılma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

ABSTRACT

The main subject which was analyzed in this thesis is the recognition of states in the international law. In this context, firstly the topics right of self-determination and secession which are essential for creation of new states, will be discussed because of their relation with recognition of states.

Turkish Republic of Northern Cyprus will be evaluated as an example which never loses its currency, by relating with recognition of states and claims for using right of self-determination.

Keywords: Recognition of States, Self-Determinations Right, Secession, Turkish Republic of Northern Cyprus

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın ortaya ıkması için benden yardımlarını esirgemeyen, değerli tez danıőman hocam Prof. Dr. A. Füsun Arsava'ya ve yüksek lisans süreci boyunca asistanlıklarını yaptığım ve desteklerini hissettiğim kürsü hocalarım Yrd. Doç. Dr. Hacer S. Adaoğlu ve Yrd. Doç. Dr. Ulaş Gündüzler baőta olmak üzere tüm Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi ailesine teőekkürü bir borç bilirim. Anlayıőlı tavırlarıyla her zaman yanımda olan Tuncay Erçakıca, Bülent Erçakıca, Melek Erçakıca, Serkan Kemaneci ve ailemize yeni katılarak varlığıyla bana umut veren Bülent Kemaneci'ye de teşekkür etmem gerekmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1
1 DEVLETLERİN OLUŞUMUNDA KENDİ KADERİNİ TAYİN ETME HAKKI.....	4
1.1 Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı.....	8
1.1.1 Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Sahibi.....	12
1.1.2 Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Sağladığı Olanaklar.....	20
1.1.2.1 BM'nin Kurulmasından Önceki Dönem.....	23
1.1.2.2 BM Dönemi ve Günümüz.....	28
1.1.3 Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Ayrılmaya Olanak Tanınması.....	37
1.2 Kendi Kaderini Tayin Hakkının Devletlerin Tanınması ile İlişkisi.....	45
2 TANIMA KAVRAMI.....	53
2.1 Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması.....	56
2.1.1 Devletlerin Tanınması Kavramının Tarihsel Gelişimi.....	64
2.1.1.1 BM'nin Kurulmasından Önceki Dönem.....	64
2.1.1.2 BM Dönemi ve Günümüz.....	71
2.1.2 Devletlerin Tanınması ile İlgili Kavramların İncelenmesi.....	89
2.1.2.1 Devletlerin Tanınması Şekilleri.....	90
2.1.2.2 Erken Tanıma.....	95

2.1.2.3 Devletlerin Tanınması ve Siyaset İlişkisi.....	97
2.2 Tanınmayan Devletlerin Durumu.....	100
3 KKTC ÖRNEĞİNDE KONUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	105
3.1 Kıbrıs Sorunu ve Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı Tezleri.....	106
3.1.1 Sömürgeciliğin Sona Erdirilmesinin Kıbrıs Sorununa Etkisi.....	108
3.1.2 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu Döneminde “Kıbrıs Halkı” ile ilgili Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkına İlişkin Tezler.....	110
3.1.3 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması.....	116
3.1.4 KTFD'nin Kurulması.....	123
3.2 KKTC ve Devletlerin Tanınması.....	126
3.2.1 KKTC'nin İlanı.....	127
3.2.2 Tanınmamış Bir Devlet Örneği: KKTC.....	132
3.2.2.1 Kıbrıslı Türklerin Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı.....	132
3.2.2.2 KKTC'nin Benzer Durumlarla Karşılaştırılması ve Devlet Olarak Tanınmasını Sağlama Çabaları.....	135
3.2.2.3 Uluslararası Örgütler ve Yargı Organları Nazarında KKTC...141	
SONUÇ.....	152
KAYNAKÇA.....	157

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AT	Avrupa Topluluğu
ATAD	Avrupa Topluluğu Adalet Divanı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AJIL	American Journal of International Studies
AÜSBFD	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
Bknz	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
C.	Cilt
DEÜHFD	Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DÜSBD	Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Ed	Editör
EJIL	European Journal of International Law
GAU	Girne American University
GÜHFD	Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
EOKA ...	Ethnici Organosis Kyprion Agoniston(Kıbrıslıların Milli Mücadele Örgütü)
Ibid.	Ibidom (Aynı yerde)
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KTFD	Kıbrıs Türk Federe Devleti
Loc. cit.	Loco citato (Yukarıda adı geçen yer)
MHB	Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
NEU	Nevşehir Üniversitesi
Op. cit.	Opere Citation (Yukarıda adı geçen çalışma)

Ö.	Ötekiler
S.	Sayı
Sf.	Sayfa
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SÜSBED	Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
UAD	Uluslararası Adalet Divanı
YSFC	Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti
YJIL	Yale Journal of International Law
YÜHFD	Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

GİRİŞ

Devletlerin tanınması uluslararası hukukun en çok tartışılan konularından birisidir. Bu çalışmada hedeflenen uluslararası hukukta devletlerin tanınması konusunda yaşanan sıkıntıları bir kez daha gözler önüne sermektir. Gündeme gelen her bağımsızlık iddiasının ardından, devletlerin tanınması konusu ve bu konudaki uygulamaların yeknesaklığa kavuşup kavuşmadığı tartışılması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uluslararası toplum sık sık kendi kaderini tayin etme hakkı iddiaları ile karşılaşmaktadır. Bu iddiaları genellikle bir bağımsızlık bildirisinin ilan edilmesi takip etmektedir. Bu ilanın ardından kurulan devletlerle ilgili olarak ise devletlerin tanınması konusunda tartışmalar gündeme gelmektedir. Kendi kaderini tayin etme hakkının kime ait bir hak olduğu, hangi koşullarda kullanılabileceği önemli bir tartışma konusudur. Bunun yanında kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutu olarak ayrılma da oldukça sık bir biçimde gündeme gelmektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde önce yeni devlet oluşumlarının dayanağı olarak kendi kaderini tayin etme hakkının ve bu hakkın kimlere ait olduğunun çerçevesi çizilmeye çalışılacaktır. Kendi kaderini tayin etme hakkının sağladığı olanaklar ve bu olanakların geçmişte hangi boyutlarda, günümüzde hangi boyutlarda olduğu konusu da incelenecek konular arasındadır. Kendi kaderini tayin etme hakkının ayrılmaya olanak sağlayıp sağlamadığı sorunu ve yeni bir devletin oluşmasında kendi kaderini tayin etme hakkının rolü de aktarılmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın asıl konusunu, devletlerin tanınması sorunu oluşturmaktadır. İkinci bölümde devletlerin tanınması konusu incelenecektir. Devletlerin tanınması ile ilgili olarak geçmişten günümüze kadar olan devletler ve uluslararası örgütlerin yaklaşımlarının ne olduğu oldukça önem taşımaktadır. Bir devletin yeni bir oluşumu

devlet olarak tanımak için nasıl yöntemler kullandığı, tanımının zamanının önemi bu bölümde belirtilmeye çalışılacak, ardından tanımın uluslararası toplumun üyelerince bir siyaset aracı olarak mı kullanıldığı, yoksa tanıma kararlarında uluslararası hukuk çerçevesi içinde mi kaldığı tartışılacaktır. Tanınmamış bir devletin durumunun ne olduğu, devlet olarak tanınmanın neden önemli olduğu da cevap aranacak sorular arasındadır.

İçinde yaşadığımız devlet olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bir devlet olarak kurulurken uluslararası hukuk bağlamında tartışılması gereken birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti etnik, dinsel ve dilsel bakımdan farklılıkları olan Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasında geçen kanlı çatışmaların bir ürünüdür; ancak uluslararası toplum tarafından devlet olarak tanınmamıştır. Çalışmanın son bölümünde bunun sebepleri araştırılırken, Kıbrıslı Türkler ve Rumların kendi kaderini tayin etme iddiaları yanında, bizleri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasına götüren çatışmalar da incelenecektir. Ardından tanınmamış bir devlet örneği olarak Kıbrıs'ın kuzeyindeki oluşuma uluslararası toplumun yaklaşımına değinilecektir.

Hem konunun teorik çerçevesi çizilirken, hem de Kıbrıs adasında yaşananlar değerlendirilirken cevap aranacak olan temel sorulardan birisi devletleri, yeni oluşumları devlet olarak tanımaya iten nedenlerin neler olduğudur. Devlet olarak tanınmanın bir devletin oluşumu için tek başına yeterli olup olmadığı, tanınmamanın ise devlet olarak var olmayı engelleyip engellemediği sorgulanması gereken bir sorudur.

Çalışmanın kapsamını belirleyen sorulara cevap aranırken uluslararası hukuk kurallarının yaratılmasında etkili olan Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütlerin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarından

faýdalanılmıştır. Uluslararası örgütlerin organlarının bağlayıcı olan kararlarından konuyla ilgileri kapsamında yararlanılmıştır. Uluslararası örgütlerin organlarının bağlayıcı uluslararası hukuk kurallarının oluşmasına etki eden ve uluslararası toplumun konuyla ilgili duruşunu temsil eden birtakım bağlayıcı olmayan karar ve değerlendirmeleri de incelenmiştir. Bunun yanında işlevi uluslararası hukuk kurallarının kodifiye edilmesi olan ve yaptığı yorumlarla uluslararası toplumun davranışlarını etkileyen Uluslararası Hukuk Komisyonu'na da yer yer değinilmiştir.

Bölüm 1

DEVLETLERİN OLUŞUMUNDA KENDİ KADERİNİ TAYİN ETME HAKKI

Uluslararası hukukta devletin tam olarak bir tanımı yapılamamış, ancak sahip olması gereken unsurları belirlenmiştir¹. Devletin en yaygın tanımı bu unsurlar kullanılarak yapılmaktadır. Bu çerçevede devletin, belirli bir toprak parçası üzerinde yerleşmiş insan topluluğunun oluşturduğu egemen bir varlık olduğu kabul edilmektedir². Devletin varlık koşulları olarak insan topluluğu, ülke ve egemenliği sayabiliriz. Egemenlik herhangi bir şekilde denetime tabi tutulamayan emirler verme gücü olarak tanımlanmaktadır. Siyasal iktidarın eliyle kullanılan egemenlik ülke üzerinde yaşayan toplumu yönetme, bu toplumun tabi olacağı kuralları koyma ve uygulama yetkisidir³. Toplumun yaşamına yön verecek olan kuralların siyasal iktidar tarafından konulması, onun birey özgürlüklerine önem vermesini ve halk tarafından benimsenmesini gerektirir⁴. Siyasal iktidarın bir ülkede yaşayan insan topluluğunun tümünün yararını gözetmemesi ve insan haklarına saygılı olmaması, aşağıda açıklanacak olan halkların kendi kaderini tayin etme hakkı bakımından önem taşımaktadır.

Devlet, bağımsızlık ilanı ile var olmaya başlar; diğer devletlerle onlar tarafından devlet olarak tanınması ile ilişkiler kurar. Kelsen, devletin ne olduğunu

---

¹ David A. Ijalaye, "Was "Biafra" at Any Time a State in International Law?," AJIL, C. LXV, S. 3 (Temmuz 1971), sf. 551.

² Server Tanilli, Devlet ve Demokrasi, 1. B., İstanbul, Adam Yayınları, Ekim 2000, sf. 11-14; Bu tanıma devletin devamlılığı özelliğini ve belirli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların üstün otoriteye tabi ve teşkilatlanmış olmalarını ekleyen yazarlar da vardır. Bknz: Ömer İ. Akipek, Devletler Hukuku, C. 2, 3. B., Ankara, Başnur Matbaası, 1966, sf. 12

³ Hüseyin Pazarıcı, Uluslararası Hukuk, 9. B., Ankara, Turhan Kitabevi, 2010, sf. 151-152.

⁴ Şeref Gözübüyük, Anayasa Hukuku, 15. B., Ankara, Turhan Yayınları, Ağustos 2007, sf. 15-16.

belirlenimin uluslararası hukuk açısından oldukça zor olduğunu belirtmektedir. Devletin ne olduğuna karar verecek olan, uluslararası toplumdur. Kelsen'e göre, devlet olmanın ne olduğunun oldukça zor bir şekilde belirlenmesi, devlet olarak tanımanın zor bir karar olmasına neden olmakta, aynı zamanda tanımanın tanımlanmasını zorlaştırmaktadır⁵. Bir devlet, üç unsurunun bir araya gelmesiyle var olur, devletlerin oluşması ilgili topluluğun çabası ile oluşan fiili bir durumdur⁶.

Devlet olma durumu uluslar, halklar ve uluslararası hukuk için oldukça önem taşımaktadır. Yeni bir devletin oluşması uluslararası barış ve güvenlik için de önem arz etmektedir⁷. Kendi kaderini tayin etme hakkının (*right of self-determination*) kullanılması sonucu ilan edilen bağımsızlıkla beraber dünyanın siyasi coğrafyası değişmekte, yeni devletler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kendi kaderini tayin etme hakkı, bir devlet çatısı altında yaşayan farklı etnik grupların aralarında çatışmalar yaşanmasına da neden olabilmektedir⁸.

Devletlerin uluslararası topluma katılması üç grup olarak kategorize edilebilir. Bunlardan birinci gruptakiler, medeniyet ve düşünce olarak tarihsel süreç içerisinde günümüze kadar ulaşmış olan devletlerdir. Buna örnek olarak Çin, Japonya ve Türkiye gösterilebilir. İkinci grupta yer alan devletler henüz belirli bir

---

⁵ Hans Kelsen, "Recognition in International Law," *AJIL*, C. XXXV, S. 4 (1941), sf. 609-611.

⁶ Malcolm D. Evans, *International Law*, 3. B., New York, Oxford University Press, 2010, içinde Matthew Craven, *Statehood and Recognition*, sf. 240. Craven'e göre bu durumda tanınma, devlet olarak muamele görmek hakkından bağımsızdır. *Ibid.*, sf. 241. Belirli bir (2001 Anayasal Referandumu'ndan anlaşıldığı kadarıyla üç milyondan fazla) nüfusu olan, belirli (eski İngiliz Somaliland'ı ile özdeş) sınırları bulunan, diğer ülkelerle diplomatik ilişkilere girebileceğini (Başkan Dahir Riyale Kahin'in beş Afrika devletini ziyaret etmesiyle) kanıtlayan ve bağımsızlık isteğini %97'lik bir oy oranıyla ortaya koyan Somaliland, tüm bunlara rağmen devlet olarak tanınmasa da, bağımsız bir devlet olarak varlığını sürdürmektedir. Somaliland hükümeti (Somaliland'ın devlet ülkesini oluşturan deniz alanlarındaki egemenliğini güvence altına alacak girişimlerde bulunmasıyla) tanınmış bir devletin hükümeti gibi faaliyetlerde bulunduğunu ispatlamıştır. Somaliland, tanınmış devletler gibi, ülkesinde işlenen siyasi bir cinayeti araştırıp teröristleri cezalandırabilecek etkili bir sisteme sahiptir. Alison K. Eggers, "When is a State a State? The Case for Recognition of Somaliland," *Boston College International and Comparative Law Review*, C. XXX, S. 1 (2007), sf. 217-219.

⁷ Amy E. Eckert, "Constructing States: The Role of the International Community in the Creation of New States," *Journal of Public and International Affairs*, C. XXIII (2002), sf. 19.

⁸ A. Füsün Arsava, "Self-determinasyon Hakkı ve Kosova," *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. V, S. 17 (2009), sf. 1.

medeniyet seviyesine ulaşmamış topraklar üzerinde kurulan devletlerdir. Liberya bu duruma örnek olarak gösterilmektedir. Son grupta yer alan devletler ise diğer devletlerden ayrılma (*secession*) sonucu oluşan devletlerdir⁹.

Kendi kaderini tayin etme hakkının, ayrılma durumunu da kapsayıp kapsamadığına ilişkin tartışmalar vardır. Ancak, kendi kaderini tayin etme hakkının, ayrılma durumunda da kullanıldığı belirtilmekte, bunun kabul edilmemesinin adeta ‘seçimler olmaksızın bir demokrasiye’ benzer bir durumu ortaya çıkaracağı savunulmaktadır¹⁰. Devlet olarak tanınma ile ilgili sorunların ise daha çok bir devletten ayrılma sonucu kurulan yeni devletlerin tanınması noktasında gündeme geldiğine işaret edilmektedir¹¹.

Uluslararası hukukta tanıma konusunda yapılan çalışmalarda genellikle değinilen noktalardan biri de tanımın beyan edici nitelikte mi, yoksa kurucu nitelikte mi olduğudur. Bu noktada belirtilmesi gereken, günümüzde tanımın beyan edici nitelikte olduğunun daha çok kabul gördüğüdür. Devletlerin tanınması konusunda, beyan edici teoriyi savunan yazarlar devlet olmanın hukuki bir durum olmasından çok, fiili bir durum olduğunu savunmaktadır¹². Bu çerçevede tanıma bu fiili olguyu meşru kabul ettiğinin açıklanması olarak kabul edilmelidir.

Başarısız bir ayrılma çabası veya iç savaş bazı insanların vatan haini olarak nitelendirilmesine neden olurken, başarılı ayrılma veya iç savaş yeni bir devlet yaratmaktadır. Uluslararası hukukta genellikle etkin olan otoritenin devlet olarak tanındığı görülmektedir¹³. Bunun nedeni ise şöyle açıklanabilir: Yeni oluşan bir

---

⁹ Clarence A. Berdahl, “The Power of Recognition,” *AJIL*, C. XIV, S. 4 (1920), sf. 519.

¹⁰ Abdullah Uz, “Teori ve Uygulamada Self-Determinasyon Hakkı,” *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. III, S. 9 (2007), sf. 72.

¹¹ Charles Crozat, “Devletler Hukukunda Tanıma,” *İÜHFEM*, çev. Edip F. Çelik, C. XIX, S. 1-2 (1953), sf. 18.

¹² Eckert, op. cit., sf. 21-23.

¹³ Kunz’a göre bir otoritenin etkinliğini sağlaması çok önemlidir. Bir devletten ayrılarak yeni bir devlet oluşturma durumunda, eğer ayrılıkçı mücadele verenler ayrıldıkları devlet ile bağlarını tamamen koparıp, devlet kurduklarını iddia ettikleri toprak üzerinde etkinliklerini tam olarak

devletin etkinliğini sağlamış olması, bunu sağladığı toprak parçası üzerinde uluslararası hukuk kurallarını sürekli ve düzenli bir şekilde uygulayabileceğini göstermektedir¹⁴.

Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması'nın ikinci maddesinin dördüncü fıkrasına göre, herhangi bir devletin toprak bütünlüğüne, siyasi bağımsızlığına veya BM'nin amaçlarına aykırı bir şekilde kuvvet kullanma yanında, kuvvet kullanma tehdidi de yasaktır. Bu durumda, uluslararası hukuk kuralları ihlal ediliyor, örneğin bir devletin toprak bütünlüğüne müdahale ediliyor ve bunun sonucunda yeni bir devletin oluşturulduğu öne sürülüyorsa, bu yeni oluşumun uluslararası toplumun diğer üyelerince devlet olarak tanınması söz konusu olamayacaktır. Aynı şekilde kendi kaderini tayin etme hakkının yeni bir devlet kurulmasına olanak tanıdığına öne sürülmesi, her zaman kolay olmamaktadır¹⁵. Ancak Devletler Arasındaki İşbirliği ve Dostça İlişkiler Bildirisi'nin¹⁶ halkların kendi kaderini tayin etme hakkına saygı duyulmasının önemini vurguladığı bilinmektedir. Bildiri bunun yanında bağımsız ve egemen bir devletin kurulmasının, kendi kaderini tayin etme hakkının bir uygulanma şekli olduğunu belirtmektedir.

---

sağlayamıyorlarsa yeni kurulan bu oluşumu devlet olarak tanıma, bazı sorunları gündeme getirecektir. İleride ayrıntılarıyla incelenecek olan erken tanıma burada söz konusu olabilecek, kendisine karşı ayrılıkçı hareketlere girişilen devletin toprak bütünlüğü ihlal edilmiş olabilecektir. Josef L. Kunz, "Critical Remarks on Lauterpacht's "Recognition in International Law",” *AJIL*, C. XLIV, S. 4 (1950), sf. 715-716. Bunun yanında, yeni kurulan bir devletin tanınması için devlet olma koşullarından biri olan ülkenin sınırlarının belirlenmiş olması kriteri kimi zaman göz önünde bulundurulmamaktadır. Örneğin İsrail, henüz sınır uyuşmazlıkları yaşarken uluslararası hukuk açısından geçerli bir devlet olarak kabul görmüştür. Malcolm N. Shaw, *International Law*, 6. B., Cambridge, Cambridge University Press, 2011, sf. 199-200

¹⁴ Christian Hillgruber, "The Admission of New States to the International Community," *EJIL*, C. IX, S. 3 (1998), sf. 502.

¹⁵ Yusuf Aksar, *Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk I*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2012, sf. 214-215. Uluslararası toplumun ve BM'nin bu konudaki görüşünü devletlerin kendi iradeleri dışında gerçekleşen sınır değişikliklerinin kabul edilmemesi olarak özetlemek mümkündür. Bu çerçevede, özellikle kuvvet kullanılması yolu ile gerçekleştirilen sınır değişikliklerine karşı çıkmaktadır. Halis Ayhan, "Arnavut ve Sırp Savları Bağlamında Kosova'nın Sahipliği Sorunu," *SÜSBED*, S. 23 (2010), sf. 82.

¹⁶ BM Genel Kurulu'nun 24 Ekim 1970 tarihli ve 2625 (XXV) sayılı bildirisinin İngilizce metni için bkz: <http://www.un-documents.net/a25r2625.htm> (Erişim Tarihi: 6 Şubat 2013)

Devletler Arasındaki İşbirliği ve Dostça İlişkiler Bildirisi'ne göre, devletlerin kendi kaderini tayin etme hakkına saygı gösterme görevi vardır. Bağımsız ve egemen bir devlet kurmanın kendi kaderini tayin etme hakkının uygulanması yöntemlerinden birinin olduğunu kabul etmek, devletlerin bunu kurmaya karar veren halkların kararına saygı duymalarını gerektirecektir¹⁷. Ayrı bir devlet kurma, hukuki açıdan meşruiyet gerektirmektedir. Günümüzde bu hukuki meşruiyet kendi kaderini tayin etme hakkına dayandırılmaktadır¹⁸.

Bir devletin oluşumunun halkların kendi kaderini tayin etme hakkı ile açıklanmasının uluslararası meşruiyet kazanmak bakımından ne kadar önemli olduğunun incelenmesi gerekmektedir. Kendi kaderini tayin etme hakkı, uluslararası toplumun onayını almak için her durumda yeterli midir? Kendi kaderini tayin etme hakkının ne gibi olanaklar sağladığı, tarihsel süreç içerisinde bu hak ile ilgili olarak nasıl gelişmelerin yaşandığı bu bölümde incelenecek konular arasındadır. Bu incelemenin ardından, kendi kaderini tayin etme hakkı ile devletlerin tanınması arasında nasıl bir ilişki olduğu ortaya konulacaktır.

1.1 Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı

Yabancı güçlerin boyunduruğu altında yaşamama isteği içinde farklı etnik gruplar barındıran devletlerde gerilimler yaşanmasına neden olmuştur. Kendi kaderini tayin etme hakkı yabancı baskı ve egemenliğine maruz kalan grupların kendi geleceklerini kendilerinin belirlemesi anlamına gelmektedir. Değişik grupların bir devlet çatısı altında birlikte yaşamaları her zaman bu grupların farklılıklarını yitirmelerine aracı olmamaktadır¹⁹. Kendi kaderini tayin etme hakkı, bir halkın

---

¹⁷ Martti Koskeniemi, "Günümüzde Milli Self Determinasyon: Hukuki teori ve Uygulama Sorunları," *GÜHFD*, C. I, S. 1 (Haziran 1997), sf. 266-267.

¹⁸ Erol Kurubaş, "Kuzey Irak'ta Olası Bir Ayrılmanın Meşruluğu ve Self-Determinasyon Sorunu," *AÜSBFD*, C. LIX, S. 3 (2004), sf. 151.

¹⁹ Erica-Irene A. Daes, "Some Considerations on the Right of Indigenous Peoples to Self-Determination," *Transnational Law & Contemporary Problems*, C. III, S. 1 (1993), sf. 5-6.

varlığını sürdürmesinin garantisidir. Tâbi olacağı siyasi statüyü belirlemesi ve doğal kaynaklarını kullanabilmesi için halkın var olabilmesi, var olabilmesi için ise topluluk olarak üzerinde yaşadığı toprakta dilini konuşabilmesi, kültürel özelliklerini sergileyebilmesi gerekmektedir²⁰. Bunların yanında, bir insan topluluğunun özerkliğini kazanma çabalarında da sık sık yeni gelişmeler yaşanmaktadır.

Bir devletteki bağımsızlık hareketlerinin ve bir devlette yaşayan farklı etnik grupların taleplerinin temelini araştırdığımızda karşımıza kendi kaderini tayin etme hakkı çıkmaktadır²¹. Çok yönlü bir kavram olan kendi kaderini tayin etme hakkı insan haklarıyla yakından ilişkilidir. Kendi kaderini tayin etme hakkı üçüncü kuşak bir haktır²².

Kendi kaderini tayin etme hakkının amacı yabancı baskısı altında yaşamaktan kurtarmaktır. Uluslararası insan hakları da benzer şekilde, bireylerin baskı altında yaşamasını engellemeyi amaçlar. Uluslararası insan haklarının koruma kapsamına, bu bireylerin oluşturduğu topluluklar da girer. İnanç özgürlüğü, örgütlenme ve toplantı özgürlüğü, bireylerin gruplar halinde kullandıkları özgürlükleridir. Ayrımcılığa maruz kalmadan yaşamak gibi azınlık hakları da grupların yaşamlarını sürdürmeleri için önemlidir. Kendi kaderini tayin etme hakkı, yukarıda sayılan hakların kullanılabilmesinin güvence altına almaya yöneliktir. Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ile Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin birinci maddelerinde kendi kaderinin tayin etme hakkının yer almasının nedeni de budur.

---

²⁰ Arsava, op. cit., sf. 10.

²¹ Ibid., sf. 1.

²² Üçüncü kuşak haklar, birey-devlet ilişkisini düzenleyen birinci ve ikinci kuşak haklardan daha farklı niteliğe sahiptir. Üçüncü kuşak haklar bireylerin, devletlerin, kamu veya özel kuruluşların ve uluslararası toplumun ortak çabasını gerektiren haklardır. Üçüncü kuşak haklar kimi zaman hakların hakları olarak değerlendirilirken, kimi zaman da dayanışma hakları olarak değerlendirilmektedir. Mehmet Semih Gemalmaz, Ulusüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, 7. B., İstanbul, Legal Yayıncılık, Nisan 2010, sf. 1628.

Yabancı baskısı altında yaşayan bireylerin, hak ve özgürlüklerini kullanmaları mümkün olmamaktadır²³.

Kendi kaderini tayin etme hakkı ile ilgili olarak, ilk başlarda bu hakkı iddia edecek olan topluluğun yalnız bırakılması gerektiği öne sürülüyordu. Kendi kaderini tayin etme uğraşı ortaya çıktığında iktidardaki güce yardım etmek, kendi kaderini tayin etme hakkına aykırı düşeceği gibi, bu uğraş içinde olanlara yardım etmek de devletlerin toprak bütünlüğü ilkesine aykırı düşecekti. Bu durumda, taraflar tamamen yalnız bırakılmalıydı. Günümüzde ise kendi kaderini tayin etme iddiaları ve bununla doğan sorunlar bir uluslararası hukuk sorunu olarak algılanmakta, BM gibi birçok örgüt ise kendi kaderini tayin etme hakkı ile ilgili çalışmalar yapmaktadır²⁴.

Devletlerin kendi kaderini tayin etme kavramını kendi çıkarları doğrultusunda yorumlama çabaları bu konudaki anlam belirsizliğini arttırmıştır. Kendi kaderini tayin etme hakkı üzerindeki tartışmalar, genellikle toprak bütünlüğü ilkesi ile birlikte gündeme gelmektedir²⁵. Kendi kaderini tayin etme hakkı bir ülkenin bağımsız bir devlet haline gelmesi veya bu şekilde kalmaya devam etmesi yanında, bir devlet içinde özerk bir yönetim haline gelmesi sonucunu doğurabilir²⁶.

Önceleri bir ilke olarak kabul edilen kendi kaderini tayin etme hakkının iki yönü vardır. Helsinki’de 3 Temmuz 1973’te bir konferans düzenlenmiştir. Katılan devletler halkların çıkarlarını göz önünde tutarak bazı hususları resmen kabul

---

²³ Robert McCorquodale, “Self-Determination: A Human Rights Approach,” International and Comparative Law Quarterly, C. XLIII, S. 4 (1994), sf. 872.

²⁴ M. Akif Kütükçü, “Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri,” SÜSBED, S. 12 (2004), sf. 260-261. BM Genel Kurulu’nun 2160 (XXI) sayılı ve 2625 (XXV) kararlarında sömürgeci devletlerin baskısı altındaki toplumların yardım arayışlarında bulunmaya ve yardım girişimlerini kabul etmeye yetkili oldukları belirtilmiştir.

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2160\(XXI\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2160(XXI)&Lang=E&Area=RESOLUTION) ve

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625\(XXV\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625(XXV)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2013)

²⁵ Doğan Kılınç, “Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi,” GÜHFD, C. XII, S. 1-2 (2008), sf. 951-952.

²⁶ Avishai Margalit ve Joseph Raz, “National Self-Determination,” Journal of Philosophy, C. LXXXVII, S. 9 (Eylül 1990), sf. 440.

etmişlerdir. Bu hususların içinde bütün halkların iç ve dış siyasi statülerini özgür bir şekilde belirleme hakları da vardır²⁷. Buna göre, kendi kaderini tayin etme hakkının öncelikle devletlerin iç örgütlenmesinde, bir halkın dilediği şekilde yönetilmesini, herhangi bir dış baskıya maruz kalmamasını ifade etmektedir²⁸. Kendi kaderini tayin etme hakkının bu içsel boyutuna göre o devletin halkı, devletin yönetimini yeniden kurabilecek, devleti grupların özelliklerine saygı göstermeye çağırabilecektir. Örneğin bir grubun devlet yönetimine belirli bir ölçüde katılmak gibi istekleri yerine getirilmezse, bir federasyonun kurulması veya bu grubun kendi devletlerini kurmaları da gündeme gelebilir; bu en son durum kendi kaderini tayin etme hakkının diğer yanı olan dışsal boyutuna işaret eder²⁹.

Kendi kaderini tayin etme hakkının bu boyutu bağımsız bir devletin kurulmasını da kapsar biçimde, bir halkın dilediği devlete bağlı olma hakkına işaret etmektedir³⁰. Kendi kaderini tayin etme hakkının toprak bütünlüğü ilkesi ile çelişkisi burada daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutunun bir kez gündeme gelip uygulandıktan sonra, tekrar gündeme getirilemeyeceği, ancak içsel boyutunun böyle bir özelliği olmadığı ileri sürülmektedir³¹. Ancak bu görüşü kabul etmemek gerekmektedir. Kendi kaderini tayin etme hakkı bir kere kullanılacak bir hak değildir. Kendi kaderini tayin etme hakkı dinamik bir haktır³². Aksi bir görüşü benimsemek, Kendi kaderini tayin etme hakkını kullanmış olan bir halkın, bundan sonraki süreçte kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutunun kullanılmasının son çare olarak gündeme gelebileceği durumlarda bile, baskı altında yaşamasına neden olabilecektir.

---

²⁷ Aslan Gündüz, Milletlerarası Hukuk, 5. B., İstanbul, Beta Basım, 2009, sf. 679-684.

²⁸ Pazarcı, op. cit., sf. 141.

²⁹ Karl Doehring, Genel Devlet Kuramı, çev. Ahmet Mumcu, 2. B., İstanbul, İnkılap Kitapevi, 2002, sf. 153.

³⁰ Pazarcı, op. cit., sf. 141-142.

³¹ Kütükçü, op. cit., sf. 262.

³² Berdal Aral, "Kollektif Bir İnsan Hakkı Olarak 'Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'," İnsan Hakları Yıllığı, C. XXI-XXII(1999-2000), sf. 111.

Bir halkın kendi ulusal devletini kurma çabası ile kurulan yeni devletler de kendi içlerinde başka kendi kaderini tayin etme hakkı iddialarının gündeme gelmesine neden olmaktadır. Ulusal bir devlet kurmak gerçekleşmesi zor olan bir ütopyadır³³.

Fransız Devrimi'nden 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar yeni devletlerin birleşme yoluyla oluştuğu görülmektedir. 1878 yılından sonra, özellikle 1918 yılına yaklaştıkça kendi kaderini tayin etme hakkının etkisi ile ayrı özelliklere sahip olan toplulukların ayrılması yolu ile yeni devletlerin oluştuğu görülmektedir³⁴. Özellikle sömürge yönetimlerinin sona erdiği dönemde halkların ayrılma çabaları, devletlerin toprak bütünlüğü ilkesine ters düşmekle beraber yeni devletlerin oluşmasına yol açmıştır. Bu noktada önemli olan soru kendi kaderini tayin etme hakkına kimlerin sahip olduğudur.

1.1.1 Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Sahibi

Kendi kaderini tayin etme hakkı belirli bir toprak parçası ile de ilişkilidir. Toprak parçası üzerinde yaşayan toplumun kendi kendini yönetme kabiliyetine sahip olup olmadığı kendi kaderini tayin etme hakkı kapsamında önem taşımaktadır. Peki kendi kaderini tayin edecek olan kimdir?

Belirli toprak parçası üzerinde yaşayan diğer gruplar ve bunların komşuları, bu grubun kendi kaderini tayin etme hakkı iddiasından en çok etkilenenler olmaktadır. Margalit ve Raz'a göre, kendi kaderini tayin etme hakkına sahip gruplara dahil olan bireylerin ortak özellikleri ve ortak bir kültürü olmalıdır. Bununla bağlantılı olarak ilgili grubun yeni yetişen üyelerinin de bu ortak kültürü ve özellikleri taşıması gerekmektedir; gruba üye olmak bir başarı değil, ait olma

---

³³ A. Füsün Arsava, Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basımevi, 1993, sf. 77.

³⁴ Koskenniemi, op. cit., sf. 241.

durumudur. Gruba üye olma, grubun bireyleri tarafından dünyaya getirilmiş olma, grubun kültürünü paylaşma gibi nedenlerin yol açtığı bir karşılıklı kabul halini gerektirmektedir. İlgili grup üyeleri, sahip oldukları ortak özellikleri sayesinde diğer bireylerden ayrışabilmektedir³⁵.

Kendi kaderini tayin etme hakkına genellikle halkların sahip olduğu belirtilmektedir. Halk kavramının neyi ifade ettiğine yönelik olarak tatmin edici hiçbir tanım yapılmamıştır. Halk olmak için vurgulanan kültür, dil, din, toprak gibi unsurlar, etnik grupların, ulusların, ulusal ya da etnik azınlıkların halk olma potansiyeline sahip oldukları yorumlarının yapılmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede, etnik kategori, millet, halk gibi kavramlardan ne anlaşılması gerektiğinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Etnisite, kan bağına dayanan bir toplum kategorilerinden biridir. Etnisite kan bağına yaptığı vurguyla diğer toplumsal kategorilerden ayrılır. Bir etnik kategorinin millet ile özdeş sayıldığı tek-etnili devletler olduğu gibi, birkaç etnik kategorinin bir milleti oluşturduğu çok-etnili devletler de vardır. Bunların yanında milleti etnisiteyle bağ kurmadan açıklayan gayri-etnik devletlerin de olduğu görülmektedir. Etnisiteyi en önemli özellik olarak kabul edersek, çok-etnili toplumdan oluşan devletleri, kendi kaderini tayin etme hakkı ile de bağlantısı bulunan çatışmaları daha çok yaşama adayları olarak görmemiz gerekecektir. Aynı etnik kategoriye dahil olan bireyler gruplaşma bilincine sahip olabilir. Bu durumda söz konusu etnik gruba dahil bireyler

---

³⁵ Margalit ve Raz, op. cit., 443-447. Kendi kaderini tayin etme hakkını iddia edebilmek için ortak bir kültürün aranması konusu sorgulanması gereken bir husustur. Belçika’da Flamanların farklı kültürleri neticesinde ortaya çıkan bazı talepleri vardır. Ancak kimi durumlarda Flamanların, Belçika üst kimliğine bağlılıklarını açıkça sergiledikleri görülmüş, bu bağlılıkları çerçevesinde kendi kaderini tayin etme haklarını, kültürel farklılıklarına rağmen diğer Belçikalılar ile birlikte kullanmışlardır. Ersoy Kontacı, “Demokrasi Tartışmalarında Sınır Aşan Bir Kavramlaştırma Denemesi: “Kırılğan Demokrasiler” ve Belçika Örneği,” *AÜHF*, C. LIX, S. 3(2010), sf. 479. Bu durumda ortak bir üst kimliğin bulunmasının, her zaman ortak kültüre işaret etmediğini kabul etmek gerekecektir.

arasında evlilik yolu ile özelliklerin korunmasına, aynı coğrafi bölgede oturmaya özen gösterebilir³⁶.

Milliyetçilik bir etnik kategorinin aynı devlet içinde yaşayan diğer gruplara nazaran hakim grup haline getirilmesi olarak belirtilmektedir. Günümüzde etnik olarak homojen yapıdaki toplumlara rastlanmamaktadır. Millet, kan bağına dayandırılabilceği gibi din, toprak, dil gibi unsurlar kullanılarak da tanımlanabilir³⁷.

BM'nin özellikle sömürgeciliğin sona erdirilmesi girişimleri sırasındaki tutumu incelendiğinde kendi kaderini tayin etme hakkının önemli bir öznesi olarak sömürge halklarını ön plana çıkardığı görülmektedir³⁸. Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin özdeş birinci maddeleri ise tüm halkların kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduklarını vurgulamaktadır³⁹. Sözleşmelerde halk kavramının seçilmiş olma nedeni olarak kavramın geniş anlam taşımasına işaret edilmektedir. Halk kavramı ile bir ülkedeki tüm farklı toplumlar kast edilmektedir; bu halkların bağımlı olmaları, kendilerini yönetme yeteneğine sahip olmaları bu noktada önem taşımamaktadır⁴⁰.

Halk kavramının uluslararası hukukta herhangi bir uzlaşmış tanımı mevcut değildir. Ancak şu şekilde bir tanımlama yapılabilir: halk, belli bir bölgede yaşayan, etnik ve kültürel özellikleri olan ve bu özellikleri sayesinde ayırt edilebilen insan grubudur⁴¹. Bu tanıma tarihsel bir geçmiş ve toplumsal kimliğini sürdürmeye bağlılık

---

³⁶ Etnik grubu, belirli, sınırlanabilen bir toprak üzerinde yaşayan, kendi ırk, din, dil veya kültürel özellikleri olan, bu tür özelliklerini koruma isteğine sahip insan grubu olarak tanımlayan görüş için bkz: Arsava, "Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova," sf. 4. Etnik sözcüğü belirli bir kavime ait olmayı ifade etmektedir. BM alt komisyonunun bir kararıyla ırk sözcüğü yerine etnik sözcüğü kullanılmaktadır. Bunun nedeni ırk sözcüğünün anlamının genetik fiziki özelliklere işaret ederken, etnik sözcüğünün biyolojik özellikler yanında tarihsel ve kültürel özellikleri de kapsamasıdır. Bknz: Arsava, "Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının... İncelenmesi," sf. 54.

³⁷ Şener Aktürk, "Etnik Kategori ve Milliyetçilik," *Doğubati*, S. 25 (Eylül 2006), sf.23-27 ve 52.

³⁸ İlyas Doğan, "Kendi Geleceğini Belirleme İlkesi," *Kamu Hukuku Arşivi*, Yıl 9, (Mart 2006), sf. 7.

³⁹ Gemalmaz, op. cit., sf. 240.

⁴⁰ McCorquodale, op. cit., sf. 867.

⁴¹ Bir bölgede yaşayan topluluğun halk olabilmesi için, daha önce aynı isimde bir devletin var olmuş olması kriteri tartışmalıdır. Daha sonra da belirtileceği gibi, kendi kaderini tayin etme bir haktır. Bu

da eklenebilir⁴². Halklar, henüz milletler gibi bir teşkilatlanma bilincine sahip değildirler.

Halkın ne olduğunu belirlemeye çalışırken, üzerinde yaşanılan toprak parçasına çok fazla vurgu yapılması net bir şekilde sınırları belirlenmiş bir alana sahip olmayan gruplara kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olma imkanı tanımayacaktır. Bu noktada sömürge yönetiminde olmayan toplumların kendi kaderini tayin etme hakkını ileri sürmeleri güçleşecektir. Çünkü hiçbir durumda kendi kaderini tayin etmek isteyen halkların üzerinde yaşadıkları toprak parçası, sömürge yönetimi altındaki halklar kadar belirli değildir. Bu durumda toprak parçasına vurgunun kabul edilmesi, sömürge yönetimi altındaki halklar dışında kalanlar için sakıncalıdır. Ayrıca, Pakistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Bangladeş'i kısa zamanda birçok devlet tanımış, Bangladeş BM'ye üye kabul edilmiştir. Bangladeş, sömürge yönetimine tâbi olmayan bir devletten bağımsızlığın elde edilmesi sonucu ortaya çıkan bir devlet örneğidir⁴³.

Karadağ ve Kosova'da yaşayan insanların karşılaştırılması ise halk kavramının tanımlanmasının ne kadar zor olduğunu göstermektedir. Karadağ'da yaşayan toplumun nüfusu, Kosova'daki toplumdaki çok daha azdır. Buna rağmen, Kosova'da yaşayan ve yukarıda belirtilen halk özelliklerine uygun olan insan topluluğu halk olarak kabul görmekte zorlanmıştır. Buna karşın Karadağ'da yaşayan insan grubunun halk olarak tanımlanmada zorluk yaşamaması ise halk kavramının anlamının net olmadığını ortaya koymakta, insan topluluğunun sayısının da halk olarak tanımlanmak için ölçüt olmayacağını göstermektedir. Sömürge topraklarında yaşayan toplumların yanısıra yaşadıkları ülkelerde kendilerinin farklı olduklarını

---

hakka henüz devlet haline gelmemiş halkların sahip olması, kimilerine göre uluslararası hukukta hak sahibi olabilmenin sadece devletlere özgü olmasının bir istisnasıdır. Doğan, op. cit., sf. 7-8.

⁴² Kütükçü, op. cit., sf. 261.

⁴³ Mustafa Şahin, Avrupa Birliği'nin Self-Determinasyon Politikası, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2010, sf. 30-31.

düşünen etnik grupların da kendi kaderini tayin etme haklarını kullanabilme iddialarını ileri sürdüğü görülmektedir⁴⁴. Ancak, tüm etnik grupların halkların kendi kaderini tayin etme hakkını kullanabilecekleri henüz net bir şekilde kabul edilmemektedir.

1980'li yıllardan sonra halk kavramının yerli halkları da ifade etmeye başladığı görülmektedir⁴⁵. Üzerinde uzlaşmış bir halk kavramının bulunmaması, içinde yaşadığı devletin baskı ve hoşgörüsüzlüğü ile karşılaşan toplumların kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak kurtuluş mücadeleleri yürütmelerine neden olmaktadır⁴⁶.

Etnik grupların, etnik azınlıkların, ulusların⁴⁷, ulusal grupların veya ulusal azınlıkların⁴⁸ halk kavramına dahil olacağı öne sürülmektedir. Bunun yanısıra bir toplumun halk olarak kendi kaderini tayin etme hakkını kullanabilmesinin uluslararası toplumun onu halk olarak kabul etmesine bağlı olduğunu öne sürenler bulunmaktadır. Halkların kendi kaderini tayin etme iddiası gündeme geldiğinde uluslararası toplumun tüm üyeleri bundan etkilenmektedir. Bu nedenle de uluslararası toplumun üyelerinin bir halkın kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğunu kabul etmesinin kurucu etkisine vurgu yapılmaktadır. Yukarıda belirtildiği ve aşağıda ayrıntılarıyla inceleneceği gibi devletlerin tanınmasında tanınmanın kurucu etkisinin günümüzde daha az kabul gördüğü uluslararası hukukçular tarafından net

---

⁴⁴ Arsava, "Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova," sf. 4-5.

⁴⁵ Kurubaş, op. cit., sf. 155.

⁴⁶ Kılınç, op. cit., sf. 954.

⁴⁷ Ulus, belirli koşullar nedeniyle sınırları belirli bir ülkede yaşayan insanların ortak soy, din gibi etkenler yanında ortak tarih, dil, kültür ve bazı değerleri taşımaları gibi ayırt edici özellikleri bulunan, aralarında sadakat, bağlılık duyguları gelişmiş olan ve türdeşleş(tiril)miş siyasal topluluktur. Uluslar, siyasal otoritenin sadakati bir noktada toplamak adına gerçekleştirdiği oluşumlardır; bkz: Erol Kurubaş, "SSCB Sonrası Türk Cumhuriyetlerinde Yeni Uluslaşma Süreçleri Üzerine Bir Değerlendirme," Uluslararası Hukuk ve Politika, C. II, S. 5 (2006), sf. 113-115. Ulusal kimlik demokratik araçlarla gerçekleştirilmemişse ve bütünleşme sağlanmamışsa, büyük sorunların doğacağı açıktır. Bknz: Ibid., sf. 133.

⁴⁸ Arsava, bu noktada ulusal azınlıkların etnik azınlıkların gösterdiği özelliklerin yanında, siyasi kararlar alma mekanizmasına da sahip olduklarını belirtmektedir. Ulusal azınlık kavramı ile etnik azınlık kavramı içerik olarak aynı anlamdadır; bkz: Arsava, "Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının... İncelenmesi" sf. 55-56.

bir şekilde ortaya konmuştur⁴⁹. Karşı görüş olarak bir toplumun kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğunun o toplumun kendi değerlendirmesine bağlı olduğunu belirtenler de vardır⁵⁰.

Ulusların kendi kaderini tayin etme hakkı ile halkların kendi kaderini tayin etme hakkının aynı anlama geldiği de savunulmuştur. Buna Fransız Devrimi'nin etkisi ile halk ve ulus kavramının birbirlerinin yerine kullanılması neden olmuştur. Bu görüşten yola çıkanlar kendi kaderini tayin etme hakkının sadece uluslara ait bir hak olduğunu kabul etmekte, bu hakkı kullanmak isteyenlerin ise ulus olduklarını ispatlamalarını istemektedir⁵¹. Oysa ulus ile halk kavramının farklı olduklarını belirtmek gerekmektedir. Ulus özellikle bir ulus devletin egemenlik gücünün temelini oluşturmakta kullandığı bir kavramdır, ulus türdeş olan bir insan topluluğunu ifade eder⁵². Ancak halk kavramı herhangi bir türdeşleştirilmeyi içermemektedir.

Ulusal gruplar ise savaşların sonucunda oluşturulan yeni sınırlar yüzünden etnik kökenlerinden ayrılıp farklı sınırlar içinde kalan, bu nedenle de azınlık olan topluluklardır. Ulusal gruplar da korunması gereken insan grupları arasındadır. Uluslararası hukuk ulusal grupların haklarının korunması gerektiği, bunların kendi kaderini tayin etme haklarının bulunduğunu kabul etmektedir. Ulusal gruplar varlıklarını garanti altına almak isteyebilmektedirler. Bu çerçevede buldukları devletin organları tarafından dikkate alınmalı, hukuk düzenleri tarafından korunmalıdırlar. Bunun yanı sıra ulusal grupların yaşadıkları yerlerin başka bir devletin egemenliğine bırakılması söz konusu olursa, kendi kaderini tayin etme

---

⁴⁹ Kendi kaderini tayin etme hakkının tanınması ile devletlerin tanınmasının ayrı olgular olduğunu belirtmekte fayda vardır. Bilindiği gibi kendi kaderini tayin etme hakkının kullanılması her zaman ortaya bir devlet çıkarmayabilmektedir; bkz: Arsava, "Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova" sf. 11.

⁵⁰ Tartışmanın ayrıntısı için bkz: Kurubaş, "Kuzey Irak'ta Olası Bir..." sf. 155.

⁵¹ Hüseyin Kalaycı, Ulus Devletin Başağrısı Ayrılıkçılık, Ankara, Liberte Yayınları, Nisan 2010, sf. 62. Yazar, bu tür bir ispatın istenmesini eleştirmektedir. Ibid., sf. 62-63.

⁵² Kemal Cebeci, "Küreselleşme Bağlamında Ulus-Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü," Sayıştay Dergisi, S. 71 (Ekim-Aralık 2008), sf. 24.

hakları burada öncelikle gündeme gelecektir. Ulusal grupların etnik, kültürel, dini kimliklerini koruyabilmeleri gerektiği kabul edilmektedir. Ulusal grupların yerleşmiş oldukları bölgelerin zorla değiştirilememesine, zorla asimilasyona uğramalarının yasaklanmasına çalışılmaktadır⁵³.

Sömürge halkları dışında, bir devletin ülkesinde yaşayan halkların özellikle kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutunu iddia edemeyecekleri ileri sürülmüştür. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti (YSFC)'de yaşananlar kendi kaderini tayin etme hakkının sömürgeler dışında da uygulanabileceğini gösteren örneklerdir. Bu iki örnekte mevcut devletlerden ayrılarak yeni devletlerin oluşturulması, önceki devletlerin anayasalarında kendi kaderini tayin etme haklarının belirtilmiş olmasıyla birlikte değerlendirilmektedir⁵⁴.

Bu durumda kendi kaderini tayin etme hakkının, bu iddiayı yapmaya yeterli gücü ve kapasitesi olan halklar için gündeme geldiği ortaya çıkmaktadır. Halk siyasi niteliği olan bir kavramdır. Bir halkın, yeterli güç ve kapasiteye sahip olup olmadığını, bu hakkını kullanma girişimleri sırasında sergilediği güç ve etkinlik gösterecektir. Diğer taraftan halk özelliği taşıyan her topluluğun bu hakkı mutlak olarak kullanması, ayrımcılığa veya baskı altında bir yaşam sürmeye maruz kalmıyorsa söz konusu olmayabilecektir⁵⁵.

Kendi kaderini tayin etme hakkı özellikle sömürge yönetimine tabi topraklarda yaşayan toplumların bağlı oldukları devletlerden bağımsız devlet kurma veya başka bir devletle birleşme iradeleri kapsamında gündeme gelmiştir. Kendi kaderini tayin etme hakkının sömürge yönetimine tabi olan tüm halklara

---

⁵³ A. Füsün Arsava, "Ulusal Grup Hakları ve Bu Konuda Meydana Gelen Gelişmeler," AÜSBFD, C. XLVII, S. 3 (1992), sf. 15-19.

⁵⁴ Kütükçü, op. cit., sf. 263.

⁵⁵ Kurubaş, loc. cit.

uygulanması tartışmasız olarak kabul edilmektedir. Bu durumu Uluslararası Adalet Divanı Namibya davasında açıkça belirtmiştir. Bunun yanında, bu konudaki devlet uygulamaları da yeknesaklık göstermektedir⁵⁶. Günümüzde insan haklarından mahrum edilmeye çalışılan ve ayrımcılığa maruz kalan halkların da, tıpkı sömürge yönetimine tabi halklar gibi bu haklarını kullanabilecekleri kabul edilmektedir⁵⁷.

Azınlıkların kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olup olmadıkları da önem taşıyan bir husustur. Uluslararası hukukta azınlık kavramının ne anlama geldiğini belirlemek gerekmektedir. Azınlık, vatandaşı oldukları devlette sayısal olarak çoğunluğu oluşturan nüfusa göre daha az sayıda olanların oluşturduğu gruptur. Azınlıklar çoğunluğu oluşturan gruptan etnik, dinsel veya dilsel farklılıklara sahiptir; genellikle kültürünü, geleneklerini, dinin gereklerini veya dilini sürdürme iradesine sahiptir⁵⁸.

Etnik köken, ırk, din gibi nedenlerle herhangi bir ayrımcılık yapılmayıp, azınlık mensuplarına eşit muamele yapıldığında ülke içinde yaşayan azınlıkların bu hakka sahip olmadıkları savunulmaktadır⁵⁹. Ağır ayrımcılığa maruz kalmayan azınlıklar bakımından kendi kaderini tayin etme hakkının mutlak bir şekilde reddedilmesi kabul edilmektedir⁶⁰.

Azınlık haklarının azınlıkta olan gruptaki bireylere ilişkin bireysel haklar olduğu, ancak kendi kaderini tayin etme hakkının bir topluluk hakkı olduğu görüşünü savunanlar bulunmaktadır. Bu görüşe göre etnik azınlıkların kendi kaderini tayin etme hakkı iddialarının, halk kavramı kapsamına tıpkı etnik gruplar veya dil grupları

---

⁵⁶ McCorquodale, op. cit., sf. 859.

⁵⁷ Ibid., sf. 862.

⁵⁸ Durmuş Tezcan ve ö., İnsan Hakları, 4. B., Ankara, Seçkin Yayıncılık, Ağustos 2011, 486-487. Ancak sayıca az olmak, hukuken de azınlık anlamına gelmemektedir. Aksi iddia, sayısal olarak azınlıkta olan Kıbrıslı Türkler gibi yerli halkların, kendi ülkelerinde hukuki azınlık statüsüne sokulmaları anlamına gelecektir. Bu durumun ise kabul edilmemesi gerekmektedir.

⁵⁹ Kılınç, op. cit., sf. 974, Doehring, op. cit., sf. 152.

⁶⁰ Kılınç, op. cit., sf. 975.

gibi, azınlıkların da dahil olmaması nedeniyle kabul görmemesi gerekmektedir⁶¹. Bu bağlamda savunulan görüşe göre azınlıklara verilen özerklik ayrılık için yapılmış bir hazırlık olacaktır⁶².

Bu görüşe karşı olarak kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutunun azınlıkları da kapsadığı iddia edilmektedir. Buna göre etnik, dinsel, dilsel özellikleri farklı olan grubun haklarının yok sayılması, onların kendi kaderini tayin etme haklarını ihlal niteliği taşıyacaktır⁶³.

Azınlıkların korunması kendi kaderini tayin etme hakkının belirli bir ölçüde de olsa hayata geçirilmesini sağlamaktadır⁶⁴. Azınlıkların yaşadıkları ülkede belirli bir bölgede toplanması durumunda, bölgesel özerklik verilebilmekte, tüm etnik grupların devlet yönetimine katılımı dernekler ve siyasi partiler aracılığıyla sağlanabilmektedir⁶⁵. Günümüzde, kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutunun azınlık hakları ve demokratik haklarla birlikte önem kazandığı belirtilmektedir. Bu durumda azınlık haklarının bir devletin yasalarında düzenlenmesinin de, kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutunun kapsamına girdiğini kabul etmek gerekmektedir⁶⁶.

1.1.2 Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Sonuçları

Kendi kaderini tayin etme hakkını kimi halklar bir devletten ayrılarak bağımsız bir devlet kurmak, kimi halklar ise özerklik elde etmek için gündeme

---

⁶¹ İlgili görüşle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: A. Füsun Arsava, "Azınlık Hakları ve Bu Çerçeve Ortaya Çıkan Düzenlemeler," *AÜSBFD*, C. XLVIII, S. 1 (1992), sf. 58.

⁶² Örneğin Eritre, Etiyopya'ya bağımlı iken, bir dönem özerk bir statüye sahipti. Ayrıca federasyonların da, tıpkı özerk statüde bölgeleri bulunan devletler gibi, ayrılmaya yakın oldukları savunulmaktadır; bkz: Şahin, op. cit., sf. 28. Bu duruma örnek olarak dağılmadan önce birer federasyon olan SSCB ve YSFC gösterilmektedir.

⁶³ Kılınç, op. cit., sf. 977.

⁶⁴ Arsava, "Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının... İncelenmesi" sf. 115.

⁶⁵ Arsava, "Azınlık Hakları ve Bu Çerçeve Ortaya Çıkan Düzenlemeler," sf. 60. Doğan, azınlık hakları ile kendi kaderini tayin etme hakkının farklı olduğunu ve azınlıkların sahip olduğu özerkliğin uluslararası hukukta kabul gören bir tutum olmadığını belirtmektedir. Azınlık statüsüne sahip olan bir halkın kendi kaderini belirleme hakkına sahip olabileceğini belirten Doğan, buna karşın tüm etnik grupların kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olmadığını kabul etmektedir. Doğan, op. cit., sf. 10.

⁶⁶ Şahin, op. cit., sf. 4.

getirmiştir. Kuzey İrlanda sorunu için yapılan birçok antlaşma ile soruna kendi kaderini tayin etme hakkı temelinde bir çözüm yolu aranacağı kararlaştırılmıştır. Bunun yanısıra, Nazi Almanyası'nın Çekoslovakya'da yaşayan Almanların kendi kaderini tayin etme hakkını ileri sürmesi İkinci Dünya Savaşı'nı başlatan nedenlerden olmuştur⁶⁷. Görüldüğü gibi, kendi kaderini tayin etme hakkı ilk durumda barışa temel olarak kabul edilmiş, ikinci durumda ise savaş nedenlerinden biri olmuştur.

Kendi kaderini tayin etme hakkı halklara siyasi statülerini kararlaştırma özgürlüğü sağlamaktadır. Halklar, bu hakları sayesinde ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini özgürce tamamlayıp biçimlendirebileceklerdir⁶⁸. Kendi kaderini tayin etme hakkının içsel yönünün bölgesel özerklik, bu hakkı iddia eden gruba özel okulların kurulması, kültürel konularda serbest bırakılması şeklinde uygulama bulabileceği belirtilebilir⁶⁹.

Kendi kaderini tayin etme hakkının en çok tartışılan yönlerinden biri de ayrılmaya olanak tanıyıp tanımadığıdır. Ayrılma devletlerin toprak bütünlüğü ilkesi ve egemenliği ilkeleriyle bağdaşmayan bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Savunulan bir görüş ise ayrılmanın kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutunun doğal bir sonucu olarak karşımıza çıktığıdır⁷⁰. Ancak Finlandiya'nın Rusya'dan ayrılmasının ardından Aaland adaları halkının da Finlandiya'dan ayrılma isteğinin gündeme gelmesi ayrılığın da kendi kaderini tayin etme hakkı ile ilgili sorunları sona erdirmekte yetersiz kalabileceğini ortaya koymaktadır⁷¹.

---

⁶⁷ Ibid., sf. 2-4.

⁶⁸ Arsava, "Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının... İncelenmesi" sf. 35.

⁶⁹ Ibid., sf. 81.

⁷⁰ Kurubaş, op. cit., sf. 154.

⁷¹ Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'nın parçalanması ile Aaland adaları sorunu tekrar canlandı. Özerkliğe sahip olan Finlandiya, Rusya'dan ayrıldı. Finlandiya bu bağımsızlığını Sovyet Hükümeti'nin 1917 yılında kabul ettiği kararnameye dayandırdı. Kendi kaderini tayin etme hakkı ile bağı bulunan bağımsızlık ilanı, Rusya tarafından kabul edildi. Aaland adalarının İsveçli halkı bu ayrılmayı destekledi. Onların gerçek isteği ise, Finlandiya'dan ayrılmaktı. Aaland adalarındaki İsveç

Kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutu, kuşkusuz bir ülkedeki halkın hükümet sistemine, yönetim biçimine karar vermesi gibi durumları içeren içsel boyutundan farklıdır. Söz konusu hakkın dışsal boyutu zet olarak bir halkın kendini yabancı egemenliği altında yaşamaktan kurtarması ve kendi uluslararası statüsünü belirlemesidir⁷².

Görüldüğü gibi, kendi kaderini tayin etme hakkı oldukça tartışmalı bir kavramdır. Kendi kaderini tayin etme hakkı, sömürge düzeni ve yabancı egemenliğinin söz konusu olduğu durumlarda ulusal bağımsızlık meselesidir. Diğer yandan, bir halkın ayrımcı tutum ve davranışlara maruz kaldığı durumlarda, ülkede siyasi iradenin oluşumuna katılma çabasıdır, siyasal topluluk içinde grup kimliğine sahip olma durumlarında ise egemenlik alanı meselesidir⁷³. Kapsamı oldukça tartışmalı olan bu kavramın bu Şekilde zetlenmesi, algılanmasını kolaylaştırmaktadır.

Kendi kaderini tayin etme hakkı, uluslararası bir hak olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Bu durumda, kendi kaderini tayin etmek isteyen halkların karşılaştıkları sorunlar, bir devletin iç işleri olarak deĐerlendirilmemektedir⁷⁴. Kendi kaderini tayin etme hakkının sergileniş biçimleri bir halkın siyasi olarak kime bağlı olacağını seçmesi, yaşadığı ülkedeki siyasi düzeni etkilemesi, kültürel, etnik, tarihsel kimliğini koruması ve üzerinde yaşadığı toprakla bağlılığını sürdürebilmesi gibi durumlardır⁷⁵.

Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı'nda belirtildiği gibi bir halkın diğer bir halk üzerinde baskı kurmasını adaletli kılan hiçbir açıklama yoktur. Kendi

---

toplumu, İsve'e çok bağlıydı. Sorun Milletler Cemiyeti önüne getirildi. Milletler Cemiyeti Konseyi bir sosyal grubun, kendi zgr iradeleriyle bir araya gelen insan topluluğu olmaları durumunda kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olabileceklerini belirtmiştir. Bir halk, kendi kaderini tayin etmek istiyorsa bu isteğini sürekli olarak açıklayacak, fiili bir irade birliğini ortaya koyacaktır. Bknz: A. Füsun Arsava, "Selfdetermination" Hakkının Tarihi Gelişimine Bir Bakış ve Aaland Adaları Sorunu," Seha L. Meray'a Armağan, C. I (1981), sf. 61-67, Şahin, op. cit., sf. 3.

⁷² Daes, op. cit., sf. 4.

⁷³ Kalaycı, op. cit., sf. 64.

⁷⁴ Doehring, op. cit., sf. 154.

⁷⁵ Daes, loc. cit.

kaderini tayin etme hakkının amacı halkların baskı altında yaşamasını engellemektir. Bu hakka saygı duyulması, halkların kültürlerini gelecek kuşaklara aktarabilmelerini, siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmelerde etkin rol oynayabilmelerini sağlamaktadır⁷⁶.

1.1.2.1 BM'nin Kurulmasından Önceki Dönem

Fetih yoluyla toprak kazanmanın uluslararası hukuka aykırı olmadığı dönemlere bakıldığında, kendi kaderini tayin etme hakkının kapsamının günümüze kadar çok farklı boyutlar kazandığı görülmektedir. Bu dönemde, bir devletin başka bir devletin topraklarını kendi ülkesine zorla katması, hukuk normunun ihlali sayılmıyordu. Bu şekilde kuvvet kullanan güçlere karşı savaşmak, kendi kaderini tayin etme hakkı kapsamında değerlendirilmeyordu. Önemli olan, mücadelenin sonucunda kimin galip geleceğiydi, hukuksal meşruluk bu galibiyet sayesinde sağlanmış oluyordu⁷⁷. El değişecek olan topraklarda yaşayan halka kimi zaman hangi devletin egemenliği altında yaşamayı tercih ettiği soruluyor, kimi zaman da belirli bir süre zarfında tercih edilen devlet topraklarına yapılacak göçlere izin veriliyor, bu durumlarda plebisitlere de başvurulabiliyordu⁷⁸.

Kendi kaderini tayin etme hakkının ilk somut uygulamasının 1581 yılında Hollanda'nın İspanya'dan ayrılıp bağımsızlığına kavuşmasının olduğu kabul edilmektedir. 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ve 1789 tarihli Fransız İhtilali de bu hakkın gelişmesine katkıda bulunmuştur⁷⁹. Önceleri, bireyin kendi kaderini tayin etme ve özgürlüklerini kullanma haklarından ortaya çıkan bu hak, halkların kendi kaderini tayin etme hakkının olduğu fikrinin doğmasına kaynaklık

---

⁷⁶ McCorquodale, loc. cit.

⁷⁷ Doehring, op. cit., sf. 148.

⁷⁸ Doğan, op. cit., sf. 2.

⁷⁹ Abdülkadir Akıl, "Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Diğer Uluslararası Hukuk Kuralları Çerçevesinde Çeçenistan Meselesi", Tarih Bilinci Tarih ve Kültür Dergisi, S. 19-20 (Kasım 2012), sf. 216.

etmiştir. Kendi kaderini tayin etme hakkı, özellikle Fransız İhtilali'nden sonra tartışılmaya başlanmıştır⁸⁰.

1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nde Amerikan halkı, hükümetler bakımından halkların rızasının önemini vurgulamıştır. Bu bildiri ile Amerikan halkı, İngiltere tarafından yönetilmeyi artık istemediğini bildirmiştir. Fransız İhtilali'nde ise Fransız ordularının ele geçirdiği topraklarda halkın rızası aranmış, bu topraklar üzerinde yaşayan halkın rızasına halk oylamasıyla başvurulmuştur. Bu şekilde, kendi kaderini tayin etme doktrini Fransa'da ele geçirilen toprakların meşruluğunu sağlamak için kullanılmıştır⁸¹. Fransız halkı, artık Tanrı'dan ve kraldan bağımsız olarak egemen hale gelmişler, kendi rızalarıyla onlar adına hareket eden bir hükümete sahip olmuşlardı⁸².

19. yüzyılda kendi kaderini tayin etme hakkına kamu hukukunun bir ilkesi olarak devlet egemenliğinde rastlanmaktadır. Devletin egemenliğinin kaynağı halktır. Halk ise serbest iradelerine dayanarak bir araya gelmiş olan insanlardır. Siyasal bir birlik olan halk, kendi kaderini tayin etmelidir. Aynı yüzyılın sonlarında Almanya'da algılanış biçimine göre kendi kaderini tayin etme hakkı, yine bir kamu hukuku ilkesi olmakla beraber, devletin doğuştan sahip olduğu bir egemenlik kudretidir. Kendi kaderini tayin etme hakkı ya bir devletin kendi kaderini tayin etmesi anlamına gelmektedir ya da federal bir devlet yapısı içinde federe devletlerin kendi egemenlik alanlarında sahip oldukları haklardır⁸³.

Bağımsızlık fikirleri Birinci Dünya Savaşı öncesinde Fransız İhtilali'nin etkisiyle Osmanlı Devleti, Rus Çarlığı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu

---

⁸⁰ Doğan, op. cit., sf. 1.

⁸¹ Kütükçü, op. cit., sf. 264.

⁸² Maivân Clech Lâm, "Making Room for Peoples at the United Nations: Thoughts Provoked by Indigenous Claims to Self-Determination," *Cultural Anthropology*, C. XVI, S. 3 (Ağustos, 2001), sf. 613.

⁸³ Arsava, op. cit., sf. 56.

etkilemiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında ise Sovyetler Birliği'nin kurucusu Vladimir I. Lenin'in ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Woodrow Wilson'un kendi kaderini tayin etme hakkını ön plana çıkardıkları görülmektedir. Lenin, bunu yaparak Rus Çarlığını zayıflatarak, sosyalist devrimin başarıya ulaşmasını sağlamıştır. ABD ise bu hakkın büyük imparatorlukların parçalamasıyla oluşturduğu boşluğu kendi lehine doldurmuştur⁸⁴.

Bolşevik doktrin kendi kaderini tayin etme hakkını uluslararası hukuk ilkesi olarak değerlendirmiştir. Stalin, ulusların egemenlik hakları yanında ayrılma haklarının olduğunu da benimsemiştir. Ancak Stalin, komünist partinin çıkarlarını bu durumda da ön planda tutmuştur⁸⁵. Lenin de kendi kaderini tayin etme hakkını kabul etmiş, toprak ilhakı durumlarını kendi kaderini tayin etme hakkının ihlali olarak nitelendirmiştir⁸⁶.

Lenin kendi kaderini tayin etmeyle ilgili olarak üç duruma dikkat çekmiştir. Bunlardan ilki, etnik ve ulusal grupların kendi gelecekleri ile ilgili olarak özgürce karar verebilmeleri durumudur. Kendi kaderini tayin etme hakkına ikinci olarak, egemen devletlerin askeri uyuşmazlıkların ardından toprak paylaşmaları esnasında başvurulması mümkündür. Lenin son olarak da sömürge yönetimi altındaki toplumların özgürlüklerini elde etmelerine ışık tutan bir kavram olarak kendi kaderini tayin etme hakkının bulunduğunu kabul etmiştir⁸⁷.

Bolşevik İhtilali sırasında, 1917 yılının Kasım ayında, Rusya'da birtakım prensipler kabul edilmiştir. Bu prensiplere göre, Rus toplumları eşittir ve egemendir. Rus toplumlarının, bağımsız devlet kurmayı da içeren kendi kaderini tayin etme hakları vardır. Azınlık hakları serbestçe geliştirilmeli, tüm toplumlar muhtar

---

⁸⁴ Doğan, op. cit., sf. 2.

⁸⁵ Arsava, op. cit., sf. 59.

⁸⁶ Şahin, op. cit., sf. 10.

⁸⁷ Kılınç, op. cit., sf. 959.

kılınmalıdır. 5 Aralık 1963 tarihli Sovyet Anayasası'nın onyedinci maddesinde Birliğin tüm cumhuriyetlerinin ayrılma hakkına sahip olmasını içeren hükmün dayanağı bu deklarasyondur⁸⁸. Lenin, ihtilal hareketlerinin başlaması için kendi kaderini tayin etme hakkının bir neden olarak kullanılabileceğini belirtmekte, bu hakkın sağladığı olanaklar arasında şiddetin bir araç olarak kullanılabilmesinin de bulunduğunu kabul etmektedir. Ancak Wilson, bir ilke olarak ortaya attığı kendi kaderini tayin etme hakkının uluslararası hukuka uygun bir şekilde kullanılmasından yanadır⁸⁹.

Birinci Dünya Savaşı'nın amacının milliyetler prensibinin gerçekleşmesi olduğu belirtilmektedir. Winston Churchill, söz konusu savaşın Avrupa'nın siyasi haritasını değiştireceğini, bu değişimin milliyetler prensibine uygun bir şekilde gerçekleşmesini istediğini dile getirmiştir⁹⁰. Wilson'ın kendi kaderini tayin etme hakkını Birinci Dünya Savaşı sırasında gündeme getiren konuşması da oldukça önemlidir. Wilson'un 14 ilkesinde açıkça ifade edilmese de, kendi kaderini tayin etme hakkına işaret edilmiştir. Kendi kaderini tayin etme hakkı, ABD ile Almanya arasında yapılan antlaşmayla kısmi uluslararası hukuk normu haline gelmiştir⁹¹.

Wilson'a göre kendi kaderini tayin etme hakkı yönetilenlere, kendi seçtikleri kişiler tarafından yönetilme olanağını sağlamaktadır. Wilson'a göre kendi kaderini tayin etme hakkının bir anlamı halkların hükümetlerini özgürce seçebilmeleridir. Wilson, Avrupa'daki devletlerin ulusların isteklerini dikkate alarak yeniden yapılandırılması gerekliliğini belirtmektedir. Devletlerin sınırlarının değişmesinde bir

---

⁸⁸ Arsava, op. cit., sf. 59-60.

⁸⁹ Kılınç, op. cit., sf. 961.

⁹⁰ Arsava, "Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının... İncelenmesi" sf. 8. Fransız İhtilali'nin etkisiyle ortaya çıkmış olan milliyetler prensibine göre her bir milletin kendi devleti olmalıydı. Ancak bu prensibin uluslararası ilişkilerde bazı devletlerin diğerlerine müdahale etmeleri için kullanılan bir gerekçeden öteye geçemediği görülmektedir. Bknz: Kemal Gözler, Devletin Genel Teorisi, 3. B., Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Ekim 2011, sf. 61.

⁹¹ Arsava, "Selfdetermination" Hakkının Tarihi Gelişimine Bir Bakış ve Aaland Adaları Sorunu," sf. 61.

ölçüt olarak kendi kaderini tayin etme hakkının kullanılabilmesine işaret eden Wilson, kendi kaderini tayin etme hakkının sömürge altındaki ülkelerin istinat edebilecekleri bir ilke olarak da göstermiştir⁹².

Wilson, dönemin Dışişleri Bakanı Robert Lansing tarafından eleştirilmiştir. Bu durum bile Wilson'un kendi kaderini tayin etme hakkının hemen kabul görmeyeceğinin göstergesi olmuştur. Lansing, bu kavramın dinamitlerle dolu olduğunu, mümkün olmayan talepleri gündeme getireceğini, binlerce hayata mal olacağını belirtmiştir. Milletler Cemiyeti (MC) Misakı'nda da, kendi kaderini tayin etmeye ne bir hak, ne de bir ilke olarak yer verilmediği görülmektedir⁹³. Bunun sebebi ise devletlerin kendi kaderini tayin etme hakkının uluslararası istikrar ve düzeni bozacağına olan inançlarıydı⁹⁴.

MC döneminde kendi kaderini tayin etmenin bir ilke değil, bir hak olduğu düşüncesi ortaya atılmıştır. Buna örnek olarak Alman diplomatik yazışmalarında kendi kaderini tayin etme hakkının temel bir hak olarak belirtilmiş olması gösterilebilir. Hak olduğu kesin olarak bu dönemde ileri sürülemez de, kendi kaderini tayin etme hakkının MC döneminde basit bir ilke olmaktan çok, uluslararası sorunların çözümünde kullanılan bir kavram olması önemlidir⁹⁵.

MC'nin Aaland Adaları sorunu ile ilgili olarak aldığı kararında, adaların halkının kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak Finlandiya'dan ayrılma talepleri reddedilmiştir. Buna gerekçe olarak ise, kendi kaderini tayin etme ilkesine MC Misakı'nda herhangi bir şekilde yer verilmediği, bu ilkenin uluslararası hukukun bir parçası haline gelmediği gösterilmiştir. Bu dönemde kendi kaderini tayin etme

---

⁹² Kılınç, op. cit., sf. 960.

⁹³ Şahin, op. cit., sf. 11. MC Misakı'nın 22. maddesinde manda yönetimi altındaki halkların bu durumunun sürekli olmamasının arzulandığı dile getirilmiş; manda idaresi altında bulunan halkların kendi kaderlerini belirleyebilmelerine katkıda bulunulması için pek de güçlü olmayan bir çağrı yapılmıştır. Bu durumda kendi kaderini tayin etme hakkının herhangi bir şekilde bir hukuk kuralı olarak bu dönemde uluslararası hukukta yer alamadığı belirtilmektedir. Doğan, op. cit., sf. 3.

⁹⁴ Uz, op. cit., sf. 63.

⁹⁵ Arsava, op. cit., sf. 61-66.

hakkına genel bakış açısı bu şekildedir⁹⁶. MC Konseyi'nin konuyla ilgili olarak oluşturduğu Raportörler Komisyonu, toplumdaki azınlık grupların ayrılma haklarını kullanabilmelerini ayrılmak istedikleri devletin rızasına bağlamıştır. Daimi Adalet Divanı'nın önüne ise kendi kaderini tayin etme konusunda değerlendirme yapabileceği bir olayın gelmediği görülmektedir⁹⁷.

MC döneminde kendi kaderini tayin etme hakkını gündeme getiren ender birkaç örnek Avrupa'da yaşanmıştır. Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya halkları kendi kaderini tayin etme haklarını kullanarak bağımsızlıklarını elde etmişlerdir⁹⁸. Görüldüğü gibi kendi kaderini tayin etme hakkının kapsamı da, sağladığı olanaklar da bu dönemde oldukça sınırlı ve karmaşıktı. Yaşanan örnekler, bu dönemde kendi kaderini tayin etme hakkının sınırlarının çizilmesinde pek yardımcı olmamıştır.

MC çoğu kez kendisinin kurulmasına neden olan hedefleri gerçekleştirememesiyle anılmaktadır. MC'nin İkinci Dünya Savaşı'nı engelleyemediği belirtilmektedir. Azınlıklara dünyanın değişik bölgelerinde yapılanlar da İkinci Dünya Savaşı'nın nedenleri arasındadır. Almanya bu dönemde, Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Versailles Antlaşması ve St. Germain Antlaşması'nın kendi kaderini tayin etme hakkı ile uyumlu olmadığını dile getirmekteydi. Bunlarla birlikte 1938 yılında Almanya'nın Avusturya'yı ilhakı ve diğer birtakım gelişmeler, İkinci Dünya Savaşı'nın yaşanmasına zemin hazırlamıştır⁹⁹.

1.1.2.2 BM Dönemi ve Günümüz

MC'nin hukuki varlığı 1946 yılında sona ermiş, onun yerine benzer nitelikleri taşıyan yeni bir yapılanma olarak BM kurulmuştur. İkinci Dünya Savaşı sırasında 14

---

⁹⁶ Kütükçü, op. cit., sf. 264-265.

⁹⁷ Uz, op. cit., sf. 64-65.

⁹⁸ Şahin, op. cit., sf. 13.

⁹⁹ Arsava, "Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının... İncelenmesi" sf. 16.

Ağustos 1941 tarihli Atlantik Şartı ve 1 Ocak 1942’de BM Bildirisi kabul edilerek, devletler ortak bazı ilkeler etrafında birleşme niyetlerini ortaya çıkarmışlardır¹⁰⁰.

Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve İtalya ile savaşan ülkelerin kabul ettikleri 1942 tarihli BM Bildirisi’ne göre hayatların, bağımsızlıkların ve dini özgürlüklerin korunması gerekmektedir. BM, sömürgecilik yönetimine tabi bölgelerdeki halkların kendi kaderlerini tayin edebilmeleri için çeşitli çalışmalar yapmıştır¹⁰¹.

24 Ekim 1945 tarihinde yürürlüğe giren BM Antlaşması’nın birinci maddesine göre uluslararası hak eşitliğine ve kendi kaderini tayin etme ilkesine dayanarak dostane ilişkiler kurmak BM’nin amaçlarından birisidir. Antlaşmanın elli beşinci maddesinde de kendi kaderini tayin ilkesi vurgulanmıştır¹⁰². Ancak bu maddelerde ne halkın tanımı yapılmış, ne de kendi kaderini tayin etmek istemenin hukuki sonuçlarına yer verilmiştir¹⁰³.

BM Antlaşması’nın yetmiş üçüncü maddesine göre henüz kendi kendilerini idare edemeyen sömürge ülkelerini yöneten BM üyeleri, bu ülkelerin ekonomik, sosyal, siyasi gelişmelerini ve ülkelerin kendi kendilerini yönetebilme yeteneğini kazanmalarını sağlamakla yükümlüdür. Yine yetmiş altıncı maddede vesayet yönetimini üstlenen devletlerin vesayet rejimine tabi ülkelerin kendi kendilerini yönetebilecek duruma gelmelerini veya bağımsızlığa doğru gelişmelerini sağlamakla yükümlü kılındığı görülmektedir. Bu iki madde göz önünde bulundurularak, BM sistemi çerçevesinde kendi kaderini tayin etme hakkının sadece sömürgeler ve vesayet altındaki ülkeler için geçerli olabileceği belirtilmektedir. Bu görüşe göre BM

---

¹⁰⁰ Melda Sur, Uluslararası Hukukun Esasları, 4. B., İstanbul, Beta Basım, 2010, sf. 170.

¹⁰¹ Arsava, op. cit., sf. 17.

¹⁰² Antlaşmanın BM’in internet sayfasında yer alan İngilizce metninde kendi kaderini tayin bir hak (*right*) olarak değil bir ilke (*principle*) olarak geçmektedir. Metnin İngilizcesi için bkz: <http://www.un.org/en/documents/charter/index.shtml> (Erişim Tarihi: 27 Şubat 2013)

¹⁰³ Peter Malanczuk, Modern Introduction to International Law, 7. B., Cornwall, Routledge, 1998, sf. 326.

Genel Kurulu'nun Fas, Cezayir ve Tunus'un bağımsızlıklarını tanıma nedeni, bu son belirtilen madde ile çerçevesi çizilen kendi kaderini tayin etme hakkıdır¹⁰⁴.

“Muhtar Olmayan Ülkeler Hakkında Demeç” başlığını taşıyan ve BM Antlaşması'nın on birinci bölümde yer alan yetmiş üçüncü maddede bağımsızlığa herhangi bir şekilde yer verilmemiştir. “Milletlerarası Vesayet Rejimi” başlığını taşıyan on ikinci bölümünde yer alan yetmiş altıncı maddeye göre ise vesayet altındaki ülke ve halkların hem kendi kaderlerini tayin edebilecek duruma gelebilmeleri, hem de bağımsızlıklarını kazanmaları mümkün kılınmıştır. Bu durumda, BM Antlaşması'nın kendi kaderini tayin etme ilkesine başvurabilmeyi sadece vesayet rejimine tabi ülkeler için kabul ettiği ileri sürülmektedir¹⁰⁵. Bu konuyla ilgili olarak yapılan yorumlarda genellikle şu noktaya varılmaktadır: Vesayet rejimine tabi ülkeler İkinci Dünya Savaşı'nda yenilen devletlerin, muhtar olmayan bölgeler ise galip devletlerin sahip oldukları bölgelerdir. Bu nedenle vesayet rejimiyle ilgili olarak bağımsızlık gündeme getirilmekte, diğer durum için ise böyle bir durum söz konusu edilmemektedir¹⁰⁶.

BM Genel Kurulu'nun 1803(XXVII) sayılı ve 14 Aralık 1962 tarihinde aldığı karar, Doğal Kaynaklar Üzerinde Sürekli Egemenlik Bildirisi olarak anılmaktadır. Bu karara göre kendi kaderini tayin etme hakkının doğal sonucu olarak halklar ve devletler doğal kaynakları üzerinde egemenlik hakkına sahiptirler, bu kaynaklarını istedikleri gibi kullanabilirler¹⁰⁷. Halkların kendi doğal zenginlik ve kaynaklarını serbestçe kullanabilecekleri, İkiz Sözleşmeler olarak da anılan Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin ortak

---

¹⁰⁴ Kurubaş BM Antlaşması'nın günümüzde hak olarak kabul edilen kendi kaderini tayin etme hakkını henüz bir ilke olmaktan çıkarmadığını kabul etmekte, bu yüzden de görüşlerini ileri sürerken ilke olarak bahsetmektedir. Kurubaş, op. cit., sf. 153.

¹⁰⁵ Kütükçü, op. cit., sf. 266.

¹⁰⁶ Şahin, op. cit., sf. 16.

¹⁰⁷ Pazarıcı, op. cit., sf. 151-152.

birinci maddesinde de vurgulanmıştır. Kendi kaderini tayin etme hakkı, siyasi boyutu yanında artık ekonomik boyutu da olan bir kavram haline gelmiştir¹⁰⁸.

BM Genel Kurulu'nun 15. oturumunda kabul edilen 1960 tarihli Sömürge Yönetimi Altındaki Ülke ve Halklara Bağımsızlığın Verilmesine İlişkin Bildiri'de tüm halkların devredilemez bir şekilde özgürlük, egemenliğini sergileme ve ulusal topraklarının bağımsızlığı haklarının bulunduğu kabul edildiği belirtilmiştir. Bildiriye göre tüm halkların kendi kaderlerini tayin etme hakkı vardır. Halkların kendi siyasi statülerini belirleme özgürlükleri olduğu gibi, ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini gerçekleştirme özgürlükleri de vardır. Bir ülkenin ulusal birliği ve toprak bütünlüğünü kısmen veya tamamen bozmaya yönelik girişimler BM Antlaşması'nda benimsenen amaç ve ilkelerle bağdaşmamaktadır. Bu bildiriye göre sömürge yönetimine tabi olan ülkelerin kendi kaderini tayin etme hakları vardır; söz konusu sömürge yönetimine tabi ülkelerin ise coğrafi olarak yöneten ülkeden ayrı olması ve etnik veya kültürel farklılıklara sahip olması gerekmektedir¹⁰⁹.

Uluslararası Adalet Divanı, Namibya Davası'ndaki danışma görüşünde kendi kaderini tayin etme hakkının tüm muhtar olmayan yerlere uygulanabileceğini kabul etmiş, Batı Sahra ile ilgili davada verdiği danışma görüşünde ise yukarıda geçen 1960 tarihli kararın kendi kaderini tayin etme ilkesini sömürge yönetimine tabi ülkeler için bir hakka dönüştürdüğünü belirtmiştir¹¹⁰. Kendi kaderini tayin

---

¹⁰⁸ Kılınç, op. cit., sf. 970. Uluslararası Adalet Divanı, Doğu Timor ile ilgili olarak önüne gelen davada, Doğu Timor'un Endonezya'nın bir eyaleti olmasını öngören Timor Ara Sözleşmesi'nin Doğu Timor halkının kendi kaderini tayin etme hakkına aykırı bulmuştur. Söz konusu antlaşma Doğu Timor'un bölgesel kaynaklarıyla da ilgili olduğu için, Uluslararası Adalet Divanı kararında halkların toprakları ve burada bulunan kaynakları üzerinde egemenliği bulunduğunu da belirtmiştir. <http://www.icj-cij.org/docket/files/84/6949.pdf> (Erişim Tarihi: 8 Mart 2013) sf. 104.

¹⁰⁹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/88/IMG/NR015288.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi: 24 Şubat 2013)

¹¹⁰ Lâm, op. cit., sf. 615, Şahin, op. cit., sf. 34.

edebilmenin 1960 tarihli bildiriye kadar bir ilke olarak kaldığı, bu bildiri ile bir hak haline geldiğini kabul edenler vardır¹¹¹.

Uluslararası Adalet Divanı'nın Batı Sahra halkının serbest iradesine dayanarak kendi kaderini tayin etmesini engelleyen hiçbir durum olmadığına ilişkin kararına rağmen bölge Fas ve Moritanya arasında bölüştürülmüştür. İspanya ise burada üretilen fosforun kazancına ortak olmuştur. İspanya'nın ülkeden çekilmesinin ardından Moritanya'nın egemenlik iddialarıyla bölgede silahlı çatışmalar devam etmiştir. Uluslararası Adalet Divanı'nın kararına rağmen Batı Sahra halkının kendi kaderini tayin edememesi konu bakımından ilginç bir örnektir¹¹².

Kendi kaderini tayin etme hakkına 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin birinci maddesinde bir hak olarak yer verilmesiyle, bu kavramın bir uluslararası hukuk normu haline geldiği kuşku duyulmaz bir hale gelmiştir. Sözleşmenin 1976 yılında yürürlüğe girmesi, kendi kaderini tayin etme hakkının sömürge yönetimine tabi olan halklar dışında kalanlar için de gündeme gelebilmesini kesinleştirmiştir¹¹³. Ancak, İkiz Sözleşmeler'in ortak birinci maddesinin her topluluğun bağımsız bir devlet kurmasına olanak sağlar şekilde yorumlanmaması

---

¹¹¹ Kurubaş, op. cit., sf. 153-157.

¹¹² Uz, op. cit., sf. 78.

¹¹³ Arsava, op. cit., sf. 34. Ancak kendi kaderini tayin etme hakkının anlamındaki ve uygulamasındaki belirsizliğin devam ettiğine ilişkin görüş için bkz: Kurubaş, op. cit., sf. 153-157; Kurubaş'a göre kendi kaderini tayin etme hakkını konu alan çoğu belgenin BM Genel Kurulu'nun bağlayıcı olmayan kararlarıdır. Bu sebeple kendi kaderini tayin etme hakkı bir uluslararası hukuk kuralı değildir. Bir görüşe göre ise uluslararası hukukta kendi kaderini tayin etme hakkının sömürge yönetimi altındaki halklar dışında kalan durumlar için bir hak, teamül hukuku veya emredici norm olarak kabul edilebilmesi gerektiği kanıtlanamamıştır. Bu görüşe göre devletlerin toprak bütünlüğü ilkesi ile çeliştiği için kendi kaderini tayin etme hakkı genel olarak tanınan bir hak değildir. Söz konusu görüşün ayrıntıları için bkz: Arsava, "Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova," sf. 10-11.

Genel Kurul kararlarını yukarıda aktarılan Kurubaş'ın görüşü doğrultusunda yorumlamanın uluslararası hukukun oluşmasında yaşanan süreci göz önünde tutmamak anlamına geleceğini belirten Kütükçü'ye göre, bu kararlar uluslararası hukuk kurallarının yaratılması sonucunu doğuran süreçleri başlatmaktadır. Kütükçü, kendi kaderini tayin etme hakkı ile ilgili antlaşma hükümleri ve BM karar ve uygulamalarının, kendi kaderini tayin etmeyi hak ve yükümlülük doğuran bir hukuk kuralı niteliğine soktuğunu belirtmektedir. Kütükçü'ye göre kendi kaderini tayin etme hakkı uluslararası örf ve adet kuralıdır, ancak bunun *jus cogens* kuralı olduğunu belirtenler de vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Kütükçü, op. cit., sf. 267-274; Doğu Timor ile ilgili olarak önüne gelen davada, Uluslararası Adalet Divanı halkların kendi kaderini tayin hakkının *erga omnes* karakterine işaret etmiştir. <http://www.icj-cij.org/docket/files/84/6949.pdf> (Erişim Tarihi: 4 Mart 2013) sf. 102.

gerektiğini belirtenler de vardır. Buna göre, İkiz Sözleşmeler'in amacının halkların devletleri içinde özgür bireyler ve topluluklar olmalarıdır. Her topluluğun bağımsız devlet kurmasının hedeflendiği kabul edilemeyecektir, çünkü bu durum uluslararası istikrara önem veren BM'nin kendi kaderini tayin etme hakkı ile geliştirdiği geleneklere aykırı gelişmelere yol açabilecektir¹¹⁴.

Sömürgeciliğin sona erdirilmesi sürecinde birçok yeni devlet ortaya çıkmıştır. Bu sürece yöneltilecek bir eleştiriye göre, söz konusu yeni devletlerin kendilerini yönetmeye henüz hazır olup olmadıkları göz önünde bulundurulmamıştır. Bu sürece ilişkin olarak düşünülen notlardan biri de, sömürgeciliğin sonlandırılması sürecinde yeni devletlerin oluşturulmasında kimi zaman halkların kendi kaderini tayin etme haklarının etkin bir hükümete sahip olma kriteri yerine kullanıldığıdır¹¹⁵.

Yukarıda da değinilen BM Genel Kurulu'nun 1970 tarihli ve Devletler Arasındaki İşbirliği ve Dostça İlişkiler Bildirisi olarak anılan kararında halkların kendi kaderini tayin etme hakları bir kez daha vurgulanmış, bunun yanı sıra burada belirtilen durumlardan hiçbirinin devletlerin toprak bütünlüğünü bozmaya yönelik olarak yorumlanamayacağını altı çizilmiştir¹¹⁶. Burada toprak bütünlüğünün de göz önünde bulundurulması, kendi kaderini tayin etme hakkı üzerinde istikrarlı bir sınırlama sistemi oluşturma çabasını göstermektedir. Bölgede yaşayan tüm grupların temsil edildiği, ayrımcılık yapılmayan ve bir etnik grup üzerinde baskı kurmayan bir devletin var olması durumunda, toprak bütünlüğü ilkesi kendi kaderini tayin etme hakkından önce gelecektir. Kendi kaderini tayin etme hakkı incelenirken, kuvvet kullanma yasağı, içişlerine karışmama, uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümü,

---

¹¹⁴ Kütükçü, op. cit., sf. 269.

¹¹⁵ Eckert, op. cit., sf. 23.

¹¹⁶ [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625\(XXV\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625(XXV)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2013)

devletlerin egemen eşitliği, yükümlülüklerin iyi niyetle yerine getirilmesi ve diğer devletlerle işbirliğinde bulunma ilkeleri de göz önünde bulundurulmalıdır¹¹⁷.

BM Genel Kurulu'nun 39/41 sayılı ve 5 Aralık 1984 tarihli kararında da devletlerin vesayeti altında yaşayan halklarla ilgili gerekli bilgiyi BM'ye iletmelerinin ve bu halkların kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamalarının gerekliliği belirtilmiştir¹¹⁸.

1990'lı yıllara kadar kendi kaderini tayin etme hakkının sömürge yönetimi altında yaşayanların dışında kalan halklar için geçerli olmadığı fikri daha çok kabul görmekteydi. Ancak SSCB ve YSFC'nin dağılması sonucunda ortaya çıkan yeni devletler kendi kaderini tayin etme hakkına dayanmışlardır. O halde kendi kaderini tayin etme hakkı sömürge yönetimine tabi ülkelerde yaşayan halklarla sınırlı olmayacaktır. Halkların kendi kaderini tayin etme hakkına 1989 Viyana Belgesi ve 1990 Yeni Bir Avrupa İçin Paris Şartı da açıkça yer vermekte, bunun yanında ülkelerin toprak bütünlüğünü de vurgulamaktadırlar¹¹⁹. 1995 tarihli BM 50. Yıl Deklarasyonu'nda yabancı egemenliği altındaki halkların durumunu vurgulayan ve tüm halkların kendi kaderini tayin etme haklarını korumaya devam edeceğini belirten BM Genel Kurulu 2000 tarihli BM Milenyum Deklarasyonu'nda da benzer bildirimde bulunmuştur¹²⁰.

Kendi kaderini tayin etme hakkının sağladığı olanakların kapsamına ayrılma sonucu bir devlet kurmanın da dahil edilmesi hala daha kesin bir kabul görmemiştir. Ancak SSCB ve YSFC anayasalarında halkların kendi kaderlerini tayin etme ve ayrılma haklarının kabulü ve ardından ortaya çıkan yeni devletlerin tanınma

---

¹¹⁷ Kütükçü, op. cit., sf. 270.

¹¹⁸ Doğan, op. cit., sf. 4.

¹¹⁹ Akıl, op. cit., sf. 218.

¹²⁰ SSCB Anayasası'nda SSCB'yi oluşturan tüm Cumhuriyetlerin ayrılma hakkının olduğu, hem de Cumhuriyetlerin gönüllü katılımları yanında kendi kaderini tayin etme haklarının olduğu düzenlenmişti. Kerem Batır ve İlhan Aras, "Self-Determinasyon Hakkı ve Filistin Devleti Bağlamında Filistin Sorunu," NEU Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 1 (2011), sf. 152-153.

konusunda çok büyük sıkıntılar yaşamamaları, uluslararası toplumun bu yöndeki kanaatinin değiştiğinin bir göstergesi olmalıdır¹²¹.

27 Ağustos 1991 tarihinde toplanan Avrupa Topluluğu (AT)'na üye devletlerin dışişleri bakanları önderliğinde gerçekleştirilen Yugoslavya Barış Konferansı'nda Badinter Komitesi olarak anılan komitenin oluşturulması kararına varılmıştır. Badinter Komitesi halk kavramının bir ülkedeki tüm nüfusu içermediği görüşünü çalışmalarına esas almıştır. Komiteye göre tüm insan grupları kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak ait olduğu topluluğu seçebilecektir; kendi kaderini tayin etme hakkının varlığı ise var olan ülke sınırlarını değiştirmeyi gerektirmemelidir. Bu durumda 1990'lı yıllarda yaşananlar sonucunda da sömürgeciliğin sona erdirilmesi çalışmalarında olduğu gibi, ülkesel sınırlar korunmalıdır. Komite, Hırvatistan ve Bosna-Hersek'teki Sırp'ların istedikleri millete tâbi olabileceklerini, ancak bu durumun onların fiilen buldukları ülkelerin sınırlarını değiştirmelerine olanak sağlamayacağına karar vermiştir. Bunun yanısıra, Bosna-Hersek'in ve Hırvatistan'ın da, ülkelerinde bulunan azınlık gruplara uluslararası hukukun öngördüğü tüm hakları temin etmesi gerekmektedir¹²².

Kendi kaderini tayin etme hakkının kapsamı içinde ayrılmanın da bulunduğu kabul edilmesi gerektiğini belirtenler vardır. Ancak bu durum, tüm halklar tarafından ileri sürülemeyecektir. Günümüzde kendi kaderini tayin etme hakkının kapsamı içinde sömürgeciliğin sona erdirilmesi, bir devlet çatısı altında yaşayan tüm etnik grupların yönetime katılabilmesi ve yabancı askeri işgalinin ortadan kaldırılması gibi durumlar bulunmaktadır. Kendi kaderini tayin etme hakkının, sömürge yönetimine tabi olan, yabancı egemenliği altında yaşayan ve

---

¹²¹ Kütükçü, op. cit., sf. 272.

¹²² Alain Pellet, "The Opinions of the Badinter Arbitration Committee A Second Breath for the Self-Determination of Peoples," *EJIL*, C. III, S. 3 (1992), sf. 179-184.

ırksal baskı altında bulunan halklarca da ileri sürülebilmesi konusunda uluslararası toplumda bir uzlaşma bulunmaktadır¹²³.

“Halkların toprakları yönetmesi gerekir, toprakların halkları değil” ifadesi ile özetlenen yaklaşıma (*plebiscite approach*) göre, halkların siyasi statülerine bakılmaksızın kendi kaderlerini tayin etme hakkının var olduğunu savunanlar kendi kaderini tayin etme hakkının, sadece sömürge yönetimlerine tabi olanlar için değil, yabancı baskısına maruz kalan tüm halklar için de söz konusu olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bir diğer yaklaşıma (*remedial approach*) göre ise, kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutuna tüm halklar sahip olmakla beraber, kendi kaderini tayin etme hakkının ayrılma hakkını da kapsayan dışsal boyutu belirli koşulların gerçekleşmesi durumlarında söz konusu olabilir. Günümüzde bu belirli koşulların olduğu henüz net değildir. Sömürge yönetimine tabi halkların kendi bağımsız devletlerini kurabilmeleri bir haktır. Ağır insan hakları ihlallerine uğrayan halkların söz konusu olduğu zaman da bu yönde bir kabulün söz konusu olması muhtemeldir¹²⁴.

Kendi kaderini tayin hakkı halkların ekonomik zenginliklerine hakim olmalarına olanak sağlaması yanısıra, istedikleri yönetim şekliyle yönetilmelerini de bir olanak olarak sağlamaktadır. Kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutunun diğer devletler karşısında bağımsızlığın korunması anlamını taşıdığına kesin surette işaret edilmektedir. Bu son durum işgal edilen bağımsız devletlerle ilgili olarak ve sömürge yönetimine tabi halklarla ilgili olarak önem taşımaktadır.

Ayrılmanın kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutu kapsamında değerlendirilebilmesi sorunu ve işgal edilen devletlerle birlikte sömürge yönetimine tabi halklarla sınırlandırılabilmesine ilişkin durum ise geniş bir tartışma konusudur.

---

¹²³ Batır ve Aras, loc. cit., sf. 153.

¹²⁴ Cherylyn Brandt Ahrens, “Chechnya and the Right of Self-Determination,” Columbia Journal of Transnational Law, C. XLII (2003-2004), sf. 576-578.

1.1.3 Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Ayrılmaya Olanak Tanınması

Siyasi çıkarları çerçevesinde hareket ettikleri görülen devletler, günümüzde uluslararası hukuka yön veren yegane birimler olarak değerlendirilemeyecektir. Devletler ve uluslararası örgütler yanında, ortak kimlik ve kaderleri için mücadele eden etnik gruplar veya halklar da uluslararası hukukun seyrine yön vermektedir. Devletlerin sınırları zaman içinde değişmektedir. Buna neden olan durumlardan biri de kendi kaderini tayin etme hakkının kaçınılmaz boyutu olan ayrılımdır¹²⁵. Ayrılma girişimleri, uluslararası sorumluluğun doğmasına kolayca neden olabilecek hareketlerdir. Ayrılcı hareketler genellikle şiddet kullanılarak engellenmek istenmekte, bunun sonucunda insan hakları ihlalleri oluşmaktadır¹²⁶.

Lenin'e göre kendi kaderini tayin etme hakkı ayrılmayı da kapsamaktadır¹²⁷. Leninist-Marksist görüş, kendi kaderini tayin etme hakkını stratejik planları için kullanmıştır. Kendi kaderini tayin etme hakkı sömürge yönetimine tabi halkları kapitalist devletlerin egemenliğinden kurtarmak için cesaretlendirmekte bir araçtı. Yerel özerkliğin özendirilmesi, egemenliğini farklı milletlerin üzerinde kurmuş olan Rus Çarı'na karşı verilecek mücadelede destek sağlayacaktı¹²⁸. Kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutunun sömürgeciliğin sona erdirilmesi dönemlerinde önemini yitirdiği, bu dönemde ayrılcı özelliğinin etkin bir şekilde gündeme geldiği kabul edilmektedir¹²⁹. BM Antlaşması ve İkiz Sözleşmelerin ilgili hükümleri incelendiğinde, bu hükümlerde ayrılmanın kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal

---

¹²⁵ Lâm, op. cit., sf. 604-609.

¹²⁶ Allen Buchanan, "Theories of Secession," Philosophy & Public Affairs, C. XXVI, S. 1 (Ocak 1997), sf. 33.

¹²⁷ Kütükçü, op. cit., sf. 264.

¹²⁸ Lea Brilmayer, "Secession and Self-Determination: Territorial Interpretation," YJIL, C. XVI (1991), sf. 181.

¹²⁹ Batır ve Aras, op. cit., sf. 149.

boyutu kapsamına alınmadığı görülmektedir. Bunun temelinde uluslararası toplumun genellikle ayrılmaya karşı olumsuz bir tutum içinde olması bulunmaktadır¹³⁰.

BM, Kongo'nun bağımsızlığını elde etmesinin ardından, ondan ayrılmak isteyen Katanga bölgesi ile ilgili olarak 1961 yılında ve Nijerya'dan ayrılmak isteyen Biafra bölgesi ile ilgili olarak 1967 yılında sergilediği tavırlarla, kendi kaderini tayin etme hakkının koloni yönetiminden kurtulmaya olanak tanıdığı, ama bu hakkın söz konusu bölgelere bağlı oldukları devletten ayrılma hakkı tanımadığı yönünde bir anlayış benimsediğini ortaya koymuştur. BM'nin Eritre ve Bangladeş'e ilişkin tutumu göz ardı edilirse, devletlerin toprak bütünlüğünü ağırlıklı olarak savunduğunu kabul etmemiz gerekecektir¹³¹.

Sömürge yönetimine tabi halklar dışında ayrılma hakkına kimlerin sahip olabileceği ise henüz net bir şekilde belli değildir. Uluslararası hukuk da bu konuda sessiz kalmaktadır. Oscar Schacter'e göre belirtilen üç şartın gerçekleşmesi halinde ayrılmanın kabul edilebilmesi gerekmektedir: Bu şartlardan ilkinde göre ayrılma çabası içinde olan topluluğun, ülkenin geri kalan nüfusuna göre kimlik farklılıklarının bulunması gerekmektedir. Bir diğer şart olarak söz konusu topluluğun siyasi veya ekonomik olarak sistematik ayrımcılığa maruz bırakılmasına işaret edilmektedir. Üçüncü olarak ise merkezi yönetimin bu topluluğun makul özerklik veya azınlık hakları isteklerini reddetmesi ayrılma hakkını doğurabilecektir. Ayrılmanın silahlı çatışmalar yaşanmayacak şekilde sonuçlanması gerekliliği belirtilmektedir. Bir ülkeden ayrılacak olan ülke parçasının ülke zenginliğinde orantısız bir şekilde pay sahibi olmaması gerektiği görüşü ise az destek görmesine rağmen belirtilen bir görüştür. Ayrılma hakkının doğmasını sağlayan koşulların neler

---

¹³⁰ A. Füsün Arsava, "Kosova, Abhazya, Güney Osetya ve Uluslararası Sezession Hakkı," Uluslararası Hukuk ve Politika, S. 29 (2012), sf. 4.

¹³¹ Doğan, op. cit., sf. 5-6.

olduğunun kesin olarak saptanması durumunda bile, bu koşulların oluştuğunu tespit edecek bir mekanizmanın bulunmaması, burada karşılaşılabilecek bir sorundur¹³².

Antonio Cassese ise ayrılma hakkının doğmasına neden olabilecek üç muhtemel durum üzerinde durmuştur. Bunlardan ilki, ayrılmak isteyen topluluğa ülke yönetimine katılmaya olanak veren haklarının verilmemiş olmasıdır. İkinci olarak, temel hakların ağır bir biçimde ve sistematik olarak çiğnenmesinin ayrılma hakkını doğuracağını belirtmektedir. Son olarak da bir devlet çatısı altında barışçıl bir çözüme ulaşabilme olanağının yönetim tarafından reddedilmesi, ayrılma hakkını doğuracaktır¹³³.

Herhangi bir baskı veya sömürge yönetimi altında bulunmanın söz konusu olmadığı durumlarda BM'in kendi kaderini tayin etme hakkının kullanılması ile kurulmuş olan devletlerden ayrılarak, yeni devletlerin oluşturulmasını kabul etmediği öne sürülmektedir. Bu görüşe göre BM'in bu tutumunun nedeni, demokrasinin henüz tam anlamıyla uygulanmadığı ve birçok etnik kökenden oluşan bir nüfusa sahip devletlerin parçalanmasını engelleme çabasıdır. Böyle bir durumun engellenmemesi, ekonomik ve siyasi bakımdan belirli bir düzeye ulaşamamış birçok devletin ortaya çıkmasına neden olacak, bunun yanında ayrılma çabaları en homojen birimler ortaya çıkana kadar devam edecektir¹³⁴.

1970 tarihli BM Genel Kurulu Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği Bildirisi'nde kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutunun da olduğu kabul edilmiştir. Buna göre halklar egemen ve bağımsız bir devlet kurabilecek, bağımsız bir devletle özgür iradesine dayanarak birleşebilecek, başka herhangi bir statü elde

---

¹³² Ahrens, op. cit., sf. 584. Bir ülkede yer alan zengin bölgeler, kendi zenginliklerinin fakir bölgeler için kullanıldığını belirterek, fakir bölgeler ise ülke zenginliğinin bölüştürülmesini yeterli bulmayarak ayrılma taleplerini gündeme getirebilmektedir. İlgili görüş ve örnekler için bkz: Hüseyin Kalaycı, "Kendi Kaderini Tayinin Liberal Teorileri," *Liberal Düşünce Dergisi*, S. 47-48 (Yaz-Sonbahar 2007), sf. 72.

¹³³ Ahrens, op. cit., sf. 602.

¹³⁴ Kurubaş, op. cit., sf. 156.

edilebilecek ve bu olanaklar sömürge yönetimlerinden bağımsız olarak uygulanabilecektir. Bu çerçevede ancak kültürel, din ve dil değerlerinin yok edilmesi tehlikesinin bulunması halinde kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutunun gündeme gelebilmesinin gerektiği belirtilmektedir. Eğer ayrılma hakkına bu şekilde bir sınırlama getirilirse, hukuka uygun bir ayrılma talebi ile devletlerin toprak bütünlüğü ilkesi arasında denge kurulmuş olacaktır¹³⁵.

Kendi kaderini tayin etme hakkının ayrılmaya da olanak tanır şeklinde yorumlanması, devletlerin sınırlarının dokunulmazlığı, toprak bütünlüğü ilkeleri ile çelişkili bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Bu durumda ayrımcılık yapılan ve sömürge yönetiminde bulunanlar dışındaki ülkelerde yaşanan sorunların barışçı yollarla çözülmesinin gerektiği görüşü ileri sürülmüştür¹³⁶. Yukarıda kendi kaderini tayin etme hakkı ile ilgili olarak değinilen BM belgelerinden bir çoğunda devletlerin toprak bütünlüğüne zarar gelmemesinin istendiği açıktır. Ayrılma hakkı, kendisine karşı öne sürülen devlet tarafından tanınmışsa, bu devletin toprak bütünlüğünün ihlal edildiğini iddia edebilme hakkının bulunmadığı kabul edilmektedir¹³⁷.

Allen Buchanan'a göre ayrılma hakkına ilişkin tüm teoriler iki ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlardan ilki, bir grubun ayrılma hakkının sadece birtakım adaletsizliklere maruz kalmasıyla doğabileceğini ve bu durumlarda bile ayrılmanın başvurulabilecek son çare olarak kabul edilebileceğini savunan iyileştirici haklar teorileridir (*remedial rights theories*). Bu görüşe göre, ayrılma ile devrimin gerçekleştirilmesi arasındaki temel fark, ayrılmanın bir devletin ülkesinin belirli bir kısmı ile belirli bir nüfusunu ayırmayı içermesidir. Ayrılma bir devletteki iktidarın devrilmesi değildir, ülkenin belirli bir kısmını bu iktidarın kontrolünden çıkarmaktır. İkinci olarak, öncelikli haklar teorileri (*primary rights theories*) ise belirli bir grubu

---

¹³⁵ Arsava, "Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının... İncelenmesi" sf. 78.

¹³⁶ Ibid., sf. 76-77.

¹³⁷ Arsava, "Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova," sf. 11.

oluşturan topluluğun, her halkın veya milletin ayrı bir devlete sahip olması nedeniyle ayrılmaya hakkı olduğunu savunmaktadır. Ayrılma hakkının kullanılabilmesi için herhangi bir baskı, hak ihlali veya dışlamaya ihtiyaç yoktur. Bu görüş, uluslararası hukukta pek kabul görmemektedir; bunun nedeni ise demokratik bir yönetim olabilmek için tüm gereklilikleri yerine getiren devletlerin bile parçalanmasını öngörmesidir. Öncelikli haklar teorileri herhangi bir adaletsiz davranış veya haksızlığa maruz kalmış olmayı aramadığı ölçüde iyileştirici haklar teorisinden ayrılmaktadır. İyileştirici haklar teorisi, genel bir ayrılma hakkını içermemektedir¹³⁸.

Genellikle ayrılmanın gündeme gelmesinden önce, iyileştirici haklar teorisinin savunduğuna benzer şekilde, ülkede bir federasyonun kurulması, ayrılmak isteyen grubun haklarının garanti altına alınması, bu gruba özel bir güvence veya statü verilmesi gibi yöntemlerin denenmiş olması istenmektedir. Devletler, ülkelerinde yaşayan halkların haklarını koruduğu ve kendi kaderini tayin edebilmelerini sağladığı durumlarda, ayrılma çabalarına veya ülkenin bölünmesine neden olacak girişimlere karşı mücadele edebilecektir¹³⁹. Yine de azınlığı oluşturan grubun bireyleri ayrımcılığa maruz kalıyorsa ayrılma olanakları doğacaktır. Bu noktada uluslararası toplumun bu gruba verdiği desteğin boyutu, oluşacak yeni gruptan etkilenenlerin bu duruma hazır olmalarının, azınlığın ülkedeki coğrafi durumunun ve ileri sürülecek olan kendi kaderini tayin etme hakkının ne şekilde kullanılacağına önemi de ayrılmanın uygulanmasında göz önünde bulundurulacaktır¹⁴⁰.

---

¹³⁸ Buchanan, op. cit., sf. 34-45.

¹³⁹ Bknz: McCorquodale, op. cit., sf. 877. Devletler kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutu olarak özerklik gibi durumları uygulamak istememektedir. Bunun nedeni ise devletlerin egemenliği paylaşmamak, egemenlik yetkilerini dağıtmamak istekleridir; bknz: Arsava, "Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova," sf. 10.

¹⁴⁰ Arsava, "Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının... İncelenmesi," sf. 76-77.

Etiyopya kendisine federe bir birim olarak bırakılan Eritre'nin bu statüsünü göz önünde bulundurmamış, ayrıca Eritrelileri asimile etmeye çalışmıştır. Bu durumda uluslararası toplum Eritre'nin kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak ayrılabilmesi için gerekli koşulların oluştuğuna ikna olmuştur¹⁴¹.

Kosova sorunun çözümünde ortaya konulan hususlardan birisi de silahlı çatışmalarla gündeme gelmiş olan kendi kaderini tayin etme hakkına dayanan ayrılma taleplerinin uluslararası toplum tarafından kabul edilmesinde zorlukların yaşanacağıdır. Sırbistan ve onu destekleyen birkaç ülke, ayrılmanın gerçekleşmesinden önce henüz görüşmeler yoluyla elde edilebilecek diğer çözüm yollarının tükenmemiş olduğunu öne sürmüştür¹⁴². Ancak Kosovalı Arnavutlar, Sırbistan Hükümeti ile birlikte yaşamının artık mümkün olmadığı görüşünü benimsemişlerdir¹⁴³.

Quebec'in Kanada'dan ayrılmasına ilişkin olarak Quebec'te yapılan referandum sonucunda hayır oylarının küçük bir farkla evet oylarından daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bunun üzerine Quebec'in Kanada'dan ayrılmasının Kanada anayasası ve uluslararası hukuk açısından değerlendirilmesi için Kanada Yüksek Mahkemesine başvurulmuştur. Mahkemenin kararı, Quebec'in tek taraflı olarak Kanada'dan ayrılma hakkına sahip olup olmadığının değerlendirilmesi açısından önemlidir¹⁴⁴.

Quebec ile ilgili olarak önüne gelen davada Kanada Yüksek Mahkemesi de, devlette var olan tüm halkları temsil eden bir hükümetin bulunması durumunda, bu

---

¹⁴¹ Kurubaş, op. cit., sf. 163.

¹⁴² Alexander Orakhelashvili, "Statehood, Recognition and the United Nations System: A Unilateral Declaration of Independence in Kosovo," *Maw Planck Yearbook of United Nations Law*, C. XII (2008), sf. 19.

¹⁴³ Kosova'nın statüsüne ilişkin olarak tarafların benimsediği katı tutumdan geri adım atmadıkları görüşü ortaya konmuştur. Ender Kuzu, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosova'ya İlişkin Danışma Görüşü'nün Değerlendirilmesi," *MHB*, Yıl: 30, S. 1-2 (2010), sf. 3.

¹⁴⁴ Hüseyin Kalaycı, "Referandumla Ayrılma Konusunda Yüksek Mahkemenin Tutumu: Kanada-Quebec Örneği," *AÜSBFD*, C. LXIII, S. 1 (Ocak-Mart 2008), sf. 152.

hükümet herkese eşit davranıyorsa ve kendi kaderini tayin etme ilkesinin gerekliliklerini iç işlerinde yerine getiriyorsa, o devletin toprak bütünlüğünü korumaya ve bu bütünlüğün diğer devletlerce de tanınmasını istemeye yetkili olacağını belirtmiştir. Açıkça ayrımcılığın yapıldığı, bir etnik grubun vatandaşlık haklarından mahrum edildiği, yok edilmeye çalışıldığı durumların yanında, sömürge yönetiminin söz konusu olduğu durumlarda ve kendi kaderini tayin etme hakkının reddedilmesi hallerinde de ayrılma gündeme gelebilecek, bu gibi durumlarda söz konusu halkın dıştan yardım alma ve yardım arama hakları da ileri sürülebilecektir¹⁴⁵.

Kanada Yüksek Mahkemesi'ne göre, ne Kanada iç hukuku, ne de uluslararası hukuk Quebec'e tek taraflı bir ayrılma hakkı vermektedir. Mahkemeye göre, ancak tüm federe devletlerin ve federal devletin onayı ile yapılacak bir anayasa değişikliği ile Quebec bu olanağa sahip olabilecektir. Mahkeme ayrılma hakkının doğmasına neden olan durumların da Kanada'da mevcut olmadığını belirtmiştir. Mahkemeye göre, referandumun koşullarının sadece Quebec'liler tarafından değil, bunlar dışındaki aktörler tarafından da kabul edilmesi gerekmektedir.¹⁴⁶

Ayrılma konusu gündeme geldiği zaman genellikle referandumların düzenlendiği görülmektedir. SSCB'de de dağılma sürecinin yaşanmasının kaçınılmayacağını anlayan merkezi otorite, anayasal bir hak olan ayrılmayı ayrıntılı bir şekilde düzenlemek için bir kanun düzenlemiştir. Buna göre Cumhuriyetlerin ayrılmaya karar vermeden önce bir referandum yapmaları gerekmektedir. Söz konusu referandumlarda halkın en az üçte ikisinin ayrılma yönünde istekli olduğu

---

¹⁴⁵ Ülkedeki tüm halka eşit davranan hükümetin kapsamına, ayırım yapmadan tüm halkına baskı uygulayan, totaliter bir hükümetin girmemesi gerekmektedir. Ahrens, op. cit., sf. 583, Akıl, loc. cit. Belirtilenler dışında yönetiminde belirli bir istikrarı sağlayamamış olan devletlerde de ayrılıkçı hareketlerin meydana gelebileceği savunulmaktadır. Kurubaş, op. cit., sf. 158.

¹⁴⁶ Kalaycı, op. cit., sf. 159-163.

ortaya konulamazsa, on yıl boyunca ayrılmak için yeni bir referandumun yapılması mümkün olamayacaktır¹⁴⁷.

Fransız anayasasında deniz aşırı toprakların ayrılmasına olanak tanıyan anayasa hükmü, bunun için yapılacak olan referanduma tüm Fransızların katılmasını gerekli görmektedir. Bu duruma yöneltilen eleştiri, herhangi bir ayrılmanın bu şekilde önüne geçilmiş olunmasıdır. Ayrılmayı düşünen grup dışında geri kalan ülkenin bu konuda söz hakkına sahip olmaması gerektiği belirtilmektedir¹⁴⁸. Yine de ayrılmaya ilişkin girişimler bir devlette yaşayan yurttaşlar tarafından hiçbir şekilde aksi bir tutumla karşılaşmazsa, burada uluslararası toplum tarafından itirazla karşılanmayan bir ayrılma olacaktır. Bunun yanında uluslararası hukuka aykırı bir şekilde ilhak edilen toprakların daha sonra ayrılmaları da uluslararası toplumca olumlu karşılanmaktadır¹⁴⁹.

Kendi kaderini tayin etme hakkının kullanılabilmesini devletin halka bu hakkı bir yasa veya anayasa hükmüyle vermesine bağlamamak gerekmektedir. Böyle bir durumun söz konusu olması halinde, devletler mevzuatlarında kendi kaderini tayin etme hakkının kullanılmasına, ayrılma hakkına veya herhangi bir özerkliğe yer vermeyerek bu hak çerçevesinde ortaya çıkabilecek ayrılıkçı hareketleri engelleyebilme olanağına sahip olabilecektir. Uluslararası toplumun ayrılıkçı hareketleri mutlak olarak yasaklaması yanlış bir tercih olacaktır. Etnik veya kültürel farklılıkların bulunduğu toplumlarda, bu farklılıkların da devlet yapısı içinde yaşam bulması gerekmektedir. Böyle bir tutumun benimsenmemesi halinde uluslararası istikrarın zarar göreceği açıktır. BM Güvenlik Konseyi'nin Kıbrıs ve Güney Rodezya ile ilgili kararları incelendiğinde, Güvenlik Konseyi'nin de ayrılmaya sıcak

---

¹⁴⁷ Kütükçü, op. cit., sf. 272-273.

¹⁴⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz: Kalaycı, "Kendi Kaderini Tayin Hakkının Liberal Teorileri," sf. 78-79,

¹⁴⁹ Arsava, "Kosova, Abhazya, Güney Osetya ve Uluslararası Sezession Hakkı," sf. 1-2.

bakmadığı anlaşılmaktadır. Güvenlik Konseyi bu iki durumda da uluslararası toplumda yer alan devletlere yardımda bulunmama ve yeni oluşumları tanımama çağrısında bulunmuştur¹⁵⁰.

Yaşanan örneklerden de açıkça görüldüğü gibi uluslararası toplum sömürge durumları ve baskı altındaki halklar dışında ayrılmaya pek onay vermemekte, her ayrılma girişimi somut durum esas alınarak değerlendirilmektedir¹⁵¹. Ayrılma uluslararası hukuk tarafından yasaklanmamıştır. Bu durumda, kuvvet kullanma yasağı veya iç işlerine müdahale yasağı ihlal edilmediği nispette ayrılmanın uluslararası hukuka uygun kabul edilmesi olanağı bulunmaktadır¹⁵².

Devletler insan haklarına saygılı olmalıdır. Tüm yönetilenlerin ülkenin yönetimi ile ilgili olarak eşit ve demokratik bir biçimde söz hakkı bulunmalıdır. Devletlerin bu ilkelere dikkat etmemesi durumunda ayrılıkçı hareketler gündeme gelebilecek, bu durum da devlet olma iddiasında olan yeni oluşumları ortaya çıkartacaktır.

1.2 Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Devletlerin Tanınması ile İlişkisi

Ayrılıkçı girişimlerde bulunan gruplara demokratik haklarının verilmesi ve ülke ile ilgili karar alma sürecine katılımlarının sağlanması, Quebec örneğinde olduğu gibi, her zaman yeterli olmamakta, kimi zaman bu tür önlemler bile ayrılıkçı hareketlerin önüne geçememektedir. Ayrılıkçı girişimlerde bulunan grup, bazen ne olursa olsun ayrılmak ve kendi devletini kurmak istemektedir¹⁵³. Ayrılıkçı hareketler sonucu kurulan devletler, uluslararası toplum tarafından devlet olarak tanınma

---

¹⁵⁰ Arsava, "Self-Determinasyon Hakkı ve Kosova," sf. 9-15.

¹⁵¹ Kalaycı, "Kendi Kaderini Tayinin Liberal Teorileri," sf. 74-75.

¹⁵² Kuzu, op. cit., sf. 24.

¹⁵³ Brilmayer, op. cit., sf. 185.

girişimlerine başlamaktadır. Ayrılıkçı hareketlerin uluslararası boyutu ve uluslararası hukukta ilgi uyandırmasının nedeni de budur¹⁵⁴.

Ayrılmanın ardından ortaya çıkacak olan oluşumların devlet olarak nitelendirilebilmesi ve tanınması, yeni oluşumun ayrılan ülke parçası üzerinde etkin otorite kullanılmasına bağlıdır. Ayrılma fiili bir olgudur. Mevcut devletin rızası bulunmaksızın ayrılarak yeni devlet oluşturulduğunda etkin olarak egemenlik yetkisinin kullanılabilmesini göstermek ve uluslararası toplumun uluslararası barış ve güvenliğin bu şekilde sağlanabileceğine ikna edilmesi gereklidir¹⁵⁵. Uluslararası toplumda yer alan devletlerin uluslararası istikrarın ayrılıkçı hareketler sonucunda oluşturulan yeni devletlerle korunacağına dair inançlarının oluşması, bu devletlerin yeni oluşumları devlet olarak tanınmasına yol açacaktır.

SSCB ve YSFC’nde yaşananlar karşısında AT ve üyelerinin bir tutum belirlemesi gerekmiştir. AT’na üye on iki devletin dışişleri bakanları 16 Aralık 1991’de toplanarak yeni ortaya çıkan devletlerin tanınması konusunda aşağıda daha ayrıntılarıyla değinilecek olan birtakım ilkeler benimsemiştir. Bu ilkelerin yer aldığı bildiriye kendi kaderini tayin etme hakkına da yer verilmesi, kendi kaderini tayin etme hakkının sadece sömürge yönetimine tabi halklarla sınırlı olmadığına açık bir kanıttır¹⁵⁶.

İlkelerin yer aldığı bildiriye, özellikle kendi kaderini tayin etme hakkına duyulan saygının altı çizilerek YSFC ve SSCB’nin dağılmalarının temelinde halkların kendi uluslararası statülerini belirlemede özgür olduklarının kabul edildiği gösterilmiştir. Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği’nde Kurulan Yeni Devletlerin

---

¹⁵⁴ Ibid., sf. 177.

¹⁵⁵ Arsava, op. cit., sf. 12; Ancak etkin olabilmeyi ayrılarak yeni bir devlet oluşturmada yegane kriter olarak kabul edemeyiz. Aksi durumda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Tayvan veya Biafra’nın etkin otoriteye sahip olduğu kabulünden hareket edenler, söz konusu ülkelerin tanınmaması nedenlerini açıklayamayacaklardır. Oysa uluslararası toplum tarafından bu devletlerin tanınmamasının nedeni etkin olup olmamaları değil, yasal kabul edilmemeleridir. Bknz: Orakhelashvili, op. cit., sf. 10.

¹⁵⁶ McCorquodale, op. cit., sf. 861.

Tanınmasına İlişkin Yol Haritası'nı (*Guidelines on the Recognition of new States in Eastern Europe and the Soviet Union*) kabul eden on iki devlet, yeni oluşan devletlerin uluslararası toplum tarafından tanınabilmeleri için hukuk kurallarına, demokrasiye, insan haklarına, etnik ve ulusal grupların yanında azınlıkların haklarına saygı gibi gereklilikleri yerine getirmelerinin arzuladıklarını bildirmiştir. Bu belgede tanınmanın, demokrasiye saygı, insan haklarının benimsenmesi gibi gerekliliklere dikkat çekilerek kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutunun göz önünde bulundurulmasına bağlandığını görmekteyiz. Yeni devletlerin kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutunun gerekliliklerini yerine getirmeleri gerekmektedir; bu sayede kendi kaderlerini tayin etme haklarının dışsal boyutuna dayanarak oluşturdukları devletleri tanınacaktır. Kendi kaderini tayin etme hakkının iki yönü arasında burada bir ilişki kurulmuştur¹⁵⁷.

Kendi kaderini tayin etme hakkı ile devletlerin tanınması arasında bir ilişki olduğunu, bu ilişki nedeniyle ise ancak kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak meydana getirilen oluşumların devlet olarak tanınması gerektiğini savunanlar bulunmaktadır¹⁵⁸. Bu görüşe göre, kendi kaderini tayin etme hakkına istinaden ortaya çıkan bir oluşumu devlet olarak tanınmayı reddetmek, halkların kendi kaderini tayin etme haklarının gereklerini yerine getirmelerine engel olmaya neden olabilecektir¹⁵⁹.

1990'lı yıllarda yaşanan gelişmeler, yeni oluşan devletlerin sınırlarının, parçalanmadan önceki federal devletlerin eyalet sınırları ile aynı olmasına özen gösterildiğini ortaya koymuştur. Bu durumun kabulü ile korunan toprak bütünlükleri, ancak tarafların özgür iradeleri ile bir anlaşmaya varılması durumunda değiştirilebilecekti¹⁶⁰. SSCB ve YSFC'nin anayasalarında federe devletlerin kendi

---

¹⁵⁷ Kütükçü, op. cit., sf. 273-274.

¹⁵⁸ Thomas D. Grant, *The Recognition of States*, Westport, Praeger Publishers, 1999, sf. 87.

¹⁵⁹ Vaughan Lowe, *International Law*, New York, Oxford University Press, 2007, sf. 164.

¹⁶⁰ Kütükçü, loc. cit.

kaderini tayin etme hakkına sahip olduklarının belirtilmesi, kimi yazarlarca uluslararası hukukun günümüzde kendi kaderini tayin etme hakkını tüm topluluklar lehine tanımadığının, sadece federal bir yapının veya ilgili devletin anayasasında belirtilmesi halinde bu hakkın söz konusu olabileceğinin kanıtı olarak yorumlanmıştır¹⁶¹.

Almanya, Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınması olanağını düşünürken, kendi kaderini tayin etme hakkını toprak bütünlüğü ilkesinin sınırı olarak yorumlamış ve diğer AT üyelerini bu yorumla ikna etmeye çalışmıştır. Almanya'ya göre başka herhangi bir çözüm yolu bulunmadığında, devletlerin toprak bütünlüğü ilkesine rağmen, ayrılarak oluşturulan oluşumlar devlet olarak tanınabilecektir¹⁶².

Kendi kaderlerini tayin etme hakkına dayanıldığını göstermek için Bosna-Hersek'in ayrılması ile ilgili olarak yapılan referandum bölgede yaşayan Sırlar tarafından protesto edilmiş, Sırlar bu referanduma katılmamışlardır. Bu protesto, yapılan referandumun hukuki geçerliliğine yönelik eleştirileri de beraberinde getirmiştir; yine de Bosna-Hersek devlet olarak tanınmıştır. Yaşananların Sırların saldırılarının bir sonucu olarak yansıtılması çabasının bulunduğu, diğer bir çözüm arayışına girişilmesinin bu saldırıların ödüllendirilmesi gibi bir algının yaratılmış olması nedeniyle hoş karşılanmayacağı şeklinde bir yorum yapılmıştır. YSFC'nin dağılmasıyla oluşan devletlerin tanınmasının siyasi bir baskı aracı olarak kullanıldığı belirtilmiştir¹⁶³.

Konuyla ilgili diğer bir örneğin de incelenmesi gerekmektedir. SSCB döneminde, önce birlik cumhuriyeti statüsü verilen Abhazya, daha sonra Gürcistan'a bağlı özerk bir yapıya dönüştürülmüştür. Abhazyalı aydın ve entelektüellerin katledilmesi, Abhazların Ruslaştırılması çabaları tarihte yaşanan olaylar arasındadır.

---

¹⁶¹ Uz, op. cit., sf. 75.

¹⁶² Hillgruber, op. cit., sf. 508.

¹⁶³ Koskenniemi, op. cit., sf. 283.

Abhazca isim, soyisim ve yer isimlerinin Gürcüce veya Rusça isimlerle değiştirilmesi, 1940'tan itibaren tüm resmi belgelerden Abhaz sözcüğünün kaldırılması, Abhazların çeşitli ayrımcı tutumlara maruz kaldığının ve baskı gördüğünün birer kanıtıdır¹⁶⁴.

Gürcü kuvvetler ile Abhazlar arasında yaşanan çatışmaların ardından bağımsızlığını ilan eden Abhazya'ya Rusya, Abhazların kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğu görüşünü benimseyerek destek vermiş, oluşturulan yeni devleti tanımıştır. Yine de Rusya'nın devlet olarak tanınması Abhazya'nın uluslararası toplumda devlet olarak kabul görmesi için yeterli görülmemektedir. Burada uluslararası toplum devlet olabilmek için gereken diğer kriterlerin de yerine getirildiğine ikna edilmelidir. Bunun yanında, uluslararası toplumun Rusya'nın bu davranışını Gürcistan'ın iç işlerine müdahale olarak kabul etmemesi için, kendi kaderini tayin etme hakkı ile ilgili olan diğer tüm adımların atıldığının gösterilmesi de gerekmektedir¹⁶⁵.

Rusya'nın, Kosova'da yaşananların Abhazya'daki duruma benzerlik göstermesine rağmen tamamen Kosova örneğinde farklı bir tutum benimsemesi, çeşitli baskılar sonucunda kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak kurulan devletlerin tanınmasında, kendi kaderini tayin etme hakkının da belirli bir kriter oluşturamayacağını göstermektedir¹⁶⁶.

Kosova ile ilgili olarak yaşananlar ayrılma hakkının kapsamının değerlendirilmesi bakımından ilginçtir. Kosova sömürge yönetimine tabi bir ülke

---

¹⁶⁴ Keisuke Wakizaka, "Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkının Kuzey Kafkasya'daki Toplum Yapısı ve SSCB'nin İskan Politikasına Etkileri, 19. Yüzyıl Çarlık Rusyası ile SSCB'nin Kuzey Kafkasya'daki İskan Politikalarının Karşılaştırılması," Tarih Bilinci Tarih ve Kültür Dergisi, S. 19-20 (Kasım 2012), sf. 77.

¹⁶⁵ Cenap Çakmak, "Rusya'nın Güney Osetya Politikası, Neo-Self Determinasyon ve UCM'nin Rolü," Bilge Strateji, C. I, S. 1 (Güz 2009), sf. 64-65.

¹⁶⁶ A. Fusun Arsava, "Kosova, Güney Osetya, Abhazya ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneklerinde Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Değerlendirilmesi," Atılım Üniversitesi İz Dergisi, S. 7 (2008), sf. 45.

olmadığı gibi ayrıldığı devletteki tüm vatandaşlarca ayrılığın olumlu karşılanması gibi bir durum da söz konusu olmamıştır; keza ulusal hukukta Kosova'nın ayrılma hakkına ilişkin bir düzenleme bulunmadığı gibi, Kosova'nın toprakları uluslararası hukuka aykırı bir şekilde ilhak edilen bir konumda değildi¹⁶⁷. Bu durumda Kosova'nın ayrılmasını olumlu karşılayan devletlerin aynı tutumu diğer örneklerde de sergilememesinin nedenini açıklamak zor gözükmemektedir.

Çeçenistan ise bir diğer ilginç örnektir. SSCB döneminde özerk cumhuriyet olmasına rağmen kurucu devlet olarak kabul edilmeyen Çeçenistan'ın bağımsızlık iddiası uluslararası toplumda sessizlikle karşılanmıştır. Çeçen halkı, yaşadıkları sürgünleri, uğradıkları ayrımcılıkları, sahip oldukları toprakların silah zoruyla kendilerinden alınmasını kendi kaderini tayin etme hakkı kullanma ve bağımsız bir devlet oluşturma isteklerine temel olarak göstermektedir¹⁶⁸.

Çeçenistan 31 Mart 1992 tarihinde Rusya'nın birliğini sağlamlaştırmaya yönelik olarak imzalanan Federasyon Antlaşması'nı imzalamamış ve bağımsız bir devlet olduğunu ilan etmiştir. Çeçenistan'da bulunan değerli kaynakları kaybetmek istemediği öne sürülen Rusya'nın bölgeye müdahalesi de birçok insan hakkı ihlaline neden olmuştur. Nüfusu homojen bir yapı sayılabilecek olan Çeçenistan'la Rusya arasında yapılan antlaşmada Rusya ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkına saygı duyacağını belirtmiştir. Uluslararası hukukta anlaşmaların ancak iki devlet

---

¹⁶⁷ Arsava, "Kosova, Abhazya, Güney Osetya ve Uluslararası Sezession Hakkı," sf. 11. Uluslararası Adalet Divanı, Kosova ile ilgili olarak önüne gelen sorunda kendisine tek taraflı bağımsızlık ilanının hukuki sonuçlarının sorulmadığını belirtmiş, bunun sonucu olarak da görüşünde Kosova'nın devlet olup olmadığına ve Kosova'nın tanınmasının hukuki etkilerine değinmemiştir. Uluslararası Adalet Divanı, bağımsızlık ilanını kendi kaderini tayin hakkı veya ayrılma hakkı bakımından incelememiştir. Bknz: Kuzu, op. cit., sf. 8. Bu çerçevede Uluslararası Adalet Divanı bir ülkeden ayrılma niyetini gösteren tek taraflı bağımsızlık ilanlarının (ibid, sf. 14), uluslararası hukukun *jus cogens* nitelikteki kurallarını ihlal etmediği sürece uluslararası hukuka uygun olduğunu belirtmiştir. Bknz: Ibid., sf. 19. Uluslararası Adalet Divanı'nın konu ile ilgili kararının eleştirilen bir diğer noktası ise, devlet dışı birimlerin toprak bütünlüğü ilkesi ile bağlı olup olmadığına ilişkin bir değerlendirme yapmamasıdır. Konu ile ilgili ayrıntılı tartışma için bknz: Uğur Samancı, "Uluslararası Adalet Divanının Kosova'nın Bağımsızlık İlanına İlişkin Danışma Görüşü," DEÜHFD, C. XI, S. 2 (2011), sf. 159-162.

¹⁶⁸ Akıl, op. cit., sf. 226

arasında yapılabileceği, federasyonlarda federe devlet ile federal devlet arasındaki ilişkilerin antlaşmalar ile değil, anayasa ile belirlenmesi gerektiği, belirtilerek Çeçenistan ve Rusya arasında yapılan anlaşmanın Çeçenistan'ın Rusya tarafından tanınmasına yol açtığı savunulmuştur¹⁶⁹.

Çeçenistan ve Rusya arasında imzalanan anlaşmalar yanısıra, kendi anayasasının bulunması ve bağımsız seçimlerini gerçekleştirmiş olması, Çeçenistan'ın bağımsız bir devlet olarak kabul edilmesi gerektiğinin kanıtları olarak gösterilmektedir. Ancak uluslararası toplum Çeçenistan'ı devlet olarak tanımamakta, bölgede yaşananları Rusya'nın toprak bütünlüğü göz önünde tutularak çözülmesi gereken bir iç sorunu olarak görmektedir¹⁷⁰. Rusya'nın bölgeye verdiği zararlara rağmen, uluslararası toplumun gözünde Çeçenistan'ın ayrılma hakkının bulunup bulunmadığı çözülmesi gereken bir sorun olarak durmaktadır.

Bağımsızlık bildirisi yayınlamak veya ülkenin bir parçasının statüsü hakkında karar vermek devletlerin iç hukuku açısından geçerli işlemler olabilir. Ancak kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak gerçekleştirilen bu işlemlerin uluslararası toplum ve hukuk nazarında da meşru olabilmeleri, ancak uluslararası hukuk sükelerinin tanıma işlemlerini gerçekleştirmiş olması ile sağlanmaktadır¹⁷¹.

Uluslararası hukukta ayrılmanın meşruiyetine ilişkin herhangi bir yazılı kural bulunmadığı gibi, devlet uygulamalarına bakarak bu konuda herhangi bir uluslararası örf ve adetin oluştuğu da şu aşamada söylenemeyecektir. Bu durum, yeni oluşan devletlerin hangi koşullar ortaya çıktığında tanınması gerektiğine ilişkin olarak yaşanan sorunlar için de geçerlidir. İncelenen örneklerden de anlaşıldığı üzere uluslararası hukuk açısından kesinleşmiş kurallar bulunmadığından, halkların içinde

---

¹⁶⁹ Şahin, op. cit., sf. 120-126.

¹⁷⁰ Akıl, op. cit., sf. 225-227.

¹⁷¹ Quincy Wright, "Recognition and Self-Determination," American Society of International Law, C. XLVIII, S. 22-24 (Nisan 1954), sf. 34.

yaşadıkları devletlerden ayrılarak yeni devlet kurmalarının yaratacağı tepkiyi öngörebilmenin yanında, bu durumda oluşturulan devletlerin tanınıp tanınmayacağını öngörebilmek de oldukça güçtür.

Bölüm 2

TANIMA KAVRAMI

Uluslararası hukukta tanıma, bir uluslararası hukuk süjesinin, kendi dışında oluşan belli bir durumu, kendisi bakımından hukuken geçerli kabul ettiğini ve hukuksal ilişkilerini bu kabul doğrultusunda şekillendireceğini bildirmesi anlamına gelir¹⁷². Kısacası tanıma, uluslararası hukukun var olan süjelerinin, yeni bir uluslararası hukuk süjeliğinin varlığını kabul etmesidir¹⁷³. Tanımanın tek taraflı bir işlemle de yapılabileceği gibi, uluslararası bir antlaşma ile de yapılabileceği kabul edilmektedir¹⁷⁴.

Bir uluslararası hukuk süjenin, uluslararası hukuk kurallarından yararlanabilmesi, bu hukuk düzeninin ona sağladığı haklardan özgürce faydalanabilmesi, bu haklarını uluslararası yargı organları önünde ileri sürebilmesi ve yüklediği yükümlülükleri kolaylıkla yerine getirebilmesi için¹⁷⁵, bu hukuk düzeni içerisinde yer alan diğer süjeler tarafından tanınması gerekmektedir. Aşağıda ayrıntılı bir şekilde inceleneceği gibi, günümüzde, tanımanın bir uluslararası hukuk süjeliğinin, özellikle devletlerin, varlığı açısından beyan edici bir niteliğe sahip olduğu öne sürülmektedir.

Devletlerin tanınması konusunda beyan edici etki kabul edilirken, Uluslararası Adalet Divanı'nın Nottebohm Davası'ndaki kararında devletler tarafından bireylere verilen vatandaşlığın uluslararası hukukta diğer devletlerin bu

---

¹⁷² Pazarcı, op. cit., sf. 342.

¹⁷³ Aksar, op. cit., sf. 239.

¹⁷⁴ Pazarcı, op. cit., sf. 125.

¹⁷⁵ Martin Dixon, Textbook on International Law, 6. B., Oxford, Oxford University Press, 2007, sf. 128.

durumun yasallığını tanımış olmasına bağlaması da önemlidir. Bu durumda tanımının kurucu bir etkisinin mi, beyan edici bir etkisinin mi olduğunun somut duruma belirleneceği görülmektedir. Ancak, tanımının uluslararası alandaki hak ve yükümlülüklerin kullanılabilmesine ilişkin çok önemli bir rolü olduğu inkar edilemez¹⁷⁶.

Uluslararası hukukun kuşkusuz en önemli sùjelerinden biri, yukarıda bahsedildiği gibi devletlerdir. Tanınmamış bir devletin uluslararası hukuk sùjeliđinin tanıma işlemine mi bağlı olduğu ise aşağıda cevaplanmaya çalışılacak önemli bir sorudur. Bunun yanında, uluslararası örgütlerin de uluslararası sùjeliđe sahip olduğuna kuşku yoktur. Ayrıca, uluslararası hukukta yaşanan gelişmeler, özel hukuk kişileri hakkında da uluslararası hukukta birtakım düzenlemeler yapılmasına olanak sađlamıřtır¹⁷⁷. Ancak özel hukuk kişilerinin söz konusu düzenlemelere muhatap olması ancak devletlerin kendilerine bu düzenlemelere dayanarak haklarını ileri sürebilme imkanı tanınması aracılığıyla mümkün olduğundan, kural olarak özel hukuk kişilerinin uluslararası hukukun sùjesi oldukları kabul edilmemektedir¹⁷⁸.

Uluslararası hukuk sùjesi olabilme uluslararası hukuk kuralları oluşturma ve bu kuralların doğrudan muhatabı olma ehliyetini gerektirdiği nispette, devletler ve uluslararası örgütler dışındaki birimlerin uluslararası hukukun sùjelerinden olmadıklarını kabul etmek gerekecektir¹⁷⁹. Ancak, uluslararası hukukun bunlar dışındaki birimlerle ilgili olarak oluşturduğu kurallar da vardır. Uluslararası hukuk

---

¹⁷⁶ Pazarıcı, op. cit., sf. 126.

¹⁷⁷ Uluslararası örgütlerin sùjeliđi, amaçlarıyla sınırlıdır. Ayrıca, uluslararası örgütlerin yetkileri, kendilerini kuran devletlerin verdiği yetkilerle sınırlıdır. Bu nedenlerle uluslararası örgütlerin sùjeliđinin türemiş ve işlevsel bir sùjelik olduğu öne sürülmektedir. Ibid., sf. 154 ve sf. 97.

¹⁷⁸ Bu kuralın istisnalarını doğrudan bireylere yönelen uluslararası hukuk kuralları oluşurmaktadır. Bunlardan en önemlileri özel hukuk tüzel kişileriyle ilişkili kurallar ve insan haklarına ilişkin birtakım kurallardır (Pazarıcı, op. cit., sf. 203 vd.). Ayrıca uluslararası ceza hukukuyla ilgili yapılan düzenlemelerde de bireylerin uluslararası hukuk kurallarının doğrudan muhatabı olduğu görülmektedir. Uluslararası ceza hukuku, bireyler bakımından çok önemli yükümlülükler doğurmaktadır. Durmuş Tezcan, Mustafa R. Erdem ve Murat Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009, sf. 52-53.

¹⁷⁹ Sur, op. cit., sf. 97.

kurallarının yöneltildiği her birimin, mutlak olarak uluslararası hukuk sjeliğine sahip olduğunun kabul edilmesinin gerekmediği öne sürlmektedir¹⁸⁰. Belirtilmesi gerekir ki, uluslararası hukukta tanıma kavramı açısından, bu birimler de inceleme konusu oluşturmaktadır.

Uluslararası hukuk düzeni içinde yer almak, mevcut uluslararası hukuk süjelerinin tanıma aracılığıyla uluslararası hukuk düzeni içinde yer almak isteyen yeni birimi yasal kabul ettiğini bildirmesiyle sıkı bir ilişki içindedir. Tanıma kurumu ile tanıma işlemini gerçekleştiren kendi açısından yeni birime uluslararası hukuk düzeni içerisinde yeni bir hukuksal statü vermektedir.

Genellikle, önceden var olan ve kendisinden kopulan devlet, yeni oluşuma karşı direnç gösterir, onun ekonomik ve politik yönden izole edilmesini sağlamaya çalışır¹⁸¹. Uluslararası hukukta tanıma işleminin, tanıyan tarafın belirli bir çıkarının veya ilgisinin bulunduğu anlamına geldiği kabul edilir. Örneğin, bir devletin, önceden sömürgesi olan yeni bir devleti tanımasında bu ilgi oldukça net bir şekilde görülebilir. Bunun yanında ilgi veya çıkarın bu kadar net anlaşılmadığı durumlar da vardır. Örneğin, bir devletin yeni oluşan bir devleti tanıması durumunda, tanıyan devletin bu yeni durumdan doğrudan etkilenen hakkının varlığını gözlemlemek daha zordur. Ancak, bu son durumda bile, tanıyan devlet, uluslararası topluma üyeliği doğrultusunda sahip olduğu hak, çıkar veya ilgisini esas alarak hareket etmektedir¹⁸².

Uluslararası hukukta tanıma kavramının uluslararası hukuk süjeliği tartışmalı olan veya tartışmasız olarak kabul edilen özel hukuk kişileri dışında tüm birimler

---

¹⁸⁰ Pazarıcı, op. cit., sf. 137.

¹⁸¹ Lowe, op. cit., sf. 163.

¹⁸² John F. Williams, "Some Thoughts on the Doctrine of Recognition in International Law," Harvard Law Review, C. XLI, S. 47 (1933-1934), sf. 777.

açısından önemi vardır¹⁸³. Ancak bu çalışma kapsamında sadece devletlerin tanınması incelenecektir.

2.1 Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması

Devletin, belirli bir toprak parçası üzerinde yerleşmiş insan topluluğunun oluşturduğu, egemen bir varlık şeklinde tanımlandığı yukarıda belirtilmişti. Burada devletin üç unsurunun vurgulandığını görmekteyiz. Bunlardan birincisi insan topluluğu, ikincisi toprak ve üçüncüsü egemenliktir. Georg Jellinek'in bu tanımı "üç unsur teorisi" olarak anılmaktadır¹⁸⁴. Konumuz bağlamında sorulması gereken soru, devletin kurulması ile, onun tanınması arasında bir ilişkinin var olup olmadığıdır.

Tanıma, devletlerin yeni oluşumları devlet olarak kabul edip, onlarla ilişki kurma isteklerini belli eder. Tanınmanın, çeşitli şekillerde gerçekleştirilebileceği görülür. Resmi bir belge ile bildirilebileceği gibi, birçok başka konuyu da içinde barındıran bir konvansiyon ile de belgelenebilir. Herhangi bir açıklamada bulunmadan, bağımsız iki devletin girebileceği diplomatik ilişkiler içine girilmesi tanıma işleminin gerçekleştiğini gösterir. Yeni oluşan devlet tarafından gönderilen diplomatik temsilcilerin resmi kabulü veya yeni oluşan devlete diplomatik temsilci gönderilmesi de konsoloslara *exequatur* verilmiş olması da, tanıma anlamına gelebilecektir¹⁸⁵. Tanınma, devletin kurucu unsurlarından dördüncüsü olarak sayılmalı mıdır, yoksa tanınmamasının devlet olması bakımından bir önemi yok mudur?

---

¹⁸³ Hükümetlerin tanınması, uluslararası örgütlerin tanınması, devlet niteliği kazanamamış kimi toplulukların tanınması, savaşan statüsünün tanınması, ayaklanan statüsünün tanınması, ulusların ve ulusal kurtuluş hareketlerinin tanınması, diğer tanıma durumlarına örnektir. Bu tanıma durumlarıyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz: Pazarcı, op. cit., sf. 349-355.

¹⁸⁴ Gözler, loc. cit.

¹⁸⁵ Berdahl, op. cit., sf. 519.

Kurucu teoriye göre tanıma işlemi yapıcı (*constitutive*) bir etkiye sahiptir. Tanıma, devletin oluşması açısından bir öge, bir dördüncü koşul¹⁸⁶ niteliği taşımaktadır. Bu teoriyi savunanlar tarafından, tanımanın bir devletin uluslararası kişiliğe sahip olması açısından gerekli bir koşul olarak algılandığını söyleyebiliriz¹⁸⁷. Ancak, insan topluluğu, toprak ve egemenlik kriterlerine sahip olan bir devletin, kurulabilmesini ve uluslararası hukuk sùjeliđi kazanabilmesini esas itibariyle siyasi bir niteliği bulunan tanıma işlemine bağlamamak¹⁸⁸ gerekmektedir.

Oppenheim, Anzilotti ve Kelsen'in savunucuları olduğu kurucu teoriye göre, bir devlet tanınmadan önce var olamaz¹⁸⁹. Tanıma, devlet ancak tanındıktan sonra bir hukuk sùjesi olabileceği için geçmişe dönük hiçbir etkiye sahip olamayacaktır. Ayrıca, tanıma iradesini gösteren bu iradesini geri alabilecektir¹⁹⁰. Kurucu teorinin devlet olma iddiasındaki bir oluşumun unsurlarından herhangi birinin eksik olduğu veya tam olarak yerleşemediği durumlarda bu eksikliği giderme etkisine sahip olduğu söylenmektedir¹⁹¹.

Kurucu teorinin savunucusu olan Kelsen'e göre, bir devleti tanıma, mahkemenin yasal bir gerçekliği ortaya koyması gibidir. Kelsen, ancak tanıma işlemi ile, tanınan devlet tanıyan devlet ile olan ilişkilerinde bir devlet konumuna gelir, yani devletlerin uluslararası hukuk ışığında sahip oldukları hak ve yükümlülüklerin öznesi olur, demektedir¹⁹².

Kelsen'in siyasi tanıma ve hukuki tanıma ayrımını belirtmekte de fayda vardır. Kelsen'e göre, hukuki tanıma bilme yetisidir ve hukuki tanıma olmadan,

---

¹⁸⁶ Pazarcı, op. cit., sf. 342.

¹⁸⁷ Sur, loc. cit.

¹⁸⁸ Aksar, op. cit., sf. 240.

¹⁸⁹ Malanczuk, loc. cit. Oppenheim'in kurucu teoriyi özetleyen cümlesi, bu noktada önemlidir. Oppenheim'e göre bir devletin, uluslararası hukukun sùjesi olabilmesinin yegane yolu, tanımadır. Grant, op. cit., sf. 2.

¹⁹⁰ Crozat, op. cit., sf. 9.

¹⁹¹ Doehring, loc. cit.

¹⁹² Kelsen, op. cit., sf. 608.

uluslararası anlamda bir devletin kurulması gerçekleşemez. Kelsen hukuki tanımayı, devlet olarak tanınmak isteyen yeni oluşumda uluslararası hukuk tarafından bir devletin oluşabilmesi için aranan koşulların bulunduğu saptanması şeklinde tarif eder. Hukuki tanımanın kurucu bir etkisi vardır. Siyasi tanıma ise, hukuki olarak tanınmış bir devlet ile siyasi ilişkiler içine girme istekliliğinin ifadesidir; bu doğrultuda ihtiyari ve keyfidir. Siyasi tanımayı diplomatik ilişkiler takip eder¹⁹³; siyasi tanıma, önceden mevcut olan devlet olma halinin açıklanmasıdır¹⁹⁴.

Kelsen'in de belirttiği gibi kurucu teoriye göre, tanıma tamamen ihtiyaridir. Tanımanın kurucu bir etkiye sahip olduğunun kabulü halinde, devletlerin tanınmasında hukukun rolünün oldukça azalacağı öne sürülmektedir¹⁹⁵.

Tanımanın kurucu bir etkiye sahip olduğunu kabul edersek birtakım çelişkili durumların ortaya çıkacağı muhakkaktır. Örneğin, tanınmayan bir devletin ülkesi sahipsiz bir ülke muamelesi görmemektedir. Bunun yanında, tanınmayan devletlerin hava sahasından izinsiz de geçilmemektedir¹⁹⁶. Ayrıca, kurucu teoriye göre, tanınmamış devletlerin karasularının olduğu da kabul edilmeyecek, bu devleti tanımayan devletler uluslararası hukuku ihlal etmekte özgür olacaktır¹⁹⁷. Bu gibi durumların uluslararası hukuk bakımından yaratacağı sorunlar bize kurucu teorinin yetersizliğini göstermektedir. Kurucu teorinin barındırdığı bir boşluk da yeni oluşumu birtakım devletlerin devlet olarak tanınması, diğerlerinin tanımaması durumunda ne olacağıdır¹⁹⁸.

Bir grup insanın, siyasi bir amaç için bir araya gelerek, belirli bir toprak parçası üzerinde, bağımsız bir şekilde yaşamaları durumu bize gerekli tüm unsurları

---

¹⁹³ Kelsen, op. cit., sf. 605-609.

¹⁹⁴ Edwin Borchard, "Recognition and Non-Recognition," *AJIL*, C. XXXVI, S. 1 (1942), sf. 108.

¹⁹⁵ Grant, op. cit., sf. 3-4.

¹⁹⁶ Sur, loc. cit.

¹⁹⁷ Crozat, loc. cit.

¹⁹⁸ Nurullah Yamalı, "What is Meant by State Recognition in International Law," <http://www.justice.gov.tr/e-journal/pdf/LW7081.pdf> (Erişim Tarihi: 9 Aralık 2012), sf. 6.

taşıyan bir devletin oluştuğunu göstermektedir. Devlet olarak tanınmadığı için gerekli unsurları taşıyan bir devletin var olmadığını söylemenin uygun olmayacağı, kurucu teorinin bu yüzden gerçekçi olmadığı ve bir teoriden öteye gitmediği ileri sürülmektedir¹⁹⁹.

Günümüzde gittikçe daha çok kabul gören bir teori olduğu öne sürülen beyan edici (*declaratory*) teoriye göre, tanıma sadece açıklayıcı bir işleve sahiptir; bir devlet, diğer devletler tarafından tanınmasa da devlet olarak oluşabilecektir²⁰⁰. Tanımanın açıklayıcı bir işlem olduğunu kabul edenler arasında, devlet olma unsurlarını taşıyan bir devletin tanınmasını diğer devletlerin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük olarak değerlendirenler de vardır²⁰¹. Oysa kurucu teoriye göre tanıma, tamamen ihtiyaridir. Tanıma işlemi beyan edici teoriye göre bu çerçevede bir fiili durumun kabul edildiğinin açıklanmasından başka bir işleve sahip olmayacaktır. Uluslararası hukuk süjesi olmanın tanıma ile bağlantısı olmadığı²⁰², tanınmadan da devletin varlığının kabul edileceği, uluslararası sorumluluğun doğabileceği²⁰³, devletin hak ve yükümlülüklerle tanınmadan da sahip olabileceği²⁰⁴ bu görüş çerçevesinde savunulabilir.

---

¹⁹⁹ Philip M. Brown, "The Effects of Recognition," *AJIL*, C. XXXVI, S. 1 (1942), sf. 106-107.

²⁰⁰ Doehring, loc. cit.

²⁰¹ Malanczuk, loc. cit. Williams, dış etmenlerden bağımsız bir şekilde, devlet olarak organize olmuş bir topluluğun, devlet olarak tanınmasına neyin engel olabileceğini sorgulamakta ve bu çerçevede tanımanın bir yükümlülük olduğunu kabul etmektedir. Ona göre, bir devletin hiçbir sorumluluk yüklenmeden, tanımama gibi aleyhte bir tutum sergilemesi, kabul edilemez. Özellikle, bir oluşum, koparak oluştuğu devlet tarafından, devlet olarak tanınıyorsa, uluslararası toplum bu konuda bir çekince koyamamalıdır. Williams, op. cit., sf. 780-784. Bir devleti tanımanın, yasal bir yükümlülük olduğu, gerçekten var olan ve devamlılığını sağlayacakmış gibi gözükken bir devletin, tanıma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu oluşumu devlet olarak tanımayı reddeden diğer devletler, yükümlülüklerini yerine getirmemektedirler, ancak uluslararası hukukun, diğer durumlarda olduğu gibi, bu konuda da zorlayıcı bir sistemi yoktur. Bknz: Borchard, op. cit., sf. 110. Lauterpacht teorisi ise, temel olarak kurucu teoriyi alır, ancak devletlerin, devlet olmak için gerekli kriterleri yerine getiren oluşumların tanınması yükümlülüğü olduğunu ortaya koyar. Bknz: Malanczuk, loc. cit. Bu teori tanıma siyasetinin etkisini dışlamakla eleştirilmiştir. Bknz: Shaw, op. cit., sf. 450. Kunz, mevcut hukukun, bu teorinin kabul edilmediğini gösterdiğini, Lauterpacht'ın savını kanıtlayamadığını ileri sürmektedir. Bknz: Kunz, op. cit., sf. 715.

²⁰² Aksar, op. cit., sf. 241.

²⁰³ Crozat, op. cit., sf. 10.

²⁰⁴ Sur, loc. cit.

Beyan edici teoriye göre tanıma, her bir devletin kendi politikasını açıklamasından başka bir şey değildir. Bu durumda tanıma, devletlere yeni bir uluslararası hukuk kişisi yaratma yetkisi vermeyecek, sadece bir devletin yeni oluşumu devlet olarak kabul ettiğine ilişkin bireysel bir karardan öteye gidemeyecektir²⁰⁵.

Beyan edici teoriye göre, tanımının etkileri geçmişe yürür, tanıma şarta bağlı olarak yapılamaz. Ancak, devlet olduğunu iddia eden her topluluğun gerçekten de devlet olup olmadığının değerlendirilmesi net olamayacaktır. Bu yüzden, bir oluşumun devlet olup olmadığını değerlendirmenin yaratacağı sorunları görmezden gelerek, beyan edici teorinin savunduğu gibi tanıma işleminin devlet olduğunu iddia eden her oluşum lehine yapılması sorun yaratacaktır²⁰⁶. Ayrıca beyan edici teori, bir oluşumun devlet olması için gerekli unsurları taşıyıp taşımadığının, gerekli kriterleri karşılayabilip karşılayamadığının objektif bir şekilde kimin tarafından belirlenebileceği sorununa bir çözüm bulamamıştır²⁰⁷.

1929 yılında, *Deutsche Continental Gas Gesellschaft v. Poland* Davası'nda Polonya-Almanya Hakemlik Mahkemesi'nde belirtilen görüşe göre, uluslararası hukuk yazarlarının büyük çoğunluğunca kabul edilen ve kabul edilmesi doğru da olan görüş bir devletin tanınmasının kurucu değil, beyan edici olmasıdır. Devletler, kendi başlarına var olmaktadır ve tanıma da, bu var olmanın duyurulmasından başka bir özelliğe sahip değildir²⁰⁸.

Tanımının, kurucu etki taşıdığı durumların da bulunduğu, bu durumlarda tanımının hukuki sonuçlarının tanıyan devlet ve tanınan devlet arasında doğduğu, ileri sürülmektedir. Tanıyan devlet, tanınan devletin uluslararası hukuk sùjeliğini

---

²⁰⁵ Williams, op. cit., sf. 780.

²⁰⁶ Crozat, op. cit., sf. 11.

²⁰⁷ Malanczuk, op. cit., sf. 85.

²⁰⁸ Enrico Milano, *Unlawful Territorial Situations in International Law*, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 2006, sf. 59.

kendi açısından netleştirmekte, tanınan devletle uluslararası düzeyde ilişkiye girmeye başlayabilmektedir²⁰⁹. Bu durumda, tanıma, özel hukuk sözleşmelerinin yaptığı gibi, eşitler arasında hak ve yükümlülüklerin doğmasını sağlayacaktır²¹⁰. Tanımanın, devletlerin hukuki olarak birtakım faaliyetlerde bulunabilecekleri alanı genişlettiği açıktır²¹¹.

Tanımanın kurucu etkiye sahip olduğu bir diğer duruma daha işaret edilmektedir. Bir devletin kurulması uluslararası hukuk kurallarının ihlali sonucu oluşmuşsa, oluşan bu yeni devlet, diğer devletlerce tanınana kadar yasal bir varlık görünümüne sahip olamayacak, uluslararası hukuk açısından var olamayacaktır. Ancak uluslararası hukukta insan topluluklarının kendi devletlerini kurmalarına ilişkin bir yasak olmadığı için genellikle bir devletin oluşması uluslararası hukuku ihlal etmez²¹². Bu durum tanımanın, kimi yönleriyle açıklayıcı, kimi yönleriyle kurucu nitelikte olduğunu göstermektedir.

1948 yılında, Amerika Devletler Örgütü'nü kuran Bogota Antlaşması'nın dokuzuncu maddesi de beyan edici teoriyi destekleyen bir anlam barındırır. Bu maddeye göre, bir devletin politik olarak varoluşu diğer devletler tarafından tanınmasından bağımsız bir durumdur. Bir devlet, tanınmasından önce de, kendi bütünlüğü ve bağımsızlığı için savaşabilmekte, mahkemelerinin yargı yetkisiyle ilgili kararlar alabilmekte, egemen ve bağımsız bir devletin yapabileceği diğer tüm durumları gerçekleştirebilmektedir. Aynı antlaşmanın onuncu maddesi, tanımanın, yeni oluşan devletin uluslararası kişiliğinin kabulü anlamına geldiğini belirtmektedir²¹³. Yugoslavya için kurulan Badinter Komisyonu da, tanımanın

---

²⁰⁹ Hersch Lauterpacht, "Recognition of States in International Law," The Yale Law Journal, C. LIII, S. 3 (1944), sf. 385.

²¹⁰ Grant, op. cit., sf. 2.

²¹¹ Crozat, loc. cit.

²¹² Malanczuk, op. cit., sf. 83-84.

²¹³ Milano, op. cit., sf. 59-60.

açıklayıcı niteliğini kabul etmiştir²¹⁴. Gerçekten de örneğin diğer devletler tarafından tanınmamış bir devlet olmasına rağmen, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nin var olmadığını söyleyemeyiz.

Özetle uluslararası hukukta devletlerin tanınması işlemi, hukuki sonuçları olan siyasi bir karardır. Tanıma işlemi, tanıyan devletle tanınan devletler arasında hukuki ilişkiler kurulmasına yol açar. Ancak bir devletin tanınması onun devlet olma niteliğini etkilemeyeceği için, tanıyan devlet nazarında uluslararası hukuk sūjeliğinin kabulünden öte bir etki doğurmamaktadır.

Kurucu teorinin belirttiği gibi tanımanın hukuk sūjeliğini elde etmek için gerekli bir unsur olduğunu kabul etmek bu çerçevede sakıncalı görünmektedir. Devletin oluşması fiili bir durumdur ve bu durum, diğer devletlerin değerlendirmelerinden bağımsız olarak gerçekleşmiştir. İnsan topluluğu, ülke ve egemenlik unsurlarına sahip olan bir oluşumun uluslararası hukuk sūjeliği kendi iradesinden bağımsız değerlendirmelere tabi tutulmamalıdır. Örneğin tanınmamış devletlerin karasuları, tanımayan devletler tarafından açık deniz gibi kullanılmamaktadır. Bunun yanında, bir devletin uluslararası hukuk sūjeliğini tanıma işlemine bağılı kılmak, bu sūjeliği kazanmak için kaç devletin tanımış olması gerektiği gibi belirsiz durumları ortaya çıkarmaktadır.

Yeni oluşumu devlet olarak tanıma işleminin hukuki niteliği nedir? Bu da cevaplanması gereken bir diğer sorudur. Devletlerin tanınmasından bağımsız olarak tanıma işleminin, hem bir antlaşma ile hem de tek taraflı bir işlemle yapılabileceği yukarıda belirtilmişti. Ancak, devletlerin tanınmasının tek taraflı bir hukuksal işlem olduğu belirtilmektedir. Bu görüşü savunanlara göre, bir antlaşma ancak halihazırda

---

²¹⁴ Arsava, "Self-determinasyon Hakkı ve Kosova," sf. 14.

ilişki içerisinde olan iki süje arasında söz konusu olabilir. Buradaki durumda ise, bir tarafın devlet olarak süjeliği elde etmesi, diğer tarafın tanıma işlemine bağlıdır²¹⁵.

Yine bu görüş taraftarlarına göre, tanımayan devletler nazarında iradeleri hukukun dışında kalan tanınmamış devletler, hukuki sonuçları olan irade beyanı ehliyetine sahip değildirler. Ayrıca, bir devletin kendisine karşı devlet nazarında uluslararası hukuk süjeliği kazandıracak olan bir antlaşmaya katılması hukuk mantığına uygun düşmez. Tanıma, devlet olma kriterlerinin yerine getirilmiş olduğunun beyanıdır. Devlet olarak tanınmanın bir antlaşma ile gerçekleştiğini savunanlara göre ise, tanıma henüz tanınmamış devlet tarafından ya talep edilmeli ya da kabul edilmelidir. Örneğin, Saint Germain Antlaşması'nın 46. ve 59. maddeleri, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın tanınmasına ilişkindir²¹⁶.

Talmon'a göre ise tanıma, tanıyan devletlerin hükümetlerinin açıkça veya zımnen gerçekleştirecekleri tek taraflı işlemlerdir²¹⁷. Tanıma sonucunda tanıyan ve tanınan devletler birbirlerinin mahkemelerinde davalı veya davacı olabilir, her türlü diplomasi ilişkileri kurabilirler. Tanınan devlet, uluslararası hukuk kapsamında her türlü haklarını kullanabilecek, borçlarını yerine getirebilecektir. Tanınan devletin, tanındıktan önceki ve sonraki kamu işlemleri, tasarrufları ve belgeleri, tanıyan devlet mahkemeleri nezdinde geçerliliğe sahip olabilecektir. Tanıyan ve tanınan devletlerin diplomatik temsilcileri ve bunların sahip olduğu mülkler, karşılıklı bir biçimde yargı dokunulmazlığına sahip olabilecektir²¹⁸.

---

²¹⁵ Kelsen, op. cit., sf. 609.

²¹⁶ Ancak karşıt fikirdekiler, bu durumun sadece tanımanın tesciline yaradığını belirtmektedir. Crozat, op. cit., sf. 7-8.

²¹⁷ Talmon, loc. cit.

²¹⁸ Crozat op. cit., sf. 16. Tanınmanın *de jure* veya *de facto* olması bir fark yaratmamaktadır. Ancak, kimi ulusal yargı organlarının, *de facto* tanınan devletin gerçekleştirmiş olduğu kamusal işlemleri bu devletin fiilen otoritesini kurduğu alanlar dışında geçerli saymamaktadır. Pazarcı, op. cit., sf. 348.

Bir devlet, yeni bir oluşumu devlet olarak tanıdıktan sonra, bu devletin bağımsızlığına, egemenliğine, ülkesel yargı yetkisine, silahlı saldırılara karşı yasal savunma hakkına saygı göstermeli, egemen eşitlik ilkesine uygun davranmalıdır²¹⁹.

2.1.1 Devletlerin Tanınması Kavramının Tarihsel Gelişimi

Tarih boyunca devletlerin sayılarının sabit kalmadığını görmekteyiz. Devletler, yaşanan olaylar sonucu ortadan kalkmış, birleşmiş, bölünmüştür. Sömürge yönetimi altındaki ülkeler, vesayet altındaki veya manda yönetimine tabi olan ülkeler bağımsız birer devlet olmuşlardır. Yaşanan bu gelişmeler uluslararası hukuk alanında tanınma kavramının önemini arttırmış, bu alandaki düzenlemelerin yetersizliğini ortaya çıkarmıştır²²⁰. Tanıma ile ilgili günümüzde var olan normlara bakıldığında ise, bu normların uygulamadaki durumlara göre oluştuğunu görürüz²²¹. Tarihte oluşan yeni devletlere karşı uluslar arası hukukun var olan sükelerinin yaklaşımını incelemek bu uygulamaları görebilmek açısından önemlidir.

2.1.1.1 BM'nin Kurulmasından Önceki Dönem

Tarihte devletlerin tanınmasına ilişkin olarak ilk örneğin 1581 yılında bağımsızlığını ilan eden Birleşik Hollanda'nın 1648 yılında İspanya tarafından tanınması olduğu kabul edilmektedir²²². Ancak, 18. yüzyıldan önceki döneme ait olan tanıma olaylarıyla ilgili olarak bir netlik yoktur. Yeni oluşan bir devletin en temel özelliğinin bağımsızlığı olduğu şeklinde bir algının olduğu görülmektedir. 18. yüzyıl boyunca bir devletin var olabilmesi için gerekli olan tek koşul, iç egemenliğini sağlayabilmesiydi. Bu durumda devletin var olma koşulları arasında tanınmanın yer almadığını söyleyebiliriz. 19. yüzyılda, tanıma kavramıyla bağlantılı gösterilebilecek örnekler yaşanmıştır. Bu dönemde, Yunanistan ve Belçika'nın tanınmasında,

---

²¹⁹ Yamalı, op. cit., sf. 12.

²²⁰ Crozat, op. cit., sf. 3.

²²¹ Ezeli Azarkan, Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008, sf. 11.

²²² Malanczuk, op. cit., sf. 83.

Avrupa'nın güçlü devletlerinin birlikte karar vermelerinin etkili olduğu görülmektedir²²³.

ABD'nin diğer devletlerce tanınması ise ancak bağlı olduğu Britanya'nın onun bağımsızlığını kabullenmesinden sonra gerçekleşmiştir. ABD'nin tanınması örneği 19. yüzyılda devletlerin oluşması ve tanınmasına ilişkin olarak iki noktada önemlidir. İlk olarak, devletlerin, tanınma konusunda güçlü devletlerin izinden gittiği gözlemlenmiştir. Örneğin Ragusa ABD'yi tanıma konusunda tamamen güçlü devletleri izlemiştir. İkinci önemli nokta ise, bu dönemde yeni oluşumların devlet olarak meydana gelmesinde, eskiden bağlı olduğu devletin rızasının çok büyük öneme sahip olduğunun ortaya çıkmasıdır²²⁴.

Devletlerin tanınmasının tanınan devlet açısından kurucu etkiye mi sahip olduğu, yoksa tanıma işleminin sadece beyan edici nitelikte mi olduğu bu noktada önem taşımaktadır. 19. yüzyılda bir devletin tanıma ile oluştuğunun öne sürüldüğünü görüyoruz²²⁵.

1917 yılında, Rus Çarlığı'nın sona ermesinin ardından, Bolşevik İhtilali gerçekleşti. Bu olaylardan sonra yaşanan iç çatışmaların ardından, bazı ulusal grupların kendi kaderini tayin etme haklarına dayanarak bağımsızlıklarını ilan ettikleri görülür²²⁶.

Rusya İmparatorluğu'ndan bağımsız olduğunu 1917 yılında bildiren Ukrayna, öncelikle İttifak Devletleri tarafından tanındı. Brest-Litovsk Antlaşması ile Rusya da Ukrayna'yı tanıdı. Mart 1919 yılında ilk genel seçimlerini gerçekleştiren Finlandiya, Baltık bölgesi'nde İtilaf Devletleri'nce tanınan ilk devlettir. ABD, Britanya, Japonya ve Fransa, Finlandiya'nın bağımsızlığını tanıdılar. 1921 yılına gelindiğinde

---

²²³ Azarkan, op. cit., sf. 12-13.

²²⁴ Mikulas Fabry, Recognizing States, New York, Oxford University Press, 2010, sf. 34-41.

²²⁵ Doehring, op. cit., sf. 62.

²²⁶ Azarkan, op. cit., sf. 78.

hükümetleri 1918 yılından itibaren bağımsız otoriteler olarak işlev gören Letonya, Estonya ve Litvanya, İtilaf Devletleri'nce egemen devletler olarak tanındılar. Bu tanımın Rusya ile barış antlaşması imzalamalarından sonra gerçekleştiği görülmektedir. Litvanya, Rusya yanısıra Polonya ile de barış antlaşması imzalaması ve Versailles Barış Antlaşması'nın Niemen Nehri ile ilgili hükümlerine uymayı kabul etmesi koşulu ile tanınmıştır. Ermenistan'ın 1920'de tanındığını, Gürcistan'ın ise bir devlet olarak oluştuğu bilincinin 1921 yılında gerçekleştiğini görüyoruz. Belirtilmesi gerekir ki, Rusya İmparatorluğu'nun dağılması ardından oluşan devletlerin bağımsızlıkları çok uzun ömürlü olmamıştır. Finlandiya dışında bu devletlerin tümü tekrar Rusya egemenliğine girmiştir²²⁷.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında, yeni devletlerin oluşumu açısından olumlu gelişmelerin yaşandığı görülür. Wilson'un kendi kaderini tayin etmenin düzenlenmesi ve aynı zamanda uluslararası barışı korumaya yönelik bir örgütün kurulması gerektiğini belirten fikirleri beğeniyle karşılanmıştır²²⁸. 1919 Paris Barış Konferansı'nda Yugoslavya, Polonya ve Çekoslovakya kurulmuş, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu dağıtılmıştır²²⁹. MC'nin asli üyeleri arasında bu üç yeni kurulan devlet de yer almıştır²³⁰.

Paris Barış Konferansı bir devleti tanımak için o güne kadar aranan koşullarda değişiklik yapması bakımından da önemlidir. Bu konferansta, MC Şartı göz önünde bulundurularak, devletlerin siyasal bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesinin bir gereklilik olduğu belirtilmiş, ayrıca yeni devletlerin tanınması da genel bir kabul görmüştür. Yeni tanınan devletlerin azınlıkları koruyucu

---

²²⁷ Fabry, op. cit., sf. 132-134

²²⁸ Abdullah Kıran, "Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş," *GAU Journal of Social and Applied Science*, C. III, S. 6 (2008), sf. 21.

²²⁹ Özdemir İnce, "Laussane'de Kim Kazandı?" <http://www.aydinlikgazete.com/yazarlar/183-ozdemir-nce/13902-laussane-de-kim-kazandi.html> (Erişim Tarihi: 11 Ekim 2012)

²³⁰ Gündüz, op. cit., sf. 71.

hükümler içeren antlaşmalara taraf olmaları istenmiştir. Bu durumun söz konusu devletler açısından olumlu bir tepkiyle karşılanmadığı görülmektedir. Azınlıkların haklarını uluslararası düzeyde koruma altına almanın bir arada yaşamı güçleştireceğine inanılmıştır. Ancak, güçlü devletlerde yaşayan azınlık haklarının bu tür bir düzenlemeye tabi tutulmaması tepki yaratmıştır²³¹.

MC'nin kurulması 20. yüzyılda devletlerin tanınmasında yaşanan gelişmelere etki eden olaylardandır. Yeni kurulan birtakım devletler MC'ye başvurarak üye olmak istemişlerdir²³². MC'ne üyeliğe kabul konusunda münhasır yetkili organ olmasıyla bağlantılı olarak MC Genel Kurulu devletlerin tanınması konusunda önemli rol oynamıştır²³³.

MC üyeliği için üye adayına birtakım soruların yöneltildiği görülmektedir. Bunlar, üyelik başvurusunun usulüne uygun olup olmadığı, ülkenin istikrarlı bir hükümete ve ihtilafsız sınırlara sahip olup olmadığı, ülkenin özgürce yönetilip yönetilmediği, üye adayının hükümetinin uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesine ve MC'nin kuvvet kullanma ile ilgili düzenlemelerine ilişkin tutumu gibi konulara ilişkin hususlardı. Bu çerçevede cevaplandırılması gereken bir diğer sorunun da üye adayının hükümetinin *de jure* veya *de facto* tanınıp tanınmadığına ilişkin olduğu görülmektedir. Ancak, bu sorunun üyelik için bir ön koşul mu, yoksa sadece bilgi edinme amaçlı mı sorulduğu net değildir²³⁴.

Bir oluşumun, uluslararası ilişkilerde, uluslararası toplum üyelerinin partneri olarak yer alabilmesi devlet olduğuna dair önemli bir kriterdir; devletler, tanıma kararlarını bunu göz önünde bulundurarak verirler²³⁵. Bir birimin, devletlerin üye

---

²³¹ Azarkan, op. cit., sf. 68-77.

²³² Ibid., sf. 13.

²³³ Hans Aufricht, "Principles and Practices of Recognition by International Organization," *AJIL*, C. XLIII, S. 4 (1949), sf. 685.

²³⁴ Ibid., sf. 679.

²³⁵ Hillgruber, op. cit., sf. 499.

olabildiği uluslararası örgütlere üyeliği, uluslararası toplum tarafından devlet olarak kabul gördüğünün bir göstergesidir²³⁶.

MC üyeliğine kabul bir devletin MC tarafından devlet olarak tanınması olarak kabul edilmiştir. Ancak, MC'nin her bir üyesinin, üyeliğe kabul edilen devleti tanımış olduğunun ileri sürülemeyeceği görüşünün de kabul gördüğünü söylemek gerekmektedir. Ayrıca, Arjantin, Belçika ve İsviçre'nin SSSCB'ni MC'ne üye oldukları yıllar boyunca tanımamaları, bir uluslararası örgüte aynı zamanda üye olmanın da, üye devletlerin birbirlerini tanıdığı anlamına gelmeyeceğini göstermiştir. Bir uluslararası örgüte üyelik son bulduğunda, örgütün söz konusu devletin artık tanınmaması gibi bir politikasının bulunmaması durumunda (örneğin devletin, başka bir devlete katılması gibi bir durumla üyeliğin sona ermesi gündeme gelmemişse), bu devleti tanımaması veya diplomatik ilişkilerini sürdürmemesi gerekliliği bulunmamaktadır. Ayrıca, MC'nin bize gösterdiği diğer bir uygulama daha vardır; bir uluslararası örgütün iki üyesi, birbirleri ile diplomatik ilişkilerini kesebilecekler ve birbirlerine karşı gerçekleştirdikleri tanıma işlemlerini geri alabileceklerdir²³⁷.

Çin'in bir parçası olan Mançurya'yı işgal eden Japonya, 1932 yılında burada kendisine bağlı bir kukla devlet kurmuştur²³⁸. Manchuku adını verdiği bu devlet, Japonya'nın uluslararası toplum tarafından kınanmasına neden olmuş ve tanınmamıştır. Mançurya, İkinci Dünya Savaşı'nda Çin'e iade edilmiştir²³⁹. Japonya'nın bu davranışına MC herhangi bir yaptırım uygulayamamıştır. ABD Dışişleri Bakanı olan Henry L. Stimson, Japonya'nın işgalinin ve sonuçlarının ABD

---

²³⁶ Örneğin, bir devletin BM'ye üye olması, söz konusu devletin uluslararası toplum tarafından tanındığına işaret eder. Aksar, op. cit., sf 210. BM Antlaşması dördüncü maddesinin birinci fıkrası gereği Birleşmiş Milletler'e ancak birtakım koşulları sağlayan barışsever "devletler" üye olabilir. Gündüz, op. cit., sf. 87.

²³⁷ Hans Aufricht, "Principles and Practices of Recognition by International Organizations," *AJIL*, C. XLIII, S. 4 (1949), sf 680-681. Burada bahsedilen geri alınabilecek olan tanımanın aşağıda ayrıntılarıyla değinilecek olan *de facto* tanıma şekli olduğu kabul edilmelidir. Çünkü aşağıda değinileceği gibi *de jure* tanımanın geri alınamayacağı kabul edilmektedir.

²³⁸ Gözler, op. cit., sf. 14.

²³⁹ Kıran, op. cit., sf. 27-28.

tarafından tanınmayacağını açıkladığı görüşünü Briand-Kellog Paktı'na ²⁴⁰ dayandırmıştır. MC de bu tanımama politikasına uymuştur ²⁴¹ . Bu politika uluslararası hukuk ihlalleri sonucu oluşan devletlerin tanımamasına ilişkin, Stimson Doktrininin oluşmasına yol açmıştır.

1932 yılında Japonya'nın Mançurya'ya karşı saldırısı, ve birkaç yıl sonra yaşanan gelişmeler (örneğin, İtalya'nın 1935-36'da Etiyopya 'yı işgal etmesi, 1933'te Almanya'da iktidara gelen Hitler'in, MC'den ayrılma kararı, Almanya'nın 1 Eylül 1939'da Polonya'ya saldırması) ²⁴² , MC'nin İkinci Dünya Savaşı'nı önleyemeyeceğini göstermiştir. Manchuku Devleti'nin tanınmaması örneğinde de görülebileceği gibi, bir devletin kurulma koşulları, devletin tanınması ve devamlılığı bakımından oldukça önemlidir. Örneğin Hırvatistan ve Makedonya gibi devletler, kurulduktan sonra tanınma bakımından ciddi problemlerle karşılaşmamışlardır. Ancak, Almanya'nın savaş koşullarında kurduğu Slovak Cumhuriyeti ve Bağımsız Hırvatistan Devleti savaş sonrasında, tıpkı Manchuku Devleti gibi ortadan kaldırılmıştır²⁴³ .

Uruguay'ın Montevideo şehrinde 26 Aralık 1933'te imzalanıp bir yıl sonra yürürlüğe giren ²⁴⁴ Devletlerin Hak ve Yükümlülüklerine İlişkin Montevideo Sözleşmesi (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States)'nin birinci maddesine göre, devletin uluslararası hukukun bir süjesi olabilmesi için yukarıda da sayılan üç unsura sahip olması gerekmektedir. Sözleşme'nin birinci maddesine göre

---

²⁴⁰ 1928 yılında kabul edilen Briand-Kellog Paktı, uluslararası uyuşmazlıkların savaş yöntemine başvurmadan çözümlenmesine yönelik, kısa bir antlaşmadır. Savaşa varmayan kuvvet kullanmanın bu antlaşmanın metninde yasaklanmadığı görülür. Bknz: Gündüz, op. cit., sf. 46, ayrıca bknz ibid. sf. 80-82.

²⁴¹ Gündüz, op. cit., sf. 59, ayrıca bknz ibid., sf. 46. Zaten MC Misakı'nın onuncu maddesi de, MC'nin bu yönde davranmasını gerektiriyordu.

²⁴² Kıran, op. cit., sf. 19.

²⁴³ Azarkan, op. cit., sf. 84.

²⁴⁴ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/390844/Montevideo-Convention> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2012)

bunların yanında²⁴⁵, bir hükümet ve diğer devletlerle ilişki kurabilme yeteneği de dördüncü bir unsurdur.

Görünüşte sadece on dört devletin tarafı olduğu Sözleşme'nin devletler tarafından çok daha genel bir kabul gördüğü belirtilmelidir²⁴⁶. Sözleşmenin üçüncü maddesi devletlerin tanınması açısından önemli olabilecek bir hüküm olan Bogota Antlaşması'nın dokuzuncu maddesiyle küçük kelime farkları dışında aynı hükümleri içermektedir.

Montevideo Sözleşmesi'nin altıncı maddesine göre bir devletin tanınması, tanıyan devletin uluslararası hukuk tarafından diğer devlete verilen hak ve yükümlülükleri ve diğer devletin uluslararası hukuk süljesini kabul ettiğine bir işaret oluşturmaktadır.

Montevideo Konferansı devletlerin tanınması konusunda da belirsizliğin güncel bir sorun olarak kalmasını ortadan kaldıramamıştır. Ancak, Montevideo Sözleşmesi'nde belirtilen kriterler, devletlerin tanınması konusunda önemli bir başvuru kaynağı olmuştur²⁴⁷.

Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nün²⁴⁸ 1936 yılında yapılan toplantısında, devletlerin tanınması da tartışılmıştır. Burada, devletlerin tanınması, bir veya daha fazla devletin belirli bir ülke üzerinde siyasi bakımdan teşkilatlanmış, herhangi bir devlete bağımlı olmayan, uluslararası hukukun kurallarına uyma yeteneğine sahip bir

---

²⁴⁵ Bu unsurlardan biri olan sınırları belirlenmiş bir toprak parçasına sahip olması, bir devletin tanınmasını yakından ilgilendirir. Çünkü, sınırları belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde etkili bir şekilde var olamaması, örneğin, devletin uluslararası yükümlülüklerini yerine getirememesine neden olabilir. Uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilebilmesi ise, uluslararası toplumun tanıma konusunda önem verdiği bir husus olduğundan devletlerin tanınması noktasında önem taşıyacaktır. Hillgruber, op. cit., sf. 503.

²⁴⁶ Miyoshi Masahiro, "Sovereignty and International Law," *Asian Yearbook of International Law*, C. XIV (2008), sf. 3.

²⁴⁷ Azarkan, op. cit., sf. 40-45.

²⁴⁸ Uluslararası Hukuk Enstitüsü uluslararası hukukun gelişmesine yardımcı olan bir kuruluştur. Uluslararası Hukuk Enstitüsü özellikle uluslararası hukuk kurallarının yazılı hale getirilmesi yönünde de çaba sarf etmektedir. Görüşleri uluslararası hukukun gelişimini etkilediği için konu bağlamında değinilmesi gerekmektedir.

insan topluluğunun varlığını ve bu varlığı uluslararası toplumun bir üyesi olarak kabul ettiğini gösterme işlemi²⁴⁹ olarak tanımlanmıştır. Ancak bu kabulün sadece kabul eden devleti bağladığının, sadece kabul eden devletin ilişkilerini bu kabulü çerçevesinde kurabileceğinin vurgulanmaması bir eksiklik olarak nitelendirilmiştir. Bu eksikliğin giderilmesi durumunda bir devletin veya ortak hareket eden birden fazla devletin yeni oluşan bir devleti tanınmasının, diğer uluslararası hukuk sükelerini bağlamayacağı daha açık bir şekilde ortaya konulmuş olacaktır²⁵⁰.

2.1.1.2 BM Dönemi ve Günümüz

Yeni oluşan bir devletin uluslararası topluma katılması otomatik olarak gerçekleşmemektedir. Tanıma işlemiyle, var olan devletler uluslararası yükümlülüklerini yerine getirme yeteneği ve isteğinin bulunup bulunmamasına göre, bu yeni oluşumun uluslararası toplumun güven duyulabilecek yeni bir üyesinin olup olamayacağına karar verirler²⁵¹. Öte yandan, uluslararası hukukta bir oluşumun devlet olma şartlarını veya bir uluslararası hukuk sükeliğine sahip olması için gereken koşulları yerine getirip getirmediğini karara bağlamak durumunda olan uluslararası bir organın bulunmaması nedeniyle, bu görevi uluslararası toplumda yer alan mevcut devletlerin yerine getirdiğini görmekteyiz²⁵². Ancak bu fonksiyonu yerine getirebileceği düşünülebilecek bir kurum olarak BM'in göz ardı edilmemesi gerekmektedir²⁵³.

BM Antlaşması'nın dördüncü maddesine göre, BM Antlaşması'nda belirtilen görevleri kabullenerek, bunları yerine getirmeye istekli ve yetenekli olduğuna BM tarafından karar verilen devletler, barışsever olmaları koşullarıyla bu örgütün üyesi

---

²⁴⁹ Ibid., sf. 41.

²⁵⁰ Crozat, op. cit., sf. 4.

²⁵¹ Hillgruber, op. cit., sf. 491.

²⁵² Crozat, loc. cit.

²⁵³ Azarkan, op. cit., sf. 14. 24 Ekim 1945'te, BM Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle, resmen kurulmuştur. Rıdvan Karluk, Uluslararası Kuruluşlar, 6. B., İstanbul, Beta Basım, 2007, sf. 120.

olabileceklerdir. Görüldüğü gibi, bu madde istekli ve yetenekli olmanın üzerinde durmuştur. Uluslararası yükümlülükleri yerine getirme konusunda istekli ve buna yetenekli olmak, uluslararası hukuk nazarında diğer devletlerle ilişki kurabilmek için çok önemli bir konuma sahiptir. Uluslararası hukukun bağımsız bir süjesi olarak tanınabilmek için, yeni oluşan devletin, koptuğu devletten ya da üçüncü devletlerden bağımsız, kendi içinden gelerek bu isteğe sahip olması önemlidir²⁵⁴.

BM'e, devletleri ve hükümetleri aşağıda daha ayrıntılı incelenecek olan kolektif tanıma veya bunların tanınmasını kolektif geri alma yetkisini vermeye yönelik Norveç temsilcisinin teklifi reddedildiğinden beri, BM üyeliğine kabul edilmenin kolektif tanıma olarak nitelendirilemeyeceği kabul edilmektedir²⁵⁵. BM Antlaşması'nın dördüncü maddesinin ikinci fıkrasına göre, BM'e bir devletin üye olabilmesi aynı maddenin birinci fıkrasında sayılan şartları yerine getirmek kaydıyla BM Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine BM Genel Kurulu'nun bu yönde karar vermesi ile mümkündür.

UAD'nın 28 Mayıs 1948 tarihli Danışma Görüşü²⁵⁶, bir devletin BM üyeliğine kabulüne ilişkin olan koşullarla ilgilidir. Bu kararda belirtildiğine göre, BM Antlaşması'nın dördüncü maddesinin birinci fıkrasında, üyeliğe kabul edilebilmek için beş koşul barınmaktadır. Bunlara göre, üyelik için başvuran öncelikle bir devlet olmalıdır. Bunun yanında, barışsever olmalı, BM Antlaşması'ndaki yükümlülükleri kabul etmeli ve bu yükümlülükleri yerine getirebilme yeteneğine sahip ve buna istekli olmalıdır²⁵⁷. BM'in, üyeliğe kabul ve üyelik ehliyetinin bulunması

---

²⁵⁴ Hillgruber, op. cit., sf. 491. Bunun yanında, bir oluşumun hukuki bir oluşum olduğu iddiasını, uluslararası yükümlülükleri yerine getirmeye istekli ve yetenekli olma kriteri desteklemektedir. Ibid., sf. 500-503.

²⁵⁵ BM üyeliğine seçilme konusunda, Güvenlik Konseyi karşısında Genel Kurul'u güçlendirme eğilimini sağlayan gelişmeler yaşanmıştır Aufricht, op. cit., sf. 691-692.

²⁵⁶ <http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=5&p3=-1&y=1948> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2012)

²⁵⁷ Aufricht, op. cit., sf. 692.

konularında yetkili organların Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi ile bunlarla bağlantılı olarak kurulan birtakım komitelerin olduğunu görmekteyiz²⁵⁸.

UAD'nın danışma görüşü incelendiğinde üyeliğe kabul için yerine getirilmesinin gerekli olduğu addedilen şartların belirsiz olduğu ve BM üyeliği ve bir devletin tanınması arasındaki bağlantının net bir şekilde ortaya konulmadığı ileri sürülmektedir²⁵⁹.

Konuyla ilgili olarak BM'nin resmi sayfasında yazılanların da belirtilmesi gerekmektedir. Bir devletin tanınmasının ancak diğer devletlerin gerçekleştirdiği veya gerçekleştirmekten kaçındığı bir işlem olduğu, tanınmanın genellikle diplomatik ilişkiler kurmaya hazır olunduğu anlamına geldiği belirtilmektedir. Ayrıca, BM'in bir devlet veya hükümet olmadığı, bu nedenle de bir devlet veya hükümeti tanıma gücüne sahip olmadığı, sadece bağımsız devletlerin bir organizasyonu olarak yeni bir devleti üyeliğe kabul etme yetkisinin olduğu veya yeni bir hükümeti temsil eden yetkilileri kabul edebileceği burada belirtilmektedir²⁶⁰.

BM Antlaşması'nda belirtilen tüm yükümlülükler, özellikle de iç işlerine müdahale yasağıyla da bağlantısı bulunan tüm üyelerin egemen eşitliği ilkesi, üyelerin uluslararası ilişkilerinde kuvvet kullanma ve tehdidinde bulunma yasağı, yeni üye olan devletle halihazırda üye olanlar arasındaki ilişkilere uygulanabilir. Bu uygulanabilirlik, üyelerin birbirlerini devlet olarak tanımalarına bağlı değildir²⁶¹.

BM Antlaşması'nın yedinci bölümü ile öngörülen prosedür, bir üyeye baskı yapabilmesini mümkün kılan yegane prosedürdür. BM üyesi bir devlet, üye olmamış ve tanınmamış bir devletle ilişkilerinde de kuvvet kullanma yasağına uymaya

---

²⁵⁸ Üyeliğe ilişkin sorunlar BM Genel Kurul'da genelde politik ve güvenliğe ilişkin konularla ilgili olan Birinci Komite tarafından ele alınır. Bknz: Ibid., sf. 701. Güvenlik Konseyi'nin Geçici İçtüzüğü'nün 59. maddesine göre ise Güvenlik Konseyi'ne sunulan üyelik başvuruları, Konsey'in tüm üyelerinin temsil edildiği bir Komite'ye havale edilir. Mehmet Genç, Birleşmiş Milletler ve Uzmanlık Örgütleri Mevzuatı, 1. C., Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları, 1999, sf. 139.

²⁵⁹ Azarkan, op. cit., sf. 15.

²⁶⁰ <http://www.un.org/en/members/about.shtml> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2012)

²⁶¹ Hillgruber, op. cit., sf. 496.

mecburdur. Bu, BM Genel Kurul'u 14 Aralık 1974 Saldırının Tanımı kararında belirtilmiş, daha sonra bir açıklamayla her devletin, tanınmasına veya BM üyesi olup olmamasına bakılmaksızın bu koruma kapsamına girdiği belirtilmiştir²⁶².

Tarihçiler, genelde Avrupa sömürgecilik anlayışını üç tarihsel döneme ayırırlar. Üçüncü dönem, 1880'lerden başlar ve 1940'lı yıllara kadar devam eder²⁶³. BM'nin kurulduğu 1945 yılında, 750 milyon kişi sömürge güçlerinin yönetimi altında, muhtar olmayan ülkeler statüsüne tabi olarak yaşıyordu²⁶⁴.

Afrika ve Asya'nın çeşitli yerlerinde Batılı güçlerin sömürgeci mevcudiyeti söz konusuydu²⁶⁵. Almanya, İtalya ve Japonya İkinci Dünya Savaşı'nda ağır bir yenilgi almıştır. Bu savaştan sonra sömürge sisteminin sarsıldığı, Hindistan, Pakistan ve Endonezya gibi bazı sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanarak, birer devlet olarak ortaya çıktıkları görülmektedir. 1950'li yıllarda yaşanan süreçte ise geriye kalan Asya ve Afrika'daki sömürü altındaki ülkelerin özgürlüklerini kazandıkları görülmektedir²⁶⁶.

Sömürge altındaki ülkelerde bağımsızlık için girişilen silahlı mücadeleler, bu ülkeleri elde tutmaya devam edebilmek için gereken maliyetin artması ve yardımseverliği neden olarak gösterebilen olanağının azalması sömürgeciliğin eskisi gibi gözde olmamasına neden olmuştur. İnsan hakları, eşitlik gibi kavramları kullanarak sömürü sistemini eleştiren hareketler gündeme gelmiş, komünist blok da sömürgeciliğe karşı çıkmıştır. 1950'li yılların sonunda ortaya çıkan yeni devletlerin

---

²⁶² Ibid., sf. 497.

²⁶³ Tatar, "Sömürgecilik ve Kızıl-Kara Katliam," *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S. 44 (2011), sf. 200-201.

²⁶⁴ Serap Akipek, "Birleşmiş Milletler Örgütü Denetiminde Vesayet Altında Ülke Bulunmaması Sömürgeciliğin de Sonu Anlamına mı Geliyor?" *AÜHFD*, C. L, S. 1 (2001), sf. 5.

²⁶⁵ Tatar, op. cit., sf. 214.

²⁶⁶ Türkkaya Ataöv, "Sömürgecilik Tarihiyle İlgili Sovyet Çalışmaları," *AÜSBFD*, C. XXIV, S. 4 (1970), sf. 35.

tanınması eğilimi artmıştır²⁶⁷. 1945 yılından 2000'li yılların başlarına kadar 80'den fazla ülkenin bağımsızlığını kazanarak BM'ye üye olduğu görülmektedir²⁶⁸.

BM Genel Kurulu tarafından alınan kararlarla BM'in kendi kaderini tayin etme ilkesinin bir hakka dönüşmesine yol açtığı görülmektedir. Bağımsız bir devlet kurma şansını da tanıyan kendi kaderini tayin etme hakkı, BM Genel Kurul'nun 14 Aralık 1960 tarihli kararıyla sömürge halklarına da verilmiştir. BM Genel Kurulu'un söz konusu 1514 (XV) sayılı kararı²⁶⁹, yabancı baskı, egemenlik ve sömürüsüne tabi olan halkların durumunun insan haklarına ve BM Antlaşması'na aykırılık oluşturduğu, bunun yanında dünya barışı ve işbirliğinin yükselmesine de engel olduğu hükümlerini içermektedir. Ayrıca, 27 Kasım 1961 tarih ve 1654 (XVI) sayılı kararıyla²⁷⁰ BM Genel Kurulu bu söylediklerini tekrarlamış, bu hususların daha fazla gecikmeden uygulanmasını sağlamak için bu konuda tavsiyelerde bulunmak üzere bir özel komite kurulmasına karar vermiştir²⁷¹.

BM Genel Kurulu 1654 (XVI) sayılı kararında, kendi kendini yönetemeyen ülkelerin egemen ve bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkma, kendi isteği doğrultusunda bağımsız bir devletle birleşme veya bağımsız bir devlete katılma şeklinde üç seçeneğinin olduğunu belirtmektedir. Bu dönemde, BM vesayet altındaki topraklarla kendini yönetemeyen halklar dışında kalanların bağımsız bir devlet kurmasını pek kabul etmeyecekmiş gibi bir izlenim uyandırmıştır.

Sömürgelerin bağımsızlık kazanması sürecinde yeni oluşan devletlerin, egemen veya etkin gücü olup olmadıklarına bakılmamış, bu devletler tereddüt

---

²⁶⁷ Azarkan, op. cit., sf. 88-90.

²⁶⁸ Akipek, op. cit., sf. 1.

²⁶⁹ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/88/IMG/NR015288.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi: 21 Ekim 2012)

²⁷⁰ <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/167/07/IMG/NR016707.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi: 21 Ekim 2012)

²⁷¹ Kütükçü, op. cit., sf. 268.

edilmeden uluslararası toplumun yeni üyeleri olarak tanınmıştır. Sömürge yönetimi ile söz konusu ülkeleri yöneten devletler egemenlik iddiasında bulunmamış, böylelikle yeni oluşan devletleri tanıma, bir devletin iç işlerine müdahale olarak sayılmamıştır²⁷².

Doğu Avrupa ve SSCB ile ilgili olarak 1990'lı yıllarda yaşanan gelişmeler, baskın görüş olarak kabul edilen açıklayıcı teorinin bu gelişmeleri açıklamakta yetersiz kaldığını göstermiştir²⁷³. Ayrıca, bu örnekler bizlere bir devleti tanımının ne kadar ihtiyari ve siyasi bir hareket olduğunu göstermiş, yeni oluşan ve gerekli tüm unsurları taşıyan bir devleti tanıma yükümlülüğünün olmadığına işaret etmiştir²⁷⁴.

1990'lı yılların başlarında yaşanan gelişmelerle, birtakım devletlerin tanıma işlemi aracılığıyla kurulması, yani tanıma işleminin kurucu etkisine olanak tanınması tanımının oluşturucu niteliğinin canlandığı tartışmalarını gündeme getirmiştir. Buna Bosna-Hersek ve Ukrayna, örnek olarak gösterilebilir. Özellikle Bosna-Hersek'in tanındığı zaman aşağıda daha ayrıntılı bir şekilde inceleneceği gibi, devlet olma kriterlerini tam olarak yerine getirmediği öne sürülmüştür. Bosna-Hersek'in kurucu teoriye iyi bir örnek olduğu öne sürülmüştür²⁷⁵.

Yugoslavya'nın dağılma sürecine uluslararası toplum tarafından gösterilen tepkinin ulusal sınırların dokunulmazlığı ve ayrılmanın kabul edilmezliği etmenlerini kendilerine kuşkuyla yaklaşılabilecek konuma getirdiği söylenmektedir²⁷⁶. Yugoslavya'da, bir iç sorun olarak ortaya çıkan çatışmalar, ulusal sınırların dokunulmazlığı ilkesi ile kendi kaderini tayin etme ilkesinin karşı karşıya kalmaları sorununu ortaya çıkarmıştır. Kimilerine göre, kendi kaderini tayin etme hakkı etnik

---

²⁷² Hillgruber, op. cit., sf. 504-505.

²⁷³ Ibid., sf. 491.

²⁷⁴ Roland Rich, "Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union," *EJIL*, C. IV, S. 36 (1993) sf. 36.

²⁷⁵ Ibid., sf. 65.

²⁷⁶ Ibid., sf 56-57.

temele dayalı küçük devletlerin doğmasına ve dünyadaki sınırların güvenilirliğini yitirmesine yol açmaktadır²⁷⁷.

Soğuk Savaş'ın sona ermesini, halkların kendi kaderini tayin etme haklarını ileri sürmelerinde kendilerini kısıtlı hissetmemesi olgusu takip etmiştir. Bu durumdan doğan ihtiyaç, ayrılma hakkının kabul edilmezliği ve varolan sınırların ihlal edilmezliği ilkelerinin yeniden gözden geçirilmesine yol açmıştır. Devletlerin, bu bağlamda ortaya çıkan yeni devletlerin tanınması ile ilgili bir sorunu gözden geçirirken, bu durumun barışçıl çözümünü sağlayıp sağlamayacağını da düşünmesi gerekmektedir. Bu noktada ortaya çıktığı iddia edilen yeni devletin, klasik anlamda devlet olma ölçütlerini yerine getirip getirilmediğinin de göz önünde tutulması gerekmektedir²⁷⁸.

1945 yılında kurulan Yugoslavya, altı cumhuriyetten oluşan bir federasyondur. Birçok ırktan ve farklı dinlerden insanların bir arada yaşadığı bir ülkede, ortaya çıkabilecek olan uyuşmazlıkların sosyalist fikirlere dayalı bir yönetimle aşılabileceği düşünülüyordu²⁷⁹. 1974 YSFC Anayasası, başlangıcında her milletin kendi kaderini tayin etme hakkının olduğuna ve bunun ayrılma hakkını kapsadığına işaret eden fikirler içeriyordu. Ancak, bunların nasıl uygulanacağına yönelik bir mekanizma öngörülüyordu²⁸⁰.

Yugoslavya'nın kurucusu Tito'nun ölümü ve 1980'li yıllarda dünyadaki ekonomik sıkıntılar, Yugoslavya'daki birliği yıpratıcı olaylar oldu²⁸¹. Kurucu cumhuriyetlerin kalkınmaları eşit düzeyde değildi. Bu sayılanların etkileri, özellikle

---

²⁷⁷ Oral Sander, Siyasi Tarih, 15. B., Ankara, İmge Kitabevi, 2007, sf. 580.

²⁷⁸ Rich, op. cit., sf. 65.

²⁷⁹ Sander, op. cit., sf. 576. Irk, din ve dil faktörleri, bir devletin varlığını sürdürebilmesi için önemli etkenlerdir. Boşnaklar, Hırvatlar ve Sırp, konuştukları ortak dillerine rağmen, farklı dinlere sahip milletlerdi. Farklı milletlerden olmalarının en önemli nedeni de farklı dinlerin olmasıydı. Gözler, op. cit., sf. 55-56. Yugoslavya'yı oluşturan altı cumhuriyet: Bosna-Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Makedonya, Sırbistan ve Slovenya'ydı. Sırbistan'da, Kosova ve Voyvodina'ya özerklik verilmişti.

²⁸⁰ Rich, op. cit., sf. 38.

²⁸¹ Sander, loc. cit.

Kosova'daki Sırlar ve Arnavutlar arasındaki etnik çatışmaları, olabildiğince arttırdı²⁸². Miloseviç rejimi tarafından Kosova'ya verilmiş olan özerkliğin geri alınmasıyla Kosova halkı ile olan ilişkiler iyice gerildi²⁸³. Cumhuriyetler arasında ilişkiler bozuldu, yaşanan iç savaş, federal Yugoslavya'nın sonunu getirdi.

1991 yılında Slovenya ve Hırvatistan, Yugoslavya'da sorunları çözecek ve Yugoslavya'ya yeni bir siyasi yapı kazandıracak, cumhuriyetlerin tümünün üzerinde uzlaştığı bir anlaşmaya varılmaması durumunda Yugoslavya Federasyonu'ndan ayrılacaklarını ilan ettiler²⁸⁴. Slovenya ve Hırvatistan Haziran 1991'de, bağımsızlıklarını ilan ettiler. Her ikisi de parlamentolarında kabul ettikleri belgelerinde²⁸⁵ halklarının çoğunluğunun bağımsızlık istediğini ortaya çıkaran referandumlarına ve uluslararası toplumun kendilerini bağımsız birer devlet olarak tanıması isteklerine dikkat çekmiştir²⁸⁶. ABD Bakanı James Baker, yaptığı saptamada Slovenya, Hırvatistan ve diğer Yugoslav Cumhuriyetlerinin kendi kaderini tayin etme hakları olduğunu inkar etmemiş, sadece tek taraflı ayrılma hareketlerinin tanınmayacağını bildirmiştir²⁸⁷.

Avustralya Dışişleri Bakanı Evans, bir devlet olarak tanınabilmek için gerekli dört kriteri sürekli bir nüfus, sınırları belirlenmiş bir ülke, hükümet ve diğer devletlerle ilişkiye girebilme yeteneği olarak belirlemiştir, tanımadan önce, kendileri tarafından, ülke üzerinde hükümetin etkili kontrolünün olup olmadığına da bakıldığını ifade etmiştir. Evans'a göre, bu gibi durumlarda tutarlı olunmalıdır, aksi

---

²⁸² Giray Saynur Bozkurt, "Tito Sonrası Dönemde Eski Yugoslavya Bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar," *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C. X, S. 2 (2010), sf. 51.

²⁸³ <http://www.haberturk.com/dunya/haber/56286-kosova-bagimsizligini-ilan-etti> (Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012)

²⁸⁴ Sander, op. cit., sf. 578.

²⁸⁵ "The Constitutional Resolution Regarding the Sovereignty and Independence of the Republic of Croatia" ve "The Slovenian Declaration of Independence". Bu deklarasyonlarından sonra, Yugoslavya Ulusal Ordusu, bağımsızlıkları önlemek için şiddet içeren eylemlerine başladı.

²⁸⁶ Rich, op. cit., sf. 39.

²⁸⁷ Fabry, op. cit., sf. 191.

halde dünyanın her tarafında ayrılıkçı hareketlerin ve devletlerin parçalanmasının önüne geçilemeyecektir²⁸⁸.

Yugoslavya'da yaşananların sonucunda, AT Yugoslavya Konferansı toplanmış, bunun sonucu olarak ise, Badinter Komisyonu (AT Yugoslavya Uzlaştırma Komisyonu) olarak adlandırılan kurum oluşturulmuştur²⁸⁹. Ancak, Yugoslavya'da yaşanan acı olayları kimse engelleyememiş, büyük devletlerin, Avrupa'da yaşanan bu acı olaylara bir türlü çözüm bulamadığı yorumları yapılmıştır²⁹⁰.

Aralık 1991'de AT'na üye devletlerin dışişleri bakanları bir araya gelerek Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde Kurulan Yeni Devletlerin Tanınmasına İlişkin Yol Haritası'nı kabul etmişlerdir²⁹¹. Buna göre Topluluk üyelerinin, yeni devletleri tanınması için birtakım gerekliliklerin yerine getirilmesi gerekmektedir²⁹². Bu gereklilikler kısaca şu şekilde sıralanabilir (Bu gerekliliklerin kabulünün, tanımayla ilgili kuralların transformasyonunda etkisi olduğu yönünde fikir belirtilmiştir²⁹³):

- BM Antlaşması'nın hükümlerine, Helsinki Nihai Senedi ve Paris Şartı'na, hukuk kuralları, demokrasi ve insan haklarına saygı ve bağlılık;
- Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı çerçevesinde, etnik ve ulusal gruplarla azınlıkların haklarının garanti edilmesi;
- Sadece barışçıl yollar veya ortak bir antlaşmayla değiştirilebilecek olan sınırların dokunulmazlığına saygı;
- Silahsızlanma, nükleer silahların yaygınlaşmasının önlenmesi, güvenlik ve bölgesel istikrarın sağlanmasına ilişkin yükümlülüklerin kabul edilmesi;

---

²⁸⁸ Rich, op. cit., sf. 40.

²⁸⁹ Azarkan, op. cit., sf. 161.

²⁹⁰ Sander, op. cit., sf. 582.

²⁹¹ Aksar, op. cit., sf. 244.

²⁹² Yamalı, loc. cit.

²⁹³ Rich, op. cit., sf. 42.

- Devletlerin halefiyeti ve bölgesel uyuşmazlıklara ilişkin sorunların, barışçıl yollarla çözümü²⁹⁴.

Görüldüğü gibi günümüzde, devlet olarak tanınma için sadece dört unsuru sağlamak yeterli değildir.

Yugoslavya'nın dağılmasıyla ortaya çıkan cumhuriyetler Badinter Komisyonu tarafından bu koşulların yerine getirilip getirilmediği hususunda denetlenenecektir²⁹⁵.

Eski YSFC'nin kurucu cumhuriyetleri AT ve üyesi olan devletler tarafından tanınmak istedikleri takdirde, yukarıdaki maddelerin sıralandığı bildiriye ek olarak kendilerinin tanınmaları için belirlenen ilkelere de uymalıdır. Bu devletlerin yukarıda belirlenen yükümlülükleri kabul etmeleri, Yugoslavya Konferansı'nda belirlenen ilkelere uymaları, konferansın devamını ve BM Genel Sekreteri ve Güvenlik Konseyi'nin çabalarını desteklemeleri gerekmektedir. Bunların yanısıra Yugoslavya Konferansı'nda kabul edilen taslak antlaşmada belirtilen insan hakları ve etnik, ulusal grupların haklarına da uymaları gerekmektedir²⁹⁶.

Badinter Komisyonu Yugoslavya'nın çözülme aşamasında olduğuna kanaat getirmiştir. Yugoslavya'nın hızlı bir dağılma sürecinde olduğunun bildirilmesinin bağımsızlığını ilan eden devletlerin tanınmasını kolaylaştırdığını söyleyebiliriz²⁹⁷. Tanınmaları aşamasında, devletlerin özellikle etkin bir otoriteye sahip olup olmadığı çok tartışılmıştır²⁹⁸.

Badinter Komisyonu'na göre, Slovenya devlet olarak tanınabilmek için belirlenen gerekli kriterleri sağlamıştır; ancak Hırvatistan Anayasası azınlıklarla ilgili

---

²⁹⁴ İngilizce dildeki metin için bkz: <http://www.dipublico.com.ar/english/declaration-on-the-guidelines-on-the-recognition-of-new-states-in-eastern-europe-and-in-the-soviet-union-16-december-1991/> (Erişim Tarihi: 29 Ekim 2012)

²⁹⁵ Arsava, op. cit., sf. 14.

²⁹⁶ Rich, op. cit. sf. 43.

²⁹⁷ Hillgruber, op. cit., sf. 508.

²⁹⁸ Arsava, loc. cit.

özel düzenlemelerin yapılması gereken alanlarda gerekli korumaları öngören düzenlemeler içermemektedir; Hırvat Hükümeti gerekli eklemeleri yaptıktan sonra koşulları eksiksiz olarak sağlamış olacaktır. Hırvatistan bunu yerine getirmeyi kabul etmiştir. Ardından, Avrupa Topluluğu Hırvatistan ve Slovenya'yı tanımıştır. Bunu, Avustralya, Arjantin, Kanada ve birçok Avrupa ülkesi ile dünyanın çeşitli yerlerindeki ülkelerin tanınması takip etmiştir²⁹⁹. Yine de, Hırvatistan'ın (ve Bosna-Hersek'in) gerekli kriterleri yerine getirmeden tanındığı, bu yüzden de, durumun tanımının kurucu etkisine bir örnek oluşturduğu eleştirileri yapılmıştır³⁰⁰.

Slovenya'nın tanınmasında etkili olan başka birtakım unsurlar da vardır. Slovenya, Avusturya, Almanya ve İsviçre ile ilişkilerini geliştirmiştir. Federal hükümetin Slovenya'nın ayrılmasına karşı çıkmaması yanısıra, Slovenya'nın kimi özellikleri de tanınmasını sağlamıştır³⁰¹. Federal Yugoslavya'nın diğer kurucu cumhuriyetlerinden Slovenya'yı ayıran önemli bir özelliği, tek bir etnik kökene sahip halktan oluşması ve ekonomik yönden oldukça kalkınmış bulunmasıydı³⁰².

22 Mayıs 1992'de Hırvatistan ve Slovenya BM üyeliğine kabul edilmiştir. Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nin de BM üyeliğine kabulü aynı tarihte gerçekleşmiştir³⁰³.

Bosna-Hersek'in bağımsız olmadığı ve devlet olduğunun iddia edilebilmesinin güç olduğu öne sürülmüştü. Badinter Komisyonu'na göre, Bosna-Hersek'in bağımsız ve egemen bir devlet kurma isteğinin bir halk oylamasına

---

²⁹⁹ Rich, op. cit. sf. 49. Ayrıca Badinter Komisyonu'na göre, kriterleri tamamlayan devletlerin sınırları, eski Yugoslavya'nın kurucu cumhuriyetlerinin iç sınırlarıydı, bu sınırlar bir antlaşma olmadan değiştirilemez. Ibid., sf. 57.

³⁰⁰ Orakhelashvili, op. cit., sf. 28.

³⁰¹ Ezeli Azarkan, "Slovenya, Hırvatistan ve Bosna'nın Bağımsızlık Mücadeleleri ve Yugoslavya'nın Dağılışı," *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C. VIII, S. 2 (2011), sf. 63.

³⁰² Azarkan, *Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması*, sf. 124.

³⁰³ <http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r46.htm> (Erişim Tarihi: 29 Ekim 2012) 46/236, 46/237 ve 46/238 numaralı kararlar.

başvurulmaması nedeni ile ispatlanması zor gözükmekteydi³⁰⁴. Bosna-Hersek parlamentosunun aldığı bağımsızlık kararı Mart 1992’de yapılan bir referandumda kabul edilmiştir³⁰⁵. AT ve ABD’nin Bosna-Hersek’in devlet olarak tanınabilmesi için gerekli kriterlerini bu şekilde tamamladığına yönelik yaklaşımı, Bosna-Hersek’in Bulgaristan, Türkiye ve diğer birçok devlet tarafından tanınmasına yol açmıştır³⁰⁶.

Bir devletin BM’e üyeliği için olumlu yönde oy kullanılmasının, tanıma anlamına gelip gelmediği devletler tarafından farklı şekillerde algılanmıştır. Örneğin, Hindistan’ın Hırvatistan, Slovenya ve Bosna-Hersek’i BM’ye katılmalarından önce tanımaya karar verdiği görülmektedir. Öte yandan, İsveç Bosna-Hersek’in BM Genel Kurulu üyeliğine kabulünün oybirliğiyle sağlandığı bir kararda yer almanın İsveç uygulamasına göre, Bosna-Hersek’i tanıma anlamına geldiğini belirtmiştir. Şili ve Sri Lanka da aynı şekilde oy kullanmalarından birkaç gün sonra Bosna-Hersek’i tanımıştır³⁰⁷. Bosna-Hersek bu şekilde kendi toprakları üzerinde etkin bir otorite kuramadan tanınma elde etmiştir³⁰⁸.

Bağımsızlığı için halk oylaması yapan Makedonya ise Eylül 1991’de bağımsızlığını ilan etmiştir³⁰⁹. Badinter Komisyonu, Makedonya’nın komşu devletlerin ülkesi üzerinde hiçbir hak iddia etmeyeceğine ilişkin ikna edici adımlarının ardından tanıma kriterlerini yerine getirdiğini ilan etmiş ve Makedonya ismini kullanmasının hiçbir devletin ülkesi üzerine hak iddia etmesine yol açmayacağını belirtmiştir. Bunun ardından, Türkiye, Bulgaristan ve Rusya,

---

³⁰⁴ Bölgede yaşayan Sırlar, bağımsızlık girişimlerini ve referandumu boykot etti. Rich, op. cit., sf 49-50. Tek bir etnik kimliğe sahip halktan oluşmayan Bosna-Hersek’te bir devlet kurulması ve düzenin sağlanması bu yüzden de oldukça güçlü. Federal bir yapının kurulmasının nedeni de budur. Azarkan, “Slovenya, Hırvatistan ve Bosna’nın...”, sf. 85. Bir oluşum, devlet olarak tanınmak istiyorsa, bunu demokratik bir referandumla göstermesi, tanınmayı elde etmesi için olumlu bir etki yaratmaktaydı. Martin Dixon, Robert McCorquodale ve Sarah Williams, Cases and Materials on International Law, 5. B., New York, Oxford University Press, 2011, sf. 160.

³⁰⁵ Sander, op. cit., sf. 580.

³⁰⁶ Rich, op. cit., sf. 50-51.

³⁰⁷ Ibid., sf. 64.

³⁰⁸ Azarkan, Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması, sf. 104.

³⁰⁹ Bozkurt, op. cit., sf. 54.

Makedonya'yı, bu isimle tanımıştır³¹⁰. Makedonya, kriterleri yerine getirmesine rağmen tanınma konusunda büyük sıkıntılar yaşamıştır.

Yunanistan, Makedonya'nın bu isimden başka bir isimle tanınması için ve diğer devletlerce tanınmaması için de girişimlerde bulunmuş, Makedonya'nın çeşitli uluslararası kuruluşlara üyeliğini engellemiştir³¹¹.

Yugoslavya'da 1990 yılında gerçekleştirilen seçimlerde kurucu altı cumhuriyette de milliyetçi partilerin başarılı olduğu görülmektedir³¹². Milliyetçilik duygularının, bir devletin oluşmasında çok önemli bir yer aldığı burada da ortaya çıkmaktadır³¹³.

Karadağ ve Sırbistan, birleşerek Yeni Yugoslavya Federal Cumhuriyetini kurmuşlardır; Kosova ve Voyvodina özerk bölgeleri bu federasyona dahil olmuştur³¹⁴. Karadağ ve Sırbistan, tanınmak için herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Onların iddiasına göre, YSFC, Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'ne dönüşmüştür, kendileri bu cumhuriyetin kurucu cumhuriyetleridir³¹⁵. Badinter Komisyonu'na göre ise Yugoslavya Federal Cumhuriyeti, AT'nun tanınmaya ilişkin belirlediği kriterlere tabi yeni bir devlettir. Sonunda AT, üye devletlerin Federal Yugoslavya Cumhuriyeti ile olan ilişkilerini düzenleyebileceklerini, onu eski YSFC'nin bir cumhuriyeti olarak tanıyabileceklerini kabul etmiştir³¹⁶. Mayıs 2006'da referanduma giden Karadağ da, Haziran 2006'da bağımsızlığını ilan

---

³¹⁰ Rich, op. cit., sf. 52.

³¹¹ Bunun sebebi, Yunanistan'ın kuzeyinde bulunan bir bölgenin de adının Makedonya olması ve Yunanistan'ın, bağımsız Makedonya'nın bu bölgeyi içine almasından korkmasıdır. Murat Soğangöz, "Makedonya Krizi ve ODGP'nin Rolü," (basılmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı, 2007) sf. 115-119.

³¹² Bozkurt, op. cit., sf. 83.

³¹³ Azarkan, op. cit., sf. 141.

³¹⁴ Bozkurt, op. cit., sf. 68.

³¹⁵ Bu yeni devlet, YSFC'nin devamı olduğunu iddia ediyordu. Rich, op. cit., sf. 53. Ancak BM Güvenlik Konseyi, 757 numaralı kararında bu iddianın genel olarak kabul edilmediğini belirtmiştir.

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/16/IMG/NR001116.pdf?OpenElement> (Erişim Tarihi: 29 Ekim 2012)

³¹⁶ Fabry, op. cit., sf. 202.

etmiştir³¹⁷. Böylece ortaya Karadağ ve Sırbistan olmak üzere iki ayrı devlet çıkmıştır.

Yugoslavya kuvvetleri Kosova’da yaşayan Arnavutlara karşı kuvvet kullanmaya başladığında, NATO olaya müdahale etmiştir³¹⁸. Kosova krizinde, Avrupalı devletler önceleri Kosovalı Arnavutlara karşı gerçekleştirilen işkence ve ayrımcılıkları görmezden gelmek istemiş, buradaki durumu Kosova’ya uluslararası garantiye sahip bir özerk statü vermek ve Kosova’yı bağımsız bir devlet olarak tanımamak yöntemiyle çözmek istemiştir³¹⁹. Sırlara göre Kosovalı Arnavutlar bir millet oluşturmakla beraber, ancak kendi kaderini tayin etme hakkı olan bir kurucu cumhuriyet oluşturmamaktadır³²⁰.

Kosova için hazırlanan Ahtisaari Planı, Kosova’nın belirli koşullara bağlı olarak bağımsızlığına kavuşmasını hedefliyordu. Mart 1999’da özerkliği kaldırılmış olan Kosova, Sırbistan’ın karşı çıkışlarına rağmen, Şubat 2008’de tek taraflı bağımsızlık ilan etmiştir³²¹. Kosova’nın, bağımsızlık bildirisinde Ahtisaari Planı’nın uygulanmasını kabul etmemesi halinde uluslararası toplumun üyelerince tanınma konusunda sıkıntı yaşayacağı bilinen açık bir durumdu.³²²

---

³¹⁷ Bozkurt, op. cit., sf. 54. Karadağ’da bağımsızlığın ilanı için gerçekleştirilen halk oylamasından çıkan oyların oranları, birbirlerine çok yakındır. %55,4 evet ve %44,5 hayır oyları, ülkede bağımsızlıkla ilgili olarak küçümsenemeyecek bir fikir ayrılığı yaşandığının açık bir kanıtıdır. Tevfik Uyar, “Balkan Haritası Değişti, Yine mi Değişecek?” <http://www.bosnakforum.com/index.php?topic=1350.0> (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2012)

³¹⁸ Gözler, op. cit., sf. 81.

³¹⁹ Hillgruber, op. cit., sf. 509.

³²⁰ Fabry, loc. cit., sf. 191.

³²¹ Bozkurt, op. cit., sf. 68-69. Martti Ahtisaari, Kosova’ya uluslararası toplum denetiminde bağımsızlık verilmesini BM Güvenlik Konseyi’ne önermişti. Fabry, sf. 203. Martti Ahtisaari tarafından Kosova sorunu için sunulan plan, aşamalı olarak Kosova’ya bağımsızlık verilmesi, Kosova’nın kendi kendini yönetebilmesi, uluslararası antlaşmalara taraf olabilmesi ve uluslararası örgütlere üye olabilmesi amaçları üzerinde durulmuş bir plandı. Bozkurt, op. cit., sf. 78. Ahtisaari’nin yönetiminde süren Kosova’nın nihai statüsüyle ilgili müzakerelerde uzlaşma sağlanamamış, Ahtisaari’nin Kosova’ya koşullu bağımsızlık öneren planı, BM Güvenlik Konseyinde Rusya tarafından veto edilmişti. Bknz: <http://www.haberturk.com/dunya/haber/56286-kosova-bagimsizligini-ilan-etti> (Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012)

³²² Arsava, op. cit., sf. 15.

BM Güvenlik Konseyi, Kosova ile ilgili olarak aldığı 1244 sayılı kararında, Federal Yugoslavya Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğüne vurgu yapmıştır³²³. Bu kararında Kosova'da BM geçici yönetimi kurulmuştur³²⁴. BM Güvenlik Konseyi, Kosova'da geçici idareler görevlendirmiş, bu idarelere yasama ve yargı alanlarında bazı yetkiler verilmiştir³²⁵. Bu kararında, Kosova'nın ayrılmasına ilişkin bir yorum yapılmamıştır; Kosova'nın nihai durumunun belirlenmesi için uygun bir ortamın oluşmasının beklenmesi uygun görülmüştür³²⁶. Bu yüzden, Kosova'nın tanınmasına olumlu yaklaşan devletler, BM'nin 1244 sayılı kararda Kosova'nın nihai durumuyla ilgili bir belirleme yapılmadığı için bu karara aykırı davranmış sayılmayacaktır³²⁷.

Kosova ve Sırbistan arasındaki sınırlar, Kosova özerk bölgesi ve Sırbistan arasındaki sınırlardır³²⁸. Kosova'nın bağımsızlığı Temmuz 2010'a kadar ABD ve Türkiye'nin de bulunduğu 69 devlet tarafından tanınmıştır. AB üyesi 27 ülkeden 22'si Kosova'yı bağımsız bir devlet olarak kabul etmiştir³²⁹. Kosova'yı tanıyan devlet sayısı 28 Ekim 2012 tarihinde 92'ye yükselmiştir³³⁰. Ancak, İspanya ve Kıbrıs Cumhuriyeti gibi devletler Sırbistan'ın benzer sorunlarıyla kendileri de karşılaşmaktadır. Bu iki devletin Kosova'yı tanımaması kendi ülkelerinde yaşananlar

---

³²³ <http://www.un.org/docs/scres/1999/sc99.htm> Security Council Resolution 1244 (Erişim Tarihi: 27 Ekim 2012) Rusya bu kararı, Kosova'nın bağımsızlığını onaylamadığı şeklinde yorumlarken, ABD ve Büyük Britanya Kosova'nın nihai statüsünün kararda belirlenmediğini belirtmiştir. Orakhelashvili, op. cit., sf 32-33.

³²⁴ Muhammet Faruk Çakır ve Hüseyin Emiroğlu, "Avrupa Sorunlarının Çözümünde AB'nin Liderliği: Kosova'nın Nihai Statüsü Meselesi (1999-2005)," Uluslararası Hukuk ve Politika, C. V, S. 17 (2009), sf. 85.

³²⁵ Tezcan, op. cit., sf 52.

³²⁶ Çakır ve Emiroğlu, loc. cit.

³²⁷ Arsava, op. cit., sf. 17. Ayrıca, Güvenlik Konseyi'nin, uluslararası toplumun halihazırda üyeleri olan devletlerin, yeni devletleri tanımalarını engellemeye ilişkin bir yetkisinin bulunmadığı da belirtilmiştir. Arsava, "Kosova, Güney Osetya, Abhazya ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneklerinde Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Değerlendirilmesi," sf. 44.

³²⁸ Bozkurt, op. cit., sf. 78.

³²⁹ <http://www.haberturk.com/dunya/haber/535055-kosovanin-bagimsizlik-karari-mesru> (Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012)

³³⁰ <http://www.kosovothanksyou.com/> (Erişim Tarihi: 2 Kasım 2012)

nedeniyedir. Görüldüğü gibi Yugoslavya'nın dağılmasıyla ortaya çıkan cumhuriyetler genellikle diğer devletler tarafından tanınmıştır³³¹.

SSCB'ndeki Cumhuriyetler de ekonomik, etnik çatışmalar gibi³³² çeşitli sebeplerle bağımsızlık girişimlerinde bulunmaya başlamışlardı. 1991 yılının Ağustos ayında Moskova'da gerçekleştirilmeye çalışılan ancak başarılı olamayan darbe girişimiyle SSCB'nin dağılması kaçınılmaz bir boyut kazanmıştır. Birliği oluşturan Cumhuriyetler kendi bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamıştır³³³. Gorbaçov'un Birlik Antlaşması hazırlama çabaları işe yaramamış ve Aralık 1991'de başarısız darbe girişiminden sonra SSCB resmen dağılmıştır³³⁴.

Baltık devletleri olarak da anılan Litvanya, Letonya ve Estonya da SSCB'den ayrılmış ve üçü de, fiili ve hukuki olarak uluslararası toplum tarafından bağımsız devletler olarak tanınmıştır³³⁵. Gorbaçov'un, her Cumhuriyet'in kendi geleceğini belirlemede özgür olduğunu, hiçbirinin birlikte kalmaya zorlanmayacağını bildirmesi ve SSCB'nin Baltık devletlerini tanımasının ardından, AT ve ABD de harekete geçmiştir³³⁶. Bu dönemde, Baltık devletlerinin, uluslararası toplum tarafından yasal kabul edildiklerini bildiren açıklamaların hiçbirinde tanıma terimi kullanılmamıştır. Bu durum, Baltık devletlerinin, esasen devlet olarak tanındıkları olgusuna ve bu yaşanan gelişmenin sadece 1940 yılında Sovyetler Birliği'nin işgali ile kaybedilen

---

³³¹ Bozkurt, op. cit., sf. 54.

³³² İtir Aladağ, "Devletler Hukuku Bağlamında Halefiyet Sorunu (SSCB Örneği)," (basılmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, 2006) sf. 64-67.

³³³ Fuad Hüseyinov, "Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Oluşumunun Hukuki Boyutları," AÜHFĐD, C. LII, S. 4 (2003), sf. 388.

³³⁴ Mustafa Gökçe, "Sovyet Sonrası Dönemde Hazar Çevresinde Yaşanan Rekabet," Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. I., S. 3 (2008), sf. 178.

³³⁵ Hüseyinov, loc. cit.

³³⁶ Fabry, op. cit., sf. 184.

bağımsızlıkların ve egemenliklerin tekrar kurulması olarak algılanmasına bağlanmaktadır³³⁷.

1991 yılının sonunda Rusya Federasyonu'nu SSCB'nin devamı olarak, diğer bağımsız 15 devlet ise yeni devletler olarak ortaya çıkmıştır³³⁸. İçlerinden Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın, Baltık devletlerine benzer şekilde, uluslararası toplum tarafından, "Sovyetler Birliği'nin dağılmasından önce ve sonra varlıklarını sürdüren" devletler olarak kabul edildikleri görülmektedir³³⁹. Ukrayna, gerçekleştirdiği referandumda bağımsızlığın referanduma katılan halkın %90'ı tarafından desteklenmesi sonucu bağımsızlığını ilan etmiştir. Böylece diğer devletlerin Ukrayna'yı tanınamaları için bahaneleri kalmamıştır³⁴⁰. Rusya Federasyonu'nun SSCB'nin devam eden devleti olduğu görüşü Birlikten ayrılan devletlerce de kabul edilmiştir. Bunun sonucu olarak Rusya Federasyonu birçok devlet tarafından herhangi bir tanıma işlemi gerçekleştirilmeden otomatik bir biçimde tanınmıştır³⁴¹. Böylece, Rusya Federasyonu, SSCB'nin BM Güvenlik Konseyi'ndeki daimi üyeliğini devam ettirme hakkına sahip olmuştur; bununla birlikte, SSCB'nin sona erdiği belirtilmiştir.

21 Aralık 1991'de Alma Ata'da toplanan on bir Cumhuriyet, Bağımsız Devletler Topluluğu'nu kurmuştur. ABD, tüm eski SSCB üyesi devletleri

---

³³⁷ Rich, op. cit., sf. 37-38. 1977 SSCB Anayasası 72. maddesinde, Cumhuriyetlere birlikten ayrılma hakkı veriyordu. Ancak, Litvanya meclisi, girişimlerini ayrılma olarak değil, önceden var olan devlet olma durumunun eski durumuna getirilmesi olarak nitelendirmiştir. Fabry, op. cit., sf. 182.

³³⁸ Aladağ, op. cit., sf. 68. Bu devletlerin tam listesi: Ermenistan, Azerbaycan, Beyaz Rusya, Estonya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Moldova, Rusya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna ve Özbekistan.

³³⁹ Ibid., sf. 74.

³⁴⁰ Gorbaçov'un birliği korumak için gerçekleştirmeye çalıştığı Birlik Antlaşması yönünde çaba sarf etmesi, kimilerince tanıma için engel teşkil etmiştir. Rich, op. cit., sf. 41. Örneğin, ABD ve bazı AT ülkeleri, sorunun barışçıl yapıcı müzakerelerle çözülmesini önerdi. Fabry, loc. cit., sf. 182. Ancak birçok güçlü devlet, Ukrayna'yı, bu çabaların sonucunu beklemeden tanımıştır. Örneğin Kanada, Ukrayna'nın Helsinki Nihai Senedi, Paris Şartı, nükleer silahları kontrol altında tutma güvencesi, insan haklarına saygı gibi pek çok önemli kriteri yerine getirme kriterlerine uyma niyetine vurgu yaparak, Ukrayna'yı tanıdığını bildirmiştir. Rich, loc. cit.

³⁴¹ Pazarıcı, op. cit., sf. 347.

tanımıştır³⁴². AT, bu Cumhuriyetleri, SSCB'nin dağılması süreci yürürlüğe girer girmez ve bu Cumhuriyetlerin Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde Kurulan Yeni Devletlerin Tanınmasına İlişkin Yol Haritası'nda belirtilen koşulları yerine getirir getirmez tanımaya hazır olduğunu belirtmiştir³⁴³.

Uygulamalardan, ABD ve AT'nun etkin ve bağımsız bir devlet olma kriterini pek önemli bir kriter olarak görmedikleri anlaşılmaktadır. Örneğin, 1988 yılından beri, Azerbaycan'ın Dağlık-Karabağ üzerinde etkin bir hakimiyeti mevcut değildir, Moldova, 1991 yılı boyunca topraklarından bir kısmı üzerinde kontrolünü kaybetmiştir. Gürcistan ise, Güney Osetya ve Abhazya bölgelerinde ciddi sorunlarla yüz yüze kalmıştır. Ağustos 2008'de Gürcistan ile Güney Osetya ve Abhazya arasında yaşanan çatışmaların artması, Rusya'nın bölgeye müdahale etmesine olanak sağlamıştır. Rusya, kendisinin askeri müdahalesinin ardından bu iki cumhuriyeti de tanımıştır. Rusya'nın bu tanınması, birçok uluslararası örgüt ve diğer devletler tarafından Gürcistan'ın toprak bütünlüğünün ihlali olarak görülmüştür³⁴⁴.

Rusya, Kosova'nın bağımsızlığını değil, Sırbistan'ın toprak bütünlüğünü savunmuştur; ancak Gürcistan'ın toprak bütünlüğü yerine diğer iki ülkenin bağımsızlığına destek vermiştir. ABD, Kosova'yı bir devlet olarak tanıırken, Güney Osetya ve Abhazya ile ilgili olarak Gürcistan'a destek vermiştir³⁴⁵.

Gerekli koşulları yerine getirsin veya getirmesin, bir oluşumun devlet olarak tanınması, onun uluslararası hukuk açısından meşru bir devlet olarak var olmasına, diğer devletler gibi hak ve yükümlülüklerle sahip olmasına yol açmaktadır. Devlet olmak için gerekli unsurları tamamlayamadan tanınan birtakım devletler de, buna

---

³⁴² Fabry, op. cit., sf. 185.

³⁴³ Mart 1992'de, AT eski SSCB üyelerinin tümünü tanımıştı. Fabry, op. cit., sf. 186.

³⁴⁴ Ibid., sf. 187-189.

³⁴⁵ Arsava, "Kosova, Güney Osetya, Abhazya ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneklerinde Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Değerlendirilmesi," sf. 45. Gürcistan, sınırlı bir ilişki içine girmek istediği Rusya karşısında, ABD ile yakınlaşmıştı. A. Sait Sönmez, "Putin Yönetimi'nin Güney Kafkasya Politikası," Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. XV, S. 2 (2011), sf. 99.

rağmen bir uluslararası hukuk süjesi olarak uluslararası toplumda yerlerini almaktadır.

Özellikle Slovenya ve bölgede yaşayan Sırlar dikkate alınmadan tanınan Bosna-Hersek örneklerinden de anlaşılabilceği gibi, günümüzde tanınmaya ilişkin olarak asıl belirleyici olan, sabit kriterler yerine, ülkelerin ekonomik ve politik tercih ve güçleridir. Buna ek olarak, devletlerin tanınması konusunda oluşturulmak istenen sabit kriterler konusundaki çabaların başarısız olduğu söylenebilir. Bir devletin tanınmaması, sadece kriterleri yerine getirmemesi sebebiyle de gerçekleşmiş olabilir; bu devlet yasal olmayan yollarla meydana geliyorsa yine tanınmayabilir³⁴⁶.

Devlet olmak için gereken unsurları taşıyıp taşımadığı, gerekli kriterleri yerine getirip getirmediği tartışılan kimi oluşumlar, devlet olarak tanınıyorsa, tanıma işlemini gerçekleştiren devletlerin uluslararası çıkarları bunu gerektiriyor demektir. Ancak, gerekli tüm koşulları sağlamasına rağmen tanınmayan ya da tanınması ertelenen oluşumların bu durumunun sebebi, diğer uluslararası hukuk süjelerinin çıkarlarının bunu gerektirmesidir³⁴⁷.

2.1.2 Devletlerin Tanınması ile İlgili Kavramların İncelenmesi

Devlet, bağımsızlığını ve egemenliğini, tanınmış olması doğrultusunda garanti altına almış sayılacak, bunları koruması ve uygulaması kolaylaşacaktır³⁴⁸. Günümüzde, halihazırda uluslararası toplumun bir üyesi olan ve diğer uluslararası toplum üyelerince tanınmış bulunan devletlerin, yeni oluşumları devlet olarak tanıyıp tanımayacaklarına kendilerinin karar verdiklerini görmekteyiz.

---

³⁴⁶ Orakhelashvili, op. cit., sf. 29.

³⁴⁷ Azarkan, Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması, sf. 219.

³⁴⁸ Berdahl, loc. cit.

Uluslararası toplumda yer alan devletlerden her biri, yeni oluşumların devlet olarak tanınmaları için görevlendirilen organlar gibidir. Burada durum, her bir devletin farklı politikaları ve davranışlarının bulunması nedeniyle zorlaşmaktadır³⁴⁹.

Devletler, şu an için yeni oluşumları devlet olarak tanıyıp tanımamaya karar verme yetkisine sahiptirler. Bu yetki onları uluslararası hukukun ve ilişkilerin geleceğine yön verebilecek bir konuma getirmektedir³⁵⁰. Devletlerin tanınmasının hangi yöntemlerle gerçekleştirilebileceği, bu işlemin hukuki niteliği ve tanımının siyasetle olan ilişkisi bu noktada önem taşımaktadır.

2.1.2.1 Devletlerin Tanınması Şekilleri

1) Açık ve Zımnî Tanıma: Devletlerin tanınması, açık tanıma veya zımnî tanıma şekillerinde gerçekleşebilir. Açık tanıma, tanıma iradesinin açıkça tanınan devlete bildirilmesi veya bir bildirim ile tanıma iradesinin ortaya konulması gibi tek taraflı işlemlerle gerçekleştirilebileceği gibi³⁵¹, uluslararası bir antlaşmayla da gerçekleştirilebilir³⁵². Devletler zımnî tanıma yoluna gitmek istemiyorsa, tanımının açık, kesin ve resmi olması gerekmektedir³⁵³. Ancak, tanımının zımnî şekillerde gerçekleştiği durumların da varlığı göz ardı edilemez.

Zımnî tanımada, tanıma iradesi açıkça bildirilmez, burada tanıma, başka birtakım hareketler sonucunda gerçekleşir. Bazı davranışlarda bulunmanın, bir devletin diğerini tanınması anlamına geldiği kabul edilmektedir³⁵⁴. Bu gibi durumlarda, tanıma iradesinin herhangi bir şüpheye yer bırakmaması gerekir³⁵⁵. Ancak, zımnî tanıma anlamına gelebilecek davranışlardan birinde bulunmanın, bir oluşumun zımnî devlet olarak tanınması anlamına gelmeyeceğinin açıkça

---

³⁴⁹ Borchard, op. cit., sf. 109.

³⁵⁰ Azarkan, op. cit., sf. 220.

³⁵¹ Pazarcı, op. cit., sf. 346.

³⁵² Sur, op. cit., sf. 123.

³⁵³ Shaw, op. cit., sf. 462.

³⁵⁴ Sur, loc. cit.

³⁵⁵ Aksar, op. cit., sf. 243.

bildirildiği durumlar da görülmektedir. Arap ülkelerinin, İsrail'e karşı benimsediği davranış bu duruma örnektir. Bazı davranışların, açıkça tanıma anlamına gelmediğinin bildirilmemesi durumunda bir devletin, yeni oluşumu devlet olarak tanıdığı anlamına geleceği önemli bir noktadır³⁵⁶.

Gerçekleştirilmesi durumunda zımni tanımaya olanak tanıyacak olan davranış örnekleri şu şekilde sıralanabilir³⁵⁷: a) tanıma anlamına gelmediğini bildirmeden ikili antlaşmalar yapmak, b) diplomatik ilişkiler kurmak, c) yeni oluşan devletin konsolosuna *exequatur* vermek³⁵⁸, d) yeni devletin bağımsızlık törenlerine, resmi devlet temsilcilerini göndermek, e) yeni devletin, (BM gibi) yalnızca devletlerin üye olabildiği uluslararası örgütlere üyeliği veya temsili lehine oy kullanmak³⁵⁹, f) resmi diplomatik ilişkiler kurmak, g) yeni devlete tebrik mesajları göndermek.

Zımni tanımının gerçekleştiğini ileri sürmenin mümkün olmadığı durumlar da vardır. Bunları şu şekilde özetlemek mümkündür³⁶⁰: a) bir devletin, henüz devlet olarak tanımadığı oluşumdan bir talepte bulunması, b) çok taraflı bir anlaşmaya aynı anda taraf olmak, c) tanınmayan devletin devlet olduğu iddiasında bulunmadığı durumlarda, aynı uluslararası konferansa katılmak, d) sadece belirli bir zaman için diplomatik temsilciler bulundurmamak, e) diplomatik bir sıfatı bulunmayan memurların gönderilmesi, f) suçlunun iadesi talebinde bulunmak veya böyle bir talebin muhatabı

---

³⁵⁶ Shaw, op. cit., sf. 462-463.

³⁵⁷ Pazarıcı, loc. cit., Shaw, op. cit., sf. 463-464.

³⁵⁸ Shaw, İngilterenin bir konsolosunun Tayvan'da görev yapmasına rağmen, Birleşik Krallık'ın Tayvan'ı tanımadığına dikkat çekerek, konsolosluk ilişkileri kurmanın her zaman zımni tanıma anlamına gelmeyeceğini belirtmiştir. Shaw, op. cit., sf. 463. Crozat durumu şöyle açıklamıştır: Konsolos göndermek, kabul etmek veya *exequatur* istemek, zımni tanımının gerçekleştiği anlamına gelmez. Ancak, *exequatur* verilmesi, zımni tanımaya işaret eden bir nitelik taşır. Crozat, op. cit., sf. 13.

³⁵⁹ Birleşik Krallık'ın Makedonya'nın BM'ye üyeliği lehine oy kullanması, onu zımnen tanıdığı şeklinde yorumlanmıştır. Shaw, op. cit., sf. 464. Birbirlerinin üyeliği lehine oy kullanmayan devletlerin, eş zamanlı olarak bir uluslararası örgüte üye olmaları, birbirlerini zımni olarak tanıdıkları anlamına gelmez. Sur, loc. cit.

³⁶⁰ Crozat loc. cit., Shaw, op. cit., sf. 464, Pazarıcı, loc. cit.

olmak, g) uluslararası bir örgüte üyeliğe kabul edilmek, h) tanıma konusunda görüşmelerde bulunmak ı) ticari ilişkiler kurmak.

2)Bireysel ve Kollektif Tanıma: Tanımanın, genellikle halihazırda var olan bir devlet tarafından, bireysel olarak, bir oluşumu devlet olarak tanıdığıнын beyan edilmesi şeklinde gerçekleştiğini görürüz³⁶¹.

Kollektif tanıma, uluslararası bir örgütle ilişkisi olsun veya olmasın, uluslararası bir kararla tanıma anlamına gelir. Belirtilmesi gerekir ki, devletler tanıma işleminin sağladığı uluslararası hukuka yön verme imkanını kendilerine saklamak istediklerinden, uluslararası bir örgüte eş zamanlı üyelik, doğrudan birbirini tanıma anlamına gelmemektedir³⁶².

Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 1971 yılında kollektif tanımanın anlamının belirlenmesini sağlayan bir açıklaması olmuştur. Buna göre, devletlerin yeni bir oluşumla ilgili bilgilerin değerlendirmesi ve bu oluşumun devlet olarak tanınıp tanınmamasına ilişkin bir karara ulaşma, bu kararı yorumlama bağlamında birlikte hareket etmelerinin kollektif tanımaya işaret ettiği kabul edilmektedir³⁶³. Örneğin, bir uluslararası konferansa bağımsız devlet statüsüyle katılmanın kollektif tanımaya yol açacağı söylenebilir³⁶⁴. Yunanistan'ın 1830 Londra Antlaşması'yla tanınması, kollektif tanımaya bir örnek olarak gösterilebilir³⁶⁵.

3)Şartlı ve Şartsız Tanıma: Devletlerin, yeni oluşumları devlet olarak tanımalarını genellikle herhangi bir şarta bağlamadan gerçekleştirdikleri görülmektedir. Bir oluşum devlet olmak için gereken unsurları taşıdığı zaman, bu oluşumu devlet olarak tanımak isteyen diğer devletlerin, tanıma işlemlerini gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ancak, şartlı tanımanın da zaman zaman gerçekleştiğini görmekteyiz.

---

³⁶¹ Crozat, op. cit., sf. 14.

³⁶² Shaw, op. cit., sf. 465-466.

³⁶³ Yamalı, op. cit., sf. 10.

³⁶⁴ Azarkan, Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması, sf. 12.

³⁶⁵ Grant, op. cit., sf. 126.

Şartlı tanımın en önemli örneği, AT'nin, Doğu Avrupa'da kurulan ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan yeni devletlerin, Topluluğun öngördüğü kriterlerin yerine getirilmesi şartıyla tanınmalarının mümkün olacağını bildirilmesidir³⁶⁶. Şartlı tanıma, bir oluşumun, devlet olarak tanınmak için, örneğin azınlıklara kötü muamelenin önlenmesi gibi, belirli şartları yerine getirmek zorunda bırakılmasıdır³⁶⁷.

Şart kavramı, tanıma işlemini gerçekleştirecek olan devletin, yeni tanınacak olan devletten birtakım taleplerde bulunmasına işaret edebilir. Örneğin, ABD, Arnavutluk'tan bazı ticari ayrıcalıklar talep etmiştir. Ayrıca, Sırbistan ve Romanya'dan, vatandaşları arasında din farkının gözetilmemesinin talep edilmesi gibi, tanınacak olan devletin, insan hakları gibi değerlere ilişkin bir yükümlülüğü yerine getirmesine de işaret edebilir³⁶⁸. Bu konuda bir diğer örnek, İngiltere'nin, köle ticaretini yasaklamaları doğrultusunda Meksika ve Brezilya'yı tanıyacağını bildirmesidir. Burada tanımın, devletlerin uluslararası hukuk kurallarına uymaları için bir araç olarak kullanıldığı görülür³⁶⁹.

Şartların yerine getirilmemesi veya ihlal edilmesi, bu şartların dayatılması sonucu gerçekleştirilen tanıma işleminin iptal edilebilmesine olanak sağlamaz. Yeni tanınan devletin şartları ihlal etmesi, uluslararası hukukun ihlaline ve politik birtakım yan etkilere neden olabilir³⁷⁰.

Arnavutluk, Makedonya'yı, buradaki Arnavutlara kurucu ulus statüsü verilmesi şartıyla tanıyacağını açıklamıştır. Bu nedenle iki ülke arasındaki ilişkiler

---

³⁶⁶ Aksar, op. cit., sf. 244.

³⁶⁷ Shaw, sf. 465.

³⁶⁸ Crozat, op. cit., sf. 15.

³⁶⁹ Azarkan, op. cit., sf. 27.

³⁷⁰ Shaw, loc. cit.

sıkıntılı bir başlangıç yapmıştır. Arnavutluk'un şartlı tanıma siyaseti, Makedonya'nın BM örgütüne üyeliğine kadar devam etmiştir³⁷¹.

4) *De Jure* ve *De Facto* Tanıma: *De jure* tanıma, bir devletin tam olarak tanınması, tanımının sağladığı bütün hukuksal etkilere olanak verilmesidir. Devletlerin Hakları ve Mükellefiyetleri Sözleşmesi ile Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nün görüşüne göre, *de jure* tanımının geri alınamayacağı kabul edildiği görülmektedir. *De jure* tanıma, ancak bir devlet bağımsızlığını kaybettiği zaman ortadan kalkabilir. Bu gibi durumlarda ise, tanımının geri alınması açık bir şekilde yapılmalıdır. Hiçbir durumda, sadece diplomatik ilişkilerin kesilmesi tanımının geri alınması anlamına gelmemektedir³⁷².

De jure tanıma ile *de facto* tanıma, aslında tanınan devletlerin durumu ile bağlantılıdır, *de jure* ve *de facto* tanıma, sadece tanımının hukuksal etkilerinin nasıl olacağını ortaya koymaktadırlar³⁷³. Bir devletin *de facto* olarak tanındığı durumlarda söz konusu devletin meşru yollarla oluşması, gerekli unsurları taşıması konularında şüphe bulunmaktadır. Bu durumda her ikisi de hukuki tanımadır, *de facto* tanımayı fiili, *de jure* tanımayı ise hukuki tanıma³⁷⁴ şeklinde isimlendirmek yanlıştır. Devletlerin tanınması konusunda *de facto* tanıma örneğine pek sık rastlanmamaktadır. Birçok devlet, Hollanda'ya karşı bağımsızlık mücadelesinde olan Endonezya'yı *de facto* olarak tanımıştır. Toprak iddialarının da *de facto* olarak tanınabileceği görülmektedir; örneğin İngiltere, Sovyetler Birliği'nin Estonya, Litvanya ve Letonya'yı ilhakını *de facto* olarak tanımıştır³⁷⁵.

---

³⁷¹ Makedonya, BM'ye üye olarak kabul edilince, Arnavutluk, Makedonya'yı anayasal ismi olan Makedonya ismiyle değil, Yunanistan'ın istediği isimle tanımıştır. Aktan Hamza, Makedonya-Arnavutluk İlişkilerinde Arnavut Sorunu, Üsküp, Logos A, 2006, sf. 165-166.

³⁷² Pazarıcı, op. cit., sf. 344.

³⁷³ Ibid., 345.

³⁷⁴ Sur, loc. cit.

³⁷⁵ Malanczuk, op. cit., sf. 88.

De facto tanıma, geçici ve sınırlı bir tanımaya işaret eder. Geri alınabilen bir tanıma olan *de facto* tanıma, genellikle, tanıyan tarafın yeni oluşan devletin hukuki meşruluğu ile ilgili şüphelerinin var olması durumunda ortaya çıkar³⁷⁶. Devlet, *de facto* tanıma ile kesin suretle bağlı değildir. *De facto* tanıma işlemi gerçekleştiren devlet, diplomatik temsilciler yerine, örneğin geçici birtakım temsilciler gönderebilir³⁷⁷. *De facto* tanıma, tanımaya ilişkin olarak kesin bir tutumunun benimsenmemesi halidir³⁷⁸; devletler, hukuki sonuçlar doğurabilecek fiili bir durumu tanımak isterler, ancak bu yeni durumun devamlılığına ve hukukiliğine ilişkin şüpheleri vardır. Şüpheleri giderildiğinde *de facto* tanıma, *de jure* tanımaya dönüştürülebilir³⁷⁹. Hollanda'dan bağımsızlığını kazanmak için savaştan Endonezya'nın diğer devletler tarafından bir süre için *de facto* tanınması, bu tür tanımaya gösterilebilecek ender örneklerdendir³⁸⁰.

Tanıma işleminin gerçekleştirilmesi sırasında, eğer tanıyan devlet özellikle belirtmemişse, tanımanın *de jure* olarak gerçekleştiği kabul edilir. *De facto* tanıma gerçekleştirilmek isteniyorsa, bu açıkça belirtilmelidir. Zımnî tanıma durumlarında ise, tanıyan devletin *de facto* tanımaya mı *de jure* tanımaya mı niyet ettiği belirsizlik taşıyan bir durumdur. Bir devlet, herhangi bir uluslararası hukuk kuralını ihlal ederek kurulmuşsa, bu ihlalin yarattığı hukuksuzluğun çözümüne ilişkin olarak *de jure* tanıma, *de facto* tanımaya göre daha güçlü bir delil niteliği taşır³⁸¹.

2.1.2.2 Erken Tanıma

---

³⁷⁶ Aksar, op. cit., sf. 242.

³⁷⁷ Crozat, op. cit., sf. 16.

³⁷⁸ Shaw, op. cit., sf. 460.

³⁷⁹ Crozat, op. cit., sf. 15-16.

³⁸⁰ Malanczuk, loc. cit.

³⁸¹ Ibid. Hukuka aykırı olan böyle bir durumun, hukuka uygun hale getirilebilmesi konusunda görüş ayrılıkları vardır. Lauterpacht'a göre, olayın üzerinden zaman geçmesi, genel menfaat uğruna yapılan bireysel veya kolektif hareketler veya hakkı ihlal edilen süjenin onayı ile, durum hukuka uygun hale getirilebilir. Scelle'ye göre ise, hukuka aykırı bir durumu hukuka uygun hale getirmenin herhangi bir yolu mevcut değildir. Crozat, op. cit., sf. 7.

Genellikle kabul edilen görüşe göre, devletler, tanıma işlemlerini gerçekleştirirken, kuvvet kullanma yasağı ve kendi kaderini tayin etme ilkelerini göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca devletler, diğer devletlerin içişlerine karışmadan tanıma işlemlerini gerçekleştirmek durumundadırlar³⁸². Tanımanın gücü ve ne zaman bu işlemin gerçekleştirilmesi gerektiği, bu noktada önem taşımaktadır. Yeni bir devletin ne zaman oluştuğu, bölünmenin veya ayrılmanın ne zaman gerçekleştiği konusu hassas bir noktadır.

İsyan veya ayrılma gibi olayların ardından, ortaya çıkan yeni oluşumların devlet olarak tanınmalarının ne zaman ve hangi usule göre gerçekleştirileceğinin belirli bir kriteri yoktur³⁸³. Devlet olmak için gereken unsurların tamamlanmış olmasına dikkat edilerek tanıma işlemi gerçekleştirilmelidir³⁸⁴. Bosna-Hersek'in ve Hırvatistan'ın tanınmalarının erken tanıma örnekleri olduğu, bu devletlerin tanındıkları zaman ülkelerinin bazı kısımları üzerinde henüz etkin kontrol kuramadıkları öne sürülmektedir³⁸⁵.

Erken tanıma, genellikle ayrılan devletin tanınmasının, henüz silahlı çatışmalar devam ederken gerçekleşmesi durumunda söz konusu olmaktadır. Parçalanmak üzere olan devletin ayrılacak olan ülke parçası üzerinde egemenliğini yeniden sağlayabilmesini güçleştirecektir. Tanıma işlemi, önceden var olan devletin, kendisinden koparak yeni oluşan oluşum üzerinde egemenliğini yeniden sağlayacağı iddiası sona erdikten sonra, bu devlet ülkelerinde yaşanan çatışmalar sona erdikten sonra gerçekleştirilmelidir. Erken tanıma, yeni devletin ayrıldığı devlete karşı hukuka aykırı bir hareket³⁸⁶, yani içişlerine müdahale veya savaş sebebi olabilir³⁸⁷.

---

³⁸² Pazarıcı, loc. cit.

³⁸³ Azarkan, Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması, sf. 23.

³⁸⁴ Shaw, op. cit., sf. 461.

³⁸⁵ Yamalı, op. cit., sf. 9.

³⁸⁶ Lauterpacth, op. cit., sf. 391-392.

³⁸⁷ Berdahl, op. cit., sf. 520.

Devletlerin, yeni oluşan bir devleti tanımakta gecikmesinin ise herhangi bir hukuki sorumluluk doğurmayacağını düşünenler, devletlerin tanınmasının hukuki denetimden yoksun siyasi bir işlem olması fikrine dayanmaktadırlar³⁸⁸.

Erken tanıma, kendisinden ayrılmış devletin rızasının bulunduğu veya bir devletten ayrılmışın söz konusu olmadığı durumlarda, pek gündeme gelmemektedir. Uluslararası hukukta çoğunluk tarafından, yeni oluşan devletlerin tanınmasının bir yükümlülük olmadığı kabul edilir. Henüz bir mücadelenin kesin olarak sona ermediği durumlarda tanımın iç işlerine müdahale sayılacak olması, bir bakıma devletlerin tanıma yükümlülüğünün bulunmamasını haklı çıkardığı görüşü savunulmaktadır³⁸⁹. Tanıma zorunlu olmadıkça devlet olmak için gerekli unsurları taşıyan bir oluşumu, devlet olarak tanımakta gecikme veya tanımama konusunda devletler farklı davranışlar sergileyebilecektir. Devletlerin farklı davranışları oldukça devletlerin tanınması konusu tanıyacak olan devletlerin siyasi kararları kapsamında kalacaktır³⁹⁰.

2.1.2.3 Devletlerin Tanınması ve Siyaset İlişkisi

Devletlerin tanınması ile ilgili olarak tartışılan iki önemli nokta vardır. Bunlardan birincisi, devletlerin tanınmasının siyasi bir konu mu, hukuki bir konu mu olduğudur. İkinci nokta ise, devletlerin tanınmasının devletler topluluğunca alınan kolektif bir karar mı, yoksa devletlerin bireysel olarak aldıkları tek taraflı bir karar mı olduğudur³⁹¹.

Uluslararası hukukta, devletlerin tanınması ve siyaset iç içe geçmiş durumdadır. Bir oluşumu devlet olarak tanıma veya tanımama kararlarının, hukukla

---

³⁸⁸ Ancak, durumun böyle olmadığı, şartlar yerine getirildiği zaman tanımın bir yükümlülük olduğu, sadece burada uluslararası hukukun yerine getirilmeyen sorumluluklarla ilgili olarak yaptırım mekanizması eksikliğinin sıkıntısı yaşandığı öne sürülmektedir. Borchard, op. cit., sf. 110.

³⁸⁹ Kunz, op. cit., sf. 716-717. Kelsen'e göre, devletler tanıma gücüne sahiptir, tanıma yükümlülüğüne değil. Grant, op. cit., sf. 127.

³⁹⁰ Shaw, op. cit., sf. 462.

³⁹¹ Grant, op. cit., sf. 123.

bir ilişkisi olmadığı, bu konunun uluslararası siyasetle ilgili olduğu da ileri sürülmüştür. Ancak, tanıma veya tanımama, hukuki etkileri ve fonksiyonları olan kararlardır. Konunun siyasetle olan ilişkisi bakımından söylenmesi gereken devletlerin tanıma ile ilgili kararlarını verirken geniş bir takdir yetkisi kullandıklarıdır³⁹².

Tanıma kararlarında, devletler, yeni oluşumu siyasi olarak onayladıklarını veya onaylamadıklarını göstermektedirler³⁹³. Devletleri, gerekli kriterleri yerine getirmiş yeni oluşan devletleri tanıma konusunda zorlayıcı bir kural yoktur; devlet olma koşullarını sağladıkları halde, kimi oluşumlar diğer devletler tarafından devlet olarak tanınmamışlardır³⁹⁴. Örneğin, 1948 yılında bağımsız bir devlet olduğunu iddia eden İsrail BM üyesi olmuş, ancak BM, devletlerin ve hükümetlerin tanınması yetkisinin üye devletlerde olduğunu, BM'e verilmiş bir yetki olmadığını belirtmiştir. SSCB ise İsrail Devleti'ni resmi olarak tanımıştır. Büyük Britanya, İsrail'in devlet olmak için gereken kriterleri yerine getiremediğini belirterek tanımamıştır. Bu durum, İsrail'in tanınmasının ne kadar çelişkili ve siyasi olduğunu ortaya koymaktadır³⁹⁵.

Makedonya ile Arnavutluk'un ilişkisine baktığımızda ise, Arnavutluk'un, bağımsız bir Makedonya'nın Sırbistan'ın bölgedeki güçlü konumunu sarsacağı için Makedonya'yı desteklediği görülmektedir. Ancak Arnavutluk, Makedonya'yı tanıma konusunda Arnavut sorunu nedeniyle, bazı şartlar ileri sürmüştür³⁹⁶. Bu da tanıma ile devletlerin çıkarlarının ne kadar ilişkili olduğunu ortaya koyan bir durumdur.

Makedonya'nın, AT'nin Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde Kurulan Yeni Devletlerin Tanınmasına İlişkin Yol Haritası'nda belirlenen şartları yerine

---

³⁹² Crozat, op. cit., sf. 3.

³⁹³ Shaw, op. cit., sf. 450.

³⁹⁴ Pazarıcı, op. cit., sf. 627.

³⁹⁵ Grant, op. cit., sf. 134.

³⁹⁶ Hamza, op. cit., sf. 165.

getirmişken, ismi nedeniyle Yunanistan'ın yaptığı girişimlerle tanınmaması da dikkat çekicidir. Aynı şekilde, Hırvatistan'ın ülkesinin bir kısmını kontrol edemezken tanınması da, bu yol haritasına ve belirlediği şartlara ilişkin birtakım kuşkular yaratmaktadır³⁹⁷. Mevcut devletlerin yeni oluşan devletleri tanımaya ilişkin birtakım şartlar ileri sürmelerini kısıtlayan hiçbir kayıt yoktur³⁹⁸.

Uluslararası hukuk alanında, siyasetle hukukun en çok iç içe geçtiği alanın tanınma konusunda olduğu açıktır. Ancak bu, devletlerin tanıma veya tanımama kararlarının tamamen siyasi bir tercih olarak algılanması anlamına gelmez. Örneğin, devletlerin, hukuksal zeminden yoksun bir şekilde bu kararı almaları (erken tanıma durumunda içişlerine müdahale sorunu yaratabilmesi gibi) hukuki sorumluluğa yol açabilecektir³⁹⁹. Kısacası bir devleti tanıma, diğer devletlerin hukuki etkileri olan siyasi kararlardır.

Uluslararası hukukta tanıma işlevini mevcut devletlerin gerçekleştirmesi noktası önemlidir. Çünkü söz konusu devletler kendileri için milli çıkarlarıyla bağlantısı bulunan bir hususla ilgili olarak karar verirken, aynı zamanda uluslararası etkileri olan bir işlemi de gerçekleştirmektedirler⁴⁰⁰. Tanıma işlemi, tanıyan devlet ile tanınan devlet arasında hüküm ve sonuç doğurmaktadır.

Tanıma kararı, *erga omnes* etki doğurmamaktadır; bir devletin ihtiyari kararına dayandığı için yargısal kontrolü mümkün görünmemektedir. Ancak mevcut sistem içinde uygunsuz bir durum oluşmaktadır. Tanınan devlet, sadece kendisini tanıyan devletler karşısında bir devlet olarak var olabilmektedir. Bu nedenle de, tanımının kolektifleştirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Yeni bir oluşumu tanıma görevi, örneğin, uluslararası hukuk alanında kararlar alabilme yetkisi olan bir organa

---

³⁹⁷ Rich, op. cit., sf. 56.

³⁹⁸ Azarkan, sf. 18.

³⁹⁹ Talmon, "Recognition Of States And Governments in International Law," <http://biweekly.ada.edu.az/issues/158/20090328015413680.html> (Erişim Tarihi: 9 Aralık 2012)

⁴⁰⁰ Crozat, op. cit., sf. 4.

verilebilir⁴⁰¹. Ancak bu durum, devletlerin egemenliklerinin kısıtlanması sonucunu doğuracaktır.

Devletlerin bu konuda ortak hareket ederek kolektif tanıma yöntemini uygulamaları, gerçekleşmesi zayıf bir ihtimal olarak görülmektedir. Mevcut devletlerin, tanıma konusunda kolektif hareket etme çalışmalarına bakıldığında ihtimalin zayıflığı görülmektedir. Örneğin KKTC'nin tanınmaması konusunda, Türkiye dışında, devletler BM Güvenlik Konseyi'nin konu ile ilgili kararlarına uyarak tanımama yönünde karar almışlardır. Aynı durum, birkaç devletin tanınmasına rağmen Mançurya Devleti için de geçerli olmuştur. KKTC ve Mançurya Devleti kolektif tanımama kararı örneklerinde bile istisnaların meydana geldiği görülmektedir. ABD'nin Suriye ve İsrail'in tanınmaları konularında tek taraflı hareket etmesi ise devletlerin tanıma konusunda farklı kararlar verebilecekleri görüşünü pekiştirmektedir⁴⁰².

2.2 Tanınmayan Devletlerin Durumu

Devletler tanımama kararını verirken kimi zaman Stimson Doktrini'nden yararlanmaktadırlar. Stimson Doktrini, uluslararası hukuk kurallarına aykırı bir şekilde gerçekleştirilen durumların, diğer devletler tarafından tanınmamasını ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, bu doktrine verilen önemin arttığı görülür⁴⁰³.

Söz konusu doktrini 1932'de MC tarafından benimsenmiş; 1945'te BM Antlaşması'nın ikinci maddesinin dördüncü paragrafında yer alan kuvvet kullanma yasağı ilkesine uygun şekilde 1970'te BM Genel Kurulu'nca kabul edilen "Devletler Arasında Dostça İlkeler ve İşbirliği Hakkındaki Bildiri"de de yer almıştır.

---

⁴⁰¹ Lauterpacht, op. cit., sf. 447-448.

⁴⁰² Grant, op. cit., sf. 123-134.

⁴⁰³ Gündüz, op. cit., sf. 59.

Rodezya'nın, Bantustan ile KKTC'nin durumlarına ilişkin kararlarında ve 242(1967) sayılı kararında BM Güvenlik Konseyi bu doktrini özünde benimseyen ilkeye vurgu yapmıştır. Uluslararası hukuk kurallarına aykırı hareketlerle kurulduğunu düşündüğü bu oluşumları, devlet olarak tanımama ve herhangi bir yardımda bulunmama çağırısı yapmıştır⁴⁰⁴.

Peki Stimson Doktrini'ni de kullanarak alınan, devletlerin yeni oluşumu devlet olarak tanımadığını gösteren kararlarının etkisi ne olmaktadır? Tanınmamış devletler uluslararası ilişkilerinde devlet olarak muamele görmezler, uluslararası alanda çeşitli zorluklarla karşılaşır. Bu devletler uluslararası hakemlik ve yargı organlarına başvurma hakları kullanmakta zorlanır⁴⁰⁵ ve antlaşmalara taraf olamazlar; yargı bağışıklığından yararlanamayacakları öne sürülmektedir⁴⁰⁶. Belirtilmesi gerekir ki, tanınmamış devletlerin (ve hükümetlerin) yargı bağışıklığı konusunda Paris İstinaf Mahkemesi daha farklı bir karar vermiştir.

Paris İstinaf Mahkemesi'nin, tanınmamış bir devletin yargı bağışıklığı bulunduğunu belirten mahkeme kararında, yargısal (ve icrai) bağışıklığın tanınmış olma kriterinden kaynaklanmadığını, bunun bir devletin bağımsızlığından ve egemenliğinden doğduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre, bir devletin varlığı diğer devletlerin tanınmasından bağımsız bir durumdur. Kararda söz konusu olan tanınmamış devlet, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'dir. Mahkeme, bu devletin Fransa tarafından resmen tanınmadığını, ancak devletin otoritesinin kendi iç işlerinde bir itirazla karşılaşmadığını bildirmiştir. Mahkemeye göre Vietnam Demokratik

---

⁴⁰⁴ Shaw, op. cit., sf. 469-470.

⁴⁰⁵ Korfı Boğazı Davası'nda, UAD, İngiltere ve İngiltere'nin tanımadığı bir devlet olan Arnavutluk arasındaki sorunu incelemiştir. <http://www.icj-cij.org/docket/files/1/1669.pdf> (Erişim Tarihi: 20 Kasım 2012)

⁴⁰⁶ Sur, op. cit., sf. 121.

Cumhuriyeti etkin olduğunu ispatlamıştır. Mahkemenin kararına göre, sonuç olarak Vietnam Demokratik Cumhuriyeti, Fransa’da yargısal ve icrai bağımsızlığa sahiptir⁴⁰⁷.

Tanınmamış devletlere var olmamış gibi bakılır; genellikle kurumlarının ve hukuklarının etkileri geçerli sayılmaz. Ancak aşağıda da belirtileceği gibi, bireyler arası meselelere ait işlemlerinde bu durumun geçerli olmayabileceğini görmekteyiz. Genellikle devletler, tanımadıkları devletlerin düzenledikleri pasaportları kabul etmemektedir. Durum, tıpkı, gerçekte yapılmış ve ifa edilmiş olsa da, yok, geçersiz veya herhangi bir şekilde bağlayıcılığı bulunmayan sözleşmeler gibidir. KKTC bir oluşum olarak vardır, ancak örneğin Birleşik Krallık’a göre, oluşmamıştır⁴⁰⁸.

Uluslararası Hukuk Enstitüsü ise, tanınma konusunda başarısız olduğu için bir devletin egemenlik hakkından kaynaklanan ve kendi sınırları dışında da etkisi olan işlemlerin geçerliliğini sorgulamayı uygun bulmamıştır⁴⁰⁹. Örneğin, bir özel hukuk ilişkisi dolayısıyla önüne gelen davada, İngiliz Mahkemeleri, Güney Afrika Cumhuriyeti’nin karşı iradesi göz önünde bulundurulmadan kurulan Ciskei Cumhuriyeti’ni İngiltere’nin izlediği politikanın aksine, taraf olarak kabul etmiştir⁴¹⁰.

Tanınmamış devletlerin kanunlarıyla çıkan kanunlar ihtilafında devletlerin mahkemelerinin tanınmamış devletlerin kanunlarını uygulayabilme olasılığının da kabul edildiği görülmektedir⁴¹¹. Yabancı unsur içeren özel hukuk sözleşmeleri için kabul edilen tarafların hukuk seçimi serbestisinin, seçilen hukukun tanınmamış bir devlet hukuku olmaması gerekliliği ile kısıtlandığı öne sürülmektedir. Bu görüşe göre, devletlerin yargı organları, yürütme organlarıyla paralel hareket etmelidir. Aksi

---

⁴⁰⁷ Yılmaz Altuğ, Devletler Hususi Hukukunda Yargı Yetkisi, 2. B., İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1979, sf. 131.

⁴⁰⁸ (Francis) A. Mann, “The Judicial Recognition of an Unrecognized State,” International and Comparative Law Quarterly, C. XXXVI (1987), sf. 348. Tanınmamış devletlerin kurumlarının ve hukuklarının etkilerinin geçersiz sayılabileceğine ilişkin olarak farklı bir tutumu temsil eden Namibya’ya ilişkin karara aşağıda değinilecektir.

⁴⁰⁹ Brown, op. cit., sf. 108.

⁴¹⁰ Mann, op. cit., sf. 349-350.

⁴¹¹ Pazarıcı, op. cit., sf. 348.

halde, yani yürütme organlarının devlet olarak tanımadığı oluşumların hukukunun seçilmesi durumunda mahkemeler, bu hukukun etki doğurmasına izin verdikleri takdirde, yürütmenin tanımama politikasıyla çelişen bir durum ortaya çıkacaktır⁴¹².

Tanınmanın kurucu etkisinin bulunmadığını savunanlar, tanınmayan devletlerin kendi egemenliği altında yaşayan bireyler ile ilgili işlemleri ve bazı konular bağlamında tanınmayan devletlerin fiili varlığının kabul edilmesi gerekliliğini belirtmektedir. Örneğin, tanınmamış bir devletin karasularından geçiş sırasında, zararsız geçiş kuralına uyulmaktadır. Yine kimi devletlerin kendi vatandaşlarının tanınmayan bir devlette yaşamaları durumunda, bu devletlerle birtakım konsolosluk ilişkileri kurmaları söz konusu olabilmektedir⁴¹³.

Tanınmamış devletlerin mahkemelerinin kararlarına ve hükümet işlemleri söz konusu işlemlere etki tanınmasının eşitlik, menfaat ve adalete daha uygun olduğu durumlarında geçerli kabul edilmektedir⁴¹⁴. Yine de tanınmamış devletlerin doğum, ölüm ve evlilik kaydı gibi işlemleri söz konusu olduğunda durum ulusal sistemlere göre değişiklik göstermektedir. İsviçre ve Almanya'daki mahkemelerin yabancı bir ülkedeki etkili hukuka, bu hukukun geçerli olduğu devleti tanımamış olsalar bile etki tanıdıkları görülmektedir. İngiliz ve Amerikan mahkemelerindeki eğilim ise ters yöneydi. Ancak, yaşanan gelişmeler yürütme organları uygun gördüğü takdirde bu iki ülkenin mahkemelerinin de tanınmamış devletlerin işlemlerinin etkili kabul edilmesine neden olmuştur⁴¹⁵. Gerçekten de, özel hukuk kişilerinin zarar görmesini engelleyecek bir anlayışın benimsenmesi en doğru olan olarak kabul edilmektedir.

---

⁴¹² Arzu Alibaba, "Milletlerarası Unsurlu Sözleşmelerde Hukuk Seçimi ve Sınırlandırılması," (basılmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2005) sf. 113 ve ibid. sf. 189.

⁴¹³ Pazarıcı, loc. cit.

⁴¹⁴ Lauterpacth, op. cit., sf. 453.

⁴¹⁵ Malanczuk, op. cit., sf. 86.

Örneğin, tanınmamış bir devlette boşanan kişilerin, bir başka devlet yasalarına göre evli sayılmamaları gerekmektedir⁴¹⁶.

1965 yılında Rodezya'da verilen bir boşanma kararı İngiliz mahkemeleri tarafından tanınmamıştır. Ancak, Lord Denning'in görüşüne göre, tanınmamış bir oluşumun etkili olduğu ülkede insanların günlük ihtiyaçlarına yönelik düzenlemeler tanınmalıdır. Daha sonraki dönemde, tanınmamış bir devletin ülkesinde gerçekleşen özel birtakım işlemlerinin İngiliz hukuk sistemine göre yasal kabul edilmesinde herhangi bir yasağın bulunmadığı kabul edilmiştir. 1991 yılındaki Yabancı Şirketler Yasası'nda ise tanınmamış bir devlet ülkesinde kurulmuş olan ortaklığın, tıpkı tanınmış bir devletin ülkesinde kurulmuş gibi muamele göreceği, ona da diğerlerine uygulanan kanunlar ihtilafı kurallarının uygulanacağı kabul edilmiştir⁴¹⁷.

Hem Birleşik Krallık'ta, hem de ABD'de mahkemeler yürütmenin tanınmamış devletlerin işlemlerine etki tanınması yönündeki izinleriyle bağlıdır. Ancak, bu konuda ABD'deki mahkemelerin daha özgür olduğu ve tanınmamış devletlerin işlemlerinin etki doğurmasına ilişkin olarak daha istekli olduğu görülmektedir⁴¹⁸.

---

⁴¹⁶ Lowe, op. cit., sf. 167.

⁴¹⁷ Shaw, op. cit., sf. 478-480.

⁴¹⁸ Shaw, op. cit., sf. 480-482.

Bölüm 3

KKTC ÖRNEĞİNDE KONUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Kıbrıs sorunu, uluslararası toplumun ve sorunun taraflarının çözüm çabaları nedeniyle daha uzun süre tartışılacaktır. KKTC'nin ilanı ve Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında tüm ada adına AB'ne üyeliğinin söz konusu olmasıyla, konu çok farklı boyutlar kazanmıştır.

1968 yılında başlayan Kıbrıslı Türk ve Rumlar arasındaki görüşmeler sorunu çözememiştir. BM'in arabulucu olarak tayin ettiği Galio Plaza'nın raporu yanında, özellikle Genel Sekreterlerin bu yönde çaba sarf ettikleri görülmektedir. Kurt Waldheim'in öncülüğünde gerçekleştirilen toplantılar, Perez De Cuellar'ın sunduğu Antlaşma Taslağı, Butros Butros Ghali'nin hazırladığı Fikirler Dizisi ve Kofi Annan'ın kısaca Annan Planı olarak bilinen önerilerinden hiçbiri, sorunu çözememiştir. Raporlarında çözümün ulaşılabilir olduğunu vurgulayan⁴¹⁹ Ban Ki-Moon'un da çabalarının sonuç verip vermeyeceği ise merakla beklenmektedir.

Uluslararası hukukta bir devletin ilhakının, yabancı işgalci güçler tarafından kurulmuş hükümetlerin, *jus cogens* nitelikli normların ihlali sonucu oluşmuş devletlerin, işgalci bir gücün yönetim veya varlığının tanınmaması gerektiği belirtilirken, bu tanınmaması gereken durumlara örnek olarak genellikle KKTC de

---

⁴¹⁹ <http://www.usakanalist.com/detail.php?id=347#.UVnc5xwvn8A> (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2013)

gösterilmektedir⁴²⁰. Ada ile ilgili olarak kendi kaderini tayin etme hakkı kavramı yanında, devletlerin tanınması konusunda da önemli tartışmalar yapılmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde sömürgeciliğin sona ermesi sürecinin konuyu ilgilendiren noktaları belirtildikten sonra, Kıbrıs sorununun taraflarının adadaki Kıbrıslı Türkler ve Rumlarla ilgili olarak öne sürdükleri kendi kaderini tayin etme hakkı görüşleri tartışılacaktır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanının ardından yaşanan gelişmeler de incelenen konular arasındadır. KKTC'nin tanınmamişliği ve bu durumun yarattığı sorunlar da tanınmamış devletlerin durumuna bir örnek olarak incelenecektir.

3.1 Kıbrıs Sorunu ve Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı Tezleri

1878'de Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti toprağı olarak kalmasına, ancak belirli bir kira karşılığında Britanya idaresine girmesine karar verilmiştir. Britanya ve Osmanlı Devleti arasında imzalanan Savunma Paktı sayesinde Osmanlı Devleti'nin Asya'daki topraklarını koruması Kıbrıs adasını üs olarak kullanan Britanya'nın yardımlarıyla kolaylaşacaktı. Ek Protokol'e göre ise, Osmanlı Devleti'ne ait olan ve Rusya tarafından işgal edilen topraklar iade edilirse, Britanya Kıbrıs adasını boşaltacaktı⁴²¹.

Britanya adaya geldiğinde iki farklı etnik toplulukla karşılaştı. Britanya adada bir yasama meclisi kurduğunda etnik kökenleri farklı olan iki toplumun, Kıbrıslı Türk ve Rumların, ayrı ayrı siyasi temsiliyet haklarını kullanmalarına izin verdi⁴²². Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na İttifak Devletleri yanında girmesi, İtilaf Devletleri yanında olan Britanya'nın adayı tek taraflı olarak ilhak

---

⁴²⁰ Stefan Talmon, "The Duty Not to 'Recognize as Lawful' a Situation Created by the Illegal Use of Force or Other Serious Breaches of a Jus Cogens Obligation: An Obligation without Real Substance?," The Fundamental Rules of the International Legal Order: Jus Cogens and Obligations Erga Omnes, editör: Martinus Nijhoff, 2006, sf. 101-102.

⁴²¹ Murat Sarıca, Erdoğan Teziç ve Özer Eskiuyurt, Kıbrıs Sorunu, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1975, sf. 3-4.

⁴²² Peter Loizos, "Intercommunal Killing in Cyprus," Man, New Series, C. XXIII, S. 4 (Aralık 1988), sf. 643.

etmesi için bir fırsat olarak kullanıldı. 1923'teki Lozan Antlaşması'yla ada tamamen Britanya'nın egemenliğine girdi⁴²³.

Lozan Antlaşması'nın 16. maddesine göre Türkiye bu antlaşmada tanınanlar dışındaki adalar üzerinde bulunan haklarından vazgeçmiştir; bu adaların geleceği, ilgililerce düzenlenecektir. Bu madde ile Türkiye'nin Kıbrıs adasının geleceği konusunda söz hakkı bulunan ilgililerden biri olduğunu belirttiği yorumu yapılmıştır. Bunun yanında söz konusu Antlaşmanın 20. maddesi ile Kıbrıs'ın Britanya'ya katıldığı Türkiye tarafından kabul edilmiştir⁴²⁴.

Britanya sömürgelerinin yönetimi genellikle bir vali tarafından sağlanmakta, vali kraliyetten aldığı yetkiye dayanarak yasama ve yürütme görevlerini yerine getirmekteydi. Valinin sömürge halkı arasından seçtiği temsilcilerle kurduğu yasama ve yürütme meclislerinin kararları tavsiyeden öteye gitmemekteydi. Kıbrıs'ta da durum bu şekilde olmuştur. Kıbrıs'ta bulunan Yasama Meclisi'nin son durumuna bakıldığında, meclisin üç Türk, dokuz İngiliz ve 12 Rum'dan oluştuğu görülmektedir. Yürütme Meclisi ise Başsavcı, Sömürge Sekreteri, Hükümet Veznedarı ve Polis Komutanı'ndan oluşuyordu⁴²⁵.

Kıbrıslı Rumların adanın Yunanistan'a bağlanmasını öngören *enosis* istekleri sömürge yönetimiyle ada halkı arasında bazı dönemlerde sorunlara neden olmuştur. Örneğin Britanya'nın adadaki nüfusun karşı yöndeki iradesine rağmen uygulamaya soktuğu bir vergi düzenlemesi, Kıbrıslı Rumlar tarafından öfkeyle karşılanmıştır. Bu durum *enosis* istekleriyle de birleşerek onların büyük bir isyan çıkarmasına neden olmuştur. Kıbrıslı Rumların bu tepkileri, adada Türkiye ve Yunanistan tarihinin

---

⁴²³ Muzaffer Yılmaz, "The Cyprus Conflict And The Question of Identity," Uluslararası Hukuk ve Politika, C. I, S. 4 (2005), sf. 77-78.

⁴²⁴ Antlaşmanın metni için bkz: <http://www.ttk.org.tr/index.php?Page=Sayfa&No=249> (Erişim Tarihi: 14 Nisan 2013), 16. maddenin Türkiye'nin ada ile ilgili söz hakkı bulunan ilgililerden biri olduğunu kabul eden yorum için bkz: Sarıca, Teziç ve Eskiuyurt, op. cit., sf. 6.

⁴²⁵ Ibid., sf. 8.

okutulmasına izin verilmemesi gibi çeşitli yasakların uygulanacağı bir dönemin başlamasıyla sonuçlanmıştır⁴²⁶.

Bahsedilen gelişmelerin yaşandığı dönemde Kıbrıslı Rumların *enosis* istekleri, sömürgeci devlet olan Britanya ile sömürge halkının bir kısmının arasındaki bir iç sorun niteliğindedir. Britanya egemenliği adada sürerken, 1960'lı yıllarda kendi kaderini tayin etme hakkının önem kazanmasıyla birlikte Kıbrıslı Rumlar bu haklarına kavuşabilmek için sömürge yönetimi aleyhine olan hareketler sergilemiştir. Kıbrıslı Rumların amacı Britanya'nın adada kalmasını zorlaştırmaktır⁴²⁷.

İkinci Dünya Savaşı'nın ertesinde Kıbrıs sorunu uluslararası bir niteliğe bürünürken, Britanya'nın sömürgelerine bağımsızlık vermesi etkisini Kıbrıs'ta da gösterdi.

3.1.1 Sömürgeciliğin Sona Erdirilmesinin Kıbrıs Sorununa Etkisi

Kıbrıslı Rumların Yunanistan'a bağlanma isteklerini gerçekleştirme çabaları, adanın bağımsızlığını kazanmasını hızlandıran bir etki yaratmıştır. Kıbrıslı Rumlar ve Yunanistan, adanın bağımsızlığını kazanmaya en az Afrika ve Asya'da bulunan sömürge toprakları kadar hakkı olduğunu savunmuşlardır. Britanya ve Türkler ise Yunanistan'ın gerçek niyetinin Kıbrıs'ı diğer sömürge topraklarından ayırdığını savunmaktadır. Buna göre Yunanistan'ın temel isteği adanın bağımsızlığına kavuşması değil, egemenliğinin Britanya'dan Yunanistan'a aktarılmasıydı⁴²⁸.

Adadaki Rumların çok büyük bir çoğunluğunun *enosisi* desteklemesi, Yunanistan'ın Kıbrıs halkına kendi kaderini tayin etme hakkının tanınması sorununun BM Genel Kurulu'nun bir toplantısında tartışılması teklifini yapmasına

---

⁴²⁶ Sibel Akgün, "İngiliz Sömürge Yönetimine Karşı Kıbrıs Türk Toplumunun Tepkisi," 2011 Yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti "Fırsatlar ve Tehditler", editör: Soyalp Tamçelik, 1. B., Ankara, SATA Matbaacılık, Ocak 2012, sf. 210.

⁴²⁷ Sevin Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1977, sf. 17.

⁴²⁸ Yılmaz, op. cit., sf. 80.

neden olmuştur. Kıbrıs'taki Başpiskopos Makarios'un bu teklifi desteklediği bilinmektedir. BM Genel Kurulu'nun bu konudaki 814(IX) sayılı ve 17 Kasım 1954 tarihli kararı, Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin bir kararın alınmasının uygun görülmediği yönünde olmuştur. Sorunun görüşülmesi sırasında Britanya, Bağdat Paktı ve NATO tarafından kendisine verilen görevleri yerine getirmesi için Kıbrıs'ta bulunmasının önemli olduğunu belirtmiştir. Bunun yanında, Britanya'ya göre Yunanistan'ın ve Kıbrıslı Rumların temel isteği olan *enosis*, adada bulunan Kıbrıslı Türkler için uygun olmayacaktır. Bugün bir hak olarak ele aldığımız kendi kaderini tayin etme hakkı o dönemde Britanya'ya göre BM Antlaşması'nda bir ilke olarak belirtilmiş, çok genel bir biçimde ele alınmış ve herhangi bir yükümlülük yüklememiştir⁴²⁹.

BM Genel Kurulu kararının ardından Makarios ve milliyetçi Rum Grivas'ın *enosis*in gerçekleşmesine yönelik adımları hızlanmış, *Ethnici Organosis Kyprion Agoniston (EOKA)* isimli terör örgütü Kıbrıslı Rumlar tarafından kurulmuştur. Adada yaşanmaya başlayan çatışmalar, Kıbrıslı Rumların sömürgecilikten kurtulma ve özgürleşme hareketleri olarak yansıtılmıştır⁴³⁰.

Kıbrıslı Rumlar adada bulunan Kıbrıslı Türkleri dikkate almayarak, "*Megala-İdea*" olarak ifade edilen "Büyük Yunanistan" fikri doğrultusunda hareket ediyordu. Kıbrıslı Türkler arasında ise taksim tezi yayılmaya başlamıştı. Bu fikri savunulara göre ada halkı farklı dil, din ve kimlikleri olan iki etnik gruptan oluşmaktaydı; Kıbrıslı Türklerin de Kıbrıslı Rumlar kadar kendi kaderini tayin etme hakları vardı.

---

⁴²⁹ Faruk Sönmezoğlu, "Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler: 1954-1975," *İktisat Fakültesi Mecmuası*, C. XXXVIII, S. 3-4 (1984), sf. 227-228.

⁴³⁰ Yılmaz, loc. cit.

Bu arada, *EOKA*'nın hareketlerine karşı Kıbrıslı Türkler de kendi örgütlerini kurmuşlardı⁴³¹.

1956 yılında Britanya'nın Süveyş Kanalı'ndaki başarısızlığı sömürgelerinin bağımsızlıklarını kazanmaları sonucunu doğurmuştur⁴³². Bölgede sahip olduğu nüfuzu yitiren Britanya'nın Koloniler Bakanı, Kıbrıs'a kendi kaderini tayin etme hakkını kullanma olanağının sağlanacağını açıklayınca, uzun süren tartışmalardan sonra Yunanistan *enosisten* ve Türkiye de taksimden vazgeçtiğini bildirmiş, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması çalışmaları başlamıştır⁴³³.

3.1.2 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu Döneminde “Kıbrıs Halkı” ile ilgili Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkına İlişkin Tezler

Kıbrıs ile ilgili olarak gündeme gelen tüm uyuşmazlıkların temelinde Kıbrıs'ta homojen bir halkın bulunmaması vardır. Adada bulunan iki ayrı etnik topluluğun adanın geleceğiyle ilgili söz söyleme haklarını nasıl kullanacakları hep tartışma konusu olmuştur.

Kıbrıs adasının ve içinde yaşayanların statülerinin belirlenmesiyle ilgili tartışmalarda Türkiye'nin ileri sürdüğü görüşe göre BM Antlaşması'nın 73. maddesinin b fıkrasında kendi kaderini tayin etme hakkı, her ülkenin ve halkların özel durumunun göz önünde tutulmasını gerektirmektedir. Kendi kaderini tayin etme hakkı bir ülkeye değil, üzerinde yaşayan halklara verilmektedir. Söz konusu maddede halk çoğul bir biçimde kullanılmıştır. Kıbrıs'ta iki ayrı halk bulunmaktadır; bu halklara kendi kaderini tayin edebilmeleri için olanak tanınmazsa, bir halk istemediği bir devletin yönetimi altında yaşamak zorunda kalacaktır. Bu durumda kendi kaderini tayin etme hakkı adada bulunan her iki halka da tanınmalıydı. Türkiye

---

⁴³¹Bu örgüt, daha sonraları Türk Mukavemet Teşkilatı olarak anılacak olan Volkan'dı. Yılmaz, loc. cit.

⁴³² Bölükbaşı, op. cit., sf. 414.

⁴³³ Yavuz Güler, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi,” Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, C. V, S. 1 (2004), sf. 106.

ve Kıbrıslı Türkler adada kendi kaderini tayin etme hakkını kullanması gereken iki ayrı halkın varlığını vurgulamakta ve esas olarak adanın taksimini savunmaktaydılar. Türkiye adadaki Türk halkını anavatanından kesin olarak ayırıp başka bir devlet boyunduruğu altında yaşamak zorunda bırakmanın, sömürgeci bir tutum olacağını belirtmekteydi⁴³⁴.

Yunanistan Türkiye tarafından ileri sürülen bu görüşleri eleştirmiştir. Yunanistan'a göre kendi kaderini tayin etme hakkını bir ülkede yaşayan halka değil de, bazı gruplara ait bir hak olarak kabul etmek homojen bir halka sahip devletler bulunmadığı için devletlerin ülke bütünlüğü ilkesi ile çelişecekti. Belirtilen maddede halklardan çoğul bir biçimde bahsedilmesi, bütün halkların kast edilmek istenmesi nedeniyledir. Bu görüşlerin ileri sürüldüğü dönemde adadaki halk iç içe yaşamaktaydı. Bu yüzden adanın taksimi oldukça zor olacaktı. Yunanistan'a göre Kıbrıs her zaman halkın bir bütün olarak iç içe yaşadığı bir coğrafyaydı⁴³⁵.

Yunanistan ve Kıbrıslı Rumların adanın Yunanistan'ın egemenliği altına girmesi istekleri herkes tarafından biliniyordu. Yunanistan'a göre ada halkının çoğunluğunun Yunanistan ile birleşme yönündeki arzuları açıktı. Kıbrıs'ta bir ulusal kurtuluş hareketi bulunmaktaydı. Kıbrıs halkı, sömürge yönetimi altında yaşamak istemiyordu. Bu durumda bir egemenlik değişimi amacı güdülmemekte, kendi kaderini tayin etme hakkının uygulanması örneği yaşanmaktaydı⁴³⁶.

Yunan tezine göre Kıbrıs adasında bin yıllardır süren yabancı egemenlikleri geçici yönetimlerdi; ada Yunanistan'ın değişmez bir unsuruydu. Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar Salamis'te bulunan St. Barnabas mezarının ve Baf Metropollüğü'nün kurulmasının etkisiyle Kıbrıs'ın bir Ortodoks Helen adası olduğuna inanmış, adada bulunan Türklerin ise ayrı bir halk değil, azınlık olduğu

---

⁴³⁴ Toluner, op. cit., sf. 45.

⁴³⁵ Ibid., sf. 46-47.

⁴³⁶ Sönmezoğlu, op. cit., sf. 229.

fikrini benimsemişlerdir⁴³⁷. Bu durumda ada halkı bir bütün olarak ele alınıp kendi kaderini tayin etme hakkına kavuşturulmalıydı. Yunanistan ile birleşme, ada halkının çoğunluğunun bir isteğiydi⁴³⁸.

Yunan tezine göre ada ile ilgili sorunlar Yunanistan ile Britanya arasında değil, Kıbrıs halkı ile Britanya, yani sömürge halkı ile sömürge yönetimi arasında yaşanan bir uyuşmazlık niteliğindedir. Yunanistan, durumu bu şekilde yansıtarak Türkiye'nin soruna taraf olmasını önlemek niyetini taşımaktaydı⁴³⁹. Britanya'nın kendi kaderini tayin etme hakkının Kıbrıs adasında uygulanmasına izin vermemesi, BM Antlaşması'nın birinci maddesinin ikinci fıkrasına aykırılık teşkil etmekteydi.

1970 tarihli Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliği Bildirisi'nde bir halkın egemenliği altında bulunduğu devletten ayrılarak özgür iradesi doğrultusunda diğer bir devletle birleşebileceği kabul edilmektedir. Ancak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin oluşturulmasıyla sonlanacak olan bu süreçte, henüz bu şekilde bir birleşme herhangi bir belgede net olarak yer almamaktaydı. Kıbrıs adasında yaşayan nüfusa kendi kaderini tayin etme hakkının verilmesine ilişkin olarak ileri sürülen ve Kıbrıs ile Yunanistan'ın birleşmesini öngören o dönemdeki Yunan tezi, bu nedenle eleştirilmektedir⁴⁴⁰.

Kıbrıs adasının egemenliğinin kendisinden alınıp Yunanistan'a verilmesinin BM Antlaşması'nda öngörülen bir durum olmadığını, ancak Yunanistan'ın isteğinin bu olduğunu belirten Britanya, bir uluslararası antlaşma ile ada üzerinde sağlanan egemenliğinin kendi rızası dışında sona erdirilemeyeceğini belirtmişti. Ayrıca, Britanya'ya göre BM Antlaşması'nın kendi kaderini tayin etme hakkı ile ilgili olarak yüklediği bir yükümlülük yoktu; kendi kaderini tayin etme ilkesinin coğrafi, hukuki,

---

⁴³⁷ Turgut Turhan, *Ada Yazıları (2007-2009)* içinde "Birleşmiş Milletlerin Çözüm İnişyatifleri ve Annan Planı," Ankara, Yetkin Basımevi, 2010, sf. 63.

⁴³⁸ Toluner, op. cit., sf. 19-20.

⁴³⁹ Sönmezoğlu, op. cit., sf. 232.

⁴⁴⁰ Toluner, loc. cit.

stratejik, tarihi ve uluslararası barışın sarsılacak olması gibi nedenlerle uygulanmaması söz konusu olabilecektir. Adada Türkçe konuşan, Müslüman olan ve *enosis* fikrine tamamen karşı çıkan bir Türk toplum da vardır. Adadaki Türk toplumunun da çıkarları gözetilmeliydi⁴⁴¹.

Britanya bölgedeki çıkarlarını korumak için Kıbrıs adasının tümü üzerinde egemenliğini kullanmasının gereksiz olduğuna ikna olmuştu. Bunun üzerine adada bulunmasını istediği üslerle ilgili bir itirazla karşılaşmamasının garanti edilmesi halinde, ada üzerindeki egemenliğinden vazgeçebileceğini belirtmişti⁴⁴². Britanya'nın adada bulunan iki ayrı halkın varlığını kabul ettiği, adayı terk etmeden önce bu iki ayrı halkın da kendi kaderini tayin etme haklarının bulunduğunu savunduğu görülmektedir⁴⁴³.

Britanya Hükümeti, Kıbrıslı Türklerin de ada halkının kendi kaderini tayin etme hakkı konusunda söz söyleyebilmelerini istemiştir; Britanya'ya göre Kıbrıs gibi karma bir nüfusun yaşadığı toplumlarda, kendi kaderini tayin edebilme konusunda alınacak olan kararların nüfusun tümünün kararının olması gerekmektedir⁴⁴⁴.

Britanya Sömürgeler Bakanı Alan Lennox-Boyd'un o dönemdeki açıklamasına göre Britanya Hükümeti Kıbrıs adasındaki karma nüfusun kendi geleceklerini özgürce belirlemelerine olanak sağlayacaktır. Bu açıklamaya göre Kıbrıslı Türk ve Rum toplumları eşit statüdedirler. Görüldüğü gibi burada Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar birer halk değil, bir halkı oluşturan farklı iki toplum olarak kabul edilmiştir. Kıbrıs adasına bağımsızlığı 1960 yılında, bir dizi antlaşmanın imzalanması sonucunda verilmiştir. 1960 Antlaşmaları Kıbrıslı Türk ve Rumların temsilcileri tarafından da imzalanmıştır. Bu antlaşmalara göre Kıbrıslı Türk ve

---

⁴⁴¹ Ibid., sf. 26.

⁴⁴² Toluner, op. cit., sf. 33.

⁴⁴³ Şahin, op. cit., sf. 135.

⁴⁴⁴ Peter Pernthaler, "Kıbrıs Sorununa Federal veya Konfederal Çözüm AB Üyeliği Kabulü Hukuki Statüsüne Yeni Bir Yaklaşım," YÜHFD, çev: Semin Töner Şen, C. I, S. 1 (2004), sf. 137-138.

Rumlara adanın egemenliği, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ortakları olarak devredilmiştir. Bu adada gerçekleştirilen yürütme, yasama ve yargı işlemlerinin yasallığı, bu kurucu ortaklığın devamına bağlıdır⁴⁴⁵.

Britanya'nın 1959 yılında adayı terk etme kararı aldığında kurulmasına karar verilen Kıbrıs Cumhuriyeti, *enosisi* savunan Kıbrıslı Rumların ve taksim tezini öne süren Kıbrıslı Türklerin isteklerinin orta yolu olarak kabul edilmiştir⁴⁴⁶. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti kendi kaderini tayin etme hakkını kullanan bir Kıbrıs halkının oluştuğu kabulü üzerine kurulmuştur. Bu kabulün gerçekçi olmadığı, Kıbrıslı Rum ve Türk halklarının paylaştıkları birtakım ortak değerlere rağmen, Kıbrıslı üst kimliğinin tam anlamıyla oluşamadığı, ancak BM ve sorunla ilgisi bulunan diğer tarafların aceleci bir şekilde sorunu çözmek isterken bu gerçeği göz ardı ettikleri belirtilmektedir⁴⁴⁷.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki toplumluluk üzerine kurulduğunu kabul eden görüşe göre Britanya adayı terk ederken buradaki yeni sistem farklı ve eşit iki toplumun varlığı üzerine kurulmuştur. Bunun en önemli kanıtı olarak ise Anayasanın ikinci maddesi gösterilmektedir. Söz konusu maddede Kıbrıs Türk ve Rum toplumları tanımlanmakta, adada bulunan ve bu iki tanımın kapsamına girmeyen Cumhuriyet vatandaşlarının hangi topluma katılmak istediklerini belirlemeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın ikinci maddesi Cumhuriyetin vatandaşlarının Türk veya Rum toplumlarından birisine dahil olmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu durum ise hukuki iki toplumluluğun kanıtı olarak

---

⁴⁴⁵ M. Necati Münir Ertekün ve Zaim Necatigil, The Right of the Turkish Cypriot People to Self-Determination, 2. B., Lefkoşa, Temmuz 1996, sf. 11-12.

⁴⁴⁶ Yılmaz, op. cit., sf. 82.

⁴⁴⁷ Yılmaz, adada bulunan Kıbrıslı Rum ve Türklerin, adanın Osmanlı İmparatorluğu yönetimi altında olduğu yıllarda bile tam anlamıyla bir birliktelik içinde yaşamadığını savunmaktadır. Buna kanıt olarak sadece Kıbrıslı Rum ve sadece Kıbrıslı Türklerin yerleştiği köylerin oldukça fazla olduğunu, Kıbrıslı Rum ve Türklerin kendi dillerinde eğitim veren ayrı eğitim sistemlerinin, muhtarlık ve yargı makamlarının bulunduğunu göstermektedir. Bknz: Ibid., sf. 74-76.

yorumlanmaktadır⁴⁴⁸. Kıbrıs Cumhuriyeti'nde oluşturulan siyasi ve idari kurumlar da Kıbrıs Türk ve Rum toplumları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda ülkede bulunan bireylerin iki toplumdan birine dahil olmalarının zorunlu olduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır⁴⁴⁹.

Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının kendi kaderini tayin etme haklarını birlikte kullanmaları gereken bir halk olduğu fikrinin kabul görmesinin ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının temel nedenleri olarak o dönemde adada fiili bir bölünmüşlüğü bulunmaması yanında ilgili üç devletin çıkarlarının uzlaştırılabilecek olan yolun ortak bir devlet olmasına işaret edilmektedir⁴⁵⁰. Ancak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından yaşanan etnik çatışmalara bakıldığında kendi kaderini tayin etme hakkı bulunmayan iki toplumun bir halkı oluşturduğu görüşünü kabul etmek zor görünmektedir.

1960 yılında Kıbrıslı Türkler ve Rumların kendi kaderini tayin etme haklarını sömürgeci yönetim olan Britanya'ya karşı kullandıkları kabul edildi⁴⁵¹. Kıbrıslı Türkler ve Rumların kendi kaderini tayin etme hakkını bu dönemde gerçekten kullanmış olduklarını kabul etmek mümkün olmayacaktır. Kıbrıs Cumhuriyeti iki halkın birlikte kendi kaderini tayin etme hakkını kullanmasıyla kurulan bir devlet olmadığı gibi, iki toplumdan oluşan bir halkın kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak kurdukları bir devlet de değildir. Kıbrıs Cumhuriyeti uluslararası toplumun isteğiyle, uluslararası antlaşmalar sonucu kurulan bir devlettir⁴⁵².

---

⁴⁴⁸ Kudret Özersay, Kıbrıs Sorunu: Hukuksal Bir İnceleme, 3. B., Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2009, sf. 39.

⁴⁴⁹ Sarıca, Teziç ve Eskiuyurt, op. cit., sf. 21.

⁴⁵⁰ Özersay, op. cit., sf. 48.

⁴⁵¹ A. Fusun Arsava, "Kıbrıs Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi," AÜSBFD, C. LI, S. 1 (1996), sf. 48.

⁴⁵² Siret Hürsoy, "Kuramlar ve Kıbrıs Sorunu Üzerine Çıkarımlar," Ege Akademik Bakış, C. XIII, S. 2 (Nisan 2013), sf. 259-261. 1960 Antlaşmalarının hazırlanması çalışmalarında hiçbir Kıbrıslı Türk veya Rum temsilcisinin yer almaması, bu Antlaşmalar sonucunda ortaya çıkan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kendi kaderini tayin etme hakkının kullanılmasının bir sonucu olarak değerlendirilemeyeceği görüşünü ortaya çıkarmaktadır. Suzanne Palmer, "The Turkish Republic of Northern Cyprus: Should

3.1.3 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kurulması

5 Şubat 1959 tarihinde Türkiye ve Yunanistan arasında Zürih'te Kıbrıs adasının geleceği ve kurulması planlanan devletle ilgili görüşmeler başladı. 11 Şubat 1959 tarihinde iki devlet Başbakanları tarafından paraf edilen Zürih Antlaşması şu antlaşmaları içermektedir: Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın Temel Yapısı ile İlgili Antlaşma, İttifak Antlaşması ve Garanti Antlaşması. Zürih Antlaşması'nın esaslarının tartışılması için Londra'da Türkiye, Yunanistan, Britanya ile Kıbrıslı Türk ve Rumların temsilcilerinin katıldığı bir konferans gerçekleştirildi. Bunun sonucunda 19 Şubat 1959'da Londra Antlaşması ortaya çıktı⁴⁵³.

1959 yılında varılan uzlaşmalarla oluşturulan düzen, Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet yaratmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti 1960 yılında iç işlerinde kurulan düzenin etkisiyle oldukça karmaşık bir yapıya sahip olarak, bağımsız bir devlet niteliğine 16 Ağustos 1960 tarihinde kavuşmuştur. Bu yeni devlet, bir ortaklık devletidir. Bu tarih aynı zamanda Britanya'nın ada üzerindeki egemenliğini devrettiği, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası yanında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin uluslararası statüsünü düzenleyen antlaşmaların yürürlüğe girdiği tarihtir⁴⁵⁴.

Kıbrıs'ın Britanya sömürgesi statüsüne son veren Kraliçe emirnamesinin Britanya'nın Kıbrıs valisi tarafından okunmasının ardından, antlaşmaların metinleri Türkiye, Yunanistan, Britanya ile Kıbrıslı Türk ve Rum temsilcileri tarafından imzalandı. Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın yürürlüğe girmesiyle Kıbrıs

---

the United States Recognize it as an Independent State?" Boston University International Law Journal, C. IV, S. 423 (1986), sf. 431.

⁴⁵³ Londra Antlaşması, Britanya'nın Zürih Antlaşması'nı söz konusu antlaşmaya bazı esasların eklenmesi koşuluyla kabul ettiğine ve adadaki egemenliği Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası ve diğer belgelerin yürürlüğe girdiği tarihte devredeceğine ilişkin bildirisinden, Türkiye ve Yunanistan'ın bu bildiriye Zürih Antlaşması ile birlikte kabul ettiklerine ilişkin bildiriden, Kıbrıslı Türk ve Rumların temsilcilerinin bu belgeleri "Kıbrıs sorununun antlaşmaya varılmış nihai çözümü olarak" benimsediklerine ilişkin bildirimlerinden ve son olarak da Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası ve diğer ilgili belgelerin yürürlüğe konması için alınacak tedbirlere ilişkin Antlaşma'dan oluşmaktadır. Bknz: Toluner, op. cit., sf. 72.

⁴⁵⁴ Ibid.

Cumhuriyeti ilan edildi. Böylelikle uluslararası antlaşmalara taraf olabilecek yeni bir devlet doğmuş oldu. Türkiye, Yunanistan ve Britanya'nın Londra'da imzaladıkları antlaşmalar, 16 Ağustos 1960 tarihinde kurulan yeni devletin de imzalamasıyla dört devletin taraf olduğu Lefkoşa Antlaşmaları adını aldı⁴⁵⁵.

Kıbrıs Cumhuriyeti 21 Eylül 1960 tarihinde BM'e, 13 Mart 1961 tarihinde ise Britanya Uluslar Topluluğu (*The British Commonwealth*)'na üye olmuştur. 1960 Anayasası ile Kıbrıslı Rum ve Türkler arasında eşit ortakların ilişkisi kurulmuştur. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı'nın Rum, yardımcısının ise Türk olması kararlaştırılmıştır. Her ikisinin de Temsilciler Meclisi'nin savunma, emniyet ve dışişleri gibi önemli konulardaki kararlarını veto etme yetkisi bulunmaktaydı. Sosyal hizmetler, polis, meclis ve bakanlar kurulunda Kıbrıslı Türkler 30, Kıbrıslı Rumlar 70 oranlarında temsil haklarına sahipti. Meclisin seçimleri ise iki ayrı toplumsal bazda yapılacak, yasama işlemleri mecliste iki ayrı çoğunluğun sağlanmasını gerektirecekti. Ordudaki temsiliyet ise Kıbrıslı Türkler bakımından 40, Kıbrıslı Rumlar bakımından 60 oranında olacaktı⁴⁵⁶.

Adada yaşayan etnik ve dinsel bakımdan farklı iki toplum arasında kurulmaya çalışılan dengenin ürünü olan 1960 anayasal düzenine göre *enosis* de, taksim de yasaktı. Adanın bağımsızlığını ve bütünlüğünü koruyabilmeleri için Britanya, Türkiye ve Yunanistan'a bireysel ya da ortak birtakım eylemlerde bulunma hakkı veren Garanti Antlaşması da anayasanın bir parçası haline getirilmişti⁴⁵⁷. Garanti Antlaşması'nda Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı üzerinde önemle durulmaktadır. Burada amaçlanan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hukuki bağımsızlığının korumasıdır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hukuki bağımsızlığı yanında siyasi bağımsızlığı da

---

⁴⁵⁵ Sarıca, Teziç ve Eskiurt, op. cit., sf. 16.

⁴⁵⁶ Marios L. Evriadiades, "The Legal Dimension of the Cyprus Conflict," *Texas International Law Journal*, C. X, S. 227 (1975), sf. 238-240.

⁴⁵⁷ Şahin, op. cit., sf. 135-139.

önemsenmiş, siyasi bağımlılığın hukuki bağımlılığın ortadan kalkmasına neden olabileceği endişesi yüzünden böyle bir düzenlemeye gidilmiştir⁴⁵⁸.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yetkileri kısıtlı devlet olduğu söylenmektedir. Bunun nedenlerinden biri olarak Kıbrıs Cumhuriyeti halkı olarak kabul edilen nüfusun kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutuna getirilen kısıtlamalara işaret edilmektedir. Kıbrıs halkının Cumhurbaşkanı ve yardımcısının hak ve statülerinin, Cumhuriyetin resmi dillerinin ve bayrağının değiştirilememesi, bunların yanında devletin organlarının işleyişine ilişkin düzenlemeleri uluslararası antlaşmaların ayrıntılı bir biçimde içermesi kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutunun kısıtlanmış olmasının kanıtları olarak değerlendirilmektedir. Görüldüğü gibi Kıbrıs Cumhuriyeti'nin içe yönelik yetkileri bu şekilde kısıtlanmıştır⁴⁵⁹.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin dışa yönelik yetkileri bakımından da kısıtlı bir devlet olduğu belirtilmekte, buna örnek olarak da kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutunun da ada halkı açısından sınırlandırılmış olması gösterilmektedir. Garanti Antlaşması'nın birinci maddesi Kıbrıs Cumhuriyeti'nin herhangi bir devletle tamamen veya kısmen siyasi veya iktisadi bir birlik içine girmesini de yasaklamaktadır. Oysa yetkileri kısıtlanmamış bir devletin egemenlik yetkisi sonucu diğer bir devletle siyasi veya ekonomik birlik içine girme hakkı vardır⁴⁶⁰.

Kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutu yanında, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 2000 askeri geçemeyecek olan bir askeri güce sahip olması Yunanistan ve Türkiye'ye en ziyade müsaadeye mazhar millet kaydını her türlü

---

⁴⁵⁸ Arsava, op. cit., sf. 47.

⁴⁵⁹ Özersay, op. cit., sf. 36-37.

⁴⁶⁰ Ibid. Ayrıca Arsava'ya göre Kıbrıs Cumhuriyeti ile ilgili olarak kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutu ile ilgili sınırlamalar garantör devletlerin çıkarlarını dengelemek için getirilmiştir. Arsava, op. cit., sf. 45-47.

antlaşma için tanınmasına uluslararası antlaşmalarla karar verilmiş olması da dışı yönelik olarak yetkilerinin kısıtlandığının kanıtlarıdır⁴⁶¹.

Adada 1960 Anayasası ile kurulan düzen, 1963 yılında işlevini yitirmiştir. Irkları ve dinleri farklı olan, homojen özellikleri bulunmayan iki ayrı gruptan bir ulus yaratmanın zorluğu Kıbrıs uyuşmazlığında bir kez daha karşımıza çıkmıştır. Kıbrıslı Rumların Kıbrıslı Türklerin bir azınlıktan daha fazla olmadığı konusundaki inançları ve devlet yönetimindeki söz haklarını kullandırmama çabaları, Kıbrıslı Türkleri kendi idari mekanizmalarını kurmaya itmiştir. Bunu gerçekleştirirken Kıbrıslı Türklerin çabaları ayrılıkçı hareketler yürütmek değil, gündelik yaşamlarını devam ettirebilmektir⁴⁶².

Kıbrıslı Rumlar kendilerinin adadaki çoğunluğu oluşturduğunu, yabancı güçler tarafından kendilerine kabul ettirilen anayasa yüzünden, adadaki nüfusun azınlığını oluşturan Kıbrıslı Türkler karşısında haksızlığa uğradıklarını düşünüyorlardı. Ancak ortada bir devletin eşit kurucuları olarak kabul edilen iki ayrı toplum vardı, bu durumda bir tarafın sayıca üstünlüğünün önemli olmadığı kabul edilmelidir⁴⁶³.

1963 yılında, anayasada Türk tarafının adanın yönetimi ile ilgili sahip olduğu hakları ellerinden almak için Makarios'un anayasada birtakım değişiklikler yapma çabası, Kıbrıslı Türkler tarafından endişeyle karşılanmış ve Dr. Küçük tarafından reddedilmiştir⁴⁶⁴.

---

⁴⁶¹ Sarıca, Teziç ve Eskiuyurt, op. cit., sf. 38.

⁴⁶² Siret Hürsoy, "Etnik Realite Kapsamında Kıbrıs Sorunu," Uluslararası Hukuk ve Politika, C. VI, S. 21 (2010), sf. 41-42. Ancak Kıbrıslı Türklerin kendi günlük yaşamlarını sürdürebilmek ve güvenliklerini sağlamak için kurdukları bu mekanizmaları ayrılıkçı bir hareket olarak nitelendirme çabaları da vardır. Hürsoy, "Kuramlar ve Kıbrıs Sorunu Üzerine Çıkarımlar," sf. 264.

⁴⁶³ Ertekün ve Necatigil, op. cit., sf. 16.

⁴⁶⁴ Söz konusu değişikliklerle iki toplumluluk esasına dayanan yargı, polis ve jandarma teşkilatlarının bu özelliklerine son verilerek istenmekteydi. Ayrıca ordunun yapısı anayasa hükümlerinden farklı bir şekilde düzenlenmek istenmekte, cumhurbaşkanı ve yardımcısının veto haklarının kaldırılması amaçlanmaktaydı. Yapılmak istenen diğer önemli değişiklikler ise Temsilciler Meclisinin başkan ve yardımcılarının iki toplum tarafından elde edilecek ayrı çoğunluklar tarafından değil de, Temsilciler

Anayasada yapılmak istenen değişikliklerle Kıbrıslı Türklerin ayrı bir toplum olduğunu kabul eden hükümlerin kaldırılması, getirilecek olan ve sadece bazı ayrıcalıklar içeren yeni düzenlemelerle onların azınlık statüsüne düşürülmesi amaçlanmaktaydı. Makarios'un bu çabalarının ardından adadaki huzursuzluk gün yüzüne çıkmış, Kıbrıslı Türklere karşı saldırılar başlamıştı. Bu dönemde BM Genel Sekreterliğine bir mektup yazan Dr. Küçük, Kıbrıs Cumhuriyeti BM temsilcisinin ada nüfusunun temsilcisi olarak kabul edilmemesi gerektiği, temsilcinin sadece Kıbrıslı Rumları temsil ettiğini bildirmiştir. Buna rağmen BM'deki temsilcilikle ilgili herhangi bir değişikliğin olmadığı görölmektedir⁴⁶⁵.

Kıbrıslı Türk Başkan Yardımcısı, Kıbrıslı Türk Bakanlar ve diğer Kıbrıslı Türk yetkililer, bakanlıklarına veya Bakanlar Konseyi toplantılarına kabul edilmemiş, yaşanan çatışmalar nedeniyle adada yaşayan Türklerin önemli bir kısmı köylerini terk etmek, adanın daha güvenli bölgelerinde göçmen olarak yaşamak zorunda kalmıştır. 4 Mart 1964 tarihli ve 186 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı ile adadaki çatışmaların engellenmesi için bir BM Barış Gücü'nün (UNFICYP) oluşturulmasına karar verildi. Ancak yaşananlar, Barış Gücü'nün çatışmaları engelleyemediğini göstermektedir. Kıbrıslı Türklere yapılanlar ekonomik durumlarını bozmuş, birçok Kıbrıslı Türkün işsiz kalmasına neden olmuştur⁴⁶⁶.

1963 yılında yaşananların ardından Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin idaresindeki varlıkları fiilen sonlanmıştır. Kıbrıs'ta bu dönemde yaşananlar, İşçi

---

Meclisi tarafından bir bütün olarak seçilmelerini ve devlet memurları sayılarının iki toplumun nüfusları oranına göre belirlenmesini sağlamaktı. Rauf Versan, "Kıbrıs Uyuşmazlığının Gerçekleri ve Bunlara İlişkin Bazı Mülahazalar," MHB, C. XXV, S. 1-2 (2005-2006), sf. 667.

⁴⁶⁵ Bölükbaşı, op. cit., sf. 416.

⁴⁶⁶ Altuğ Günel, "Haklı Savaş Teorisi Çerçevesinde Kıbrıs ve Kosova Sorunları'nın Karşılaştırılması," Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, C. XVI, S. 38 (2010), sf. 76. 1963 ve 1964 yıllarında, 25.000 civarı Kıbrıslı Türk'ün göçmen durumuna düştüğü belirtilmektedir. Buna karşın, yerlerinden olan Kıbrıslı Rumların sayısı ise 1000 bile değildi. 1970 yılında 1300 civarı Kıbrıslı Türkün evine döndüğü görölmekte, ancak geriye kalanların adanın fiilen bölünmesinden yol açan olaylar başladığında evlerine dönememiş durumda oldukları görölmekteydi. Ayla Gürel ve Kudret Özersay, Kıbrıs'ta Mülkiyet ve Siyaset Kıbrıs'taki İki Toplumun 'İki-bölgelilik' ve 'İnsan Hakları' Temelindeki Çatışması, The Peace Research Institute Oslo Raporu, 2006, sf. 3.

Partisi (Britanya) lideri Harold Wilson tarafından “kontrollü *genocide*” olarak ifade edilmiştir⁴⁶⁷.

Çalıştıkları işlerden uzak kalan Kıbrıslı Türkler, BM Barış Gücü’nün adaya gelmesinin ardından görevlerine geri dönmek istemişlerdir. Ancak Makarios’un onlara cevabı bunun ancak siyasi bir çözüme ulaşılmasının ardından gerçekleşebileceği yönünde olmuştur. Bu durum, genellikle Kıbrıslı Türk ve Rumlar arasında sırasıyla 30 ve 70 oranlarında paylaşılan idari görevlerinin tümünün Kıbrıslı Rumların kontrolüne geçmesine neden olmuştur. Böylelikle Kıbrıslı Türklerin dışlanması çabaları açığa çıkmıştır. Kıbrıslı Rumların bu çabaları kendi yaşamlarını sürdürebilmeleri ve güvenliklerini sağlayabilmeleri, gündelik işlerini düzenleyebilmeleri için Kıbrıslı Türklerin önce Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi’ni, ardından Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD)’ni kurmalarını gerektirmişti⁴⁶⁸.

Kıbrıs’ta hedeflenen bir ortaklık formülünün bulunmasıydı. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti’nde ortaklık devletinin gereklilikleri Kıbrıslı Türklere karşı yerine getirilmemeye çalışılmıştır. Bu gibi durumlarda, genellikle bir arada yaşayan ve homojen olmayan toplulukların ayrı halkları oluşturdukları ve ayrı ayrı kendi kaderini tayin etme hakkını kullanma çabaları gündeme gelmektedir. Adada yaşayanlar da Kıbrıslı Türkleri kendi kaderini tayin etme hakkını ayrı olarak kullanabilecek bir halk oldukları iddialarını gündeme getirmeye itmiştir⁴⁶⁹.

---

⁴⁶⁷ Sarıca, Teziç ve Eskiurt, op. cit., sf. 81.

⁴⁶⁸ Ertekün ve Necatigil, op. cit., sf. 13. Kıbrıs Rum yönetimi Kıbrıs Cumhuriyeti’ni devam ettirdiğini ve adadaki tek yasal hükümetin kendisi olduğunu uluslararası topluma kabul ettirmiştir. Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası’nın belirli hükümlerinin uygulanamamasını zaruret doktrini üzerine oturtmuş, Kıbrıs Cumhuriyeti’ni yasalara uygun olarak devam ettirdiklerini savunmuşlardır. Kıbrıslı Türklerin buna karşı ileri sürdükleri görüşe göre Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti’ni devam ettirmeleri mümkün değildir. Söz konusu durumun kabulü 1960 Anayasası yanında, Kıbrıs Cumhuriyeti’ni kuran antlaşmalara da aykırılık oluşturacaktır. Ayla Gürel, Kıbrıs’ta Yerinden Olmak: Sivil ve Askeri Çatışmanın Sonuçları, The Peace Research Institute Oslo Raporu, 2012, sf. 2.

⁴⁶⁹ A. Fusun Arsava, “Kıbrıs Uyuşmazlığı’nda Çözüm Stratejileri,” Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, C. XVI, S. 38 (2010), sf. 22.

Kıbrıslı Türklerin adanın yönetiminden ve devlet işlerinden dışlanmaya çalışılması Devletler Arasındaki İşbirliği ve Dostça İlişkiler Bildirisi'ne de aykırıdır. Bildiriye göre bir devlet içerisinde yaşayan tüm grupların hükümette temsil edilme, politik işlemlerde hiçbir ayrımcılığa uğramadan yer alma hakları vardır. Bununla yapılmak istenen, Kıbrıslı Türklerin ellerinden bu haklarının alınmasıydı.

Kıbrıslı Türklerin kötü koşullarda ve umutsuzluk içindeki yaşayışları 1974 yılındaki gelişmelere kadar sürmüştür. Aynı zamanda, iki toplumun o dönemki liderleri olan Rauf Raif Denktaş ve Glavkos Clerides'in 11 Haziran 1968 yılında Beyrut'ta görüşmesiyle başlayan toplumlararası görüşmeler de bu süreçte devam etmiştir⁴⁷⁰.

Türkiye adada kurulacak olan bir federasyonun sorunları çözeceğini belirtirken, Kıbrıslı Rumlar arasındaki uyuşmazlıklar da hissedilmeye başlamıştı. Makarios'un *enosisin* gerçekleştirilebilir olmadığını açıklaması adada öngörülemez bir sürecin yaşanmasına neden olmuştur. Kıbrıslı Türk ve Rumlar arasındaki çatışmanın yanında, artık Kıbrıslı Rumların kendi aralarında da çatışmalar başlamıştı. Yunanistan'da egemen olan Yunan askeri cuntası, *EOKA-B* olarak anılan sıkı *enosisçiler* ve Kıbrıs'ta görev yapmakta olan Yunanlı subaylar, Makarios'a karşı bir darbe düzenlediler. Bu darbe Makarios'un adadan kaçıp Nikos Sampson'un liderliği ele geçirmesiyle sonuçlandı. Darbeden beş gün sonra diğer garantör devletlerle ortak bir tutum belirlenmesi için çaba harcayan ancak bunu gerçekleştiremeyen Türkiye, garantörlük hakkına dayanarak adaya askeri çıkarma yapma kararı aldı⁴⁷¹.

---

⁴⁷⁰ Süha Bölükbaşı, "The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996," *International Journal of Middle East Studies*, C. XXX, S. 3 (Ağustos 1998), sf. 420. 1974'ten sonra da devam eden toplumlararası görüşmeler için bkz: Ibid., sf. 421 vd.

⁴⁷¹ Evriviades, op. cit., sf. 263-264.

3.1.4 KTFD'nin Kurulması

Türkiye 20 Temmuz 1974 tarihindeki ilk müdahalesini gerçekleştirdi. Adadaki çatışmalar buna rağmen durmayınca, adaya Türkiye tarafından 15 Ağustos 1974 tarihinde ikinci müdahale de gerçekleştirildi. Türkiye gerçekleştirdiği müdahaleler yüzünden çok fazla eleştiri toplamıştır.

Adada yaşananların Türkiye'nin müdahalesini gerektirdiği kabul edilmektedir; ancak müdahale sırasında kullanılan askeri güç sonucu adanın fiilen bölünmesi sonucunun doğması Garanti ve İttifak Antlaşmaları ile BM Antlaşması gereğince Türkiye'nin kabul etmiş olduğu yükümlülüklerle aykırı olarak değerlendirilmektedir. Bu görüşe göre Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü ihlal edilmiş, BM Güvenlik Konseyi'nin adadaki çatışmayı durdurmaya yönelik kararlarına aykırılığın gerçekleştiği kabul edilmiştir⁴⁷². BM Genel Kurulu adada bulunan yabancı askerlerin buradan ayrılmasına ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğine, bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne saygı duyulması gerektirdiğine ilişkin 3212(XXIX) kararı 1 Kasım 1974 tarihinde almıştır⁴⁷³.

Türkiye'nin gerçekleştirdiği iki askeri müdahalenin ardından, yine Türk silahlı kuvvetlerinin desteğiyle Kıbrıslı Türkler 1975'te tek taraflı olarak KTFD'ni ilan etmiştir. Rauf Denктаş Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının Kıbrıs'ta kurulacak olan bir federasyonun anayasası olarak değiştirilmesini istediğini, KTFD'nin söz konusu federasyonun kurulmasına kadar gerçekleştirilmiş bir teşkilatlanma olduğunu

⁴⁷² Ibid.

⁴⁷³ [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3212\(XXIX\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3212(XXIX)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2013). Garanti Antlaşması'nın dördüncü maddesi gereğince Türkiye, Yunanistan veya Britanya'nın bu antlaşma hükümlerinden birinin ihlalinin söz konusu olması halinde, birlikte veya bu mümkün değilse bireysel olarak yine bu antlaşma hükümleriyle oluşturulan durumu sağlamak için harekete geçme yetkileri vardır. Antlaşmanın metni: [http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/484B73E4F0736CFDC22571BF00394F11/\\$file/Treaty%20of%20Guarantee.pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/484B73E4F0736CFDC22571BF00394F11/$file/Treaty%20of%20Guarantee.pdf) (Erişim Tarihi: 4 Mayıs 2013). Ancak bilindiği gibi Türkiye'nin müdahalesini, fiziksel olarak Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların adada ayrı bölgelerde yaşamaya başlaması sonucunun doğmasına yol açmıştır. Bu fiili ayrılığı Kıbrıslı Türklerin ayrı bir halk olarak kendi kaderini tayin etme hakkı iddiaları takip etmiştir. Türkiye'ye yöneltebilecek bir eleştiri müdahalesinin adadaki eski düzeni sağlamaktan uzak birtakım sonuçları doğurmuş olmasıdır.

bildirmiştir⁴⁷⁴. KTFD Anayasası'nın başlangıç bölümünde bağımsız Kıbrıs Federal Cumhuriyeti'nin kurulmasının hedef alındığı belirtilmekteydi. Anayasanın ikinci maddesinde ise KTFD'nin Kıbrıs Federal Cumhuriyeti'ne açıkça tanınan yetkiler dışında kalan yetkileri kullanacağı yazılıydı.

BM Güvenlik Konseyi 12 Mart 1975 tarihli ve 367 sayılı kararıyla bütün devletlere Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına, egemenliğine ve bütünlüğüne saygı duyma çağırısı yapmıştır. Kıbrıslı Türklerin oluşturdukları federe devlet bu kararda toplumlararası görüşmeleri olumsuz olarak etkileyecek tek taraflı bir karar olarak değerlendirilmiştir⁴⁷⁵.

Türkiye'nin adaya müdahalesinin ardından Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında, Kıbrıslı Rumların Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na iki başvuruda bulunması sonucunu doğurmuştur. Burada Komisyon önüne getirilen iddialar, Türkiye'nin müdahalesinin mülkiyet hakkı ve buna benzer birçok insan hakkı ihlaline neden olduğuna ilişkindi.

Komisyon önüne getirilen iddiaları görüşülebilir bulmuştur. Komisyon'un bu yaklaşımı başvurunun uluslararası toplum tarafından Kıbrıs adasındaki yasal devlet olarak tanınmaya devam eden Kıbrıs Cumhuriyeti adına yapıldığını kabul ettiğini göstermiştir. Komisyon'a göre Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası ile ilgili olarak yaşanan sorunlar onun temsiliyetine etki etmeyecektir. Komisyon'un Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan devletlerin kendi ülke sınırları dışında

---

⁴⁷⁴ Toluner, op. cit., sf. 359. Denктаş, KTFD'nin ilanını ilerde kurulması istenen federasyonun bir kanadını oluşturmaktan farklı bir amaç taşımadığını belirtmiştir. Ancak Denктаş'ın temel arzusunun Kıbrıs'ta oluşturulmak istenen iki ayrı devletin olduğu ve KTFD'nin bu yönde atılmış bir adım olduğu değerlendirmesini yapan görüşler de vardır. İlgili görüşün ayrıntıları için bkz: Niyazi Kızılyürek, Daha Önceleri Nerelerdediniz? Düünden Bugüne Kıbrıs Müzakereleri, 1. B., İstanbul, Birikim Yayınları, 2009, sf. 46-47.

⁴⁷⁵ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/367 (Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2013)

gerçekleştirdiği askeri operasyonlardan da sorumlu tutulabileceğini belirtmesi önemli bir husustur⁴⁷⁶.

Komisyon Türkiye'nin müdahalesinin birçok Kıbrıslı Rumun zorla adanın güneyine göç etmesine ve bu kişilerin kuzeye dönememesine neden olduğu, bu durumun ailelerin bölünmesi sonucunu doğurduğu sonucuna varmıştır. Kıbrıslı Rum askeri personel ve siviller Türkiye'de tutuklu bir halde bulundurulmuş, bu kişilere yeterli yiyecek verilmemiş, gereken sağlık önemleri alınmamıştır. Komisyon, Türkiye'den gelen askeri kişilerin sorumluluğu altında gerçekleşen ölüm, insanlık dışı muamelelerden de bahsetmiştir. Tüm bu uygulamaları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı bulan Komisyon, bu uygulamaların Rumlara karşı söz konusu olması nedeniyle ayrımcılığı yasaklayan sözleşme maddesine de aykırılığın gerçekleştiğini belirtmiştir. Komisyon'a göre Türkiye, burada özetlenen insan hakları ihlallerinin sorumlusudur⁴⁷⁷. Uluslararası toplumun Türkiye'ye ve adaya gerçekleştirdiği müdahaleye olan bakış açısı, bu kararlarda görülmektedir.

KTFD'nin yönetim şeklinin Türkiye'nin yönetim şeklinden esinlenilerek oluşturulduğu görülmektedir. Türkiye'de uygulanan ithalat, ihracat ve gümrük kuralları burada da uygulanmaya başlanmıştır. Para birimi Türk lirası olarak benimsenmiş, uluslararası posta işlemleri için Türkiye'de bulunan Mersin, Kıbrıs'ın kuzeyinin dahil olduğu posta alanı olarak kabul edilmiştir⁴⁷⁸.

---

⁴⁷⁶ Zaim M. Necatigil, Kıbrıs Uyuşmazlığı ve AİHM Kıskaçında Türkiye, Ankara, Turhan Kitabevi, 2005, sf. 5-9.

⁴⁷⁷ Türkiye'nin adaya müdahalesi sırasındaki tutuklamalardan ve bu kişilerin Türkiye'ye götürülmesinden Türkiye'yi sorumlu tutan Komisyon, müdahalenin ardından bazı Kıbrıslı Rumların tutuklanmasından Türkiye'nin sorumluluğunun bulunmadığını belirtmiştir. Ibid., sf. 11-12. Komisyon'un Kıbrıs Cumhuriyeti'nin üçüncü başvurusunda belirttiği diğer hususlar da önemlidir. Komisyon'a göre Kıbrıs'ı ikiye ayıran hat Türkiye'den gelen askerler tarafından korunmaktaydı; bu durum ise yaşanan ihlallerin Türkiye'ye atfedilebilir olduğunu göstermekte ve Türkiye'nin sorumluluğunun kabulünü gerektirmektedir. Komisyon, Türkiye'nin savunduğu Kıbrıs'ın kuzeyinde gerçekleştirilen uygulamalardan KTFD veya KKTC'nin sorumlu olduğuna ilişkin görüşüne hiçbir zaman sıcak bakmamıştır. Ibid., sf. 20-21.

⁴⁷⁸ Frederica M. Bunge, Cyprus, a Country Study, C. XXII, Foreign Area Studies, American University, 1980, içinde Ellen Laipson, "Government and Politics," sf. 164-165.

1974 yılında yaşanan toplumlararası çatışmaların ve darbenin ardından yapılan görüşmelerde bir uzlaşuya varılamamıştır. Bu durumu ortaya koyan Türkiye işgalci güç olarak nitelendirilmesine neden olan müdahalelerin gerçek amacının adayı bölmek değil, adada bulunanların güvenliğini sağlamak olduğunu öne sürmüştür⁴⁷⁹. 1974 sonrasındaki görüşmelerde de adada iki topluma da güven veren bir sistemin kurulması sağlanamamış, KKTC'nin kurulmasına giden süreç, bu durum nedeniyle hız kazanmıştır.

3.2 KKTC ve Devletlerin Tanınması

Türkiye'nin müdahalesi sonucunda Kıbrıslı Türklerin çoğunluğu adanın kuzeyinde, Kıbrıslı Rumların çoğunluğu ise adanın güneyinde toplandı. 2 Ağustos 1975 tarihli Viyana Antlaşması ile istemeleri halinde adanın güneyinde kalan Kıbrıslı Türklere adanın kuzeyine yerleşebilmesi, tam tersinin de yine istemeleri halinde Kıbrıslı Rumlar için geçerli olması kararlaştırılmıştır.

Kıbrıslı Türklerin toplumsal belleklerinde önemli bir yeri 1963-74 yılları arasındaki dönemde adadaki ortak yönetimden dışlanmaları, mevkilerinin gasp edilmesi ve yaşamlarının tehlikeye girmesi tutmaktadır. Kıbrıslı Rumlar için ise aynı etkiyi adayı fiilen ikiye bölen ve Kıbrıslı Rumların bir kısmının göçmen konumuna düşmesine neden olan Türkiye müdahalesi yaratmıştır⁴⁸⁰.

Türkiye'nin müdahalesinden önce de adada bir halkı oluşturan iki toplum oldukları kabul edilen Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumlar arasında çatışmalar vardı. Adada bir ulus inşa edilememiştir. Türkiye'nin müdahalesi adada yaşanan şiddetin

---

⁴⁷⁹ Hasan Duran, "BM ve AB Çerçevesinde Kıbrıs Sorununa Güncel Bir Bakış," DÜSBD, S. 21 (Ağustos 2008), sf. 120.

⁴⁸⁰ Gürel ve Özersay, op. cit., sf. 35, Tozun Bahçeli, "Searching for a Cyprus Settlement: Considering Options for Creating a Federation, a Confederation, or Two Independent States," Publius, C. XXX, S. 1 (Kış-İlkbahar 2000), sf. 205-206.

son bulmasına yardımcı olmuştur; ancak uyuşmazlık farklı boyutlar kazanarak günümüze kadar devam etmektedir⁴⁸¹.

3.2.1 KKTC'nin İlanı

KKTC'nin ilanından önce adada Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların bir araya gelmesi çabalarının sergilenmiştir. Gerçekleştirilen görüşmelerde federasyon tezi üzerinde çalışmalar yapılmış; ancak bir çözüme ulaşılamamıştır⁴⁸². Bu durumun da etkisiyle 15 Kasım 1983'te KTFD parlamentosu oybirliğiyle KKTC'yi kurmuş, Denктаş ise yeni devletin ilk cumhurbaşkanı olmuştur. Dönemin Kıbrıslı Rum lideri Andros Kyprianou, Denктаş ile görüşmelerinin bağımsızlık ilanının iptal edilmesinin ardından yeniden başlayabileceğini belirtmiştir⁴⁸³. KKTC'nin ilanına rağmen Kıbrıslı Rumlardan oluşan Kıbrıs Cumhuriyeti devlet olarak, bu devletin *de facto* olarak sadece adanın güneyini idare eden hükümeti ise adanın tümünü temsil eden hükümet olarak tanınmaya devam etmiştir⁴⁸⁴.

Kıbrıslı Türklerin ayrı bir devlet kurduğunu ilan eden bağımsızlık bildirisinde, bu durumun iki eşit halkın kurdukları bir federasyonu engellemeyeceği, bağımsızlık ilanının böyle bir federasyonun kurulabilmesi için gerekli şartların tamamlanmasını kolaylaştırabileceği inancıyla gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Bildiriye göre kalıcı bir çözüm için kararlı bir şekilde hareket edecek olan KKTC'nin başka bir devletle birleşmesi söz konusu olmayacaktır. Bildiride Kıbrıslı Türklerin "iki halk" arasındaki bütün sorunların barışçı bir şekilde çözülmesi için BM Genel Sekreteri'nin gözetimi altında müzakerelerin yürütülmesini istediği belirtilmektedir.

KKTC'nin bağımsızlığına ilişkin olarak bir referanduma gidilmese de, bağımsızlık fikrini benimseyen siyasi partilerin gerçekleştirilen seçimlerde oldukça

---

⁴⁸¹ Yılmaz, op. cit., sf. 74.

⁴⁸² Günal, op. cit., sf. 77.

⁴⁸³ Grant, op. cit., sf. 132, Bölükbaşı, op. cit., sf. 423.

⁴⁸⁴ Costas M. Constantinou ve Yiannis Papadakis, "The Cypriot State(s) in situ: Cross-ethnic Contact and the Discourse of Recognition," *Global Society*, C. XV, S. 2 (2001), sf. 128.

yüksek oy alması ve KKTC anayasasının referandum ile kabul edilmesinin, bağımsızlık ilanını meşru kıldığı görüşü ileri sürülmektedir⁴⁸⁵.

KKTC Kıbrıslı Türklerle Rumların arasında yaşananlara karşı oluşan tepkinin bir ürünüdür. Bu tepki sonucu, bugün adada *de facto* olarak iki devlet mevcuttur. KKTC açısından olayı değerlendirdiğimizde, bugün daha çok kabul gören beyan edici teoriye göre tanınmamanın, devlet olmaya engel olmadığı ileri sürülebilir⁴⁸⁶.

1960 Antlaşmalarına aykırı olduğu kabul edilen KKTC, şu anda sadece Türkiye tarafından bir devlet olarak tanınmıştır. Devlet olabilmek için sahip olunması gereken kriterlere KKTC'nin sahip olduğunu belirten yazarlar vardır. Bu görüş çerçevesinde, KKTC'nin belirli bir nüfusunun olduğu, belirli bir ülke parçasına ve etkin bir hükümete sahip olduğu belirtilmekte, KKTC'nin bağımsız ve egemen olduğu savunulmaktadır⁴⁸⁷.

Ancak KKTC'de etkin olan otoritenin kim olduğuna ilişkin olarak bir tartışma mevcuttur. Günümüzde KKTC'deki polis gücünün Türkiye'deki ordunun denetiminde olması KKTC'nin bağımsız olduğuna ilişkin olarak soru işaretleri oluşturmakta, bu durum da uluslararası toplumun KKTC'ni bağımsız ve egemen bir devlet olarak görülmemesine neden olmaktadır⁴⁸⁸. Kıbrıslı Türklerin ayrılması sonucu oluşan KKTC'nin bağımsızlık mücadelesi esnasında Türkiye'den yardım aldığı savunulmaktadır. Türkiye'nin ekonomik ve askeri desteğinin KKTC'nin kurulmasının ardından da devam ettiği belirtilmektedir. Bu durum da KKTC'nin

---

⁴⁸⁵ Günal, op. cit., sf. 109.

⁴⁸⁶ Pernthaler, op. cit., sf. 140

⁴⁸⁷ Soyalp Tamçelik, "Kıbrıs ve Avrupa Birliği İlişkileri-II," Manas Sosyal Bilimler Dergisi, C. III, S. 6 (2003), sf. 188. KKTC'nin devlet olmak için gereken üç kriterle sahip olduğunu belirten, ancak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin bu durumu göz önünde bulundurmadığını, değerlendirmelerini sadece KKTC'nin kurulması şartları ve adadaki Türk ordusunun mevcudiyetiyle sınırladığını belirten görüş için bkz: Zaim M. Necatigil, "Judgement of The European Court of Human Rights in the Loizidou Case: A Critical Examination," Journal of International Affairs, C. IV, S. 3 (Eylül-Kasım 1999), sf. 155.

⁴⁸⁸ Clement Dodd, Annan Planı ve Kıbrıs Sorunu, YÜHFD, çev. Ceren Su, C. I, S. 1 (2004), sf. 115.

bağımsız ve egemen bir devlet olarak kabul edilmemesini sağlayan bir diğer unsurdur⁴⁸⁹.

Yukarıda değerlendirilen unsurlara bakıldığında KKTC'nin gerçekten bağımsız bir devlet olup olmadığına ilişkin olarak uluslararası toplumda soru işaretleri olduğu görülmektedir. Bunun yanında, Türkiye'den gelen nüfusun KKTC'ye yerleştirilmiş olması da uluslararası toplumun dikkatini çeken unsurlar arasındadır⁴⁹⁰. Ancak Türkiye'den KKTC'ye gerçekleşen nüfus akımının mevsimlik işçilerden ve turistlerden ibaret olduğunu, bunun dışında Türkiye'den gelen bireylerden KKTC vatandaşlığını kazanmak isteyenlerin belirli koşulları yerine getirmelerinin aranacağı Denктаş tarafından belirtilmiştir⁴⁹¹.

BM Güvenlik Konseyi'nin 18 Kasım 1983 tarihli ve 541 sayılı kararı da KKTC'nin bağımsızlığının hukuka aykırı olduğunu belirtmektedir. Bu karar, devletlere bu oluşumu devlet olarak tanımama çağrısında bulunmaktadır. KKTC'nin ilanının 1960 Antlaşmalarına aykırı olduğu belirtilmiş, ilanın geri alınması istenmiştir⁴⁹². Kararda Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs Cumhuriyeti'nden ayrılmasının kınandığı görülmektedir. Ancak bu tutumu eleştiren bir görüşe göre, Kıbrıslı Türklerin bu girişimi Kıbrıs Cumhuriyeti'nden ayrılma olarak nitelendirilmemelidir;

---

⁴⁸⁹ Evren Altınkaş, "Kıbrıs Sorunu, Türk Dış Politikası ve Uluslararası Hukuk," Uluslararası İlişkilerde Güncel Konular ve Türkiye, Ed: Cenap Çakmak, Nejat Doğan ve Ahmet Öztoprak, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Temmuz 2012, sf. 56. Kıbrıslı Türklerin kendi kaderini tayin hakkını temsil eden KKTC'nin egemenlikten yoksun bir kukla devlet olarak nitelendirilmemesi gerektiğini savunan görüş için bkz: Peterthal, op. cit., sf. 141. Palmer de Türkiye'nin KKTC'ye yaptığı ekonomik yardımların büyüklüğüne dikkat çekmektedir. Palmer, op. cit., sf. 444. Öte yandan, KKTC'nin etkili bir yönetime sahip olduğunu belirten mahkeme kararı oldukça önemlidir. İngiliz Mahkemeleri önünde görülen Hesperides Hotels and another v. Agean Holidays and Another davasında verilen kararda, KKTC'nin etkili ve kendini idare edebilen yapıdaki bir iç yönetime sahip olduğu belirtilmiştir. Karar metni için bkz: <http://embargoed.org/downloads/Hesperides3.pdf> (Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2013), sf. 2.

⁴⁹⁰ Robin White, "Recognition of States and Diplomatic Relations," The International and Comparative Law Quarterly, Ed: A. (Vaughan) Lowe and Colin Warbrick, C. XXXVII, S. 4 (Ekim 1988), sf. 983.

⁴⁹¹ http://www.cyprus-conflict.net/turkish_settlers.html The New York Times, 23 Ocak 1991 (Erişim Tarihi: 28 Mart 2013)

⁴⁹² [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/541\(1983\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/541(1983)) (Erişim Tarihi: 26 Mart 2013)

1960 Antlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti etnik çatışmalar sonucunda bir ortaklık devleti olma özelliğini yitirmiştir. Kıbrıslı Türklerin ayrılmış olduğu devlet, 1960 Antlaşmaları ile kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti değildir⁴⁹³.

BM Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu 11 Mayıs 1984 tarihli ve 550 sayılı kararda ayrılıkçı hareketler sonucu kurulan KKTC'nin tanınmaması gerektiği yinelenmekte, bu ayrılıkçı oluşuma yardım edilmemesi çağrısı yapılmaktadır. Bu kararda KKTC'de yapılan anayasa referandumu, seçimler ve Türkiye ile KKTC arasında yapılan diplomatik temsilci değişimleri endişeyle karşılanmıştır⁴⁹⁴.

BM Güvenlik Konseyi'nin KKTC'nin tanınmamasına yönelik kararları, önemli oranda kabul görmüştür. Ancak karşıt tutum belirleyen yazarlar Güvenlik Konseyi'nin bir yargı organı olmamasına rağmen, Kıbrıs'la ilgili kararlarına bir yargı organı kararı etkisi tanınmasını eleştirmektedir. Bu eleştirilere göre BM Güvenlik Konseyi kararlarına uluslararası barışın sağlanma çabasından öte olan bir yargısal karar etkisi tanınmamalıdır. BM Güvenlik Konseyi Kıbrıslı Türkler olarak kurulmuş olan devleti yasal olmayan ve geçersiz olarak nitelendirmiştir. Ancak bu nitelendirmeleri yapmak, bir yargı makamının görev alanına girmekte, Kıbrıslı Türklerin kendi kaderini tayin etme hakkını kullanması bu kararlar nedeniyle engellenmektedir⁴⁹⁵.

BM Güvenlik Konseyi'nin kararları ile ilgili olarak değerlendirilmesi gereken bir diğer nokta bu kararlarda Kıbrıslı Türklerin KKTC'yi kurarken kendi kaderini tayin etme hakkına dayandıkları iddialarının, bir zeminden yoksun olduğunun kabul edilmiş olmasıdır. Bunun yanında, uluslararası toplum adanın Kıbrıslı Rumlardan

---

⁴⁹³ Ayrıca bu karar, Kıbrıslı Türkler üzerinde çözüme ulaşılması yönünde baskı uygularken, Kıbrıslı Rumlar üzerinde herhangi bir baskı uygulamadığı için de hoş karşılanmamıştır. BM'nin Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak Kıbrıslı Türkler ve Rumları eşit kabul ederek girdiği çözüm arayışlarına ayrırlıklı eleştirilmektedir. Ertekün ve Necatigil, op. cit., sf. 23-24.

⁴⁹⁴ [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550\(1984\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/550(1984)) (Erişim Tarihi: 26 Mart 2013)

⁴⁹⁵ Ertekün ve Necatigil, op. cit., sf. 31-42.

oluşan hükümeti, adanın tümünün hükümeti olarak kabul etmiştir. Britanya hükümetinin konuyla ilgili tutumu ise şöyle olmuştur: 1960 Anayasası halen yürürlüktedir, ancak bazı hükümleri uygulanamamaktadır. Britanya'ya göre, KKTC'yi tanımak hem BM Güvenlik Konseyi kararlarına aykırı olacak, hem de Kıbrıs'taki bölünmüşlüğü garantileyecektir. Bu çerçevede, doktrinde Londra'da bulunan KKTC ofisinin diplomatik temsilci olarak kabul edilemeyeceği, KKTC'nin herhangi bir şekilde tanınmasının söz konusu olamayacağı ileri sürülmektedir⁴⁹⁶.

Günümüzde Kıbrıs'taki Rumların adanın kuzeyini Türkiye'nin işgal ettiği bölge olarak nitelendirdiği görülmektedir. Bunun yanında, adanın tek meşru hükümeti olarak tanınan Kıbrıs Hükümeti, uluslararası topluma adanın kuzeyindeki liman ve hava alanlarının uluslararası toplumun ulaşım ve ticaretine kapandığını ilan etmiştir⁴⁹⁷.

Bugün Kıbrıslı Rumlardan oluşan yönetim KKTC için sözde devlet nitelendirmesini yaparken, Kıbrıslı Türkler Kıbrıs Cumhuriyeti olduğunu iddia eden ve Kıbrıslı Rumlardan oluşan yönetim için Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ismini kullanmaktadır. Toplumlararası görüşmelerde Kıbrıslı Rumların liderleri Kıbrıslı Türkler tarafından Kıbrıs Rum lideri olarak anılmakta, Kıbrıslı Türklerin liderleri ise karşı tarafça Kıbrıs Türk lideri şeklinde ifade edilmektedir. Görüldüğü üzere devlet başkanı gibi sıfatların kullanılması, birbirlerini yasal devlet olarak tanımama yarışında olan iki taraf için de söz konusu olmamaktadır⁴⁹⁸.

Fiilen bir devlet olarak nitelendirilen KKTC'nin ülke dışındaki bir gücün kuvvet kullanması yöntemi ile meydana geldiği yönündeki temel algı, onun devlet olarak tanınmaması sonucunu doğurmuştur. Bu görüşe göre Türkiye'nin Kıbrıs'ı

---

⁴⁹⁶ White, loc. cit.

⁴⁹⁷ Günal, op. cit., sf. 77.

⁴⁹⁸ Constantinou ve Papadakis, op. cit., sf. 130.

işgal etmesi sonucunda KKTC doğmuştur, KKTC bu noktada Stimson doktrini ile bağdaştırılmamaktadır⁴⁹⁹.

Bugün sadece Kıbrıslı Rumların temsil edildiği devlet kurumları hukuka uygun kabul edilmektedir. Uluslararası toplum Kıbrıslı Türklerin kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak kurdukları KKTC'yi bir devlet olarak tanımamaktadır. Kıbrıs'ta yaşanan etnik çatışmalar sonucunda kendi kaderini tayin etme hakkına dayanılarak ayrı bir devlet kurulduğu uluslararası toplum tarafından geçerli bir neden olarak kabul edilmemiş, KKTC'nin tanınması sonucunu doğurmamıştır.

3.2.2 Tanınmamış Bir Devlet Örneği: KKTC

Uluslararası toplum Kıbrıs örneğinde ayrılmanın son çare olduğuna ikna olmamıştır. Bu nedenle Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs Cumhuriyeti'nden ayrılarak yeni bir devlet kurmaları olumlu bir tutumla karşılanmamıştır. Tanınmamış bir devlet örneği olan KKTC'nin bu özelliği ve bu özelliğinin yol açtığı sonuçların ayrıntılarıyla incelenmesi gerekmektedir.

3.2.2.1 Kıbrıslı Türklerin Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkı

KKTC'yi bir devlet olarak tanımayı reddeden görüşlere göre, Kıbrıs halkı bir bütün olarak 1960 yılında kendi kaderini tayin etme hakkını kullanmıştır. Bu nedenle kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak adada yeni bir devlet kurulamayacaktır. Bu görüş KKTC'nin tanınması gerektiğini savunanlar tarafından kendi kaderini tayin etme hakkının dinamik bir hak olduğu gerekçesiyle reddedilmektedir⁵⁰⁰. Kendi kaderini tayin etme hakkı baskı altında yaşamamayı garanti etmek için gelişerek var olmaya devam eder, bir kere kullanılmakla tükenmez. Bunun yanında, Kıbrıslı Türkler ve Rumların kendi kaderini tayin etme hakkını Kıbrıs Cumhuriyeti'nin

⁴⁹⁹ Fabry, op. cit., 175. KKTC'nin Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne bir müdahalesi sonucu oluşmadığını belirten karşıt görüşe göre, müdahalenin yapıldığı 1974 yılı ile KKTC'nin kurulduğu 1983 yılı arasında dokuz yıl vardır; KKTC, Türkiye'nin müdahalesi sonucunda kurulmamıştır, 1963'te yaşanan olayların olduğu bir son nokta olmuştur. Aksar, op. cit., sf. 215.

⁵⁰⁰ Ertekün ve Necatigil, op. cit., sf. 26.

kuruluşu esnasında kullanıp kullanmadığı tartışmalı bir husustur. Kıbrıs Cumhuriyeti, yukarıda da belirtildiği gibi uluslararası toplumun isteğinin bu yönde olması dolayısıyla, uluslararası antlaşmalarla kurulmuş bir devlettir. Kıbrıslı Türklerin ve Rumların kendi kaderini bu yönde tayin etme isteklerinin bir ürünü değildir.

Homojen toplumların yaşadığı devletlerle ilgili olarak getirilen kendi kaderini tayin etme hakkına ilişkin sınırlandırıcı düzenlemeler, içinde yaşayan halkın kendi kaderini tayin etme hakkının sınırlandırılması sonucunu doğurur. Kıbrıs örneğinde, adada kurulan devlet homojen yapıdaki bir insan topluluğunun yaşadığı bir devlet değildir. Bu gibi durumlarda ise farklı özelliklere sahip insan topluluklarının her birinin kendi kaderini tayin etme haklarını garanti altına almak için ilgili devlette yaşayanlarla ilgili olarak bu hakka ilişkin kısıtlamalar getirilebilir. Bu kısıtlamaların işlevi ise farklı gruplar arasında denge yaratılmasını kolaylaştırmaktır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yetkileri sınırlı bir devlet olduğu ve bunun kendi kaderini tayin etme hakkının içsel ve dışsal boyutlarının sınırlandırılmış olduğu yukarıda açıklanmıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nde yaşayan iki farklı insan grubunun her birinin kendi kaderini tayin etme hakkına sınırlamaları getirilmiştir. Bu durumda arzulanan iki halkın kendi kaderini tayin etme haklarını garanti altına almak ve sadece birisinin iradesinin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iradesi olarak kabul edilmesini engellemektir⁵⁰¹.

Eğer Kıbrıs halkını oluşturan iki toplum olsaydı, kendi kaderini tayin etme hakkına bu tarz sınırlamalar getirmek anlamsız olacaktı. Bunun nedeni ise toplumların kendi kaderini tayin etme haklarının bulunmamasıdır. Ancak halkların kendi kaderini tayin etme hakları vardır. Bu nedenle de Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum halklarının kendi kaderini tayin etme haklarına sınırlamalar getirilme ihtiyacı

---

⁵⁰¹ Arsava, "Kıbrıs Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi," sf. 45-57.

duyulmuştur. Kıbrıslı Türklerin tek başına kendi kaderini tayin etme hakkı bulunan ayrı bir halk olduğu bu nedenle kabul edilmelidir.

Devletler Arasındaki İşbirliği ve Dostça İlişkiler Bildirisi'nin yedinci maddesinde kendi kaderini tayin etme hakkının kabul edilmemesi için bir devlette, burada yaşayan herkesi temsil eden ve hiçbir ayırım gözetmeyen bir yönetimin bulunması şartı aranmaktadır. Kıbrıs örneği incelendiğinde, 1974 öncesinde yaşananlar olaylarda Kıbrıslı Türklerin devlet yönetiminde söz söyleme haklarının ellerinden alınmak istendiği görülmektedir. Bu çerçevede Kıbrıslı Türklerin kendi kaderini tayin etme hakkının bulunmadığı veya bu hakkını kullanma iddialarını gündeme getiremeyecekleri söylenemeyecektir. Kıbrıslı Türklerin temsil edildiği bir ortaklık hükümetinin bulunmaması, onların kendi kaderini tayin etme hakkını kullanmalarına olanak sağlamaktadır⁵⁰². Buna ek olarak, uluslararası toplumun tamamının Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hükümetini tüm adayı temsil eden yasal hükümet olarak tanıması da eleştirilmelidir. Bu hükümette söz konusu bildiri kabul edilenin aksine, Kıbrıslı Türklerin herhangi bir temsilcisi bulunmamaktadır⁵⁰³.

Britanya egemenliği sırasında adada kurulan yasama meclisinde Kıbrıslı Türklerin de kendilerini temsil edebilme haklarının bulunması, Kıbrıslı Türklerin adanın yönetimine ve geleceğine ilişkin olarak söz söyleme haklarının bulunduğu bir kabulüdür. Bunun dışında, Ertekün ve Necatigil'e göre 1960 Antlaşmaları Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve işleyişindeki ortaklık statülerini kabul etmektedir. Bu durumda Kıbrıslı Türkler bir halkı oluşturan ve kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olmayan iki toplumdaki biri değildir. Burada

---

⁵⁰² Uz, op. cit., sf. 71.

⁵⁰³ Ertekün ve Necatigil, op. cit., sf. 11.

oluşturulan düzene göre Kıbrıslı Türkler tek başına kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olan ayrı bir halktır⁵⁰⁴.

Annan Planı'nın üçüncü maddesi⁵⁰⁵ de Kıbrıslı Türklerin de kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğunu kanıtlar bir niteliktedir. Maddeye göre Kıbrıslı Türkler ve Rumların ortak iradeleri, kurulacak olan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nı, demokratik bir şekilde benimsenmiştir. Söz konusu Anayasa, federal makamlar ve oluşturucu devletler üzerinde bağlayıcı bir hukuk normudur. Bu durumda, Kıbrıslı Türklerin de kendi kaderini tayin etme hakkının bulunmadığını söylemek, adı geçen Anayasa'nın kabulünde iradelerinin aranması karşısında zayıf bir görüş olarak kalacaktır.

Kıbrıslı Türklerin kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olan bir halk oldukları bu şekilde biraz daha netlik kazanmıştır. Bu duruma rağmen Kıbrıslı Türklerin kurdukları devletin diğer devletlerce tanınmaması, kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olan halkların bu hakkın dışsal boyutuna dayanarak kurulan yeni devletlerin tanınmasına her zaman olanak tanımadığını göstermektedir.

3.2.2.2 KKTC'nin Benzer Durumlarla Karşılaştırılması ve Devlet Olarak Tanınmasını Sağlama Çabaları

KKTC'nin tanınmamasına yönelik eleştirilerde belirtilen noktalardan birisi de, insan hakları ihlallerinin hiçbir şekilde meşru kılınamayacağıdır. Bu görüşe göre örneğin Bosna-Hersek'te veya Kosova'da yaşanan etnik çatışmalar ile Kıbrıs'ta yaşananlar arasında bir fark yoktur. Sırpların karşı çıkışlarına rağmen oluşan

---

⁵⁰⁴ Ibid., sf. 15.

⁵⁰⁵ Annan Planı'nın İngilizce metni için bkz: http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf (Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2013), sf. 18.

oluşumların devlet olarak tanınması, buna karşın KKTC'nin tanınmaması ve uygulanan çeşitli ambargolarla cezalandırılması eleştirilmektedir⁵⁰⁶.

Devletlerin tanınması konusunda güncel bir gelişme de yukarıda ayrıntılarıyla değinilen Kosova örneğidir. Kosova'nın bağımsız bir devlet olarak tanınmaya başlamasının ardından, Kosova'nın KKTC'den farkının ne olduğunun da belirtilmesi gerekmektedir. KKTC'ye ilişkin olan 29 Haziran 1999 tarihli ve 1251 sayılı kararında BM Güvenlik Konseyi, Kıbrıs sorununun tek vatandaşlık, tek uluslararası hukuk süjeliği ve bölünmemiş egemenlik kıstaslarının esas alınarak çözülmesi gerekliliğini belirtmiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin kararına göre Kıbrıs'ta ulaşılabilecek olan çözümün başka bir devletle birleşmeyi veya oluşturulacak olan bu yeni devletten ayrılmayı dışlaması gerekmektedir⁵⁰⁷.

UAD Kosova ile ilgili olarak önüne gelen davada BM Güvenlik Konseyi'nin 10 Haziran 1999 tarihli ve 1244 sayılı kararında Kosova'da BM tarafından kurulan yönetimin geçiciliğini kabul ettiğine, Kosova'nın nihai statüsü hakkında bir karar vermediğine hükmetmiştir. UAD'na göre Kosova ile ilgili BM Güvenlik Konseyi kararları, Kıbrıs ile ilgili olanların aksine, sorunun çözümüne ilişkin kesin kıstaslar belirleliyordu. UAD Kosova ve KKTC arasındaki farkı bu şekilde BM Güvenlik Konseyi kararlarıyla açıklamıştır. UAD tek taraflı bağımsızlık ilanlarının uluslararası hukuk tarafından yasaklanmadığını belirtmiştir. UAD'na göre BM Güvenlik Konseyi benzer durumlara ilişkin kararlarında tek taraflı bağımsızlık ilanlarının kuvvet kullanma yasağına veya *jus cogens* normlara aykırılık teşkil ettiği görüşünü benimsemiş; ancak aynı tutum içine Kosova'ya ilişkin kararında girmemiştir.

---

⁵⁰⁶ Bamanie, op. cit., sf. 447-448. Bu eleştirinin Bosna-Hersek ile olan kısmına yöneltilebilecek bir cevap, Yugoslavya anayasasında kurucu cumhuriyetlerin kendi kaderlerini tayin haklarının kabul edilmesi olabilir.

⁵⁰⁷ [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1251\(1999\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1251(1999)) (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2013)

UAD'na göre Kosova hakkındaki danışma görüşü, benzer durumlara örnek teşkil edemeyecektir⁵⁰⁸.

Kosova'da Kosovalı Arnavutların Sırplarla birlikte yaşama olanağının kalmadığına ikna olan uluslararası toplum, aynı yorumu Kıbrıslı Türkler için yapmamıştır. Doktrinde KKTC'nin tanınmamasını eleştiren görüşe göre, Kıbrıslı Rumların Annan Planı'nı referandumda reddetmesinin Kıbrıslı Türklerle bağımsızlıklarını ilan etmeleri haricinde çözüm yolu bırakmayan bir durum olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bu görüşe göre Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıslı Türklerle azınlık haklarından başka haklar vermek istememekte, federal bir devlet sistemini veya Kıbrıslı Türklerin devlet yönetiminde kendilerini temsil etmelerine olanak sağlayacak bir diğer çözüm yolunu benimsememektedirler. Annan Planı'nın reddedilmesi ise bunun bir kanıtıdır. 1974'ten önce yapılanlar Kıbrıslı Türklerin devlet yönetimine katılma çabalarını engellemeyi hedeflemişti. Tüm bunlar çerçevesinde bağımsızlıklarının ilanı, Kıbrıslı Türkler için son çare olarak değerlendirilmelidir⁵⁰⁹.

Kıbrıslı Türklerin KKTC'nin tanınmamış olması nedeniyle uluslararası spor faaliyetlerine KKTC'yi temsilen katılmaları mümkün olamamakta, Türkiye dışındaki ülkelerle doğrudan posta iletişimleri kuramamaktadırlar. Kıbrıslı Türkler uluslararası finansal piyasalara da katılmaktan alıkonulmaktadır. Bunların yanında KKTC'ye direkt uçuşların gerçekleştirilmesinin de mümkün olmadığını görmekteyiz.

---

⁵⁰⁸ <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf> (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2013) UAD'nın Kosova ile ilgili kararında mahkemenin dilinin KKTC'nin tanınmasına ilişkin umutları söndürmeye yönelik olduğuna ilişkin görüş için bkz: Tufan Erhürman, "Kosova Kararı ve Kıbrıs Türk Sağı'nın hâl-i pür melali," <http://alternatifim.org/2012/01/02/kosova-karari-ve-kibris-turk-saginin-hal-i-pur-melali/> (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2013). UAD'nın Güvenlik Konseyi kararının Sırbistan'ın toprak bütünlüğünün vurguladığı noktaları göz ardı ettiğine ilişkin görüş için bkz: Kuzu, op. cit., sf. 18.

⁵⁰⁹ Günal bu görüşü öne sürerken, uluslararası toplumun Kosovalı Arnavutların bağımsızlıklarının tanınması dışında, herhangi bir çözüm yolunu araştırmadığını da belirtmektedir. Bknz: Günal, op. cit., sf. 104-105. KKTC bir devlet olarak tanınmazken, uluslararası toplumun önemli bir kısmı Kosova'yı devlet olarak tanımıştır.

Türkiye dışındaki devletlerin KKTC'deki iki havaalanına ⁵¹⁰ gerçekleştirdikleri uçuşlar ve KKTC'den Türkiye dışındaki devletlere yapılan uçuşlar Türkiye üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bunun nedeni Kıbrıs Cumhuriyeti'nin KKTC'ye giden uçaklara hava sahasını kapatmasıdır. Kıbrıs Cumhuriyeti Ercan Havaalanına gerçekleştirilecek olan tarifeli, tarifesiz her türlü uçuştan kaçınılması gerektiğini belirtmiştir. Örneğin Londra'dan KKTC'ye gerçekleştirilecek olan bir uçak yolculuğu, aslında iki farklı uçuştur; Londra'dan Türkiye'nin herhangi bir noktasına gerçekleştirilen ilk uçuş, buradan da KKTC'ye yapılan ikinci uçuş. Böylece Türkiye KKTC'nin dünya ile bağlantısının kopmamasını sağlamak gibi önemli bir yükümlülük altında girmiştir⁵¹¹.

Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü Ercan Havalimanı'nı uluslararası havaalanı olarak kabul etmeyeceğini belirtmiştir. 1944 Şikago Antlaşmaları uluslararası hukukun havacılıkla ilgili temel kurallarını oluşturmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti Ercan Havaalanı'nın ne söz konusu antlaşmaların hükümleri, ne de Kıbrıs Cumhuriyeti iç hukuk sistemi uyarınca oluşturulduğunu belirtmiştir. Bu durumda sözleşmeye taraf devletlerin Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bu bildirisine uymak ve ulusal hava taşıtlarının da buna uymalarını sağlamak zorunda oldukları kabul edilmektedir⁵¹².

Talmon, KKTC'ye direkt uçuşların ancak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin izni ile olabileceğini kabul etmektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin izni olmaksızın direkt uçuşların gerçekleşmesi, hem Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti'nin adanın tek meşru

---

⁵¹⁰ Ercan Havaalanı KKTC'de günümüzde kullanılan havaalanıdır. İkinci havaalanı olan Geçitkale Havaalanı ise sadece askeri uçuşlar veya Ercan Havaalanı'nın tadilatı gibi nedenlerle kullanılmaması durumlarında kullanıma açılmaktadır.

⁵¹¹ Zeki Koday, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye ile Olan Ulaşım Faaliyetlerine Coğrafi Bir Bakış," Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 2 (1995), sf. 54.

⁵¹² Stefan Talmon, "Air Traffic with Non-Recognised States: the Case of Northern Cyprus," *Archiv des Völkerrechts (Public International Law Archive)*, C. XLIII (2005), eserin İngilizce metni için bkz: http://users.ox.ac.uk/~sann2029/FCO_Paper%20by%20Dr%20Stefan%20Talmon.pdf (Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2013), sf. 8.

hükümeti olduğu iddiasını kabul etmemek, hem de KKTC'yi bağımsız bir devlet olarak tanımak anlamına gelecektir⁵¹³.

KKTC'ye gerçekleştirilecek direkt uçuşlar konusunda Azerbaycan'ın da birtakım girişimleri olmuştur. Azerbaycan'ın önceleri KKTC'yi devlet olarak tanıma isteği ve bu yönde gerçekleştirdiği çabaları bilinmektedir. Bunun ötesinde Nahçıvan Özerk Cumhuriyet Parlamentosu'nun KKTC'nin tanınmasına yönelik bir karar almıştır. Parlamantonun böyle bir yetkisinin bulunmaması nedeniyle söz konusu kararın hukuki bir geçerliliği bulunmasa da, buradaki halkın KKTC'ye olan bakış açısını ortaya koymaktadır. KKTC'nin Bakü'de Ticaret Odası Temsilciği ile Turizm ve Tanıtım Koordinatörlüğü de vardır. Tüm bunlara rağmen, Azerbaycan KKTC'yi devlet olarak tanımamaktadır. Bu durumun açıklaması ise Azerbaycan'ın kendisini KKTC ile ilgili olarak katı bir tutum içinde olan uluslararası toplum ile uyumlu davranmak zorunda hissetmiş olmasıdır⁵¹⁴.

Azerbaycan'ın KKTC'den zeytin yağı ve portakal ithal edeceğini bildirmesi, Azerbaycan ile KKTC arasında doğrudan uçak seferlerinin düzenlenmesi girişimleri, Doğu Akdeniz Üniversitesi ile Yakın Doğu Üniversitesi'nin Azerbaycan'da temsilcilik açmaları iki ülke arasında gerçekleştirilen ticari ilişkilere örnek olarak gösterilebilir. Bunun dışında Azerbaycan KKTC'nin tanınması ve ona uygulanan ambargoların kaldırılması için diğer birçok girişimde de bulunmuş, iki devlet arasında direkt uçuşların gerçekleşmesi için çabalamıştır. Ancak Azerbaycan'ın bu girişimleri Kıbrıs Cumhuriyeti ve Yunanistan tarafından, Azerbaycan'ın KKTC'yi tanınması durumunda kendilerinin de Azerbaycan toprağı olan ve Ermenistan tarafından işgal edilen Karabağ ile ticari ilişkilere gireceği, doğrudan uçuşlar başlatacağı tehdidiyle engellenmiştir. Bu tehditler sadece Azerbaycan'ın KKTC'yi

---

⁵¹³ Ibid., sf. 31.

⁵¹⁴ Turgut Turhan, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti-Azerbaycan İlişkileri," AÜHFD, C. LX, S. 1 (2011), sf. 180-183.

tanımaktan vazgeçmesiyle sonuçlanmamış, aynı zamanda Azerbaycan-KKTC ilişkilerini de dondurmıştır⁵¹⁵.

KKTC'nin ilanını hukuken geçersiz sayan ve Kıbrıslı Türklerin bu girişimlerini kınayan 541 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı, KKTC'nin tanınması yönünde ciddi bir engel olarak görülmektedir. Karar taraflı olmakla, Kıbrıslı Türklerin kendi kaderini tayin etme ve baskı altında yaşamama haklarını hiçe saymakla eleştirilmektedir. Bu karar, birçok devlet üzerinde çok etkili olmuş, örneğin KKTC'yi tanıma kararı alan Bangladeş ve Pakistan'ın ABD'den gelen baskılardan ötürü bu kararlarından vazgeçmesi sonuçlarını doğurmuştur⁵¹⁶.

KKTC'nin tanınmamış olması ile ilgili olarak gündemi meşgul eden bir diğer konu, Türkiye'nin Gürcistan'dan ayrılan Abhazya'yı, bunun karşılığında Rusya'nın da KKTC'yi tanıması argümanıydı. Bu yönde atılan adımlar da KKTC'nin tanınmasına ilişkin olarak bir ilerleme sağlamamıştır. Bunun nedenlerinden birisi söz konusu argümanın Kıbrıslı Türklerin barış görüşmelerinden beklentilerinin yüksek olduğu bir dönemde ileri sürülmesidir. Bu dönemdeki KKTC Cumhurbaşkanı Mehmetali Talat'ın önceliği KKTC'nin devlet olarak tanınması değil, adada bir çözüme ulaşılmıydı. Bir diğer neden ise Türkiye ve Gürcistan arasındaki ilişkilerin iyi olmasıdır. İki devlet arasında bulunan enerji nakil hatları ve turizm ilişkileri Türkiye'nin Gürcistan'dan ayrılma sonucu oluşan Abhazya'yı tanıması beklentisini doğuramazdı⁵¹⁷.

---

⁵¹⁵ Ibid., sf. 185-188.

⁵¹⁶ BM Güvenlik Konseyi'nin kararları, onun daimi üyelerinin denetimi ve yönlendirmesi altında alınan kararlar olarak değerlendirilmektedir. Daimi üyelerin kendi siyasi kararlarına ve uluslararası ilişkilerinde çıkarlarının gerekliliklerine göre aldıkları kararlar olarak eleştirilmektedir. KKTC'nin tanınmamasına neden olan BM Güvenlik Konseyi kararları bu nedenle kabul edilmek istenmemektedir. *21. Yüzyılda Türk Dünyası Uluslararası Sempozyumu*, ed: Levent Eraslan, Nazım Muradov, Elnur Ağayev, I. B., Ankara, EkoAvrasya Yayın, Mart 2011 içinde Soyalp Tamçelik, "Türk Cumhuriyetleri Açısından KKTC'nin Tanınma Olgusu ve Esasları," sf. 173.

⁵¹⁷ Turgut Turhan, *Ada Yazıları (2007-2009)* içinde "Moskova KKTC'ni, Ankara da Abhazya'yı Tanıyabilir mi?" Ankara, Yetkin Basımevi, 2010, sf. 422-423.

Türkiye'nin, Abhazya'nın tanınması sonucunda Azerbaycan'a ait olduğu kabul edilen Dağlık Karabağ bölgesinin bağımsızlığı taleplerinin gündeme getirilmesinden çekinmesi de bir üçüncü neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Rusya'nın KKTC'yi tanınması beklentisi de siyasi ve ekonomik gerçeklere uygun değildi. Rusya AB, ABD ve Yunanistan'ı karşısına almayı hiçbir zaman istemeyecektir. Ayrıca SSCB'nin dağılmasının ardından Kıbrıs Cumhuriyeti Rus sermayesinin aklandığı bir finansal merkez haline gelmişti. Bu çerçevede Rusya'nın KKTC'yi devlet olarak tanınması beklentisi içerisine girilmemelidir⁵¹⁸.

3.2.2.3 Uluslararası Örgütler ve Yargı Organları Nazarında KKTC

Kıbrıs ile ilgili olan ve yukarıda incelenen BM Güvenlik Konseyi kararları Türkiye haricindeki tüm devletler tarafından benimsenmiştir. KKTC'yi devlet olarak tanımaya yönelik girişimler Azerbaycan örneğinde de görülebileceği gibi Kıbrıslı Rumlar ve uluslararası toplum tarafından karşıt bir tutumla karşılanmıştır.

Avrupa Konseyi, Britanya Uluslar Topluluğu gibi, KKTC'yi tanımama politikası uygulayan örgütlerden birisi de AB'dir. Kıbrıs'ın kuzeyinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkili kontrol uygulayamadığı AB tarafından kabul edilmektedir. Bu durum Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Katılım Antlaşması'na eklenen 10. Protokol'de de belirtilmiştir. Söz konusu bölge burada Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkili kontrolü dışındaki bölge olarak anılmış ve AB müktesebatının burada askıya alınması gerektiği belirtilmiştir. Bir oluşumun devlet olabilmesi için ülkesi üzerinde egemenliğini sağlayabilmesi, ülkesinde etkili kontrol uygulayabilmesi gerekmektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti adanın kuzeyini kontrolü altında bulunduramadığı için, burası ile ilgili bir hukuki uygulama gerçekleştiremeyecektir.

---

⁵¹⁸ Ibid.

Bu durumda tartışmalı hale gelen husus, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkili kontrolü altında bulundurmadığı bölgeler varken, adanın tümünün devleti olmasıdır⁵¹⁹.

Kıbrıs'ın durumu Kıbrıslı Türklerin AB ile olan ticari ilişkileri açısından da önemlidir. 1974'te yaşananların ardından, AB üyesi bazı devletlerin Kıbrıs Türk Ticaret Odası'nın verdiği ancak KTFD adına düzenlenmemiş olan Bitki Sağlığı Belgelerini kabul ettikleri görülmektedir. İngiliz gümrük yetkililerinin Kıbrıs Türk yetkililerince "Kıbrıs Gümrük Otoritesi" adına düzenlenen dolaşım belgelerini kabul ettikleri bilinmektedir. Bununla amaçlanan ticarete ilişkin olarak Kıbrıslı Türk ve Rumların arasında ayrımcılığın yaşanmamasıydı⁵²⁰.

AB 16 Kasım 1983 yılında tek taraflı bağımsızlık bildirisini tanımadığını bildirmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin hükümeti gümrük mühürlerini değiştirdiğini, Birlik ile Ortaklık Antlaşması çerçevesinde gerçekleşecek olan ticarete bu mühürlerin uygulanacağını belirtmiştir. Yeni mühürleri kabul eden AB, KKTC ile gireceği ticari ilişkilerde, KKTC'nin buradan pazarlanacak olan bitkilerin sağlığı ile ilgili olarak verdiği belgeleri ve KKTC yetkililerince kullanılan mühürleri kabul etmeye devam etmiştir⁵²¹.

Anastasiou Limited, 12 Kıbrıslı Rum narenciye üreticisi ve ihracatçısının Britanya'daki bir bakanlığa açmış olduğu konu ile ilgili dava, Britanya yetkili mahkemesi tarafından Avrupa Topluluğu Adalet Divanı (ATAD)'na, ön karar usulü ile gönderilmişti. 5 Temmuz 1994 yılında kararını veren ATAD, KKTC makamlarının vermiş olduğu sağlık ve serbest dolaşım belgelerini, Kıbrıs

---

⁵¹⁹ Ülkesinin bir parçası üzerinde etkili kontrolü geçici bir süre için kaybetmek, bu ülke parçasını egemenliği altında bulunduran devlet olma özelliğini kaybettirmez. Bu durumda uluslararası toplumun Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Kıbrıs'ın kuzeyinde etkili kontrolünü tekrar sağlama olasılığını göz önünde bulundurduğu, bu yüzden de adanın kuzeyinde kurulan devleti tanımadığı, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni adanın tümünün devleti olduğunu kabul ettiği düşünülebilir. Hacer Soykan Adaoğlu, "AB ve KKTC Hukuku Açısından Yeşil Hat Tüzüğü," *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C. V, S. 1 (Güz 2005), sf. 17-18.

⁵²⁰ http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/ATAD_veKKTC_aran.pdf (Erişim Tarihi 19 Mayıs 2013), sf. 2.

⁵²¹ Tamçelik, op. cit., sf. 201.

Cumhuriyeti'nin yetkili makamlarınca verilmediği için geçerli kabul etmediğini belirtmiştir. KKTC bu karar ışığında AB'ye mal ihraç edemeyecek konuma gelmiştir. Buradan AB'ye ihraç edilecek olan ürünler üçüncü ülkelerden ithal edilmiş gibi kabul edilecektir. Bunun sonucunda söz konusu ürünler yüksek vergi oranlarına tabi tutulmaya başlanmış, bu durumda da yüksek vergi oranları nedeniyle tercih edilmemeye başlanmıştır⁵²².

Kıbrıslı Türkler ve Rumların yeniden bir devlet çatısı altında birleşmeleri durumuna ilişkin olarak Rum yönetimi ve Annan Planı'nda farklı stratejiler söz konusuydu. Annan Planı'nda KKTC ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ortadan kalkması, bunların yerine birleşik bir devletin oluşturulması öngörülmekteydi. Rum tarafının öngördüğü formülde ise, KKTC Kıbrıs Cumhuriyeti'ne entegre olacaktı; KKTC bu şekilde kendini feshedeceğine göre, Türkiye'nin KKTC'yi tanıma iradesini geri almasını gerektirecek bir durum oluşmayacaktı⁵²³.

Annan Planı'nın uygulamaya geçirilmesine yönelik olarak 24 Nisan 2004'te yapılan referandumda birleşmenin Kıbrıslı Türkler tarafından kabul edilirken, Kıbrıslı Rumlarca reddedilmesi Kıbrıs sorununun çözümünü zorlaştırmıştır. Referandumun ardından Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında AB'ye üye olması, Kıbrıslı Rumların barış konusunda motivasyonlarını yitirmelerine neden olmuş, barış konusundaki umutlar yerini umutsuzluğa bırakmıştır.

Türkiye'nin AB ile ilişkilerinin hukuki temeli olan Ankara Antlaşması'nı, AB'ye 2004 yılının Mayıs ayında üye olan on yeni devleti kapsar şekilde uyumlaştırması gerekiyordu. Bu durumun gerçekleştirilmesi, Türkiye ile AB

---

⁵²² Grant, op. cit., sf. 144. İngiltere ve AB Komisyonu temsilcileri argümanlarını Türkiye'nin adaya gerçekleştirdiği müdahaleden önce yapılan 1972 Ortaklık Anlaşması'nın adanın tümü için geçerli olması gerektiği çerçevesinde gerçekleştirmiştir. Ortaklık Anlaşması'nın 5. maddesine göre, adada bulunan taraflar arasında farklı işlem yapılmamalıdır. Rum tarafından gelen mallara tercihli rejimin uygulanırken Türk tarafından gelen mallar için bunun uygulanmaması "farklı işlem" anlamına gelecektir. Ibid.

⁵²³ Arsava, op. cit., sf. 15.

arasında müzakerelerin başlatılmasının ön koşuluydu. Konuyu bu çalışma açısından önemli yapan nokta ise, on yeni devletin içinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin de bulunmasıdır.

Türkiye Ankara Antlaşması'nı bu yeni duruma uygun hale getiren protokolü imzalamıştır. Ancak, durumun Türkiye tarafından Kıbrıs Cumhuriyeti'nin devlet olarak tanındığı anlamına gelmemesi için, Türkiye tek taraflı bir bildiriyle herhangi bir biçimde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tanınmadığını belirtmiştir. Bildiriye⁵²⁴ göre, Türkiye "Kıbrıs Rum makamlarının, halihazırda olduğu gibi, Kıbrıs'ta sadece ara bölgenin güneyinde otorite, denetim ve yetki icra ettiği ve Kıbrıs Türk halkını temsil etmediği şeklindeki tutumunu sürdürecektir ve anılan makamların tasarruflarını buna göre muameleye tabi tutacaktır."

Türkiye'nin bu tanımama çabası doktrinde eleştirilere maruz kalmıştır. Türkiye'nin tanımama bildirimine rağmen, zımni tanımının gerçekleşip gerçekleşmediği tartışılmaktadır. Bazı görüşlere göre uluslararası hukukta taraflar arasında bir antlaşmanın yapılmış olması, karşı tarafın uluslararası hukuk süljesini kabul etmek anlamına gelmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'yle yaptığı bu antlaşmanın ardından onu tanımadığını bildirmesi, uluslararası hukuk açısından açıklanması güç bir durumdur. Nitekim AB Türkiye'nin bu bildirisine tepki göstererek, tek taraflı bir irade beyanı olduğu ve karşı tarafın kabul etmediği sürece hukuki sonuç doğuramayacağını belirtmiştir. AB Türkiye'nin bu tutumundan vazgeçmesini, Türkiye liman ve havaalanlarının Kıbrıs Cumhuriyeti uçak ve gemilerine açılmasını istemektedir. Ancak bu durum Türkiye'de Kıbrıs Cumhuriyeti'nden gelen gemi veya uçakların evraklarına itibar edilmesini

---

⁵²⁴ http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-kibris_la-ilgili-deklarasyonu_-29-temmuz-2005.tr.mfa (Erişim Tarihi: 11 Nisan 2013)

gerektireceğinden, Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıması sonucunu doğuracaktır⁵²⁵.

Türkiye'nin bildirimini farklı şekilde yorumlayanlar da vardır. Akgün'e göre, Türkiye'nin bu tutumu onun siyasi duruşuna zarar vermemiştir; Türkiye bu bildiriyle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin KKTC üzerindeki egemenlik iddiasını tanımadığını bir kez daha net bir şekilde ortaya koymuştur. Yoksa Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'ne ve Rumlar tarafından kontrol edilen bölgelere karşı bir tutum benimsememiştir. Zaten Gümrük Birliği dışında olduğu kabul edilen KKTC'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'ne dahil olduğunun tanınmadığı bir kez daha böylelikle belirtilmiştir⁵²⁶.

Reçber ise konuya daha farklı bir noktadan yaklaşmaktadır. Türkiye'nin bildirisi diğer devletler tarafından kabul edilmemiştir, herhangi bir çekince konulmadan ikili antlaşmaların yapılması zımnî tanımayı oluşturan bir uygulama olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla burada Ek Protokol'ün ikili bir uluslararası antlaşma olarak kabul edilmesi, Türkiye'nin Kıbrıs Cumhuriyeti'ni zımnî devlet olarak tanıdığı sonucuna varmamıza neden olacaktır. Ancak Reçber, Ek Protokol'ün iki veya çok taraflı bir antlaşma değil, karma nitelikli bir uluslararası kamu hukuku işlemi olduğunu, bu yüzden de tanımanın gerçekleşip gerçekleşmediği sorununa ilişkin olarak bir cevap oluşturamayacağını belirtmektedir⁵²⁷.

Türkiye Kıbrıs Cumhuriyeti bayrağını taşımakta olan veya son uğradığı liman Kıbrıs Cumhuriyeti'ne ait olan gemilerin, kendi limanlarına girişine izin

---

⁵²⁵ “Türkiye-AB ilişkileri ve Kıbrıs Sorunu” Paneli,” Füsün Arsava'nın konuşması, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, C. IX, S. 35-36 (Mayıs-Kasım 2005), sf. 390-403.

⁵²⁶ Mensur Akgün, “Kıbrıs'ta Muhtemel Senaryolar: Diyelim ki Çözüm Bulunamadı,” http://www.tesev.org.tr/Upload/Publication/5582118e-30d3-4937-a72c5155e6fcc993/TESEV_Mensur_Akgun_K%C4%B1br%C4%B1s_2012.pdf (Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2013), sf. 4-5.

⁵²⁷ 2011 Yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti “Fırsatlar ve Tehditler”, ed: Soyalp Tamçelik, 1. B., Ankara, EkoAvrasya Yayın, Ocak 2012, içinde Kamuran Reçber, “Ek Protokol'ün Türkiye Tarafından Onaylanmamasının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Açısından Yarattığı veya Yaratacağı Sorunlar,” sf. 13-15.

vermemektedir. Bu durum AB ve Türkiye arasında imzalanan Ortaklık Anlaşması'nı, AB'ye Mayıs 2004 tarihinde katılan on yeni üye ülkeyi de kapsayacak şekilde genişleten ve Temmuz 2005'te imzalanan Ek Protokol'ü Türkiye'nin tam olarak uygulamadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Türkiye Ek Protokolü meclisinde onaylamamıştır. Türkiye'nin uygulamasının bu yönde olması, onun AB ile olan ilişkilerinde sorunlar yaratmaktadır. Kıbrıs Cumhuriyeti tüm ada adına AB'ye üye olarak kabul edilmiştir. Ancak adadaki Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde temsil edilmediği unutulmaması gereken bir husustur. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin üyeliğine kadar, ülkesinin tamamı üzerinde otoritesini sağlayamamış olan bir devlet AB'ye katılmamıştır; AB bölünmüş bir Kıbrıs'ı üye kabul ederek bölgedeki istikrarı tehlikeye atmakla eleştirilmektedir⁵²⁸.

Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerinde bu engelleri aşmak için Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıma yoluna gitmesi, Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti'nin adadaki tek yasal devlet oldukları iddialarını güçlendirecek, Türkiye dış politikası ile çelişen bir durum ortaya çıkacaktır.

Garanti Antlaşması'nın geçerliliğini savunan yazarlara göre, şu anda Kıbrıslı Rumların Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında AB gibi siyasi veya ekonomik bir birliğe üye olmaları bu antlaşmaya aykırıdır. Çünkü herhangi bir devletle ekonomik veya siyasi işbirliğine girmesi mümkün olmayan Kıbrıs Cumhuriyeti, AB üyeliği sayesinde, dolaylı bir şekilde de olsa devletlerle bu tür bir işbirliği içine girmektedir⁵²⁹.

Kıbrıs sorunu, çözülmesi gereken önemli bir konudur. Adada ulaşılabilecek olan çözüm, uluslararası toplumun çözmeye çalıştığı diğer etnik gerginlikler ve sorunlar için de teşvik edici bir örnek olacaktır.

⁵²⁸ Rıdvan Karluk, "Katılım Müzakere Sürecinde İlerleme Kıbrıs Sorununun Çözümüne Bağlıdır," bildiri.anadolu.edu.tr/papers/bildirimakale/442_845i63.doc (Erişim Tarihi: 8 Nisan 2013)

⁵²⁹ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Tamçelik, "Kıbrıs ve Avrupa Birliği İlişkileri-II," sf. 193.

Çalışmanın bu bölümünde, uluslararası toplumun adada iki toplumun bulunduğu ve bu toplumun kendi kaderini tayin etme hakkını birlikte kullandıkları kabulü üzerine kurulan düzenin, Kıbrıslı kimliğinin tam anlamıyla benimsenmemesi nedeniyle yarattığı sorunlar üzerinde durulmuştur. Adada kendisini Kıbrıslı olarak tanımlayan bir çoğunluk oluşamamıştı. KKTC'nin kurulmasının ardından girilen çıkmaza son vermeye yönelik BM girişimleri de günümüzde başarıya ulaşmamaktadır.

Adada bulunan ve kimilerine göre iki ayrı halk, kimilerine göre ise iki ayrı toplum olan Kıbrıslı Türk ve Rumların, birbirleri adına veya yerine hareket etme, adanın siyasi statüsü hakkında karar verme hakları yoktur. Ancak KKTC'nin tanınmamış olmasının bir diğer sonucu olarak Kıbrıslı Rumların Kıbrıs'ın tümü için karar verebileceği bir durum ortaya çıkmıştır. Bu duruma gösterilebilecek en somut örnek Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tüm ada adına AB'ye üye olmasıdır.

KKTC tanınmamış bir devlet olduğu için uluslararası antlaşmaları imzalayamamakta, bu uluslararası antlaşmalarla bağlantısı olan mekanizmaların veya mahkemelerin önüne doğrudan bir uyuşmazlık tarafı olarak çıkmamaktadır. Durumun böyle olmasına rağmen KKTC Meclisi'nden insan haklarına ilişkin birçok antlaşma geçmiştir. Bu iyiniyetli davranışın uluslararası bir bağlayıcılık taşıyamayacağı ise ortadadır⁵³⁰. Bu noktada Kıbrıslı Rumların insan haklarının ihlal edildiğine dair iddialarını nasıl gündeme getirdiklerine de değinmek gerekmektedir.

KKTC Anayasası'nın 159. maddesine göre KTFD'nin ilan edildiği tarihte terk edilmiş bulunan veya yasanın bu tarihten itibaren terk edilmiş veya sahihsiz olarak niteleyeceği taşınmaz malların bina ve tesisleri ile, tapuda nasıl kayıtlı olduğu önemli olmadan KKTC'nin mülkiyetinde sayılacak, tapu kayıtları da bu duruma göre

---

⁵³⁰ Emine Çolak, Kuzey Kıbrıs'ta Mülkiyet Hakları, çev. Fatma Tuna, Çim Seroydaş, 1. B., Lefkoşa, Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yayınları No: 2, Mayıs 2012, sf. 14-15.

düzeltilenektir. Anayasanın bu hükmü doğrultusunda, 1974 yılından sonra Kıbrıs'ın güneyinden veya Türkiye'den adanın kuzeyine gelen göçmenlere verilen tasarruf belgeleri, bu taşınmazlar üzerinde tam bir mülkiyet hakkı sağlayan tapularla değiştirilmiştir. Bu gelişmeyi Kıbrıs Cumhuriyeti'nden yükseltlen ve KKTC'de mülkiyet hakkına ilişkin olan insan hakları ihlali iddiaları izlemiştir⁵³¹.

Kıbrıslı Rum Bayan Loizidou'nun adanın kuzeyinde kalan mülkünün mülkiyetine ilişkin ihlal iddiaları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin önüne gelmiştir. AİHM söz konusu davada adanın kuzeyinin burada askerleri bulunan Türkiye'nin etkili kontrolü altında olduğunu vurgulamıştır. Kıbrıs'ın kuzeyinde bulundurduğu ve yayılmış durumda olan fazla sayıdaki askerler, bu askerlerin aktif olarak görev yapması Türkiye'nin Kıbrıs'ın kuzeyinde işlendiği iddia edilen insan hakları ihlallerine ilişkin olarak AİHM'nin önüne gelen davalarda davalı olmasına neden olmuştur. AİHM'ne göre KKTC, Türkiye'nin bir alt yönetimidir. Bu nedenlere dayanarak adanın kuzeyindeki insan hakları ihlallerinin muhatabı olarak Türkiye gösterilebilecektir. AİHM Bayan Loizidou'nun kuzeyde kalan mülkleri üzerindeki mülkiyet hakkına KKTC'deki ilgili anayasa hükmünün veya diğer yasaların zarar getiremediğini belirtmiştir. Bayan Loizidou'nun mülkiyet hakkına zarar gelmemesine rağmen mülküne ulaşamamasının oluşturduğu insan hakkı ihlalinin sorumluluğu Türkiye'ye atfedilmektedir⁵³².

---

⁵³¹ Ibid., sf. 17.

⁵³² Bernard H. Oxman ve Beate Rudolg, "Loizidou v. Turkey," *AJIL*, C. 91, S. 3 (Temmuz 1997), sf. 533-534.

[http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/all/cf3e836bc3f3336ec2256dc300799c23/\\$file/european%20court%20of%20human%20rights.pdf?openelement](http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/all/cf3e836bc3f3336ec2256dc300799c23/$file/european%20court%20of%20human%20rights.pdf?openelement) (Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2013) adresinden karar metninin tamamına ulaşılabilir. Necatigil, KKTC'nin bir devlet olarak tanınması yerine Türkiye'nin bir alt yönetimi olarak kabul edilmesini eleştirmektedir. Necatigil'e göre devlet olmak, tanınmadan ayrı bir durumdur, KKTC'de devlet olma kriterlerini yerine getirmiştir. Badinter Komitesi'nin çalışmaları sonucunda tanınmanın sadece beyan edici bir işlevi olduğunu kabul ettiği bilinmektedir. Necatigil, Komitenin bu kararını kabul eden Avrupa devletlerinin, AİHM'nin KKTC ile ilgili değerlendirmelerine katılmalarını bir çelişki olarak nitelendirmektedir. KKTC'nin devlet olmak için gereken kriterlere sahip olduğunu, bu durumu adada bulunan Türk ordusunun engellemediğini belirtmektedir. Bu durumda KKTC tanınmasa da, AİHM tarafından Türkiye'nin bir alt yönetimi olarak nitelendirilmemelidir. Necatigil, op. cit., sf. 156.

AİHM insan haklarıyla ilgili olarak Kıbrıs'ın kuzeyinde bir boşluk doğmasını engellemek istemekteydi. Bu bölgedeki insan hakları ihlallerinden Türkiye'nin sorumlu tutulamaması halinde, ortaya kimin sorumlu tutulabileceği sorunu çıkacaktı. Ayrıca AİHM'nin BM Güvenlik Konseyi kararlarının KKTC'nin tanınmamasına ilişkin bir hukuki zorunluluk yarattığı algısında olduğu görülmektedir⁵³³.

Xenides Arestis davası ise mülkiyet hakkı ihlallerine ilişkin olarak KKTC'de bir iç hukuk yolunun oluşturulması bakımından önemlidir. Kıbrıslı Rumların mülkiyet haklarına ilişkin ihlal iddialarını AİHM'ye başvurmadan önce gündeme getirebilecekleri bir iç hukuk yolunun yaratılması hedefleniyordu. KKTC'de kurulan Mal Tazmin Komisyonu bu amaca yönelikti. Ancak Mal Tazmin Komisyonu'nun malı iade ve manevi tazminat olanağı sunmadığı için AİHM'nin Xenides-Arestis davasında etkin olmamakla eleştirilmiştir⁵³⁴.

AİHM'nin eleştirilerine göre iç hukuktaki çareler genişletilmeliydi. Taşınmaz Mal Komisyonu burada belirtilen eleştiriler de göz önünde bulundurularak yeni bir komisyon olarak kuruldu. Taşınmaz Mal Komisyonu bugün Kıbrıslı Rumların mülkiyet ihlallerine ilişkin iddialarını yöneltebilecekleri bir yol olarak varlığını sürdürmektedir. AİHM tarafından da Demopoulos davasına ilişkin kararında etkin bir iç hukuk yolu olarak nitelendirilmiştir. AİHM bu iç hukuk yolunu Türkiye'ye karşı açılacak olan davalarda etkili bir iç hukuk yolu olarak kabul etmektedir. Ayrıca Namibya ilkesinden yola çıkarsak, KKTC'de yaratılan bir iç hukuk yolunun kullanılması, KKTC'nin devlet olarak tanındığı anlamına gelmeyeceğini kabul etmek gerekecektir⁵³⁵.

---

⁵³³ Ibid., sf. 534-537.

⁵³⁴ Çolak, op. cit., sf. 20-23. Karar metnine

⁵³⁵ Ibid. AİHM tanınmamış devletlerin uygulamalarının ve mahkeme kararların tanınmamış devletlerin ülkesinde yaşayan insanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için önemli olduğunu, bu uygulama ve kararların her durumda göz ardı edilemeyeceğini belirtmiştir. Burada Uluslararası Adalet Divanı'nın Namibya davasında belirttiği ilkeye gönderme yapan AİHM, yalnızca tanınmamış devlet

AİHM'nin kararlarında KKTC'de yaşanan insan hakları ihlallerinin Türkiye'ye atfedilmesi, KKTC'nin bağımsız bir devlet olduğu iddialarını zayıflatıcı bir etki yaratmaktadır. KKTC'nin etkin bir otorite olarak kabul edilmemesi, KKTC'deki etkin otorite ile ilgili olarak bir boşluk yaratmaktadır. Bu boşluk ise KKTC'de etkin otorite kullanan güç olarak Türkiye'nin kabul edilmesiyle çözülmektedir. Bu da uluslararası toplumun KKTC'yi bir devlet olarak tanımamasına ve AİHM'nin buradaki insan hakları ihlallerinden Türkiye'yi sorumlu tutmasına neden olmaktadır.

Kıbrıs Rum Devleti ve Kıbrıs Türk Devleti isimli federe devletlerin federal bir yapı içinde Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'ni oluşturacağını öngören ve 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Antlaşması, Garanti Antlaşması ve İttifak Antlaşması'nın yürürlükte kalarak, kıyas yoluyla yeni oluşturulacak olan duruma uygulanmasını öngören Annan Planı, Kıbrıslı Rumlarca reddedilmiştir.

Annan Planı'nın taraflarca kabul edilmesi durumunda Kıbrıslı Türkler üzerindeki ambargo ve izolasyonların kaldırılacağı sözü verilmiş, ancak bu konu ile ilgili herhangi bir değişiklik gerçekleştirilmemiştir. Kıbrıslı Türklerin üzerindeki baskının kaldırılması için akla gelen yollardan biri KKTC'nin devlet olarak tanınmasını sağlamaktır. Ancak uluslararası toplumun bu konudaki isteksizliği ortadadır. Uluslararası toplumun bu isteksizliği, çözüm girişimlerinde Kıbrıslı Rumları isteklerinde katı bir tutum sergilemek konusunda cesaretlendirmiştir⁵³⁶.

Adada barışın sağlanması konusunda yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen günümüzde hala geçerliliğini koruyan çözüm önerilerinden birisi de Kıbrıslı Türk ve Rum toplumlarının yeniden bir devlet çatısı altında yaşamaya başlamasıdır.

ülkesindeki insanlarla ilgili tanınmamış devlet uygulamalarının uluslararası hukukça tanınabileceğini belirtmiştir; bu durumun ise söz konusu devletin tanınmasına yol açmayacağını kabul etmiştir. Ibid., sf. 26.

⁵³⁶ Michael Stephen, "How The International Community Made a Cyprus Settlement Impossible," *Journal of International Affairs*, C. VI, S. 1 (Mart-Mayıs 2001), sf. 3.

Uluslararası toplum bu yolu daha çok benimsemiş gözükmektedir. Bu nedenle söz konusu çözüm yolu üzerinde daha fazla durulmalıdır. Kıbrıs sorunun çözümü için iki ayrı toplumun kendi kaderini tayin etme haklarını ayrı ayrı kullanabilmeleri gerektiğini savunan görüşler de bu noktada önem kazanmaktadır.

Kıbrıslı Türklerin ve Rumların ayrı ayrı kendi kaderini tayin etme haklarını kullanarak yeniden bir devlet oluşturmaları, hem Kıbrıslı Türklerin kendi kaderini tayin etme hakkı olduğunu savunan Türkiye dış politikası bakımından tutarlı olacak, hem de yeni durum uluslararası toplumun Kıbrıslı Türklere karşı olan tutumunu değiştirecektir. Adada bu şekilde bir çözüme ulaşılmasının ardından, KKTC'nin tanınıp tanınmaması durumunun uygulamada önemi olmayan bir durum olarak kalacağı kabul edilmektedir⁵³⁷.

Uluslararası toplumun üyelerinin isteği doğrultusunda adada ortak bir devletin kurulması durumunda, söz konusu devletin doğru algılanacak olan bir Kıbrıslı kimliği üzerinden kurulmasına önem verilmesi gerekmektedir. Adada istikrar ancak Kıbrıslı kimliğinin başarılı bir biçimde oluşturulmasının ardından gerçekleştirilebilecektir. Kıbrıslı kimliği Kıbrıslı Türk ve Rumların bu kimliklerini silmeye çalışan bir kimlik olarak değil, aynı adayı ve tarihi paylaşan farklı toplumların ilişkilendirilmesi olarak algılanmalıdır. Kurulmak istenen yeni federasyonun Kıbrıslı Türk ve Rumların kendi kaderini tayin etme haklarını kullanmaları sonucu ortaya çıkacakları kabul edilmelidir⁵³⁸.

---

⁵³⁷ Dodd, op. cit., sf. 117-118. Barış görüşmeleriyle ilgili olarak Türk tarafının öne sürdüğü görüşlerden biri de Kıbrıslı Rumlar ile birleşmenin ancak KKTC'nin tanınmasının ardından gerçekleştirilebilecek bir durum olduğu idi. Dodd, op. cit., sf. 116. Kıbrıs sorununu çözümü için Kıbrıslı Türk ve Rumların kendi kaderini tayin etme hakkına ayrı ayrı sahip olduklarını kabul etmenin önemini vurgulayan görüş için bkz: Nuray Bamanie, "Cyprus' Forgotten Turks," Journal of Muslim Minority Affairs, C. XXII, S. 2 (2002), sf. 447.

⁵³⁸ Yılmaz, op. cit., sf. 75, Ertekün ve Necatigil, op. cit., sf. 16. Adadaki çözümün önündeki en büyük engelin tek devlet ve tek hükümette diretmenin olduğunu belirten görüş için bkz: Stephen, op. cit., sf. 1.

SONUÇ

Çalışmanın ilk bölümünde bir devlet içerisinde mevcut olan farklı etnik grupların, azınlıkların ve ulusal grupların haklarının korunmasının önemi vurgulanmıştır. Bu durum, kendi kaderini tayin etme hakkının bir geriyidir. Genellikle halkların hakkı olarak kabul edilen kendi kaderini tayin etme hakkı, kendi geleceğini kendinin belirlemesi anlamına gelmektedir.

Günümüzde kendilerine baskı uygulanan insan topluluklarının kendi kaderini tayin etme hakkını kullanarak devlet yönetimine katılabilecekleri ve farklılıklarını yine bu haklarına dayanarak sürdürebilecekleri kabul edilmektedir. Farklılıkların göz önünde bulundurulmaması, devlet yönetiminde ve işleyişinde birtakım topluluklara söz hakkı verilmemesi devletlerde kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutuna yönelik iddiaların yükselmesine neden olmaktadır. Bu iddiaların gündeme gelmesine rağmen uzlaşmanın sağlanamaması durumunda, kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutuna ilişkin iddialar gündeme gelmektedir. Bu durumun ise uluslararası barış ve istikrar açısından çok daha büyük sakıncaları vardır.

Halkların kendi kaderini tayin etme hakkı bugün sömürge yönetimi altındaki halkların gündeme getirebileceği bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında, işgal altında yaşayan halklar da bu haklarını kullanabilmektedirler. Yabancı baskısına maruz kalan halkların da kendi kaderini tayin etme hakkını kullanabileceklerini görmekteyiz.

Halkların kendi kaderini tayin etme hakkının iki boyutu bulunmaktadır. Kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutunun hangi tür yöntemlerle hayata geçirileceği henüz tam anlamıyla netlik kazanmış değildir. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, halkın ülkedeki siyasal sürece katılması, özerklik gibi yöntemler akla gelen yöntemlerden birkaçıdır.

Kendi kaderini tayin etme hakkının dışsal boyutu bize ayrılmayı işaret etmektedir. Genellikle ayrılma girişimlerinden önce kendi kaderini tayin etme hakkının içsel boyutuyla ülkede yaşanan sorunlara zm bulunma çabasının gerçekleştirilmiş olması aranmaktadır.

Kendi kaderini tayin etme hakkının kullanılmasıyla amaçlanan demokratik ve insan haklarına saygılı bir devletin sınırları içerisinde yaşamaktır. Bu çerçevede devletler açısından ayrılıkçı hareketleri önlemek için insan haklarına saygılı ve farklılıkları önemseyen bir yönetim anlayışı benimsemiş olmak gerekmektedir.

Devletin içinde yaşanan etnik sorunlarla ilgili zmszlk süreci, ayrılıkçı hareketler sonucunda bağımsızlık iddialarını doğurmaktadır. Ancak ayrılıkçı hareketler sonucunda meydana gelen yeni oluşumların devlet olarak tanınmasında uluslararası hukukun kuralları ve var olan uygulamalarının yanında, devletlerin siyasi tutum ve çıkarlarının da etkin bir rol oynadığı görülmektedir.

Çalışmanın ana konusunu ikinci bölümde incelenen devletlerin tanınması konusu oluşurmaktadır. Günümüzdeki uygulama bizleri henüz bir oluşumun devlet olarak tanınması gibi bir yükümlülüğün oluşmadığı sonucuna götürmektedir. Devlet olarak tanınmak isteyen yeni oluşumlar, bir halkın kendi kaderini tayin etme hakkına dayanmaları durumlarında da diğer devletlerce tanınmayabilmektedirler.

Sömürge yönetimi altındaki ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmaları sonucunda ortaya çıkan yeni devletler, genellikle tanınma açısından önemli sorunlarla karşılaşmamışlardır. Yine de uluslararası hukukta devletlerin tanınması konusunda karşılaşılan temel sorunlardan birisi, belirli koşulların oluştuğu zaman tanınmayı sağlayacak hukuk kurallarının olmamasıdır. Bu durum ise tanınma kararında birtakım siyasi etkenlerin geçerli olmasına neden olmaktadır.

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde ayrılıkçı hareketlerin gündeme gelmesiyle, sömürge yönetimlerine son verilmesi sürecinin ardından, uluslararası topluma birçok yeni devletin katıldığı bir süreç yaşanmıştır. Bu süreçte oraya çıkan yeni devletlerin tanınması aşaması bize uluslararası toplumun insan haklarını korumaya önem veren ve demokratik bir yönetim biçimi benimseyen devletlerin tanımakta istekli olduğunu göstermiştir. Söz konusu yeni devletlerin tanınması için aranan şartlardan birisi de, bu devletlerin kendi kaderini tayin etme hakkına saygılı olmalarıydı.

Kıbrıs örneğinde de yaşananlar, hem kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olma iddiaları hem de devletlerin tanınması konusunun somut bir örneğidir. Bir devlet sınırları içerisinde yaşayan bir milletin (veya ulusun) ortaya çıkması genellikle farklı halkların türdeşleştirilmesiyle meydana gelmektedir. Ancak bu türdeşleşmenin tam anlamıyla gerçekleşmemiş olması, genellikle ayrılıkçı hareketlerin gündeme gelmesine neden olmaktadır. Bunu önlemenin tek yolu söz konusu farklı etnik grupların bir birlerini yönetimde dışlama politikası gütmemesidir. Kıbrıs'ta uluslararası toplumca yaratılmaya çalışılan Kıbrıslılık üst kimliği başarılı bir sonuca ulaşmamış, Kıbrıslı Türklerin devletin yönetiminde söz sahibi olma haklarının engellenmek istemesiyle kendi kaderini tayin etme hakkını kullanma iddiası gündeme gelmiştir.

Kıbrıslı Türkler azınlık statüsünde yaşamak yerine Kıbrıs Cumhuriyeti'nden ayrılmayı tercih etmişlerdir. Kıbrıs örneğinde olduğu gibi, farklı etnik kökenden insan gruplarının yaşadığı ülkelerde kendi kaderini tayin etme hakkının süjesinin kim olduğu tartışma yaratan bir husustur. Bu noktada söz konusu hakkın sahibi olarak nüfusunun sayıca fazla olan gruba işaret edilmesi, sayıca azınlıkta olan grubun baskı altında yaşamasına neden olabilecektir. Bu durumda en uygun gözükten yöntem,

etnik grupların her birinin kendi kaderini tayin etme hakkını kullanmasına olanak tanımaktır. Bu durum ise genellikle karşılıklı tavizlerle ortaya çıkacak bir yönetim biçimi benimsemeyi gerektirmektedir. Kıbrıs'ta bu yöntemin hayata geçirilmek istenmemesi, etnik çatışmalara yol açmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Kıbrıs sorunu çeşitli yönleriyle ele alınmaya çalışılmıştır. Uluslararası toplum 1974 yılında adada yaşananlar sırasında Kıbrıslı Türklerin yanında yer alınmamıştır. Batılı devletlerin Kosova'daki tavırları, Rusya'nın ise Gürcistan'da yaşananlara karşı giriştiği eylemleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki hareketsizliklerinden oldukça farklı tutumlardır. Çalışmada bu durum farklı bölümlerde vurgulanırken amaçlanan etnik çatışmaların son bulması çabalarının eleştirilmesi değildir. Belirtmek istenen, etnik çatışmalar sırasında devletlerin tavırlarının tek tiplilikten oldukça uzak olduğudur. Aynı sorun devletlerin tanınması örneğinde de ortaya çıkmaktadır. Devletlerin siyasi nedenlerle bu bireysel tavırları sergilemesi ise uluslararası hukukta oldukça farklı uygulamaların aynı anda yürürlükte olması sonucunu doğurmaktadır.

Doğu Avrupa'da ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde kurulan devletlerin tanınması için birtakım şartların ileri sürülmesi kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olan halkların kurdukları devletlerin, söz konusu halkların bu hakka sahip olmaları nedeniyle tanınması zorunluluğunun ortaya çıkmadığını kanıtlamaktadır. Bu devletleri kuran halkların kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olmadıkları ileri sürülmemiş, ancak tanınmaları için Doğu Avrupa'da ve Sovyetler Birliği'nde Kurulan Yeni Devletlerin Tanınmasına İlişkin Yol Haritası'nda belirtilen şartları yerine getirmeleri aranmıştır. Kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olan halkların bu haklarına dayanarak kurdukları devletlerin tanınması da birtakım şartlara tabi tutulabilmektedir.

Kıbrıslı Türklerin kendi kaderini tayin etme hakkına dayanarak kurdukları devlet uluslararası hukuk kurallarına aykırı kabul edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarında vurguladığı gibi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkili kontrol uygulayamadığı bir bölge olarak kabul edilmektedir. Aynı tutum "Kıbrıs Cumhuriyeti Hükümeti'nin etkili kontrolü altında olmayan bölgeleri ile ticareti düzenleyen özel koşullara ilişkin Konsey Tüzüğü önerisi"nde de belirtilmiştir. Uluslararası toplum, Kıbrıs'ın kuzeyinde etkili kontrolü Türkiye'nin uyguladığını belirtmektedir. Bu durum da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin devlet olarak tanınmasını engelleyen nedenlerden birisidir.

Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin olarak uluslararası toplum tarafından beslenen umutlar, son bölümde de vurgulandığı gibi Kıbrıslı Türkler ve Rumların bir devlet çatısı altında birleşmeleri yönündedir. Adada kurulacak olan yeni devletin, iki halkın kendi kaderini tayin etme hakkını birlikte kullanmalarına karar vermiş olmaları sonucunda, farklılıklarını koruyan bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Kalıcı bir çözüm, ancak bu şekilde sağlanacaktır. Kıbrıs'ta eşit statüde iki halk vardır. Kıbrıs hem Kıbrıslı Türklerin, hem de Kıbrıslı Rumların vatanıdır. Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasında bir azınlık-çoğunluk ilişkisi kurulmaya çalışılmamalıdır.

Heterojen yapıdaki ülke halklarında devlet yönetimine katılımın bir toplum tarafından diğeri aleyhine engellenmek istenmesi etnik çatışmaların yaşanmasına sebep olmaktadır. Önemli olan farklı toplumların da katılımını garanti eden mekanizmaların yürürlüğe sokulmasıdır. Aksi halde Kıbrıs örneği tek olmayacak, değişik bölgelerde kendi kaderini tayin etme hakkına ilişkin iddialar yükselirken, uluslararası toplum yeni tanınma sorunlarıyla karşılaşacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

2011 Yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti “Fırsatlar ve Tehditler”, ed: Soyalp Tamçelik, 1. B., Ankara, EkoAvrasya Yayın, Ocak 2012 içinde Kamuran Reçber, “Ek Protokol’ün Türkiye Tarafından Onaylanmamasının Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Açısından Yarattığı veya Yaratacağı Sorunlar”

21. Yüzyılda Türk Dünyası Uluslararası Sempozyumu, ed: Levent Eraslan, Nazım Muradov, Elnur Ağayev, 1. B., Ankara, EkoAvrasya Yayın, Mart 2011 içinde Soyalp Tamçelik, “Türk Cumhuriyetleri Açısından KKTC’nin Tanınma Olgusu ve Esasları”

A. Füsun Arsava, Azınlık Kavramı ve Azınlık Haklarının Uluslararası Belgeler ve Özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. Maddesi Işığında İncelenmesi, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basımevi, 1993

Aktan Hamza, Makedonya-Arnavutluk İlişkilerinde Arnavut Sorunu, Üsküp, Logos A, 2006

Aslan Gündüz, Milletlerarası Hukuk, 5. B., İstanbul, Beta Basım, 2009

Durmuş Tezcan, Mustafa R. Erdem ve Murat Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2009

Durmuş Tezcan ve ö., İnsan Hakları, 4. B., Ankara, Seçkin Yayıncılık, Ağustos 2011

Emine olak, Kuzey Kıbrıs'ta Mülkiyet Hakları, çev. Fatma Tuna, im Seroydaş, 1. B., Lefkoşa, Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yayınları No: 2, Mayıs 2012

Enrico Milano, Unlawful Territorial Situations in International Law, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, 2006

Evren Altınkaş, "Kıbrıs Sorunu, Türk Dış Politikası ve Uluslararası Hukuk," Uluslararası İlişkilerde Güncel Konular ve Türkiye, Ed: Cenap akmak, Nejat Doğan ve Ahmet Öztoprak, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Temmuz 2012

Ezeli Azarkan, Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınması, Ankara, Adalet Yayınevi, 2008

Frederica M. Bunge, Cyprus, a Country Study, C. XXII, Foreign Area Studies, American University, 1980, içinde Ellen Laipson, "Government and Politics"

Hüseyin Kalaycı, Ulus Devletin Başağrısı Ayrılkçılık, Ankara, Liberte Yayınları, Nisan 2010

Hüseyin Pazarıcı, Uluslararası Hukuk, 9. B., Ankara, Turhan Kitabevi, 2010

Karl Doehring, Genel Devlet Kuramı, çev. Ahmet Mumcu, 2. B., İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2002

Kemal Gözler, Devletin Genel Teorisi, 3. B., Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Ekim 2011

Kudret Özersay, Kıbrıs Sorunu: Hukuksal Bir İnceleme, 3. B., Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2009

Malcolm D. Evans, International Law, 3. B., New York, Oxford University Press, 2010

Malcolm N. Shaw, International Law, 6. B., Cambridge, Cambridge University Press, 2011

Martin Dixon, Robert McCorquodale ve Sarah Williams, Cases and Materials on International Law, 5. B., New York, Oxford University Press, 2011

Martin Dixon, Textbook on International Law, 6. B., Oxford, Oxford University Press, 2007

Mehmet Genç, Birleşmiş Milletler ve Uzmanlık Örgütleri Mevzuatı, 1. C., Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları, 1999

Mehmet Semih Gemalmaz, Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş, 7. B., İstanbul, Legal Yayıncılık, Nisan 2010

Melda Sur, Uluslararası Hukukun Esasları, 4. B., İstanbul, Beta Basım, 2010

M. Necati Münir Ertekün ve Zaim Necatigil, The Right of the Turkish Cypriot People to Self-Determination, 2. B., Lefkoşa, Temmuz 1996

Mikulas Fabry, Recognizing States, New York, Oxford University Press, 2010

Murat Sarıca, Erdoğan Teziç ve Özer Eskiuyurt, Kıbrıs Sorunu, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1975

Mustafa Şahin, Avrupa Birliği'nin Self-Determinasyon Politikası, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2010

Niyazi Kızılyürek, Daha Önceleri Nerelerdediniz? Düünden Bugüne Kıbrıs Müzakereleri, 1. B., İstanbul, Birikim Yayınları, 2009

Oral Sander, Siyasi Tarih, 15. B., Ankara, İmge Kitabevi, 2007

Ömer İ. Akipek, Devletler Hukuku, C. 2, 3. B., Ankara, Başnur Matbaası, 1966

Peter Malanczuk, Modern Introduction to International Law, 7. B., Cornwall, Routledge, 1998

Rıdvan Karluk, Uluslararası Kuruluşlar, 6. B., İstanbul, Beta Basım, 2007

Server Tanilli, Devlet ve Demokrasi, 1. B., İstanbul, Adam Yayınları, Ekim 2000

Sevin Toluner, Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1977

Sibel Akgün, “İngiliz Sömürge Yönetimine Karşı Kıbrıs Türk Toplumunun Tepkisi,” 2011 Yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti “Fırsatlar ve Tehditler”, editör: Soyalp Tamçelik, 1. B., Ankara, SATA Matbaacılık, Ocak 2012

Şeref Gözübüyük, Anayasa Hukuku, 15. B., Ankara, Turhan Yayınları, Ağustos 2007

Thomas D. Grant, The Recognition of States, Westport, Praeger Publishers, 1999

Turgut Turhan, Ada Yazıları (2007-2009) içinde “Moskova KKTC’ni, Ankara da Abhazya’yı Tanıyabilir mi?” Ankara, Yetkin Basımevi, 2010

Turgut Turhan, Ada Yazılar (2007-2009) içinde “Birleşmiş Milletlerin Çözüm İnisiyatifleri ve Annan Planı,” Ankara, Yetkin Basımevi, 2010

Vaughan Lowe, International Law, New York, Oxford University Press, 2007

Yılmaz Altuğ, Devletler Hususi Hukukunda Yargı Yetkisi, 2. B., İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1979

Yusuf Aksar, Teoride ve Uygulamada Uluslararası Hukuk I, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2012

Zaim M. Necatigil, Kıbrıs Uyuşmazlığı ve AİHM Kıskaçında Türkiye, Ankara, Turhan Kitabevi, 2005

Makaleler

“Türkiye-AB ilişkileri ve Kıbrıs Sorunu” Paneli,” içinde Füsun Arsava’nın konuşması, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, C. IX, S. 35-36 (Mayıs-Kasım 2005), sf. 388-408.

A. Füsun Arsava, “Azınlık Hakları ve Bu Çerçevde Ortaya Çıkan Düzenlemeler,” AÜSBFD, C. XLVIII, S. 1 (1992), sf. 51-62.

A. Füsun Arsava, “Kıbrıs Sorununun Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi,” AÜSBFD, C. LI, S. 1 (1996), sf. 43-51.

A. Füsun Arsava, “Kıbrıs Uyuşmazlığı’nda Çözüm Stratejileri,” Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, C. XVI, S. 38 (2010), sf. 7-22.

A. Füsun Arsava, “Kosova, Abhazya, Güney Osetya ve Uluslararası Sezession Hakkı,” Uluslararası Hukuk ve Politika, S. 29 (2012), sf. 1-22.

A. Füsun Arsava, “Kosova, Güney Osetya, Abhazya ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneklerinde Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Değerlendirilmesi,” Atılım Üniversitesi İz Dergisi, S. 7 (2008), sf. 43-45.

A. Füsun Arsava, “Self-determinasyon Hakkı ve Kosova,” Uluslararası Hukuk ve Politika, C. V, S. 17 (2009), sf. 1-21.

A. Füsun Arsava, ““Selfdetermination” Hakkının Tarihi Gelişimine Bir Bakış ve Aaland Adaları Sorunu,” Seha L. Meray’a Armağan, C. I (1981), sf. 55-67.

A. Füsün Arsava, "Ulusal Grup Hakları ve Bu Konuda Meydana Gelen Gelişmeler," AÜSBFD, C. XLVII, S. 3 (1992), sf. 13-20.

A. Sait Sönmez, "Putin Yönetimi'nin Güney Kafkasya Politikası," Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. XV, S. 2 (2011), sf. 95-116.

Abdullah Kıran, "Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş," GAU Journal of Social and Applied Science, C. III, S. 6 (2008), sf. 19-36.

Abdullah Uz, "Teori ve Uygulamada Self-Determinasyon Hakkı," Uluslararası Hukuk ve Politika, C. III, S. 9 (2007), sf. 60-81.

Abdülkadir Akıl, "Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Diğer Uluslararası Hukuk Kuralları Çerçevesinde Çeçenistan Meselesi", Tarih Bilinci Tarih ve Kültür Dergisi, S. 19-20 (Kasım 2012), sf. 215-229.

Alain Pellet, "The Opinions of the Badinter Arbitration Committee A Second Breath for the Self-Determination of Peoples," EJIL, C. III, S. 3 (1992), sf. 178-184.

Alexander Orakhelashvili, "Statehood, Recognition and the United Nations System: A Unilateral Declaration of Independence in Kosovo," Maw Planck Yearbook of United Nations Law, C. XII (2008), sf. 1-44.

Alison K. Eggers, "When is a State a State? The Case for Recognition of Somaliland," Boston College International and Comparative Law Review, C. XXX, S. 1 (2007), sf. 211-222.

Allen Buchanan, "Theories of Secession," Philosophy & Public Affairs, C. XXVI, S. 1 (Ocak 1997), sf. 31-61.

Altuğ Günal, "Haklı Savaş Teorisi Çerçevesinde Kıbrıs ve Kosova Sorunları'nın Karşılaştırılması," Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, C. XVI, S. 38 (2010), sf. 69-126.

Amy E. Eckert, "Constructing States: The Role of the International Community in the Creation of New States," Journal of Public and International Affairs, C. XXIII (2002), sf. 19-39.

Avishai Margalit ve Joseph Raz, "National Self-Determination," Journal of Philosophy, C. LXXXVII, S. 9 (Eylül 1990), sf. 439-461.

Berdal Aral, "Kollektif Bir İnsan Hakkı Olarak 'Halkların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı'," İnsan Hakları Yıllığı, C. XXI-XXII(1999-2000), sf. 109-120.

Bernard H. Oxman ve Beate Rudolp, "Loizidou v. Turkey," AJIL, C. 91, S. 3 (Temmuz 1997), sf. 532-537.

Cenap Çakmak, "Rusya'nın Güney Osetya Politikası, Neo-Self Determinasyon ve UCM'nin Rolü," Bilge Strateji, C. I, S. 1 (Güz 2009), sf. 51-70.

Charles Crozat, "Devletler Hukukunda Tanıma," İÜHFİM, çev. Edip F. Çelik, C. XIX, S. 1-2 (1953), sf. 3-31.

Cherylyn Brandt Ahrens, "Chechnya and the Right of Self-Determination," Columbia Journal of Transnational Law, C. XLII (2003-2004), sf. 575-615.

Christian Hillgruber, "The Admission of New States to the International Community," EJIL, C. IX, S. 3 (1998), sf. 492-509.

Clarence A. Berdahl, "The Power of Recognition," AJIL, C. XIV, S. 4 (1920), sf. 519-539.

Clement Dodd, "Annan Planı ve Kıbrıs Sorunu," YÜHFD, çev. Ceren Su, C. I, S. 1 (2004), sf. 109-118.

Costas M. Constantinou ve Yiannis Papadakis, "The Cypriot State(s) in situ: Cross-ethnic Contact and the Discourse of Recognition," Global Society, C. XV, S. 2 (2001), sf. 125-148.

David A. Ijalaye, "Was "Biafra" at Any Time a State in International Law?," AJIL, C. LXV, S. 3 (Temmuz 1971), sf. 551-559.

Doğan Kılınç, “Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi,” GÜHFD, C. XII, S. 1-2 (2008), sf. 949-982.

Edwin Borchard, “Recognition and Non-Recognition,” AJIL, C. XXXVI, S. 1 (1942), sf. 108-111.

Ender Kuzu, “Uluslararası Adalet Divanı’nın Kosova’ya İlişkin Danışma Görüşü’nün Değerlendirilmesi,” MHB, Yıl: 30, S. 1-2 (2010), sf. 1-25.

Erica-Irene A. Daes, “Some Considerations on the Right of Indigenous Peoples to Self-Determination,” Transnational Law & Contemporary Problems, C. III, S. 1 (1993), sf. 2-11.

Erol Kurubaş, “Kuzey Irak’ta Olası Bir Ayrılmanın Meşruluğu ve Self-Determinasyon Sorunu,” AÜSBFD, C. LIX, S. 3 (2004), sf. 148-179.

Erol Kurubaş, “SSCB Sonrası Türk Cumhuriyetlerinde Yeni Uluslaşma Süreçleri Üzerine Bir Değerlendirme,” Uluslararası Hukuk ve Politika, C. II, S. 5 (2006), sf. 112-133.

Ersoy Kontacı, “Demokrasi Tartışmalarında Sınır Aşan Bir Kavramlaştırma Denemesi: “Kırılgan Demokrasiler” ve Belçika Örneği,” AÜHFD, C. LIX, S. 3(2010), sf. 467-492.

Ezeli Azarkan, “Slovenya, Hırvatistan ve Bosna’nın Bağımsızlık Mücadeleleri ve Yugoslavya’nın Dağılışı,” Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, C. VIII, S. 2 (2011), sf. 52-91.

Faruk Sönmezoğlu, “Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler: 1954-1975,” İktisat Fakültesi Mecmuası, C. XXXVIII, S. 3-4 (1984), sf. 223-255.

Fatih Tosun, “Uluslararası Hukukta “Kuvvet Kullanma ve Karışma” Kavramlarının Değişen Anlamı,” Güvenlik Stratejileri Dergisi, S. 9 (2009), sf. 89-118.

Francis A. Mann, “”The Judicial Recognition of an Unrecognized State,” International and Comparative Law Quarterly, C. XXXVI (1987), sf. 348-350.

Fuad Hüseyinov, “Bağımsız Devletler Topluluğu’nun Oluşumunun Hukuki Boyutları,” AÜHFD, C. LII, S. 4 (2003), sf. 387-401.

Giray Saynur Bozkurt, “Tito Sonrası Dönemde Eski Yugoslavya Bölgesindeki Türkler ve Müslümanlar,” Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, C. X, S. 2 (2010), sf. 51-95.

Hacer Soykan Adaoğlu, “AB ve KKTC Hukuku Açısından Yeşil Hat Tüzüğü,” Avrupa Çalışmaları Dergisi, C. V, S. 1 (Güz 2005), sf. 15-33.

Halis Ayhan, “Arnavut ve Sırp Savları Bağlamında Kosova’nın Sahipliği Sorunu,” SÜSBED, S. 23 (2010), sf. 73-86.

Hans Aufricht, “Principles and Practices of Recognition by International Organization,” AJIL, C. XLIII, S. 4 (1949), sf. 678-704.

Hans Kelsen, “Recognition in International Law,” AJIL, C. XXXV, S. 4 (1941), sf. 605-617.

Hasan Duran, “BM ve AB Çerçevesinde Kıbrıs Sorununa Güncel Bir Bakış,” DÜSBD, S. 21 (Ağustos 2008), sf. 119-139.

Hersch Lauterpacht, “Recognition of States in International Law,” The Yale Law Journal, C. LIII, S. 3 (1944), sf. 385-458.

Hüseyin Kalaycı, “Kendi Kaderini Tayinin Liberal Teorileri,” Liberal Düşünce Dergisi, S. 47-48 (Yaz-Sonbahar 2007), sf. 67-85.

Hüseyin Kalaycı, “Referandumla Ayrılma Konusunda Yüksek Mahkemenin Tutumu: Kanada-Quebec Örneği,” AÜSBFD, C. LXIII, S. 1 (Ocak-Mart 2008), sf. 151-174.

İlyas Doğan, “Kendi Geleceğini Belirleme İlkesi,” Kamu Hukuku Arşivi, Yıl 9 (Mart 2006), sf. 1-11.

John F. Williams, “Some Thoughts on the Doctrine of Recognition in International Law,” Harvard Law Review, C. XLI, S. 47 (1933-1934), sf. 776-794.

Josef L. Kunz, "Critical Remarks on Lauterpacht's "Recognition in International Law",” AJIL, C. XLIV, S. 4 (1950), sf. 713-719.

Keisuke Wakizaka, "Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkının Kuzey Kafkasya'daki Toplum Yapısı ve SSCB'nin İskan Politikasına Etkileri, 19. Yüzyıl Çarlık Rusyası ile SSCB'nin Kuzey Kafkasya'daki İskan Politikalarının Karşılaştırılması,” Tarih Bilinci Tarih ve Kültür Dergisi, S. 19-20 (Kasım 2012), sf. 75-82.

Kemal Cebeci, "Küreselleşme Bağlamında Ulus-Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü,” Sayıstay Dergisi, S. 71 (Ekim-Aralık 2008), sf. 23-39.

Kerem Batır ve İlhan Aras, "Self-Determinasyon Hakkı ve Filistin Devleti Bağlamında Filistin Sorunu,” NEU Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 1 (2011), sf. 146-164.

Lea Brilmayer, "Secession and Self-Determination: Territorial Interpretation,” YJIL, C. XVI (1991), sf. 177-202.

M. Akif Kütükçü, "Uluslararası Hukukta Self-Determinasyon Hakkı ve Türk Cumhuriyetleri,” SÜSBED, S. 12 (2004), sf. 260-276.

Maivân Clech Lâm, "Making Room for Peoples at the United Nations: Thoughts Provoked by Indigenous Claims to Self-Determination,” Cultural Anthropology, C. XVI, S. 3 (Ağustos, 2001), sf. 603-622.

Marios L. Evriviades, "The Legal Dimension of the Cyprus Conflict," Texas International Law Journal, C. X, S. 227 (1975), sf. 227-264.

Martti Koskenniemi, "Günümüzde Milli Self Determinasyon: Hukuki teori ve Uygulama Sorunları," GÜHFD, C. I, S. 1 (Haziran 1997), sf. 263-286.

Michael Stephen, "How The International Community Made a Cyprus Settlement Impossible," Journal of International Affairs, C. VI, S. 1 (Mart-Mayıs 2001), sf. 1-31.

Miyoshi Masahiro, "Sovereignty and International Law," Asian Yearbook of International Law, C. XIV (2008), sf. 1-10.

Muhammet Faruk Çakır ve Hüseyin Emiroğlu, "Avrupa Sorunlarının Çözümünde AB'nin Liderliği: Kosova'nın Nihai Statüsü Meselesi (1999-2005)," Uluslararası Hukuk ve Politika, C. V, S. 17 (2009), sf. 85-106.

Mustafa Gökçe, "Sovyet Sonrası Dönemde Hazar Çevresinde Yaşanan Rekabet," Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. I, S. 3 (2008), sf. 177-208.

Muzaffer Yılmaz, "The Cyprus Conflict And The Question of Identity," Uluslararası Hukuk ve Politika, C. I, S. 4 (2005), sf. 74-90.

Nuray Bamanie, "Cyprus' Forgotten Turks," Journal of Muslim Minority Affairs, C. XXII, S. 2 (2002), sf. 443-449.

Pasha L. Hsieh, "An Unrecognized State in Foreign and International Courts: The Case of the Republic of China on Taiwan," Research Collection School of Law, C. LXXXIV, S. 3 (2007), sf. 59-81.

Peter Loizos, "Intercommunal Killing in Cyprus," Man, New Series, C. XXIII, S. 4 (Aralık 1988), sf. 639-653.

Peter Pernthaler, "Kıbrıs Sorununa Federal veya Konfederal Çözüm AB Üyeliği Kabulü Hukuki Statüsüne Yeni Bir Yaklaşım," YÜHFD, çev: Semir Töner Şen, C. I, S. 1 (2004), sf. 137-148.

Philip M. Brown, "The Effects of Recognition," AJIL, C. XXXVI, S. 1 (1942), sf. 106-108.

Quincy Wright, "Recognition and Self-Determination," American Society of International Law, C. XLVIII, S. 22-24 (Nisan 1954), sf. 23-37.

Rauf Versan, "Kıbrıs Uyuşmazlığının Gerçekleri ve Bunlara İlişkin Bazı Mülahazalar," MHB, C. XXV, S. 1-2 (2005-2006), sf. 663-670.

Robert McCorquodale, "Self-Determination: A Human Rights Approach," International and Comparative Law Quarterly, C. XLIII, S. 4 (1994), sf. 857-885.

Robin White, "Recognition of States and Diplomatic Relations," The International and Comparative Law Quarterly, Ed: A. (Vaughan) Lowe and Colin Warbrick, C. XXXVII, S. 4 (Ekim 1988), sf. 983-988.

Roland Rich, "Recognition of States: The Collapse of Yugoslavia and the Soviet Union," EJIL, C. IV, S. 36 (1993), sf. 37-69.

Serap Akipek, "Birleşmiş Milletler Örgütü Denetiminde Vesayet Altında Ülke Bulunmaması Sömürgeciliğin de Sonu Anlamına mı Geliyor?" AÜHFD, C. L, S. 1 (2001), sf. 1-10.

Siret Hürsoy, "Etnik Realite Kapsamında Kıbrıs Sorunu," Uluslararası Hukuk ve Politika, C. VI, S. 21 (2010), sf. 35-59.

Siret Hürsoy, "Kuramlar ve Kıbrıs Sorunu Üzerine Çıkarımlar," Ege Akademik Bakış, C. XIII, S. 2 (Nisan 2013), sf. 259-271.

Soyalp Tamçelik, "Kıbrıs ve Avrupa Birliği İlişkileri-II," Manas Sosyal Bilimler Dergisi, C. III, S. 6 (2003), sf. 188-215.

Stefan Talmon, "The Duty Not to 'Recognize as Lawful' a Situation Created by the Illegal Use of Force or Other Serious Breaches of a Jus Cogens Obligation: An Obligation without Real Substance?," The Fundamental Rules of the International Legal Order: Jus Cogens and Obligations Erga Omnes, editör: Martinus Nijhoff, 2006, sf. 99-125.

Süha Bölükbaşı, “The Cyprus Dispute and the United Nations: Peaceful Non-Settlement between 1954 and 1996,” International Journal of Middle East Studies, C. XXX, S. 3 (Ağustos 1998), sf. 412-434.

Suzanne Palmer, “The Turkish Republic of Northern Cyprus: Should the United States Recognize it as an Independent State?” Boston University International Law Journal, C. IV, S. 423 (1986), sf. 423-450.

Şener Aktürk, “Etnik Kategori ve Milliyetçilik,” Doğubatu, S. 25 (Eylül 2006), sf. 23-53.

Taner Tatar, “Sömürgecilik ve Kızıl-Kara Katliam,” Sosyoloji Konferansları Dergisi, S. 44 (2011), sf. 195-220.

Tozun Bahçeli, “Searching for a Cyprus Settlement: Considering Options for Creating a Federation, a Confederation, or Two Independent States,” Publius, C. XXX, S. 1 (Kış-İlkbahar 2000), sf. 203-216.

Turgut Turhan, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti-Azerbaycan İlişkileri,” AÜHFD, C. LX, S. 1 (2011), sf. 175-196.

Türkkaya Ataöv, “Sömürgecilik Tarihiyle İlgili Sovyet Çalışmaları,” AÜSBFD, C. XXIV, S. 4 (1970), sf. 35-40.

Uğur Samancı, “Uluslararası Adalet Divanının Kosova’nın Bağımsızlık İlanına İlişkin Danışma Görüşü,” DEÜHFD, C. XI, S. 2 (2011), sf. 123-194.

Yavuz Güler, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi,” Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, C. V, S. 1 (2004), sf. 101-112.

Zaim M. Necatigil, “Judgement of The European Court of Human Rights in the Loizidou Case: A Critical Examination,” Journal of International Affairs, C. IV, S. 3 (Eylül-Kasım 1999), sf. 149-178.

Zeki Koday, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Türkiye ile Olan Ulaşım Faaliyetlerine Coğrafi Bir Bakış,” Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 2 (1995), sf. 47-69.

Tezler ve Raporlar

Arzu Alibaba, “Milletlerarası Unsurlu Sözleşmelerde Hukuk Seçimi ve Sınırlandırılması,” (basılmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, 2005)

Ayla Gürel, Kıbrıs’ta Yerinden Olmak: Sivil ve Askeri Çatışmanın Sonuçları, The Peace Research Institute Oslo Raporu, 2012

Ayla Gürel ve Kudret Özersay, Kıbrıs'ta Mülkiyet ve Siyaset Kıbrıs'taki İki Toplumun 'İki-bölgelilik' ve 'İnsan Hakları' Temelindeki Çatışması, The Peace Research Institute Oslo Raporu, 2006

İtir Aladağ, "Devletler Hukuku Bağlamında Halefiyet Sorunu (SSCB Örneği)," (basılmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, 2006)

Murat Soğangöz, "Makedonya Krizi ve ODGP'nin Rolü," (basılmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Avrupa Birliği ve Uluslararası Ekonomik İlişkiler Anabilim Dalı, 2007)

Online Kaynaklar

<http://alternatifim.org/2012/01/02/kosova-karari-ve-kibris-turk-saginin-hal-i-pur-melali/> (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2013)

<http://biweekly.ada.edu.az/issues/158/20090328015413680.html> (Erişim Tarihi: 9 Aralık 2012)

<http://www.aydinlikgazete.com/yazarlar/183-oezdemir-nce/13902-lausannede-kim-kazandi.html> (Erişim Tarihi: 11 Ekim 2012)

<http://www.bosnakforum.com/index.php?topic=1350.0> (Erişim Tarihi: 31 Ekim 2012)

<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/390844/Montevideo-Convention>

(Erişim Tarihi: 20 Ekim 2012)

http://www.cyprus-conflict.net/turkish_settlers.html (Erişim Tarihi: 28 Mart 2013)

[http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-kibris_la-ilgili-deklarasyonu_-29-temmuz-](http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-kibris_la-ilgili-deklarasyonu_-29-temmuz-2005.tr.mfa)

[2005.tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-kibris_la-ilgili-deklarasyonu_-29-temmuz-2005.tr.mfa) (Erişim Tarihi: 11 Nisan 2013)

[\[ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/16/IMG/NR001116.pdf?OpenElement\]\(http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/16/IMG/NR001116.pdf?OpenElement\)](http://daccess-dds-</p></div><div data-bbox=)

(Erişim Tarihi: 29 Ekim 2012)

[\[ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/88/IMG/NR015288.pdf?OpenElement\]\(http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/152/88/IMG/NR015288.pdf?OpenElement\)](http://daccess-dds-</p></div><div data-bbox=)

(Erişim Tarihi: 24 Şubat 2013)

[\[ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/167/07/IMG/NR016707.pdf?OpenElement\]\(http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/167/07/IMG/NR016707.pdf?OpenElement\)](http://daccess-dds-</p></div><div data-bbox=)

(Erişim Tarihi: 21 Ekim 2012)

<http://www.dipublico.com.ar/english/declaration-on-the-guidelines-on-the->

[recognition-of-new-states-in-eastern-europe-and-in-the-soviet-union-16-december-](http://www.dipublico.com.ar/english/declaration-on-the-guidelines-on-the-recognition-of-new-states-in-eastern-europe-and-in-the-soviet-union-16-december-1991/)

[1991/](http://www.dipublico.com.ar/english/declaration-on-the-guidelines-on-the-recognition-of-new-states-in-eastern-europe-and-in-the-soviet-union-16-december-1991/) (Erişim Tarihi: 29 Ekim 2012)

<http://www.embargoed.org/downloads/Hesperides3.pdf> (Erişim Tarihi: 12 Mayıs

2013)

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/56286-kosova-bagimsizligini-ilan-etti>

(Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012)

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/56286-kosova-bagimsizligini-ilan-etti>

(Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012)

<http://www.haberturk.com/dunya/haber/535055-kosovanin-bagimsizlik-karari-mesru>

(Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012)

http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf (Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2013)

<http://www.icj-cij.org/docket/files/84/6949.pdf> (Erişim Tarihi: 8 Mart 2013)

<http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf> (Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2013)

<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=5&p3=-1&y=1948> (Erişim

Tarihi: 20 Ekim 2012)

<http://www.justice.gov.tr/e-journal/pdf/LW7081.pdf> (Erişim Tarihi: 9 Aralık 2012),

<http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/484B73E4F0736CFDC22571BF00394>

[F11/\\$file/Treaty%20of%20Guarantee.pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/484B73E4F0736CFDC22571BF00394F11/$file/Treaty%20of%20Guarantee.pdf) (Erişim Tarihi: 4 Mayıs 2013)

[http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/all/cf3e836bc3f3336ec2256dc300799c23/\\$file/european%20court%20of%20human%20rights.pdf?openelement](http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/all/cf3e836bc3f3336ec2256dc300799c23/$file/european%20court%20of%20human%20rights.pdf?openelement) (Erişim Tarihi: 19

Mayıs 2013)

http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/ATAD_veKKTC_aran.pdf

(Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2013)

<http://www.ttk.org.tr/index.php?Page=Sayfa&No=249> (Erişim Tarihi: 14 Nisan

2013)

<http://www.un-documents.net/a25r2625.htm> (Erişim Tarihi: 6 Şubat 2013)

<http://www.un.org/docs/scres/1999/sc99.htm> (Erişim Tarihi: 27 Ekim 2012)

<http://www.un.org/en/documents/charter/index.shtml> (Erişim Tarihi: 27 Şubat 2013)

<http://www.un.org/en/members/about.shtml> (Erişim Tarihi: 20 Ekim 2012)

<http://www.un.org/Depts/dhl/resguide/r46.htm> (Erişim Tarihi: 29 Ekim 2012)

http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/367 (Erişim Tarihi: 9

Mayıs 2013)

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/541\(1983\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/541(1983)) (Erişim

Tarihi: 26 Mart 2013)

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1251\(1999\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1251(1999)) (Erişim

Tarihi: 14 Mayıs 2013)

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2160\(XXI\)&Lang=E&rea=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2160(XXI)&Lang=E&rea=RESOLUTION) (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2013)

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625\(XXV\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2625(XXV)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (Erişim Tarihi: 28 Şubat 2013)

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3212\(XXIX\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3212(XXIX)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2013)

[http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314\(XXIX\)&Lang=E&Area=RESOLUTION](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3314(XXIX)&Lang=E&Area=RESOLUTION) (Erişim Tarihi: 27 Şubat 2013)

<http://www.usakanalist.com/detail.php?id=347#.UVnc5xwvn8A> (Erişim Tarihi: 2 Nisan 2013)

Mensur Akgün, “Kıbrıs’ts Muhtemel Senaryolar: Diyelim ki Çözüm Bulunamadı,” http://www.tesev.org.tr/Upload/Publication/5582118e-30d3-4937-a72c5155e6fcc993/TESEV_Mensur_Akgun_K%C4%B1br%C4%B1s_2012.pdf (Erişim Tarihi: 12 Mayıs 2013)

Rıdvan Karluk, “Katılım Müzakere Sürecinde İlerleme Kıbrıs Sorununun Çözümüne Bağlıdır,” bildiri.anadolu.edu.tr/papers/bildirimakale/442_845i63.doc (Erişim Tarihi: 8 Nisan 2013)

Stefan Talmon, “Air Traffic with Non-Recognised States: the Case of Northern Cyprus,” Archiv des Völkerrechts (Public International Law Archive), C. XLIII (2005), eserin İngilizce metni için

bknz: http://users.ox.ac.uk/~sann2029/FCO_Paper%20by%20Dr%20Stefan%20Talmon.pdf (Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2013), sf. 8